

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Kallelse

Nämnd	Kommunstyrelsens arbetsutskott
Datum och tid	Tisdag den 10 oktober kl. 9.00
Plats	Kommunhuset i Östhammar, SR Sunnanö
Sekreterare	Anna Tryblom
Ordförande	Fabian Sjöberg (M)

Kl. 9.50- 10.00 PAUS

Ärendelista

1. Val av justerare 3
 2. Fastställande av föredragningslistan 3
 3. Yttrande över SKB:s begäran om tillstånd enligt miljöbalken till ett slutförvar för använt kärnbränsle 4
Kl. 9.00- 9.10 Anna Bergsten
 4. Yttrande över SKB:s ansökan om tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret 5
Kl. 9.10- 9.20 Anna Bergsten
 5. Godkännande av uppföljningsrapport avseende intern kontroll tertial 2 för kommunstyrelsen 6
Kl. 9.20- 9.30 Peter Nyberg
 6. Egenutvärdering som stöd inför framtagande av internkontrollplan 2024 för kommunstyrelsen 7
Kl. 9.30- 9.40 Fredrik Hübinette
 7. Yttrande över remiss från Mark- och miljödomstolen gällande ansökan om tillstånd för utökad verksamhet vid avloppsreningsverket i Alunda 9
Kl. 9.40- 9.50 Marie Berggren
- PAUS
8. Antagande av risk- och sårbarhetsanalys (RSA) 10
Kl. 10.00- 10.30 Fredrik Nyman
 9. Delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för kommunstyrelsens verksamheter 11
Kl. 10.30- 10.40 Sofia Tolstoy, Mattias Nilsson

Kommunstyrelsens arbetsutskott

10. Delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för Östhammars kommun	12
Kl. 10.40- 10.55 Sofia Tolstoy, Mattias Nilsson	
11. Lägesrapport från ekonomienheten	13
Kl. 10.55- 11.10 Sofia Tolstoy, Mattias Nilsson	
12. Delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för BUN, IFN, VON, BMN samt KFN	14
13. Remissyttrande över aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst och elförsörjning	15
14. Information från förvaltningen	16

Kommunstyrelsens arbetsutskott

1. Val av justerare

2. Fastställande av föredragningslistan

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2011-111

3. Yttrande över SKB:s begäran om tillstånd enligt miljöbalken till ett slutförvar för använt kärnbränsle

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar yttrande över SKB:s begäran om tillstånd enligt miljöbalken till anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. Yttrandet översänds till Mark- och miljödomstolen. (Bilaga).

Ärendebeskrivning

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) ansökte i mars 2011 om tillstånd enligt miljöbalken till verksamhet vid anläggningar som ingår i ett sammanhängande system för slutförvaring för använt kärnbränsle och kärnavfall (mål M 1333-11). I det sammanhängande systemet ingår ett slutförvar för använt kärnbränsle (Kärnbränsleförvaret) i Forsmark. Kommunfullmäktige i Östhammars kommun tillstyrkte verksamheten i oktober 2020 och i januari 2022 meddelade regeringen tillåtlighet för verksamheten.

I och med regeringens tillåtlighetsbeslut lämnades ärendet åter till mark- och miljödomstolen för tillståndsprövning. Den 30 juni 2023 lämnade SKB in en begäran om tillstånd till mark- och miljödomstolen innehållande bland annat yrkanden och förslag till villkor.

Yttrande över SKB:s yrkanden och villkorsförslag ska, efter att Östhammars kommun beviljats anstånd, lämnas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt senast den 26 oktober 2023.

Beslutsunderlag

Förvaltningens förslag till yttrande

Underlagen i tillståndsprövningen är tillgänglig via SKB:s hemsida: <https://skb.se/projekt-for-framtiden/karnbransleforvaret/vara-ansokningar/>

Beslutet skickas till

Mark- och miljödomstolen

SKB

Advokat Malin Wikström

Chef Verksamhet Växande kommun Marie Berggren

Handläggare Anna Bergsten

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2023-274

4. Yttrande över SKB:s ansökan om tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar förvaltningens förslag till yttrande över SKB:s ansökan om tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret. Yttrandet översänds till Mark- och miljödomstolen. (Bilaga)

Ärendet justeras omedelbart.

Ärendebeskrivning

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) lämnade den 30 juni 2023 in en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret i Forsmark (mål M 4842-23). SKB lämnade samtidigt även in en begäran om tillstånd enligt miljöbalken till det sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall som Kärnbränsleförvaret ingår som en del av. Kommunfullmäktige i Östhammars kommun tillstyrkte Kärnbränsleförvaret i oktober 2020 och i januari 2022 meddelade regeringen tillåtlighet för verksamheten.

I den här aktuella ansökan uppger SKB att de under det fortsatta arbetet med planeringen av Kärnbränsleförvaret identifierat behov av att genomföra vissa ytterligare åtgärder och verksamheter som inte tidigare ingått i prövningen och därmed inte omfattas av regeringens tillåtlighetsbeslut. De tillkommande åtgärderna och verksamheterna är bland annat deponering av bergmassor och uppförande och drift av en anläggning för betongtillverkning.

Yttrande över SKB:s ansökan ska, efter att Östhammars kommun beviljats anstånd, lämnas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt senast den 26 oktober 2023.

Beslutsunderlag

Förvaltningens förslag till yttrande

Ansökningshandlingarna är tillgängliga via SKB:s hemsida: <https://skb.se/projekt-for-framtiden/karnbransleforvaret/vara-ansokningar/ansokningshandlingarna/ansokan-om-vissa-atgarder-och-verksamheter-vid-karnbransleforvaret/>.

Beslutet skickas till

Mark- och miljödomstolen

SKB

Advokat Malin Wikström

Chef Verksamhet Växande kommun Marie Berggren

Handläggare Anna Bergsten

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2023-714

5. Godkännande av uppföljningsrapport avseende intern kontroll tertial 2 för kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att godkänna uppföljningsrapporten av intern kontroll för tertial 2. (Bilaga)

Ärendebeskrivning

Intern kontroll är ett stöd i nämndens arbete att förebygga, upptäcka och åtgärda fel och brister som hindrar att nämnden kan nå sina mål på ett säkert och effektivt sätt.

Enligt kommunallagen ansvarar nämnderna för att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Nämnden har beslutat om en internkontrollplan bestående av en risk- och väsentlighetsbedömning som visar de mest väsentliga riskerna samt aktiviteter, preventiva såväl som upptäckande, som ska möta dessa risker.

Denna uppföljningsrapport redogör hur förvaltningen arbetat med dessa aktiviteter under årets åtta första månader.

Beslutsunderlag

Kommunstyrelsen - Uppföljningsrapport Intern kontroll T2

Beslutet skickas till

Kommundirektör
Sektorchef samhälle
Utveckling
Kansli
Revisionen

KS-2023-715

6. Egenutvärdering som stöd inför framtagande av internkontrollplan 2024 för kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen uppdrar förvaltningen att ta fram utkast till internkontrollplan för 2024 med stöd av nämndens egenutvärdering.

Ärendebeskrivning

Intern kontroll är ett stöd i arbetet att förebygga, upptäcka och åtgärda fel och brister som hindrar organisationen att nå sina mål på ett säkert och effektivt sätt.

Enligt 6 kap. 6 § Kommunallagen ansvarar nämnden för att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. Nämnden ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Detsamma gäller när skötseln av en kommunal angelägenhet med stöd av 10 kap. 1 § har lämnats till någon annan. Syftet med den interna kontrollen är att säkra en effektiv förvaltning och att undvika att det begås allvarliga fel. En god intern kontroll ska således bidra till att ändamålsenligheten i verksamheten stärks och att den bedrivs effektivt och säkert.

Kommunstyrelsen har till följd av sin uppsiktsplikt över kommunens nämnder tagit fram ett reglemente för intern kontroll (KF § 82/2010). Reglementet förklarar vilket ansvar nämnderna har för sin egen interna kontroll. Nämnden ska årligen ta fram och besluta om en plan för kommande års interna kontroll. Planen och det arbete som ska genomföras enligt planen är nämndens sätt att möta lagens krav och de krav som formulerats i kommunstyrelsens reglemente.

Det första steget i framtagande av en internkontrollplan är genomförandet av en egenutvärdering där samtliga ledamöter och ersättare besvarar en enkät innehållande 12 frågor. Enkäten besvaras på nämndsammanträdet där kvalitetsutvecklare bistår och svarar på eventuella frågor. Syftet med enkäten är att få en indikation inom vilka områden som nämnden anser att det finns större eller mer allvarliga risker.

Beslutsunderlag

Enkät för egenutvärdering

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Beslutet skickas till

Kommundirektör
Sektorchef samhälle och verksamhetsstöd
Utveckling
Kansli
Revisionen

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS 2023-630

7. Yttrande över remiss från Mark- och miljödomstolen gällande ansökan om tillstånd för utökad verksamhet vid avloppsreningsverket i Alunda

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar yttrandet. (Bilaga)

Beslutet justeras omedelbart.

Ärendebeskrivning

Östhammar Vatten AB har vid Nacka tingsrätt, Mark- och miljödomstolen, ansökt om tillstånd till utökad verksamhet vid Alunda avloppsreningsverk inom fastigheterna Östhammar Alunda 1:64 och 1:120, Östhammars kommun. Östhammars kommun har tidigare lämnat synpunkter i samrådsskedet genom ett tjänsteyttrande från förvaltningen, vilket redovisas i samrådsredovisningen.

Till ansökan hör en teknisk beskrivning, en miljökonsekvensbeskrivning, samrådsredogörelse och ytterligare bilagor. Synpunkter med anledning av ansökan och bilagor lämnas skriftligen senast den 25 oktober 2023, då förlängd tid erhållits från ursprungliga 13 oktober.

Beslutsunderlag

- Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt. Underrättelse 2023-08-21, Mål M 2011-23.
- Bilaga A - Teknisk beskrivning
- Bilaga B - MKB 230313
- Kommunstyrelsens yttrande

Övriga bilagor till ansökan (A1-B1 7) kan erhållas via nämndsekreterare.

Beslutet och beslutsunderlag skickas till

Mark- och miljödomstolen [REDACTED]. Synpunkter skickas senast den 25 oktober 2023. Ange domstolens målnummer M 2011-23.

Sektorchef samhälle

Verksamhetschef växande kommun

Miljösekreterare

KS-2023-729

8. Antagande av risk- och sårbarhetsanalys (RSA)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar risk- och sårbarhetsanalysen i sin helhet för perioden 2023-2027.

Ärendebeskrivning

Samtliga kommuner ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa, identifiera samhällsviktiga verksamheter och beroenden, analysera risker och sårbarheter samt identifiera behov av åtgärder. Samtliga statliga myndigheter, kommuner och regioner ska enligt lagar och förordningar göra en risk- och sårbarhetsanalys (RSA).

Kommunen ska sammanställa och rapportera resultatet av analysen till länsstyrelsen senast den 31 oktober under det första kalenderåret efter ordinarie val till kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Publik del av RSA bifogas.

Komplett handling på bordet på sammanträdet. Sekretesshandling enligt OSL 18:31.

Beslutet skickas till

Beredskapssamordnare Fredrik Nyman

Beredskapssamordnare Elin Fogelström

KS-2023-531

9. Delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för kommunstyrelsens verksamheter

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för kommunstyrelsens verksamheter.

Ärendebeskrivning

I enlighet med beslutad styrmodell lämnas delårsrapport för kommunstyrelsens verksamheter per 2023-08-31. Till delårsrapporten upprättas även en prognos för helåret 2023.

I rapporten beskrivs kommunstyrelsens verksamheter under perioden, samt måluppfyllelsen för de av fullmäktige beslutade målen avseende verksamhet och ekonomi. Vidare redogörs för verksamheternas ekonomiska resultat per 2023-08-31, samt en investeringsredovisning. En överblick ges av väsentliga förhållanden för kommunstyrelsens verksamheter.

Det ekonomiska utfallet för perioden samt helårsprognos 2023 sammanställs och kommenteras i avsnitt 4. Investeringsutfallet redovisas i avsnitt 5.

Beslutsunderlag

Delårsrapport per 2023-08-31 för kommunstyrelsens verksamheter

Beslutet skickas till

Sofia Tolstoy, ekonomichef
Mattias Nilsson, budgetansvarig
Fredrik Hübinette, kvalitetsutvecklare
Fredrik Borgelin, redovisningsansvarig
Kommundirektör
Sektorchefer (bildning, omsorg, samhälle, verksamhetsstöd)

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2023-531

10. Delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för Östhammars kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för Östhammars kommun.

Ärendebeskrivning

I enlighet med beslutad styrmodell lämnar Östhammars kommun delårsrapport per 2023-08-31. Till delårsrapporten upprättas även en prognos för helåret 2023.

Bifogat återfinns kommunstyrelsens förslag till delårsrapport för Östhammars kommun. I rapporten redogörs för verksamhetens ekonomiska resultat och ställning per 2023-08-31, samt en investeringsredovisning. Vidare beskrivs kommunens verksamhet under perioden, samt hur och om de av fullmäktige beslutade målen har uppnåtts. En överblick ges av väsentliga förhållanden för kommunorganisationen.

Kommunstyrelsens samlade bedömning är att kommunen i delar har uppnått god ekonomisk hushållning per delåret. Kommunen har i allt väsentligt följt de riktlinjer som upprättats för ekonomisk hushållning. Av de finansiella målen har ett av tre uppnåtts per delåret. För verksamhetsmålen med betydelse för god ekonomisk hushållning har samtliga tre uppnåtts per delåret. För helåret 2023 är prognosen att måluppfyllelsen kommer att vara densamma som vid utgången av augusti 2023.

Det ekonomiska resultatet för perioden är ett överskott på 44,5 mnkr vilket är 29,4 mnkr bättre än periodens budgeterade resultat. För helåret prognosticeras ett överskott om 43,1 mnkr vilket är 20,5 mnkr bättre än budgeterat resultat.

Beslutsunderlag

Delårsrapport per 2023-08-31 för Östhammars kommun

Beslutet skickas till

Sofia Tolstoy, ekonomichef
Fredrik Borgelin, redovisningsansvarig
Mattias Nilsson, budgetansvarig
Fredrik Hübinette, kvalitetsutvecklare
Kommundirektör
Sektorchefer (bildning, omsorg, samhälle, verksamhetsstöd)

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2023-1

11. Lägesrapport från ekonomienheten

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsens arbetsutskott får lägesrapporter från ekonomienheten vid varje sammanträde. Lägesrapporten syftar till att ge löpande information samt möjliggöra fördjupad diskussion om viktiga händelser inom ekonomiområdet.

Beslutet skickas till

Sofia Tolstoy, ekonomichef
Mattias Nilsson, budgetansvarig

KS-2023-531

12. Delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för BUN, IFN, VON, BMN samt KFN

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna delårsrapport per 2023-08-31 samt helårsprognos 2023 för barn- och utbildningsnämnden, individ- och familjenämnden, vård- och omsorgsnämnden, bygg- och miljönämnden samt kultur- och fritidsnämnden.

Ärendebeskrivning

I enlighet med beslutad styrmodell sammanställer och rapporterar kommunstyrelsen delårsrapporter för kommunens nämnder till kommunfullmäktige. I delårsrapporterna finns även prognoser för helåret 2023 för respektive nämnd.

I rapporterna beskrivs nämndernas verksamheter under perioden, samt måluppfyllelsen för de av fullmäktige beslutade målen avseende verksamhet och ekonomi. Vidare redogörs för nämndernas ekonomiska resultat per 2023-08-31, samt investeringsutfallet. En överblick ges av väsentliga förhållanden för varje nämnd.

Bygg- och miljönämndens rapport är beslutad av nämnden. Övriga har passerat respektive nämnds arbetsutskott. Innan kommunstyrelsens arbetsutskott den 10 oktober har barn- och utbildningsnämnden, vård- och omsorgsnämnden och kultur- och fritidsnämnden haft nämnd, medan individ- och familjenämnden har nämnd 11 oktober, innan utskick till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

Delårsrapport per 2023-08-31 för BUN
Delårsrapport per 2023-08-31 för IFN
Delårsrapport per 2023-08-31 för VON
Delårsrapport per 2023-08-31 för BMN
Delårsrapport per 2023-08-31 för KFN
Protokollsutdrag BMN 2023-09-20 §132

Beslutet skickas till

Fredrik Hübinette, kvalitetsutvecklare
Mattias Nilsson, budgetansvarig
Fredrik Borgelin, redovisningsansvarig
Kommundirektör
Ekonomichef
Sektorchefer (bildning, omsorg, samhälle, verksamhetsstöd)

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2023-718

13. Remissyttrande över aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst och elförsörjning

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar remissyttrandet. (Bilaga)

Ärendebeskrivning

Östhammars kommun är remissinstans för promemorian *aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst och elförsörjning* FÖ2023/01488. Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget finns det skäl att mer skyndsamt vidta åtgärder som kan stärka det civila försvaret på vissa specifika områden. En sådan åtgärd är att skriva in individer som redan har tillräcklig kompetens för att kunna fullgöra civilplikt inom ett visst verksamhetsområde. För att detta ska vara möjligt måste civilplikten aktiveras genom ett regeringsbeslut.

Den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet är två samhällsviktiga områden som bedöms vara lämpliga för ett sådant skyndsamt förfarande. För att det ska vara möjligt att begränsa aktiveringen av civilplikten till dessa två områden behöver det göras en ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Vidare behöver Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ges rollen som så kallad bemanningsansvarig myndighet.

Östhammars kommun håller med Uppsala brandförsvaret om att räddningstjänsten är i behov av att kraftigt utöka krigsorganisationerna om tillräcklig förmåga ska finnas för att kunna hantera de uppgifter som åligger räddningstjänsterna i händelse av krig. Föreslagen aktivering av civilplikt för personer som redan har rätt grundkompetens är ett bra första steg i att öka denna förmåga.

Gällande aktivering av civilplikt inom elförsörjningsområdet har Östhammars kommun inga synpunkter.

Beslutsunderlag

Promemorian *Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst inom och elförsörjningsområdet* FÖ2023/01488.

Remissyttrande

Beslutet skickas till

Beredskapssamordnare Elin Fogelström

Kommunstyrelsens arbetsutskott

KS-2023-1

14. Information från förvaltningen

Förslag till beslut

Arbetsutskottet tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Arbetsutskottet tar del av aktuell information:

Mål M 1333-11

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

Yttrande över SKB:s begäran om tillstånd enligt miljöbalken till anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) lämnade den 30 juni 2023 in en begäran om tillstånd enligt miljöbalken till anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. Begäran innehåller bland annat preciserade yrkanden och förslag till villkor för verksamheten. SKB lämnade samtidigt in en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret (Tilläggsansökan, mål nr M 4842-23).

Synpunkter med anledning av SKB:s begäran om tillstånd ska, efter att Östhammars kommun beviljats anstånd, lämnas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt senast den 26 oktober 2023.

Bakgrund

Den rättsliga prövningen

SKB lämnade i mars 2011 in en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till verksamhet vid anläggningar som ingår i ett sammanhängande system för slutförvaring för använt kärnbränsle och kärnavfall. SKB lämnade samtidigt in en ansökan om tillstånd för verksamheten enligt kärntekniklagen.

I det sammanhängande system som ansökan avser ingår dels en utökning av det befintliga centrala mellanlagret samt en inkapslingsanläggning i Simpevarp i Oskarshamns kommun (Clink) och dels en slutförvarsanläggning i Forsmark i Östhammars kommun (Kärnbränsleförvaret). Både Clink och Kärnbränsleförvaret är anläggningar av det slag att deras tillåtlighet prövas av regeringen. Kommunfullmäktiges tillstyrkande krävs för att regeringen ska få tillåta verksamheterna.

Kommunfullmäktige i Östhammars kommun tillstyrkte i oktober 2021 etableringen av Kärnbränsleförvaret i Forsmark och kommunfullmäktige i Oskarshamns kommun tillstyrkte i juni 2018 etableringen av Clink i Simpevarp.

Regeringen beslutade i januari 2022 att tillåta verksamheterna enligt miljöbalken och gav samtidigt tillstånd enligt kärntekniklagen. Ärendena lämnades därefter åter till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt respektive Strålsäkerhetsmyndigheten för fortsatt prövning.

Regeringen meddelade dock redan i augusti 2021 tillåtlighet till utökad lagring i det centrala mellanlagret för använt kärnbränsle (Clab). Regeringen valde att bryta ut och behandla frågan om tillåtlighet gällande Clab i ett separat beslut, med motiveringen att det annars fanns betydande risk för att mellanlagret skulle bli fullt innan det finns ett lagakraftvunnet beslut för hela slutförvarssystemet, vilket skulle riskera få stor påverkan på Sveriges elproduktion. I juni 2022 meddelade Mark- och miljödomstolen deldom i målet och gav SKB tillstånd till en utökning av den tillåtna mängden lagrat använt kärnbränsle i Clab.

Ytterligare slutförvarsanläggning i Forsmark

SKB lämnade i december 2014 in en ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad verksamhet vid anläggningen för slutförvaring av låg- och medelaktivt avfall (SFR) m.m. i Forsmark. I december 2021 beslutade regeringen att tillåta verksamheten. Genom dom i mål M 7062-14 den 21 december 2022 meddelade Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt tillstånd till fortsatt och utökad verksamhet vid SFR. Tillståndet förenades med ett antal villkor som i flera avseenden reglerar motsvarande frågor som föreslås regleras i nu aktuell prövning av Kärnbränsleförvaret, vilket Östhammars kommun återkommer till nedan i bemötande av SKB:s förslag till villkor.

Viktiga frågor för Östhammars kommun

Östhammars kommun har, genom att vara värdkommun och genom sin vetorätt, en central roll i prövningen av Kärnbränsleförvaret och kommunen har deltagit aktivt i processen i snart 30 år. Under hela denna tid har Östhammars kommun haft en slutförvarsorganisation med ledamöter från samtliga politiska partier i kommunfullmäktige som utsetts att särskilt följa processen. Organisationen har, ur ett kommunalt perspektiv, informerat om och granskat de handlingar som rör slutförvaring av radioaktivt avfall som SKB, Strålsäkerhetsmyndigheten och övriga aktörer löpande presenterat. I detta arbete har kommunen byggt upp en omfattande kunskap om slutförvaring, radioaktivt avfall och andra frågor kopplade till detta.

Inför kommunfullmäktiges beslut att tillstyrka Kärnbränsleförvaret var det avgörande att frågor av central betydelse för kommunen hade blivit utredda och besvarade. Några viktiga frågor för kommunen har, utöver de grundläggande frågorna gällande långsiktig säkerhet och lokal miljöpåverkan, bland annat varit ansvar efter förslutning samt kommunens fortsatta roll.

Angående ansvar efter förslutning fattade riksdagen i juni 2020 beslut om lagändringar som innebär att statens ansvar för vissa kärntekniska anläggningar, till exempel slutförvar för använt kärnbränsle och kärnavfall, tydliggörs.

I regeringens tillåtlighetsbeslut från 2022 finns ett villkor om att SKB, minst en gång per år, ska träffa både Östhammars kommun och Oskarshamns kommun för att avhandla lokala miljöfrågor utifrån miljöbalkens mål och tillämpningsområde. Vid mötena ska SKB lämna information om sådana

förhållanden i verksamheten som kan ge upphov till lokal miljöpåverkan eller som är av betydelse för kommunerna. Dessa möten, som SKB först presenterade som förslag på tillståndsvillkor, har under prövningen benämnts dialogforum. Dialogforumet har för Östhammars kommun varit en viktig fråga under prövningen, som en del i att säkerställa kommunens möjlighet att även efter tillstånd meddelats vara en aktiv part i slutförvarsfrågan.

Östhammars kommun har under hela prövningen gett uttryck för att en förutsättning för kommunens tillstyrkande av Kärnbränsleförvaret är att:

- Den maximala volym använt kärnbränsle som ska slutförvaras är de cirka 12 000 ton som angetts i ansökan.
- Det är använt kärnbränslet från de svenska kärnkraftverkens reaktorer som ska slutförvaras inom landets gränser.
- Sverige ska inte slutförvara använt kärnbränsle från andra länder.
- Metoden är KBS-3V.

Östhammars kommuns synpunkter på begäran om tillstånd

Östhammars kommuns huvudfokus vid denna granskning har, precis som vid granskning av övriga handlingar i prövningen, varit dels de lokala miljöfrågor som direkt påverkar kommunens medborgare och dels frågor som rör den långsiktiga säkerheten och ansvaret efter förslutning.

Även om Östhammars kommun har tillstyrkt etableringen av Kärnbränsleförvaret har kommunen under hela prövningen haft synpunkter på villkorsförslagen. I kommunfullmäktiges beslut om tillstyrkan framhölls att kommunen utgår från att SKB kommer att stå fast vid de tillståndsvillkor och åtaganden som presenterats under handläggningen i Mark- och miljödomstolen. Kommunen vill betona att SKB:s villkorsförslag har varit ett viktigt underlag i kommunens beslut om tillstyrkan.

Östhammars kommun har inga synpunkter gällande den del av SKB:s begäran om tillstånd som avser anläggningar i Oskarshamns kommun, det vill säga centralt mellanlager samt inkapslingsanläggning för använt kärnbränsle (Clink). Gällande övriga delar utvecklar kommunen sina synpunkter nedan.

SKB:s yrkanden

SKB har i stort vidhållit tidigare framförda yrkanden men gjort vissa justeringar och tillägg; yrkandet gällande Natura 2000-tillstånd är inte längre reservationsvist och yrkanden beträffande tid för anmälan av anspråk på ersättning av oförutsedd skada samt verkställighetsförordnande har tillkommit.

Östhammars kommun har inga synpunkter vad gäller yrkandena enligt punkten A.1 B om tillstånd till Slutförvarsanläggning/förvar, yrkandet om Natura 2000-tillstånd enligt punkten A.2 eller yrkandena om igångsättningstid, arbetstid eller tid för anmälan av anspråk på ersättning av oförutsedd skada enligt punkten A.3. Kommunen lämnar för närvarande ingen slutlig inställning till yrkandet om verkställighetsförordnande, vilket utvecklas närmare under "Övriga synpunkter" nedan.

SKB:s förslag till villkor

SKB har i begäran om tillstånd gjort ett antal förändringar i de villkorsförslag som presenterades i samband med prövningen av tillåtligheten. SKB anför att avsikten varit att så långt som möjligt vidhålla de villkorsförslag som tidigare tillstyrkts av remissinstanserna men att justeringar gjorts bland annat med hänsyn till de villkor som föreskrivits för SFR och Clab, ny miljörettslig praxis samt den fortsatta planeringen och projekteringen.

Östhammars kommun noterar att flera justeringar innebär att SKB:s villkorsförslag för Kärnbränsleförvaret nu är formulerade på samma eller liknande sätt som för SFR, vilket i många fall är formuleringar som kommunen tillstyrkt i den prövningen. I några fall har dock SKB frånfällt eller ändrat i villkorsförslag, bland annat villkor om strukturerad omvärldsbevakning, som är av stor vikt för kommunen.

Östhammars kommun har inga synpunkter på SKB:s villkorsförslag A1-A4, B1-B4, C4, C7, C10, de provisoriska föreskrifterna CP1-CP5 eller på föreslagna delegationer i AD1-AD2 samt CD2-CD4. SKB:s övriga förslag till villkor och delegation bemöter kommunen nedan.

Allmänt och gemensamma villkor

Energianvändning

SKB har föreslagit villkor A5 angående energianvändning vilket motsvarar villkor 17 i tillståndet för SFR. Länsstyrelsen i Uppsala län (Länsstyrelsen) har överklagat tillståndsdomen för SFR avseende formuleringen av villkoret gällande energianvändning. Mark- och miljööverdomstolen meddelade den 17 mars 2023 prövningstillstånd och prövningen pågår alltjämt. Östhammars kommun avvaktar därför att lämna synpunkter på föreslaget villkor A5 i dagsläget men kan komma att återkomma med synpunkter på villkorsförslaget senare i processen.

Kontrollprogram

SKB har föreslagit villkor A6 angående kontrollprogram. Enligt det föreslagna villkoret ska förslag till kontrollprogram ges in till berörd tillsynsmyndighet senast tre månader innan anläggningsarbetena påbörjas, respektive tre månader innan anläggningen tas i drift.

Östhammars kommun noterar att SKB inte har föreslagit att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet, vilket ska ske enligt motsvarande villkor om kontrollprogram för SFR (villkor 18). Kommunen anser att det är lämpligt att även kontrollprogrammet för den omfattande verksamhet det nu är fråga om tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet. I tillståndsprövningen av SFR föreslog Länsstyrelsen ett tillägg till villkoret om kontrollprogram som innebar att detta skulle tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten. SKB förklarade vid huvudförhandlingen i prövningen för SFR att bolaget inte hade något att invända mot tillägget. SKB bör därför, enligt

kommunens uppfattning, inte ha något att invända mot att detsamma gäller även för Kärnbränsleförvaret, eller bör i varje fall kunna anföra skäl för varför SKB har en annan inställning i detta mål.

Östhammars kommun anser att villkor A6 om kontrollprogram ska kompletteras med tillägget att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet.

Utformning av ovanmarksanläggningar samt undermarksdelar

Ovanmarksanläggningar

SKB har föreslagit villkor C1 som innebär att Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar med tillhörande bergupplag och lakvattendamm ska anläggas inom de gränser som angetts i Bilaga K:31. SKB anför dock att det kommer bli nödvändigt att ta vissa mindre markområden i anspråk utanför det redovisade verksamhetsområdet och att verksamhetsområdets avgränsning inte kan hindra att exempelvis befintliga industriområden i Forsmark ianspråk tas för tillfälliga upplags- och uppställningsplatser under uppförandeskedet eller för nödvändig infrastruktur. SKB anför att det därför i praktiken inte är möjligt att dra en skarp gräns för det område inom vilket verksamhetsknutna aktiviteter kommer att bedrivas eller vilka anspråk som kan förekomma utanför verksamhetsområdet.

Kommunen har förståelse för att detaljutformningen av anläggningarna inte kan preciseras i detta skede och att SKB behöver viss flexibilitet i utformningen av Kärnbränsleförvaret med tillhörande anläggningar. Östhammars kommun anser dock att det i föreslaget villkor C1 är alltför vagt vad som i dagsläget ska anses omfattas av verksamhetsområdet och vad som därmed får rättskraft genom tillståndet samt vad som motsatsvis kan ligga utanför det område som nu prövas i tillståndet.

Om det över tid tillkommer verksamhetsanknutna aktiviteter som i dagsläget inte är kända och som kan behöva bli föremål för prövning, har kommunen inga invändningar mot att det hanteras när det behovet uppstår. Kommunen anser dock att det är viktigt att veta vad som anses utgöra verksamhetsområdet och inom vilka gränser anläggningar, infrastruktur, upplag och övrig etablering med anledning av Kärnbränsleförvaret kommer att uppföras och som omfattas av tillståndet.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande avseende vad SKB anser att tillståndets rättskraft ska omfatta i förhållande till verksamhetsområdet för Kärnbränsleförvaret med tillhörande anläggningar, etableringar och infrastruktur.

Undermarksdelar

I SKB:s föreslagna villkor C2 om utformning av undermarksdelar framgår att Kärnbränsleförvaret under mark ska uppföras inom de yttre gränser som framgår av Bilaga K:31. Om det finns särskilda skäl får avvikelser dock göras efter godkännande av behörig tillsynsmyndighet. Avvikelse får endast godkännas om Strålsäkerhetsmyndigheten bedömer att avvikelsen inte försämrar säkerheten med avseende på olägenheter avseende joniserande strålning under drift alternativt efter förslutning.

Östhammars kommun har även avseende Kärnbränsleförvarets undermarksdelar förståelse för att SKB har ett behov av viss flexibilitet avseende utformningen. Östhammars kommun uppfattar dock att SKB i begäran om tillstånd, punkt 81, bekräftar att en platsanpassning av anläggningen inom redovisad utbredning av verksamhetsområdet inte ger upphov till större miljöpåverkan än vad som redovisats och bedömts i miljökonsekvensbeskrivningen. Kommunen uppfattar att SKB åtar sig detta som en del av tillståndet till Kärnbränsleförvaret.

Kommunen har mot bakgrund av detta ingen invändning mot att behörig tillsynsmyndighet, om det finns särskilda skäl, får godkänna avvikelser i enlighet med föreslaget villkor C2 men noterar att SKB alltså är bundet av sitt åtagande om att platsanpassningar inte får ge upphov till större miljöpåverkan än vad som redovisats.

Östhammars kommun vill därtill särskilt framföra att kommunen uppfattar att SKB trots möjligheten för viss platsanpassning av undermarksdelarna särskilt åtagit sig att deponeringstunnlar endast kommer att anläggas i ett våningsplan och att kapslar enbart kommer deponeras vertikalt samt att metoden är KBS-3V. Kommunen noterar att SKB bekräftar detta genom punkt 84 i begäran om tillstånd och uppfattar därmed att detta blir en del av tillståndet för Kärnbränsleförvaret, vilket innebär att det krävs ett ändrat tillstånd om förändring av metod för deponering sker.

Skyddsåtgärder avseende hydrologisk påverkan

Föreslaget villkor C3 berör skyddsåtgärder avseende tätning och vattentillförsel för att motverka hydrologisk påverkan på naturvärden till följd av grundvattenbortledningen. Östhammars kommun ser positivt på att SKB föreslagit att skyddsåtgärderna för grundvattenbortledningen regleras genom villkor.

SKB har yrkat tillstånd till att återinfiltrera vatten i mark, vilket regeringen tillåtit i samband med prövningen av Kärnbränsleförvarets tillåtlighet. SKB har anfört att yrkandet inte är begränsat till att infiltration enbart ska avse länshållningsvatten utan att även annat vatten skulle kunna användas för infiltration. SKB har därtill, i punkt 90 i begäran om tillstånd, anfört att vattnet som infiltreras behöver ha en lämplig kemisk sammansättning varför länshållningsvattnet skulle kunna vara olämpligt för ändamålet. Östhammars kommun uppfattar dock inte att föreslaget villkor C3 gör något åtskillnad på kraven avseende vattentillförsel beroende på om länshållningsvatten eller annat vatten infiltreras.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende vad som utgör förutsättningar för att länshållningsvattnet ska anses vara lämpligt att använda för infiltration och vilka krav länshållningsvattnet ska uppnå för att få återinfiltreras till mark.

Deponeringsverksamhet

SKB har föreslagit att det i villkor C5 föreskrivs att deponering får ske av högst 150 kapslar per år. Östhammars kommun är positiv till att föreslaget villkor är tydligt formulerat avseende antal kapslar som får deponeras per år, då deponeringstakten varit en angelägen fråga för kommunen.

SKB har också föreslagit att tillsynsmyndigheten får möjlighet att godkänna deponering av fler kapslar per år om det inte leder till ökade utsläpp till luft eller vatten eller ökade olägenheter för närboende (C5 och CD1). Östhammars kommun kan acceptera att tillsynsmyndigheten bemyndigas att godkänna att ett större antal kapslar deponeras under förutsättning att det inte leder till ökade miljöeffekter i enlighet med vad SKB föreslagit. En grundförutsättning är givetvis även att strålsäkerheten kan bibehållas trots ökad deponeringstakt.

Hantering av bergmassor

SKB har föreslagit villkor C6 avseende hantering av bergmassor som innebär att SKB, senast tre månader innan arbeten som ger upphov till bergmassor påbörjas, ska redovisa en preliminär plan för hantering av bergmassor till berörd tillsynsmyndighet. Planen ska bland annat innehålla en redovisning av tekniska och ekonomiska möjligheter till transport sjövägen i syfte att minska belastningen på vägar i närområdet vid transport av bergmassor utanför Forsmarks industriområde. I begäran om tillstånd har SKB vidare angett (punkt 101) att nyttiggörande av bergmassorna i första hand bör göras lokalt och som ett andrahandsalternativ finns möjlighet till fartygstransporter för miljömässigt lämpligt nyttiggörande på längre avstånd.

Östhammars kommun ser positivt på att SKB:s plan för hantering av bergmassor till viss del syftar till att minska belastningarna på vägarna i området genom transporter sjövägen. Kommunen anser att fartygstransporter är ett viktigt och lämpligt sätt att göra detta på. Östhammars kommun vidhåller vad kommunen tidigare anfört (bland annat i domstolens aktbilaga 400 (KS § 145, 2016-05-31)) angående att alternativa transportsätt inklusive fartygstransporter till och från anläggningen ska nyttjas som ett sätt att avlasta vägarna. Om bergmassorna transporteras med fartyg istället för med lastbil minskar antalet tunga transporter på de vägsträckor som berörs avsevärt vilket har stor betydelse för de som bor längs vägarna.

Östhammars kommun anser inte att det är tillräckligt att det i den preliminära planen för hantering av bergmassor redovisas möjligheterna till transport sjövägen. Kommunen anser att det utöver redovisning av möjligheten till hantering sjövägen bör finnas konkret reglering av att så ska ske så långt som möjligt.

Kommunen lyfte även i prövningen för SFR vikten av att avlasta vägarna från tunga transporter genom att utnyttja möjligheten att transportera bergmassor sjövägen. I domen för SFR föreskrevs i villkor 5 angående tunga transporter bland annat att SKB så långt som möjligt ska transportera bort överskottsmassor från bergarbetena sjövägen. Därutöver föreskrevs att SKB i den årliga miljörapporten ska redovisa andelen överskottsmassor som transporterats bort via land- respektive sjövägen samt skäl till varför landtransporter ägt rum. Östhammars kommun föreslår att villkor C6 kompletteras så att det harmoniserar med det villkor som föreskrivits för SFR.

Tredje stycket i villkor 5 i tillståndet för SFR lyder enligt följande:

SKB ska så långt som möjligt transportera bort överskottsmassor från bergarbetena sjövägen. SKB ska i den årliga miljörapporten redovisa andelen överskottsmassor som transporterats bort via land- respektive sjövägen samt skäl till varför landtransporter ägt rum.

Östhammars kommun anser att det är rimligt och lämpligt att det även för Kärnbränsleförvaret regleras i villkor att transport av bergmassor som inte kan nyttiggöras lokalt så långt som möjligt ska ske sjövägen samt att SKB i miljörapporten ska redovisa andelen massor som transporterats via land- respektive sjövägen samt skälen för det.

Transporter

SKB har föreslagit ett omfattande villkor C8 avseende bullerskyddande åtgärder till fastighetsägare längs med transportvägen, vilket kommunen är positiv till.

Östhammars kommun anser att det är rimligt att, som SKB föreslår, bullerdämpande åtgärder ska erbjudas med målsättningen att åtgärderna ska vara vidtagna innan de arbeten som genererar transporter på vägarna påbörjas, sett till att åtgärderna ska ge största möjliga effekt.

SKB har vidare i villkorsförslagets fjärde stycke föreslagit att villkoret inte ska gälla för bostäder som redan erbjudits erforderliga bullerdämpande åtgärder till följd av utbyggnaden av SFR. Östhammars kommun konstaterar, mot bakgrund av det långa uppförande- och driftskedet och därmed den långa tidsperiod som transporter kommer ske längs med den aktuella vägsträckan, att mycket kan hända i omgivningen från det att bullerdämpande åtgärder erbjuds inom ramen för utbyggnaden av SFR till dess att bullerdämpande åtgärder blir aktuella inom ramen för Kärnbränsleförvaret.

Östhammars kommun anser att det skulle kunna uppstå en situation där en eller flera fastigheter som identifierats som bullerpåverkade permanentbostäder den 27 januari 2022, och därmed har rätt till bullerdämpande åtgärder enligt föreslaget villkor C8, byter ägare från det att åtgärder erbjudits inom ramen för SFR till dess att de transportgenererande arbetena för Kärnbränsleförvaret påbörjas. Kommunen ser i en sådan situation en risk med att en ny fastighetsägare inte blir erbjuden erforderliga bullerdämpande åtgärder i det fall en tidigare fastighetsägare tackat nej till åtgärder inom ramen för utbyggnaden av SFR.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB angående hur det föreslagna villkoret ska tolkas i denna del samt hur en sådan situation som kommunen påtalat ovan avses att hanteras.

Arbete i vatten

SKB har föreslagit villkor C9 avseende arbeten i vatten som innebär att arbeten i vatten ska ske med försiktighet samt att grumlingskydd ska användas vid arbeten som riskerar att orsaka grumling i Asphällsfjärden.

Östhammars kommun noterar att SKB inte föreslagit något villkor angående när utläggning av material i havet får ske, likt villkor 8 i tillståndet avseende SFR. I prövningen för SFR föreslog SKB att utläggning av bank/slänt mot havet inte får utföras mellan den 1 april och den 31 juli.

Villkor 8 i tillståndet för SFR lyder enligt följande:

Utfyllnad av vattenområde vid Stora Asphällan ska ske genom utläggning av bank/slänt mot havet, varefter området innanför banken/slänten fylls ut.

Arbetet i vattenområdet ska ske med försiktighet och utläggningen av bank/slänt mot havet får inte utföras mellan den 1 april och den 31 juli.

Vid grumlande arbeten i vatten ska grumlingskydd i form av exempelvis siltskärmar användas.

Även om det är betydligt mindre havsområden som planeras att fyllas ut för Kärnbränsleförvaret än för SFR anser Östhammars kommun att det är lämpligt med en liknande reglering gällande när i tid som arbeten i vatten får utföras även för Kärnbränsleförvaret.

Östhammars kommun anser att villkoret om arbeten i vatten även bör regleras när utfyllnad i havsområden får ske. Om SKB inte delar denna uppfattning önskar kommunen ett förtydligande från SKB angående varför en begränsning i tid inte behövs avseende utfyllnader för Kärnbränsleförvaret.

Utsläpp till vatten

SKB har föreslagit att frågan om villkor för utsläpp till vatten skjuts upp under en provotid och att SKB senast två år efter att bergarbetena för Kärnbränsleförvaret har påbörjats ska redovisa utfallet av utredningarna och lämna förslag på ytterligare åtgärder och slutliga villkor.

Östhammars kommun noterar inledningsvis att formuleringen av CU1 är mycket lik villkor U1 i domen för SFR. I huvudsak motsvarar de frågor som ska utredas inom ramen för CU1 för Kärnbränsleförvaret de utredningar som ska genomföras inom ramen för U1 för SFR. Även för SFR ska SKB senast två år efter att bergarbetena påbörjats redovisa utredningarna och lämna förslag på ytterligare åtgärder och slutliga villkor. Utbyggnaden av SFR, och därmed bergarbetena inom ramen för detta, har i dagsläget inte påbörjats men arbetena för utbyggnaden av SFR ligger hittills före i tiden i förhållande till bergarbetena för Kärnbränsleförvaret.

Östhammars kommun noterar att SKB i punkt 112 i begäran om tillstånd motiverar att frågan om villkor för utsläpp till vatten skjuts upp under en provotid på motsvarande sätt som för SFR för att det då finns möjligheter att fortsatt samordna vattenhanteringen i projekten och skapa en effektiv och ändamålsenlig vattenhantering. Kommunen anser att en fortsatt samordnad vattenhantering inte förutsätter att även frågan om utsläpp till vatten från Kärnbränsleförvaret sätts på en provotid om två år från det att bergarbetena påbörjas. Kommunen anser tvärtom att en samordnad hantering med fördel innebär att slutliga villkor för utsläpp till vatten fastställs i nära anslutning till varandra avseende både SFR och Kärnbränsleförvaret.

Kommunen är medveten om att det inte i dagsläget och troligen inte heller vid tidpunkten för mark- och miljödomstolens dom i förevarande mål kommer finnas resultat från de utredningar som ska genomföras inom ramen för SFR och att det därmed i dagsläget inte är möjligt för SKB att föreslå slutliga villkor avseende utsläpp till vatten för Kärnbränsleförvaret baserat på kunskap från utbyggnaden av SFR. Kommunen ser däremot, med hänvisning till ovanstående, att provotiden inte nödvändigtvis behöver vara lika lång i detta mål som för SFR.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB angående skälen för begärd provotid om två år samt angående om provotiden för Kärnbränsleförvaret kan förkortas om erfarenheter från utbyggnaden av SFR erhålls under tiden för denna prövning.

Övriga synpunkter

Samlade åtaganden

Under hela prövningen av Kärnbränsleförvaret, även i den här aktuella begäran om tillstånd, har SKB gjort ett antal åtaganden. Det omfattande prövningsunderlaget, med de justeringar och kompletteringar som gjorts under åren, innebär dock att det är svårt att överblicka vilka åtaganden SKB gjort i prövningen.

Östhammars kommun önskar en sammanställning av SKB:s samtliga åtaganden i målet. Kommunen önskar vidare att SKB samtidigt meddelar om något eller några av tidigare framförda åtaganden nu frånfalles.

Etablering av bulleralstrande arbeten

SKB har föreslagit villkor A2 samt C4 angående buller under drift- respektive uppförandeskede. Östhammars kommun noterar dock att SKB inte föreslagit något villkor om när bulleralstrande arbeten får etableras, liksom villkor 4 i tillståndet avseende SFR. I prövningen för SFR föreslog SKB villkor som avsåg att bulleralstrande arbeten inte skulle etableras under perioden 1 april till 31 juli. Mark- och miljödomstolen bedömde att det föreslagna villkoret var lämpligt och ändamålsenligt.

Villkor 4 i tillståndet för SFR lyder enligt följande:

SKB ska se till att bulleralstrande arbeten inte etableras under perioden 1 april till 31 juli. Bulleralstrande arbeten innefattar till exempel krossning av bergmassor, transporter med bandtraktor och hjullastare i samband med lastning och lossning eller andra liknande arbetsmoment. Villkoret hindrar inte att ytterligare arbeten etableras under perioden, om arbeten av likartad typ och med likartad nivå av buller har etablerats före den 1 april.

Östhammars kommun anser att ett motsvarande villkor är lämpligt även avseende etablering av bulleralstrande arbeten som vidtas med anledning av Kärnbränsleförvaret. Om SKB inte delar denna uppfattning önskar kommunen ett förtydligande från SKB angående varför motsvarande villkor inte behövs för Kärnbränsleförvaret.

Utsläpp till luft

SKB har i begäran om tillstånd anfört att bolaget tidigare föreslagit ett allmänt hållet villkor om utsläpp till luft men att SKB nu istället föreslår ett generellt villkor om energieffektivisering (villkor A5) enligt följande:

SKB ska i skäligen utsträckning vidta åtgärder för att effektivisera energianvändningen. Så långt strålsäkerheten medger ska åtgärderna innefatta energihushållning, energieffektivitet i byggnader och anläggningar, lågt kylbehov, effektiv värme- och kylanvändning samt effektiv elanvändning.

SKB ska i den årliga miljörapporten fortlöpande redovisa hur arbetet med att effektivisera energianvändningen fortskrider, innefattande information om genomförda och planerade åtgärder, samt en sammanfattning av den senaste energikartläggningen.

SKB anför i punkt 141 i begäran om tillstånd att frågan om energianvändning och energieffektivisering bör ha ett bredare anslag och inte ta sikte på reglering av enskilda energiåtgärder samt att klimatförbättrande åtgärder kan innebära

elektrifiering av anläggningar och maskiner och således medföra en ökad energianvändning för verksamheten. SKB anför att det därför är viktigt med ett helhetsperspektiv vid utvärdering och genomförande av klimat- och energiåtgärder.

Tidigare förslaget villkor avseende utsläpp till luft som presenterades vid huvudförhandlingen 2017, och som kommunen uppfattar att SKB nu frånfaller, löd enligt följande:

SKB:s egna och upphandlade maskiner och fordon ska uppfylla vid var tidpunkt gällande miljökrav enligt Trafikverkets generella miljökrav vid entreprenadupphandling eller motsvarande riktlinjer med minst likvärdiga miljökrav.

Östhammars kommun uppfattar att SKB anser att miljökrav för maskiner och fordon ska anses omfattas av det generella villkoret om energieffektivisering (villkor A5). Kommunen anser dock att villkoren uppfyller delvis olika syften då, som kommunen uppfattar det, SKB:s föreslagna villkor A5 främst tar sikte på el-, värme- och kyl användning samt energihushållning, medan Trafikverkets generella miljökrav även omfattar klimatpåverkan från bland annat drivmedel.

Även i prövningen av SFR frånföll SKB ett tidigare lämnat villkorsförslag angående utsläpp till luft. I den prövningen anförde dock SKB att bolaget stod kvar vid sitt åtagande om att ställa höga miljökrav på maskiner och fordon med hänvisning till motsvarande villkor (villkor 17) om energianvändning och energieffektivisering. I och med det åtagandet hade kommunen inga synpunkter på att motsvarande villkor utgick för SFR.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende varför villkor avseende utsläpp till luft inte längre är aktuellt att föreskriva för Kärnbränsleförvaret. Om SKB fortsatt inte anser att villkoret behövs anser kommunen att SKB åtminstone bör göra ett åtagande, likt det i SFR-prövningen, gällande miljökrav för maskiner och fordon.

Vattenhantering och kväveutsläpp

I bilaga K:34 till begäran om tillstånd presenterar SKB utredningar kring reningsteknik för kväverikt vatten samt planerad hantering för att minska kväveutsläppen från Kärnbränsleförvaret. SKB framför bland annat att fortsatta utredningar har visat att det är möjligt att ytterligare minska kväveutsläppen jämfört med tidigare bedömningar, vilket kommunen givetvis är positiv till.

I bilaga K:34 presenteras en konceptuell lösning innehållande bland annat bioreaktorer och rening i våtmark. Gällande rening i våtmark söker SKB, i Tilläggsansökan, tillstånd för vattenverksamhet för bland annat arbeten i vattenområden för att möjliggöra etablering av våtmarksreningen.

Östhammars kommun framförde under samrådet för Tilläggsansökan önskemål om tydligare underlag för vilken rening som kan förväntas uppnås i våtmarken. SKB skriver i bilaga K:34 att ”rening i naturlig våtmark är väl beprövad och effektiv kväverening” men utan hänvisning till underlag för detta påstående.

Östhammars kommun anser fortsatt att det finns behov av tydligare underlag för vilken rening som kan förväntas uppnås i våtmarken.

Av SKB:s villkorsförslag CU1 framgår att SKB under föreslagen prövotid bland annat ska utreda utsläppen av kväve till recipienten och efter två år lämna förslag

på slutliga villkor. Kommunen förutsätter att slutliga villkor om utsläpp av kväve även kommer att inkludera utsläpp från våtmarken.

Strålsäkerhetsrelaterade frågor

SKB har i begäran om tillstånd anfört att SKB:s uppfattning är att strålsäkerhetsrelaterade frågor bör hanteras övergripande i prövningen enligt miljöbalken och att detaljerade krav istället bör ställas enligt det kärntekniska regelverket.

Östhammars kommun delar SKB:s uppfattning att det är tillräckligt att strålsäkerhetsrelaterade frågor hanteras övergripande inom ramen för denna prövning och att det inom prövningen enligt det kärntekniska regelverket finns anledning att ställa mer långtgående krav och villkor angående strålsäkerhet.

Omvärldsbevakning

I begäran om tillstånd frånfaller SKB tidigare villkorsförslag om strukturerad omvärldsbevakning rörande bland annat informationsbevarande och övervakning efter förslutning. SKB anför att de nya bestämmelserna i 5g-5l §§ i kärntekniklagen och 10 kap. 3a § miljöbalken innebär att det saknas skäl att inom tillståndet enligt miljöbalken reglera dessa frågor och att frågorna istället slutligt ska avgöras vid regeringens prövning i samband med förslutning.

Östhammars kommun delar inte SKB:s uppfattning och vidhåller vad kommunen tidigare framfört i yttrande (bland annat i aktbilaga 400). Kommunen anser att villkor om strukturerad omvärldsbevakning innehållande bland annat informationsbevarande, av de skäl som redovisas nedan, bör regleras redan i detta skede genom tillståndet enligt miljöbalken.

Ansökan om tillstånd till slutförvaring avser tillstånd till miljöfarlig verksamhet som inte är begränsat i tid. Under huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen inför tillåtlighetsprövningen uppkom frågan om verksamheten ska anses vara pågående även efter förslutning. SKB uppgav att de ansöker om tillstånd tills vidare och att utgångspunkten för prövningen är att tillståndet i och för sig kommer att fortsätta gälla även efter förslutning. SKB ansåg dock att det inte fanns något behov av särskilda villkor avseende skyddsåtgärder i tiden efter förslutning.¹

Vid huvudförhandlingen anförde Östhammars kommun med flera att det kommer att behövas någon form av reglering avseende tiden efter förslutning.

Mark- och miljödomstolen bedömde att det stod klart att slutförvaret efter förslutning utgör en tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken och att en tillståndshavares ansvar enligt miljöbalken gäller tills vidare, utan tidsbegränsning.² Mark- och miljödomstolen anförde också i yttrandet att det inte framkommit något rättsligt hinder mot att förena ett tillstånd med villkor om till exempel kontroll efter förslutning.³

¹ Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolens yttrande till regeringen den 23 januari 2018 i mål nr M 1333-11, aktbil. 842, s. 221.

² Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolens yttrande till regeringen den 23 januari 2018 i mål nr M 1333-11, aktbil. 842, s. 223-224 och 226.

³ Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolens yttrande till regeringen den 23 januari 2018 i mål nr M 1333-11, aktbil. 842, s. 230.

Östhammars kommuns uppfattning är att Kärnbränsleförvaret alltså efter slutlig förslutning kommer att vara en pågående miljöfarlig verksamhet som regleras dels genom tillstånd enligt miljöbalken, dels genom tillstånd som meddelas inför förslutning enligt kärntekniklagen. Östhammars kommun anser därför att viktiga frågor om informationsbevarande, övervakning och kontroll bör regleras i respektive tillstånd.

I förarbetena⁴ till de nya bestämmelserna i kärntekniklagen anges att regeringen anser att efter att staten övertagit ansvaret för anläggningen enligt kärntekniklagen är staten även verksamhetsutövare enligt miljöbalken. De åtgärder som enligt miljöbalken kan bli aktuella efter övergången ska vidtas av staten.⁵

De synpunkter som lyfts av kommunen och Naturvårdsverket angående det långsiktiga ansvaret för verksamheten behandlas också i förarbetena.

”Östhammars kommun och Naturvårdsverket har anfört att förslaget inte tydliggör det långsiktiga ansvaret för verksamheten. Det krävs redan i dag tillstånd enligt miljöbalken för att bearbeta, lagra, slutförvara eller på annat sätt hantera använt kärnbränsle och kärnavfall. Regeringen anser att den föreslagna regleringen tydliggör statens ansvar enligt kärntekniklagen. I och med att staten övertar ansvaret enligt kärntekniklagen för slutligt förslutna slutförvar tar staten också över ansvaret enligt miljöbalken.

Regeringen konstaterar att förslaget inte tar om hand alla frågor som kan uppkomma i samband med den slutliga förslutningen och den efterföljande ansvarsövergången. En anledning till detta är att en slutlig förslutning ligger väldigt långt fram i tiden. En del av de frågor som lyfts av Naturvårdsverket och Östhammars kommun får hanteras framöver.”⁶

Som framgår ovan innebär de nya bestämmelserna i kärntekniklagen att tillståndshavaren fullgjort sitt ansvar enligt kärntekniklagen när förvaret slutligt förslutits. Regeringen är även av uppfattningen att staten i samband med detta tar över ansvaret enligt miljöbalken. Östhammars kommun uppfattar att det som avses är att verksamheten, och därmed även tillståndet enligt miljöbalken, därmed övergår till staten. Hur detta ska gå till och hur ansvaret kommer att vara fördelat är dock inte reglerat i dagsläget och får enligt förarbetena hanteras i framtiden.

Miljöbalken och kärntekniklagen är olika regelverk med olika utgångspunkter och tillstånden enligt respektive lagstiftning gäller parallellt för verksamheten. Även om tillstånd enligt kärntekniklagen måste sökas innan slutlig förslutning av förvaret och villkor för detta då kan meddelas, anser kommunen att det fortfarande finns behov av kontroll och övervakning genom miljötillståndet för den alltså pågående miljöfarliga verksamheten.

Östhammars kommun menar att statens ansvar för slutförvaret efter förslutning inte utesluter att frågor om omvärldsbevakning bör regleras i tillståndet enligt miljöbalken som kommer att fortsätta gälla för verksamheten även efter förslutning. Det är, oavsett vem som ansvarar och hur ansvaret kommer se ut vid tidpunkten för förslutning, viktigt att frågor om informationsbevarande, övervakning och kontroll regleras i miljöbalkstillståndet. Detta särskilt mot bakgrund av att det vid tidpunkten för meddelande av tillstånd kommer vara

⁴ Prop. 2019/20:157.

⁵ Prop. 2019/20:157 s. 25

⁶ Prop. 2019/20:157 s. 26.

oklart hur regleringen vid tidpunkten för slutlig förslutning kommer se ut, samt för att trygga kommande generationers hälsa och miljö, i enlighet med syftet med miljöbalken.

Östhammars kommun anser mot bakgrund av den långa uppförande- och drifttiden att det inte är vare sig rimligt eller lämpligt att frågan om informationsbevarande och övervakning skjuts på framtiden och lämnas till regeringens prövning inför slutlig förslutning. Frågan behöver behandlas och arbetas med kontinuerligt under Kärnbränsleförvarets uppförande- och driftsskede.

Behovet av att bevara information om slutförvaret är en aktivitet som sträcker sig långt in i framtiden, långt efter förslutning av slutförvaret, och det är därför viktigt att det pågår ett kontinuerligt arbete med frågan om informationsbevarande. Kommunen ser att det finns en risk att SKB:s ambitionsnivå i arbetet med informationsbevarande sänks om inte frågan regleras i tillståndet, särskilt eftersom slutförvaret kommer vara i drift under lång tid.

Det kan slutligen noteras att domstolen i tillståndet för SFR föreskrev villkor om att bedriva en strukturerad omvärldsbevakning under tiden fram till förslutning innefattande bland annat informationsbevarande samt övervakning av slutförvar efter förslutning. Villkoret innebär även att SKB minst vart femte år ska informera tillsynsmyndigheterna och Östhammars kommun om resultatet av omvärldsbevakningen samt vilka förberedelser som vidtagits beträffande informationsbevarande och eventuell övervakning efter förslutning.

Villkoret om omvärldsbevakning (villkor 13) i tillståndet för SFR lyder enligt följande:

SKB ska under tiden fram till förslutning av SFR bedriva en strukturerad omvärldsbevakning rörande slutförvaring av låg- och medelaktivt avfall, informationsbevarande samt övervakning av slutförvar efter förslutning. SKB ska minst vart femte år informera tillsynsmyndigheterna samt Östhammars kommun om resultatet av omvärldsbevakningen samt vilka förberedelser som vidtagits beträffande informationsbevarande och eventuell övervakning efter förslutning.

Östhammars kommun anser, med stöd av ovanstående motivering, att det bör föreskrivas villkor som reglerar hur arbetet med strukturerad omvärldsbevakning rörande slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, informationsbevarande samt övervakning av slutförvar efter förslutning ska fortskrida innan slutlig förslutning.

Ekonomisk säkerhet

SKB anför i begäran om tillstånd att det, mot bakgrund av den finansiering som säkerställs enligt finansieringslagen och med beaktande av statens sistahandsansvar, saknas skäl att föreskriva krav på ställande av ekonomisk säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken.

Miljötillstånd får för sin giltighet göras beroende av att verksamhetsutövaren ställer säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande och de återställningsåtgärder som kan komma att behövas med anledning av verksamheten. Det finns dock en begränsning avseende kravet på ekonomisk säkerhet gällande kärntekniska verksamheter. En verksamhetsutövare som är skyldig att betala avgift eller ställa

säkerhet enligt finansieringslagen behöver inte ställa säkerhet för åtgärder som omfattas av sådana avgifter och säkerheter.

Finansieringslagen omfattar bland annat finansiering av kostnader för en säker hantering och slutförvaring av restprodukter. SKB menar att finansieringslagen därmed omfattar samtliga kostnader för hantering och slutförvaring av kärnbränsle, inklusive uppförande, drift och anläggningar som behövs för ändamålet.

Vid införandet av begränsningen av kravet på säkerhet för kärntekniska verksamheter påtalade Naturvårdsverket, Statens strålskyddsinstitut och Statens kärnkraftsinspektion att det finns efterbehandlings- och återställningsåtgärder som inte ingår bland de åtgärder som ska täckas inom finansieringssystemet och föreslog därför att även dessa ska kunna omfattas av miljöbalkens krav på säkerhet.⁷ Regeringen anförde att möjligheten att förena ett tillstånd med krav på säkerhet bör begränsas för kärnteknisk verksamhet för att undvika att det krävs säkerhet för samma åtgärder enligt två lagar. Denna begränsning fick dock inte innebära att det inte alls går att kräva säkerheter för vissa kostnader, varför undantaget endast gäller sådana åtgärder som täcks inom finansieringssystemet.⁸

SKB har hänvisat till de nya bestämmelserna om statens sistahandsansvar som skäl för att inte förena tillståndet med krav på ekonomisk säkerhet. I denna del noterar Östhammars kommun att de nya bestämmelserna innebär att staten är ensam ansvarig för avhjälpande först efter den tidpunkt som regeringen bestämt att slutförvaret ska anses vara slutligt förslutet.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB om det, i enlighet med bland annat Naturvårdsverkets synpunkter i förarbetena, kan konstateras att det inte finns några efterbehandlings- eller återställningsåtgärder som skulle kunna bli aktuella med anledning av verksamheten som helhet och som inte omfattas av finansieringslagen.

Verkställighetsförordnande

SKB har yrkat att tillståndet ska få tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, så kallat verkställighetsförordnande. Som skäl för detta har SKB i huvudsak angett att det relativt långa uppförandeskedet av Kärnbränsleförvaret medför att det kommer att ta lång tid innan deponering av kärnbränsle kan påbörjas och att en fördröjning av byggstarten kan leda till avbrott i produktionen av kärnkraftsel. SKB anför även att försenad byggstart innebär stora kostnader, kostnader som i förlängningen belastar elanvändarna genom ökade elpriser.

När det finns skäl för det kan mark- och miljödomstolen besluta att ett tillstånd får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft. Möjligheten att besluta om omedelbar verkställighet bör tillämpas restriktivt och utgångspunkten är att tillståndet får tas i anspråk först efter att domen vunnit laga kraft. Det är upp till verksamhetsutövaren att visa att det finns skäl för ett verkställighetsförordnande och vilka beaktansvärda nackdelar det skulle innebära att verksamheten förskjuts framåt i tiden om tillståndet inte kan tas i anspråk omedelbart. Östhammars kommun vill i sammanhanget påtala att SKB, som

⁷ Prop. 2005/06:183 s. 35.

⁸ Prop. 2005/06:183 s. 35.

nämnts ovan, fått tillstånd till utökad lagring i Clab, varför uppförandet av Kärnbränsleförvaret inte bör vara lika tidskritiskt som tidigare under processen.

Även om regeringen har beslutat om Kärnbränsleförvarets tillåtlighet har domstolen i denna prövning att föreskriva om skyddsåtgärder och begränsningar i förhållande till motstående intressen, vilket SKB anför i begäran om tillstånd. Med hänsyn till verksamhetens komplexitet och att verksamheten är en av de första i sitt slag anser Östhammars kommun att det är särskilt viktigt att frågorna om skyddsåtgärder och begränsningar slutligt prövas innan åtgärderna till någon del påbörjas.

Kommunen har förståelse för att SKB önskar påbörja arbetena så snart som möjligt sett till den relativt långa uppförandefas det är fråga om och har ingen invändning mot verkställighetsförordnandet under förutsättning att de förslag till skyddsåtgärder och villkor som kommunen föreslår, exempelvis avseende strukturerad omvärldsbevakning, tillmötesgår. Kommunens invånare ska kunna vara trygga med att erforderliga skyddsåtgärder finns på plats när anläggningsarbetena påbörjas, även om villkoren då inte slutligt fastställts.

Kommunen vill i detta sammanhang åter betona att kommunen inför sitt beslut om tillstyrkan har utgått från att SKB i en efterföljande tillståndsprövning ska stå fast vid de tillståndsvillkor och åtaganden som presenterats vid handläggningen i mark- och miljödomstolen i frågan om verksamhetens tillåtlighet.

Mål nr M 4842-23

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

Yttrande över SKB:s ansökan om tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret

Bakgrund

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) lämnade den 30 juni 2023 in en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret i Forsmark. SKB lämnade samtidigt in en begäran om tillstånd enligt miljöbalken till det sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (KBS-3-målet) som Kärnbränsleförvaret ingår som en del av, ett system som regeringen meddelade tillåtlighet till i januari 2022.

I den här aktuella ansökan (Tilläggsansökan) uppger SKB att det under det fortsatta arbetet med planeringen av Kärnbränsleförvaret identifieras behov av att genomföra vissa ytterligare åtgärder och verksamheter som inte tidigare ingått i prövningen och därmed inte omfattas av regeringens tillåtlighetsbeslut.

De tillkommande åtgärderna och verksamheterna är:

- deponering av bergmassor och annat inert avfall från bergarbeten,
- uppförande och drift av en anläggning för betongtillverkning,
- grundvattenbortledning från schaktarbeten för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar,
- gräva och fylla ut i vattenområde samt anlägga dämmen och reglera vattenstånd för att möjliggöra kväverening i våtmark samt
- ansökan om Natura 2000-tillstånd gällande Storskäret.

Synpunkter med anledning av SKB:s ansökan ska, efter att Östhammars kommun beviljats anstånd, lämnas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt senast den 26 oktober 2023.

Östhammars kommuns synpunkter

Östhammars kommun framförde i samband med det samråd som genomfördes under våren 2023 ett antal synpunkter, framförallt gällande vad kommunen ansåg borde ingå i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB). En övergripande synpunkt som kommunen framförde i sitt samrådsyttrande var att de verksamheter och åtgärder som tillkommer i och med denna ansökan är en del av Kärnbränsleförvaret och att kommunen förutsätter att prövningen sker samlat och samordnat med övriga delar av Kärnbränsleförvaret. Kommunen noterar att domstolen meddelat att handläggningen av de två målen planeras att samordnas, vilket kommunen är positiv till.

Östhammars kommun har tillstyrkt Kärnbränsleförvaret inom ramen för prövningen av KBS-3-målet. Kommunen har förståelse för att det genom den fortsatta projekteringen av Kärnbränsleförvaret uppkommer behov av tillkommande och förändrade åtgärder och arbeten och har därför principiellt ingen invändning mot Tilläggsansökan. Östhammars kommun anser dock, även om det är fråga om en samordnad handläggning av målen, att det är viktigt att det i respektive mål är tydligt beskrivet vilka villkor, åtaganden och skyddsåtgärder som gäller för respektive verksamhet så att det är tydligt vad som prövats i respektive mål.

Kommunen framför nedan vissa synpunkter och önskemål om förtydliganden från SKB avseende de åtgärder och verksamheter som omfattas av Tilläggsansökan samt avseende SKB:s yrkanden och villkorsförslag.

SKB:s yrkanden

Östhammars kommun har inga synpunkter vad gäller yrkandena om tillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken enligt punkt A.1, med undantag för att kommunen önskar ett förtydligande avseende omfattningen av yrkandet om grundvattenbortledning i punkten 3 vilket utvecklas i avsnitt ”Grundvattenbortledning ovan mark” nedan. Kommunen har inte heller någon invändning mot yrkandet om Natura 2000-tillstånd enligt punkt A.2 eller mot yrkandena om igångsättningstid eller arbetstid enligt punkt A.3. Kommunen lämnar för närvarande ingen slutlig inställning till yrkandena om tid för anmälan av anspråk på ersättning av oförutsedd skada och om verkställighetsförordnande, vilket utvecklas närmare under ”Övriga synpunkter” nedan.

Deponering av inert avfall

I SKB:s ansökan om att bland annat få uppföra och driva en anläggning för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (KBS-3-målet) ingår ett bergupplag för tillfällig lagring av berg och annat inert material som uppstår vid bergarbeten i samband med utbyggnaden av Kärnbränsleförvaret. Den deponi som SKB i den här aktuella ansökan söker tillstånd för avser samma anläggning som bergupplaget i KBS-3-målet men möjliggör upplag av bergmassor under längre tid och/eller tillsvidare. SKB kvarstår, såvitt Östhammars kommun uppfattar ansökningarna, även med bergupplaget som en del av KBS-3-målet.

Bergupplag eller deponi

SKB:s tillkommande yrkande om deponiverksamhet sker mot bakgrund av att mark- och miljödomstolen i sitt yttrande till regeringen i KBS-3-målet påtalat att SKB inte styrkt att bergmassorna inte kommer att lagras under så lång tid att det finns risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön, även om bergupplaget kommer vara utformat för att uppfylla de tekniska kraven för en deponi.

SKB har i ansökan anfört att bergmassorna alltjämt planeras att nyttiggöras och att det inte planeras för kvittblivning av massorna. Om bergmassorna vid någon tidpunkt skulle komma att betraktas som avfall utgör dock lagring under längre tid än tre år en deponi. SKB avser att upprätta och följa en plan för hantering av bergmassor för att så långt som möjligt säkerställa avsättning, vilket föreslås regleras enligt villkor C6 i KBS-3-målet. Om det uppkommer bergmassor som det inte finns möjlig avsättning för inom tre år kommer lagringen av massorna definitionsmässigt att utgöra deponiverksamhet.

Östhammars kommun ser positivt på att SKB så långt som möjligt planerar för att finna avsättning för bergmassorna. Mot bakgrund av det mycket långa uppförande- och driftskedet för Kärnbränsleförvaret anser dock kommunen att det, vilket även SKB anför, finns en risk att det vid något tillfälle saknas avsättning för bergmassorna och att dessa därmed klassas som avfall. Om bergmassorna vid något tillfälle klassas som avfall och lagringen därefter definitionsmässigt blir en deponi uppfattar kommunen att SKB kommer att ta sökt tillstånd avseende deponering i anspråk.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende om massorna på upplaget enbart kommer utgöra bergupplag eller deponi eller om upplagda massor vid någon tidpunkt samtidigt kan komma att utgöra bergupplag och deponi inom olika delar av upplaget.

SKB anger i punkt 74 i ansökan att, utöver de villkor som föreskrivs för deponiverksamheten, även de villkor som föreskrivs för bergupplaget i KBS-3-målet kommer att gälla för det fall det blir aktuellt med deponering av inert avfall. Kommunen anser att de villkor som är relevanta att föreskriva för deponin bör regleras i detta mål och inte genom hänvisning till villkor som föreskrivs och åtaganden som lämnas i ett annat mål. I denna del hänvisar kommunen också till vad som anförs nedan angående SKB:s förslag till villkor 1 och 2.

Östhammars kommun anser att de villkor som är relevanta att föreskriva för deponin bör regleras i detta mål och inte genom hänvisning till villkor som föreskrivs och åtaganden som lämnas i ett annat mål.

Hantering av lakvatten

SKB anger i fråga om hantering av lakvatten från bergupplaget att lakvattnet kommer att genomgå avskiljning för att sedan ledas vidare för rening med avseende på kväve. Östhammars kommun uppfattar att detta gäller även för det fall bergupplaget blir att betrakta som en deponi.

SKB anger i punkt 37 i ansökan att kvävereningen av lakvattnet sannolikt kommer att samordnas med rening av kvävehaltigt länshållningsvatten från bergarbeten. Vidare anger SKB i punkt 72 i ansökan att villkor avseende krav på

rening och vidare hantering av lakvatten från bergupplaget bör regleras i KBS-3-målet samordnat med övriga frågor om rening.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB om hanteringen av lakvattnet kommer att samordnas med reningen av kvävehaltigt länshållningsvatten eller inte. För det fall så inte sker, eller det är osäkert om så kommer ske, anser Östhammars kommun att SKB bör förtydliga hur rening av lakvatten i så fall kommer att ske.

Tillverkning av betong

Vid uppförande och drift av Kärnbränsleförvaret – både för arbeten under och ovan mark – kommer SKB ha ett behov av betong. SKB söker nu tillstånd för att uppföra och driva en egen anläggning för betongtillverkning istället för att köpa in betong från en extern anläggning.

Kommunen framförde under samrådet att betongtillverkning vid slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall (SFR) borde utredas som alternativ i MKB:n, vilket SKB gjort. I alternativredovisningen anför SKB att eftersom Kärnbränsleförvarets behov av betong sträcker sig längre i tid än SFR:s behov, är det mer effektivt att förlägga betongstationen vid Kärnbränsleförvaret.

Östhammars kommun önskar ett klargörande från SKB angående om betongstationen vid Kärnbränsleförvaret även kommer att tillverka betong för SFR och eventuell annan verksamhet.

Vattentillförsel

Östhammars kommun framförde i samband med samrådet våren 2023 att det av ansökningshandlingarna bör framgå varifrån SKB avser att hämta vatten till betongtillverkningen. I avsnitt 5.3.3 i MKB:n framgår att vatten för betongtillverkningen planeras att utgöras av avsaltat och återmineraliserat havsvatten, men det framgår fortsatt inte varifrån detta vatten avses att hämtas.

SKB har uttryckt avsikt att anlägga en avsaltningsanläggning för Kärnbränsleförvaret alternativt att nyttja tillståndsgiven anläggning vid SFR för ändamålet. Om SKB ska anlägga en ny avsaltningsanläggning krävs tillstånd för havsvattenuttag och om den tillståndsgivna anläggningen vid SFR ska nyttjas anser kommunen att det krävs en anmälan om ändring, vilket kommunen uppfattat att även SKB anser.

Östhammars kommun kvarstår, med hänvisning till att SKB såvitt kommunen känner till inte har inkommit med vare sig en ansökan om tillstånd eller anmälan gällande avsaltningsanläggning, med sin fråga angående varifrån SKB avser att hämta vatten för betongtillverkning.

Hantering och rening av vatten från betongtillverkningen

SKB har i ansökan anfört att vatten som inte kan återanvändas kommer att samlas upp i tankar och sedimentationsanläggning samt provtas för att därefter genomgå lämplig rening. SKB har i avsnitt 5.5.4 i MKB:n vidare anfört att om innehållet i vattnet överskrider specifika riktvärden kommer det att renas före utsläpp till recipient.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB angående vilken rening som avses med "lämplig rening" samt hur denna avses kontrolleras och regleras.

Naturgrus

I ansökan anger SKB att den ballast som kommer användas för betongtillverkningen är fingrus och grus från den inledande krossningen. Naturgrus kommer användas i betongtillverkningen endast om det är motiverat av strålsäkerhetsmässiga krav.

Frågan om användning av naturgrus för betongtillverkning behandlades även i prövningen av SFR och vid huvudförhandlingen för SFR åtog sig SKB att inte använda naturgrus om det inte var påkallat av strålsäkerhetskrav.

Östhammars kommun uppfattar att SKB även för betongtillverkningen vid Kärnbränsleförvaret åtar sig att inte använda naturgrus om det inte är påkallat av strålsäkerhetsmässiga krav. Under förutsättning att SKB åtar sig detta anser kommunen inte att frågan om användning av naturgrus behöver villkorsregleras.

Kommunen anser dock att det är lämpligt att åtagandet om att enbart använda naturgrus när det är påkallat av strålsäkerhetsmässiga krav även omfattar att SKB, förslagsvis i miljörapporten, ska redovisa eventuell användning av naturgrus vid betongtillverkningen och motivet för detta.

Grundvattenbortledning ovan mark

Vid uppförandet av Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar kommer det, enligt Tilläggsansökan, att krävas schaktning under grundvattenytan och därmed uppstå behov av grundvattenbortledning.

Viss grundvattenbortledning har beskrivits tidigare i KBS-3-målet men i Tilläggsansökan anger SKB att den fortsatta projekteringen har visat att det kan bli aktuellt med fler och större schakt än vad som tidigare beskrivits. Kommunen uppfattar även att delvis andra områden än vad som tidigare beskrivits i KBS-3-målet nu påverkas då enskilda schakt, och därmed grundvattenbortledning, kommer att utföras även utanför driftområdet.

Östhammars kommun uppfattar att beskrivningen av schakternas utbredning och det behov av grundvattenbortledning som kan uppstå för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar i sin helhet regleras i det här aktuella målet.

Om SKB:s avsikt inte är att samtliga schakter ovan mark och samtlig grundvattenbortledning från Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar ska regleras i det här aktuella målet önskar kommunen ett förtydligande angående vad som omfattas av respektive mål.

Behov av skyddsåtgärder

SKB beskriver ett antal skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att minimera påverkan och konsekvenser av de planerade schaktningsarbetena med tillhörande grundvattenbortledning för Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar.

Östhammars kommun anser att det finns otydligheter både gällande vilka schakt de redovisade skyddsåtgärderna avser och om de föreslagna skyddsåtgärderna är att se som åtaganden eller enbart förslag på möjliga åtgärder.

I avsnitt 6.5 i MKB:n beskrivs att schaktarbetena inom och i nära anslutning till driftområdet utgör de mest omfattande arbetena sett till schaktdjup och den tid som schakten bedöms vara öppna men att de, bland annat mot bakgrund av närheten till kylvattenkanalen och havet, inte bedöms ge upphov till någon hydrologisk påverkan på våtmarkerna. SKB anger vidare att vissa närliggande våtmarker och sumpskog kan påverkas av schaktarbeten i närheten av verksamhetsområdesgränsen, det vill säga av schaktarbeten utanför driftområdet, men att schakten inte bedöms vara öppna under längre tid än en vegetationsperiod.

I avsnitt 6.3 i MKB:n anges att om det finns behov av att minska inläckage av vatten till schakt kan tät stödkonstruktion behövas. I avsnitt 6.6 i MKB:n anges vidare att som en skyddsåtgärd föreslås att mätningar utförs för att styra behovet av försiktighetsåtgärder för att minimera en eventuell påverkan som sträcker sig till efterföljande vegetationsperiod. Vidare anges att vid behov kan enskilda schakt utföras sektionvis utanför vegetationsperioden. I Tabell 3-5 i MKB anger SKB att grundvattenbortledningen kommer pågå temporärt och sporadiskt under i huvudsak Kärnbränsleförvarets uppförandeskede om 10 år, men kan även vara aktuellt under Kärnbränsleförvarets driftskede om cirka 45 år.

Kommunen uppfattar mot bakgrund av detta att det inte kan uteslutas att det uppstår en påverkan som sträcker sig till efterföljande vegetationsperiod, även om schakten enbart är temporärt öppna. Därtill uppfattar kommunen att schaktning kommer att ske återkommande under hela uppförandeskedet och möjligen även under hela Kärnbränsleförvarets driftskede.

Kommunen anser, mot bakgrund av ovanstående, att angivna skyddsåtgärder kan vara av sådan betydelse för verksamhetens miljöpåverkan att det finns behov av reglering och att det inte enbart bör vara upp till verksamhetsutövaren att bedöma behovet av skyddsåtgärderna.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende om bolaget åtar sig att tillse att samtliga schakt, både innanför och utanför driftområdet, inte kommer vara öppna längre än en vegetationsperiod.

Östhammars kommun anser att det finns behov av villkorsreglering för skyddsåtgärderna och önskar därför att SKB föreslår villkor för att minimera risken för påverkan från grundvattenbortledningen. Om SKB inte anser att sådant villkor behövs önskar kommunen att SKB anger skälen för detta samt förtydligar sina åtaganden.

Östhammars kommun anser även att det är lämpligt att berörd tillsynsmyndighet bemyndigas att föreskriva ytterligare villkor om skyddsåtgärder och när dessa ska vidtas för att minimera påverkan till följd av grundvattenbortledningen.

Länshållningsvatten

Östhammars kommun framförde under samrådet under våren 2023 att det i MKB:n bör framgå vilka krav som ställs på länshållningsvattnet innan återinfiltration kan ske. I samrådsredogörelsen har SKB angett att vilka specifika krav som ska ställas på länshållningsvattnet inte bedöms ingå i avgränsningen av

denna MKB utan i KBS-3-målet. Kommunen uppfattar dock, som nämnts ovan, att samtlig grundvattenbortledning för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar nu hanteras genom Tilläggsansökan och att endast grundvattenbortledning avseende undermarksdelarna därmed omfattas av KBS-3-målet.

Östhammars kommun vidhåller att SKB bör redovisa vilka krav som ställs på länshållningsvattnet från schakt hänförliga till ovanmarksdelarna innan återinfiltration kan ske samt hur vattnet ska hanteras om det inte uppnår dessa krav.

I sammanhanget vill kommunen uppmärksamma att kommunen även i sitt yttrande över SKB:s begäran om tillstånd i KBS-3-målet framför önskemål om förtydligande avseende vilka krav länshållningsvattnet ska uppnå för att få återinfiltreras till mark.

Vattenverksamhet i naturmark för kväverening

SKB har i bilaga K:34 i KBS-3-målet presenterat utredningar kring reningsteknik för kväverikt vatten där ett föreslaget reningsalternativ är naturlig rening i våtmark. För att möjliggöra uppförandet av en reningsanläggning i våtmark behöver SKB, enligt Tilläggsansökan, anlägga en ledning från lakvattendammen till våtmarken, eventuellt kulvertera ett befintligt dike samt gräva och fylla ut vissa delar av våtmarken. Det som SKB, som kommunen uppfattar det, söker tillstånd för i Tilläggsansökan är enbart åtgärder för att möjliggöra rening i våtmark och krav på rening av utsläpp till vatten avses regleras i KBS-3-målet.

SKB anför i Tilläggsansökan (punkt 59-61) att om vissa skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas så kan risk för påverkan på naturvärden och skyddade arter reduceras till acceptabla nivåer.

Grumling

I avsnitt 7.5.1 i MKB:n anges att grumlingsbegränsande åtgärder planeras att vidtas om arbeten sker i diken och våtmark när dessa är vattenförande. Under förutsättning att så sker bedömer SKB att arbetena i vattenområdet inte kommer medföra betydande påverkan på vattenkvalitet eller vattenmiljön.

Östhammars kommun konstaterar att det inte föreslås något villkor för arbeten i vatten annat än genom föreslaget villkor 2 som hänvisar till KBS-3-målet. För KBS-3-målet föreslås ett villkor avseende arbete i vatten (C9) som innebär att sådana arbeten ska ske med försiktighet och vid risk för grumling i Asphällsfjärden ska grumlingskydd användas. Därutöver noterar kommunen att SKB i begäran om tillstånd för Kärnbränsleförvaret, punkt 71, anger att några särskilda villkor för nu aktuella åtgärder i vattenområde och våtmarker inte föreslås i KBS-3-målet utan frågan får istället hanteras inom ramen för prövningen av Tilläggsansökan.

Östhammars kommun anser, mot bakgrund av den risk för grumling i diken och våtmark som beskrivs i MKB:n, att det i det här aktuella målet bör föreskrivas ett särskilt villkor som anger att grumlingskydd ska användas vid risk för grumling i vatten, oavsett om risken avser Asphällsfjärden eller inte.

Övriga skyddsåtgärder och försiktighetsmått

I avsnitt 7.5.2 i MKB:n anges att bedömningen av påverkan på naturmiljön av åtgärderna i naturmark för att möjliggöra kväverening förutsätter att vissa skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas. De försiktighetsmått som listas är följande:

- Anläggande av systemet för kväverening genomförs under tidsperioden oktober till mitten av mars.
- Eventuella avverkningar i skogsmiljöer görs inte under häckningstid för fåglar.
- Orkidén nästrot ska undvikas vid ledningsdragningar.

Kommunen uppfattar att ovan angivna skyddsåtgärder och försiktighetsmått är av sådan vikt för miljöbedömningen att de kommer behöva vidtas.

Östhammars kommun önskar ett förtydligade från SKB angående skäl för att ovanstående åtgärder inte föreslås regleras i villkor. Om SKB inte anser att åtgärderna ska utgöra villkor för verksamheten anser kommunen att de i vart fall är att se som åtaganden.

SKB:s förslag till villkor

SKB har i Tilläggsansökan föreslagit ett antal villkor för sökta åtgärder och verksamheter. Östhammars kommun har inga synpunkter på SKB:s villkorsförslag 3-4 samt 6-7. I övrigt bemöter kommunen nedan SKB:s förslag till villkor.

Villkor 1

Föreslaget villkor 1 innebär att verksamheten ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angetts i ansökan och vad sökanden åtagit sig i målet.

Östhammars kommun har ingen synpunkt på utformningen av villkoret som sådant men noterar att det genomgående i Tilläggsansökan hänvisas till beskrivningar av sådant som gjorts inom ramen för KBS-3-målet samt att SKB önskar att huvudsakligen reglera verksamheten genom samma villkor som gäller för KBS-3-målet. Det medför att det kan uppstå oklarheter kring vad som kan anses ha angetts i Tilläggsansökan och vad SKB därmed kan anses ha åtagit sig i det här aktuella målet.

Östhammars kommun önskar att SKB ger in en sammanställning av de åtaganden som gjorts i förhållande till aktuella verksamheter i detta mål, även om de finns beskrivna i KBS-3-målet.

Villkor 2

SKB föreslår följande villkor 2:

Villkor som föreskrivits i mark- och miljödomstolens dom den [...] i mål M 1333-11 beträffande buller, utsläpp till luft och vatten och arbeten i vatten (villkor [...]), ska gälla även för detta tillstånd.

SKB anför att det i de flesta fall inte finns behov av ytterligare eller strängare villkor för verksamhet i Tilläggsansökan än vad som föreslagits i KBS-3-målet

(mål M 1333-11). SKB har med stöd härav föreslagit att villkor 2, som hänvisar till reglering i ett annat mål, reglerar den verksamhet som Tilläggsansökan omfattar.

Östhammars kommun har förståelse för att de verksamheter och åtgärder som omfattas av Tilläggsansökan till viss del utgör samma verksamhet och åtgärder som har beskrivits och som kommer att regleras i KBS-3-målet. Kommunen anser dock, av de skäl som redovisas nedan, att villkor uttryckligen bör regleras för respektive verksamhet som beskrivs i de olika målen. Att så som SKB föreslår genom villkor 2 hänvisa till villkor som förskrivs i ett annat mål är, enligt kommunens uppfattning, rättsosäkert. Det kan bli otydligt vad en villkorsreglering i KBS-3-målet egentligen reglerar i detta mål.

Kommunen ifrågasätter även hur villkoret ska tillämpas för det fall SKB i framtiden ansöker om villkorsändring eller ändringstillstånd med förändrade villkor för verksamheten i något avseende och ett eller flera av de villkor för Kärnbränsleförvaret som aktualiseras genom föreslaget villkor 2 ändras. Med beaktande av att villkor 2 hänvisar till ett specifikt målnummer och datum för dom skulle äldre lydelse i villkor alljämt gälla för verksamheterna som omfattas av Tilläggsansökan, trots att det skett en ändring av verksamheterna genom ändring av tillståndet som meddelats i KBS-3-målet. Kommunen ser i sådana fall hellre att ändringstillstånd behöver sökas i förhållande till villkor som föreskrivits i både KBS-3-målet och nu aktuellt mål.

Därtill har SKB för Kärnbränsleförvaret föreslagit att frågan om utsläpp till vatten skjuts upp under en prövotid där förslag till slutliga villkor ska lämnas in till domstolen senast två år efter att bergarbetena påbörjats. Föreslaget villkor 2 i Tilläggsansökan omfattar även en hänvisning till KBS-3-målets villkor för utsläpp till vatten. Hänvisning till målnummer och datum för mark- och miljödomstolens dom i KBS-3-målet innebär därmed att slutliga villkor för utsläpp till vatten inte regleras för nu aktuella verksamheter och åtgärder.

Östhammars kommun anser sammanfattningsvis att föreslagen reglering med hänvisning till ett annat mål är vare sig ändamålsenligt eller rättsäkert sett till den omfattande och komplicerade prövning som det nu är fråga om.

Östhammars kommun anser att det är lämpligt och mer rättsäkert att de villkor i KBS-3-målet som är aktuella även för verksamheterna i Tilläggsansökan uttryckligen regleras i detta mål och inte regleras enbart genom hänvisning till KBS-3-målet.

Villkor 5

SKB har föreslagit ett villkor som innebär att det för verksamheten på bergupplaget ska finnas kontrollprogram med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod.

Östhammars kommun har ingen synpunkt på föreslaget villkor i förhållande till kontrollprogrammets innehåll men noterar att SKB angett att förslag till kontrollprogram ska ges in till berörd tillsynsmyndighet senast tre månader *efter* att tillståndet tagits i anspråk. Kommunen anser att förslag till kontrollprogram lämpligen ska lämnas in tre månader *innan* tillståndet tas i anspråk.

Kommunen anser vidare att det är lämpligt att kontrollprogrammet för Tilläggsansökan tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet. Kommunen framför även denna synpunkt i sitt yttrande avseende föreslaget villkor om kontrollprogram i KBS-3-målet (villkor A6), med hänvisning till att motsvarande villkor för SFR innebär att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet.

Östhammars kommun anser att villkor om kontrollprogram ska kompletteras med tillägget att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet samt ändras så att förslag till kontrollprogram ska lämnas in tre månader innan tillståndet tas i anspråk.

Övriga synpunkter

Kumulativa effekter

I Tilläggsansökan söker SKB tillstånd för vissa tillkommande verksamheter och åtgärder inom samma verksamhetsområde som i KBS-3-målet. SKB anför att verksamheterna och åtgärderna till stora delar redan beskrivits inom ramen för KBS-3-målet. Bland annat betongtillverkningen är dock en tillkommande verksamhet som inte sedan tidigare omfattats av KBS-3-målet. Även om betongtillverkningen inte är en tillståndspliktig verksamhet söker SKB nu tillstånd till verksamheten på frivillig grund och miljökonsekvenserna från verksamheten ska därför prövas.

SKB har i MKB:n för Tilläggsansökan anført att de sökta verksamheterna kan orsaka kumulativt buller men att SKB inom ramen för tidigare prövningar genomfört konservativa beräkningsfall från samtliga planerade verksamheter i Forsmark. SKB anför att mot bakgrund av den konservativa bedömning som tidigare gjorts bör de verksamheter som ingår i Tilläggsansökan rymmas inom tidigare kumulativa beräkningsfall och inte ge upphov till ytterligare bullerpåverkan.

Östhammars kommun uppfattar inte att tidigare beräkningar omfattat bullerpåverkan från betongtillverkning och kommunen menar att betongtillverkning, innefattande bland annat krossning av berg, genererar buller som inte kan anses vara försumbart även sett till samtliga verksamheter inom området. Kommunen anser inte att det är möjligt att ta ställning till betongtillverkningens bidrag till den samlade bullerbilden baserat på den information som redovisas i ansökan och MKB:n.

Östhammars kommun anser därför att de kumulativa effekterna av tillkommande verksamheter bör belysas ytterligare i förhållande till redan tillståndsgivna verksamheter i området samt de verksamheter och åtgärder som beskrivs i KBS-3-målet.

Ersättning för oförutsedd skada

I avsnitt A.3 i Tilläggsansökan har SKB bland annat yrkat att domstolen ska förordna att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada från vattenverksamheterna bestäms till *tio* år efter utgången av arbetstiden. I punkt 114 anger dock SKB att tiden för anmälan av oförutsedd skada bör bestämmas till minimitiden, det vill säga *fem* år från utgången av arbetstiden.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande angående vilken tid som SKB yrkar ska förordnas för ersättning för oförutsedd skada.

Östhammars kommun noterar vidare att SKB i begäran om tillstånd i KBS-3-målet yrkat att domstolen förordnar att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada bestäms till 20 år efter arbetstidens utgång. I Tilläggsansökan anför SKB som skäl för att bestämma tiden till fem år att eventuella skador med anledning av arbetena som omfattas av ansökan kommer att kunna iakttas och dokumenteras omgående efter att verksamheterna påbörjats.

Kommunen noterar dock att verksamheterna och åtgärderna i de två målen är tätt sammankopplade, beskrivs genom hänvisningar i stor utsträckning i båda målen och åtgärderna i Tilläggsansökan utgör i viss mån förutsättning för genomförande av åtgärderna i KBS-3-målet. SKB anför även att de här sökta verksamheterna och åtgärderna till del bör villkorsregleras tillsammans med KBS-3-målet.

Östhammars kommun uppfattar således att dessa tillkommande åtgärder och verksamheter utgör en del av anläggningarna för ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. Mot bakgrund av detta anser kommunen att eventuella oförutsedda skador till följd av åtgärderna inte kan ses separat från verksamheterna inom KBS-3-målet.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande avseende skälen för att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada ska fastställas till en annan tid i detta mål än för andra vattenverksamheter för Kärnbränsleförvaret.

Verkställighetsförordnande

SKB har begärt att tillståndet ska få tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, så kallat verkställighetsförordnande. Som skäl för detta har SKB anfört i huvudsak samma argument som i begäran om tillstånd för KBS-3-målet.

Östhammars kommun har principiellt ingen invändning mot Tilläggsansökan och i och med regeringens tillåtlighetsbeslut står det klart att tillstånd för Kärnbränsleförvaret kommer att ges. Kommunen har ingen invändning mot verkställighetsförordnandet under förutsättning att det meddelas villkor och krav på skyddsåtgärder som säkerställer att det inte kan uppkomma en oförutsedd och oacceptabel påverkan på omgivningen samt att de förslag till skyddsåtgärder och villkor som kommunen föreslår tillmötesgår.

Internkontroll Genomgång av ärenden som behandlats av kommunstyrelsen. Kontroll av om ärenden som hanteras i KS behandlats på rätt nivå.

KS21 mars

Beslutsnr	Ärende	Delegation	Reglemente	Lagrum	Kommentar
37	Information från Vård- och omsorgsnämnden och Individ och familjenämnden		3.16	KomML 6:1	I enlighet med årshjulet
38	Information från Östhammarshem			KomML 6:1	I enlighet med årshjulet
39	Projekt Prästgårdshöjden	Nej	7.1+7.3		
40	Arrendeavtal för fackverkstorn	medger 2 år	7.1		Begränsning i avtalens längd för KS-beslut saknas och borde införas i delegationordningen
41	Sammanställning och redovisning av bisyssla för 2022		§6		i enlighet med riktlinjer för bisyssla antagen 2022-10-21- vi ihtar inte själva riktlinjen i diariet
42	Upphävande av styrdokument: Policy för internationellt arbete			KomML 6:13	
43	Upphävande av styrdokument: Policy för hållbar utveckling – ekologisk			KomML 6:13	
44	Budget 2024-2027, budgetförutsättningar för planering av driftbudget och investeringsbudget			KomML 6:11	
45	Förskolan Tärnan och dess lokaler på Gräsö		BUNs ansvar	KomML 5:1	Ärendet har bedömts vara av principiell beskaffenhet
46	Granskning av Kommunstyrelsens kontroll och uppföljning av privata utförare				KS beredande till KF och borde inte antagit. Revisionplanen finns inte på hemsidan. I reglemente för
47	Remissvar gällande avgränsningssamråd för solcellsanläggning Bergamo, Valö 7:4		11.6		
48	Yttrande över ansökan om undersökningstillstånd enligt lag (1966:314) om kontinentalsockeln – Gräsö WE AB		11.6		
49	Informationsärende avseende havsbaserad vindkraft				Enligt specificerat muntligt önskemål från politiken. Beslut om uppdrag saknas
50	Verksamhetsberättelse för slutförvarsorganisationen 2022		10.9		
51	Yttrande över detaljplan för Gammelbyn 4:263		7.1		Yttrande saknas som bilaga. Endast en beslutsrad i ärendet som grund för återkopplingen till BMN
52	Yttrande avseende elområden		11.6		
53	Yttrande över promemorian "Ny kärnkraft i Sverige – ett första steg"		11.6		
54	Gemensamhetsjakt vildsvin och lokal mat – samverkan med Tierp, Älvkarleby och jägarförbund. Avrapportering av år 2022 samt möjlig fortsättning år 2023		x		En blandning av flera punkter i reglementet.
55	Plan för Roslagens Destinationsstrategi		10.2		
56	Informationsärende om förebyggande arbete mot ungas användning av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar (ANDTS)				Hälsofrågor relaterat till medborgare borde hanteras på KFN §25 reglementet. Reglemente och delegation saknar fördelning av ärendet till KS.
57	Yttrande angående detaljplan för Forsmark 6:5 m.fl.		11.6		Utformningen av yttrandet när uppgifterna är invädda i ärendebeskrivningen har mer att önska.
58	Valärende: Bekräftelse av nomineringar i kommunala rådet för pensionärer och funktionsnedsatta (KPF)		10.11		
59	Svar på motion från Anders Hedberg Magnusson (V) angående svenska för nyanställda			KomML 6:13 p1	
60	Godkännande av årsredovisning för gemensam räddningsnämnd 2022			KomML 6:13 p1	
61	Delegationsbeslut			KomML 6:40	
62	Anmälningsärenden från nämnder			KomML 6.1	
63	Anmälningsärenden från bolag, stiftelser, etc.		4.5		
64	Anmälningsärenden, rapporter med mera		10.9		
65	Information från förvaltningen			KomML 6.1	

KS 11 april

Beslutsnr	Ärende	Delegation	Reglemente	Lagrum	Kommentar
68	Fortsättning av kompetenssäkrande insatser inom arbetsgivarpolitik		§6		
69	Upphävande av Strategi för jämställdhetsintegrering			KomML 6:13 p1	
70	Upphävande av styrdokument - policy för social hållbarhet			KomML 6:13 p1	
71	Arbetsmarknadsenheten förlängd delegation		§8	SOL	Reglementet är inte uppdaterat med detta vilket gör att beslutet raderas av nästa reglementebeslut. Feflaktigt hanterat. Reglementet behöver uppdateras med uppdraget. Beslutsraden borde innefatta beslut om överföring buget/ombudgetering. Beslutet borde innehålla
72	Flytt av verksamhet - försörjningsstöd från arbetsmarknadsenheten samt kommunstyrelsen			KomML 6:13	avgränsning i myndighetsutövning så att det framgår att inte all myndighetsutövning under KS flyttas.
73	Uppföljning av kommunstyrelsens internkontrollplan för 2022	internkontro	KomML 6:6		Beslutet borde varit att godkänna rapporten inte bara ta del av informationen.
74	Redovisning av uppföljning av nämndernas interna kontrollplaner 2022			KomML 6:6	
75	Årsredovisning för Östhammars kommun 2022			KomML 6:13 p1	
76	Beslut om avfallsplan för Östhammars kommun			KomML 6:13 p1	
77	Överföring av investeringsmedel från 2022 till 2023, ej påbörjade projekt		§5		
78	Startbesked för åtgärder avseende Hamnardammen med flera		§5		
79	Startbesked för gång- och cykelväg Kyrkogatan i Östhammar		§5		
80	Startbesked för gång- och cykelväg Prästgårdsvägen i Alunda		§5		
81	Anskaffningsbeslut avseende lekplatser på Sjötorget och Klockstapeln	KS AU/PU/TU inom respektive utskotts u			Denna fråga borde kunna hanteras i TU (över 800tkr) men det framgår inte vilket belopp som avses.

82	Slutförvarsorganisationens uppdrag och organisation		KomML 6:13 p1
83	Tidplan för färdigställande av kommunens översiktsplan	§3 p3	
84	Yttrande gällande samråd Översiktsplan 2050 Norrtälje kommun	11.6	
85	Hyror och avgifter 2023, tillägg		KomML 6:13 p1
86	Remissvar ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)	11.6	
87	Startbesked för etablering av trygghetspunkter och skyddsrum	§5	
88	Revidering av reglemente för kommunala rådet för pensionärer och funktionsnedsatta (KPF)	§10 p 11	
89	Godkännande av årsredovisning för gemensam IT-nämnd 2022		KomML 6:13 p1
90	Redovisning av ej verkställd gynnande beslut fjärde kvartalet 2022		KomML 6:13 p1
91	Delegationsbeslut		KomML 6:40
92	Anmälningssärenden från nämnder		KomML 6.1
93	Anmälningssärenden, rapporter med mera	10.9	
94	Information från förvaltningen		KomML 6.1

Kommunstyrelsen - Uppföljningsrapport Intern kontroll T2

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

2 (4)

Innehållsförteckning

1 Intern kontroll.....	3
------------------------	---

3 (4)

1 Intern kontroll

Kontrollområden	Riskbeskrivning	Kontrollmoment	Utfall
Kontroller av system och rutiner	Om nämnden/förvaltningen inte tillräckligt väl arbetar med beredningsplaner för hantering av olika samhällsstörningar så kan det leda till, vid händelse, att samhällsviktig verksamhet ej kan fortsätta. (Förtroendeskada)	11. Påbörja arbetet med beredningsplaner	Avstämning har skett med Beredningsenheten att samtliga verksamheter och enheter inom Kommunstyrelsens verksamhetsområde under första tertiet har påbörjat arbetet med beredningsplaner.
		11. Kontroll av att samtliga verksamheter har en beredningsplan.	Aktiviteten är planerad till och kommer att utföras under tertial 3.
Ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet	Om nämnden/förvaltningen inte tillräckligt väl arbetar med att nå uppsatta mål så kan det leda till tjänstemannastyre och urholkad lokaldemokrati.	9. Tillse att verksamheter inom Kommunstyrelsens ansvarsområde har god kännedom om och arbetar väl mot uppsatta mål	Samtliga verksamheter och enheter inom Kommunstyrelsens ansvarsområde har erbjudits extra stöd i arbetet med att planera mot uppsatta mål.
Tillförlitlig finansiell information	Om nämnden/förvaltningen inte tillräckligt väl arbetar med fungerande kommunikation, såväl internt som externt, såväl uppåt som nedåt som i sidled så riskerar det att leda till missnöje hos lokalbefolkningen, ineffektiv och svårstyrd verksamhet, frustration och dålig arbetsmiljö, dubbelarbete eller uteblivet arbete.	3. Kommunstyrelsen har en uppdaterad rutin för ärendeberedning och rutinen är känd hos medarbetare	Förvaltningen arbetar aktivt med att uppdatera rutinen för kommunstyrelsens ärendeberedningsprocess. Den uppdaterade rutinen kommer att förankras i tjänstemannaorganisationen under hösten 2023.
		3. Ansvariga chefer inom Kommunstyrelsens verksamhetsområde har en checklista för att kvalitetsgranska ärenden inför beslut	Ett pågående arbete.
Ändamålsenligt och kostnadseffektiv verksamhet	Om nämnden/förvaltningen inte tillräckligt väl arbetar med att bedriva en	10. Genomgång av ärenden som behandlats av Kommunstyrelsen	Kontrollen har genomförts genom att kommunstyrelsens protokoll från 21 mars och 11 april 2023 har

4 (4)

Kontrollområde	Riskbeskrivning	Kontrollmoment	Utfall
	<p>kostnadseffektiv verksamhet av god kvalitet så kan det leda till vi inte når de politiska målen, försämrade ekonomisk hållbarhet, missnöjda brukare, juridiska processer.</p>		<p>analyserats. Samtliga ärenden har granskats och grunden för varför ärendet hanterats i kommunstyrelsen har definierats. Vid genomgången har relevanta styrdokument och lagrum använts. Vid kontrollen konstaterades att majoriteten av ärenden hanterats på korrekt vis. Ett ärende bedöms kunna hanteras av TU, två beslut borde ha hanterats av annan nämnd. Det ena ärendet baserades på ett beslut som inte längre gäller och det andra omfattas av en annan nämnd, enligt reglementet för styrelse och nämnder. Utöver kontrollen har vi funnit att beslutsmeningar är otydliga samt att vissa underlag saknas. Vi har haft anmärkningar på hanteringen av åtta ärenden av totalt 56 stycken. Vi bedömer att ärendena som hanterats i kommunstyrelsen i huvudsak hanterats på rätt sätt. I uppdraget ingick även att informera kommunstyrelsens ordförande om granskningen, vilket gjordes 28 augusti.</p>
		<p>10. Beslut fattas i enlighet med delegationsordning</p>	<p>Kontrollen har genomförts 28 augusti.</p>

ÖSTHAMMARS
KOMMUN
- EN DEL AV ROSLAGEN

Vilken nämnd är du ledamot/ersättare i?

- Barn- och utbildningsnämnden
- Bygg- och miljönämnden
- Individ- och familjenämnden
- Kommunstyrelsen
- Kultur- och fritidsnämnden
- Valnämnden
- Vård- och omsorgsnämnden

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att ha kontroll på att verksamheten bedrivs enligt relevanta lagar, förordningar och föreskrifter?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att ha kontroll på att verksamheten bedrivs enligt interna regler, policyer och beslut?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att skapa och använda information av god kvalitet inför och vid beslut?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med fungerande kommunikation, såväl internt som externt, såväl uppåt som nedåt som i sidled?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att motverka bedrägerier, korruption, mutor och jäv?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att skapa en arbetsmiljö som uppmuntrar rapportering av avvikelser?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att i ord och handling tydliggöra vilka förväntningar och värderingar som gäller i organisationen?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att klargöra, tilldela och begränsa ansvar och befogenheter i organisationen?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att nå uppsatta mål?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med att bedriva en kostnadseffektiv verksamhet av god kvalitet?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med hantering av verksamhetssystem och i dem innehållande information?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Hur bra anser du att nämnden/förvaltningen arbetar med beredskap för hantering av olika samhällsstörningar?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Inte så bra
- Inte alls bra
- Vet ej

Östhammars kommun

Parter: Östhammar Vatten AB

Målet gäller: tillstånd till utökad verksamhet vid Alunda avloppsreningsverk inom fastigheterna Östhammar Alunda 1:64 och 1:120, Östhammars kommun

Bifogat översänds kungörelse, ab.18 samt ansökan, ab.1 i målet.

Bilagorna till ansökan samt ab.7 samt 9-16 skickas via separat e-post p.g.a. omfattande material.

Kontakta oss gärna [REDACTED] eller telefon om ni har frågor.

Jenny Sundin
Telefon 08-561 656 40

Bifogade handlingar: aktbilaga 1 samt 18

Sida 1 (av 1)

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress
Sicklastråket 1
Telefon
08-561 656 40

Öppettider
måndag–fredag
08:00–16:30

Postadress
Box 69
131 07 Nacka

E-post
mmd.nacka.avdelning4@dom.se
Webbplats
www.nackatingsratt.domstol.se

4257.7.0180

NACKA TINGSRÄTT
Avdelning 4

INKOM: 2023-03-17
MÅLNR: M 2011-23
AKTBIL: 1

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 69
131 07 Nacka

Stockholm den 17 mars 2023

ANSÖKAN OM TILLSTÅND ENLIGT MILJÖBALKEN

SÖKANDE

Östhammar Vatten AB, 559099-4447, Hamnleden 20, 806 41 Gävle

Ombud

Advokaten Björn Hellman och biträdande juristerna Nils Karlsson Green och Emma Söderlind, Advokatfirman Åberg & Co AB, Box 16 295, 103 25 Stockholm, telefon: 08-696 95 85/070-770 77 82, [REDACTED]

SAKEN

Tillstånd enligt miljöbalken m.m. till utökad verksamhet vid Alunda avloppsreningsverk inom fastigheterna Östhammar Alunda 1:64 och 1:120.

1) YRKANDEN

- I) Östhammar Vatten AB yrkar att mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd enligt miljöbalken att inom fastigheterna Östhammar Alunda 1:64 och Östhammar Alunda 1:120, och i huvudsaklig överrensstämmelse med ansökan, få ta emot, rena och släppa ut avloppsvatten motsvarande en årsmedelbelastning om 3 000 personekvivalenter (pe) (en pe motsvarar 70 g BOD₇ per person och dygn).
- II) Vidare yrkar Östhammar Vatten AB att mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd enligt miljöbalken att i vattenområde inom fastigheten Östhammar Alunda

1:120 få genomföra muddrings- och grävningsarbeten för utrivning av befintlig utloppsledning och anläggande av nya ledningar alternativt för omläggning samt renovering av befintlig utloppsledning.

III) Slutligen yrkar Östhammar Vatten AB att mark- och miljödomstolen ska

- a) lagligförklara den på fastigheten Alunda Östhammar 1:120 befintliga utloppsledningen,
- b) bestämma arbetstiden för II) till fem år från dagen för dom,
- c) fastställa tiden för oförutsedd skada till fem år från arbetstidens utgång,
- d) bestämma igångsättningstiden för nya verksamhetsdelar till åtta år från dagen för dom,
- e) fastställa den preliminära prövningsavgiften till 1 500 kronor; samt,
- f) ge bolaget rätt att utnyttja tillståndet utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft.

2) ALLMÄN ORIENTERING

Alunda avloppsreningsverk behandlar idag avloppsvatten från drygt 2 000 personer. Enligt kommunens befolkningsprognos kommer befolkningen att uppgå till 3 500 personer år 2040. Befintligt avloppsreningsverk omfattas av tillstånd till behandling av avloppsvatten från 2 000 personekvivalenter och avloppsreningsverket är dimensionerat därefter.

För att tillgodose behovet av avloppsrening för den ökade befolkningsmängden behöver verksamhetens kapacitet således utökas till 3 000 personekvivalenter.

3) PLANFÖRHÅLLANDEN

Området där reningsverket är beläget idag och där utbyggnad planeras är inte detaljplanelagt. Östhammars kommun har ett pågående arbete med ny översiktsplan och i det arbetet är området utpekad som reningsverk med skyddsavstånd.

4) TEKNISK BESKRIVNING

4.1. Nuvarande utformning

Avloppsvattenreningen vid reningsverket består av, i tur och ordning, mekanisk, biologisk och kemisk rening.

4.2. Framtida utformning

Avloppsreningsverket kommer att byggas om och utökas i kapacitet. Även framgent kommer reningen vid verket att ske genom mekanisk, biologisk och kemisk rening men processen kommer att kompletteras enligt följande.

Den mekaniska reningen kommer i den framtida anläggningen att utgöras av ny renssil och befintligt sandfång. En ny försedimentering med kontinuerlig förfällning kommer även att byggas i befintlig slutsedimentering. I en försedimentering avskiljs suspenderat och organiskt material men även kväve och fosfor, med minimal energiåtgång.

Den biologiska reningen kompletteras av ny biorening i form av en biobädd och efterföljande sedimenteringsbassäng. Nuvarande biobassäng och mellansedimentering nyttjas till eftersedimentering. Nuvarande slutsedimentering blir i stället försedimentering i den framtida anläggningen. I den planerade biobädden kommer det att ske BOD-reduktion i de övre sektionerna och längre ner i biobädden sker nitrifikation. Införandet av en ny biorening kommer att öka kapaciteten och minska utsläppen av ammonium. Detta får i sin tur en positiv inverkan på recipienten.

Den kemiska reningen kompletteras med ett efterpoleringssteg bestående av flera parallella sandfilter för att minska utsläppen av suspenderat material och fosfor.

På anläggningen behandlas avloppsslam genom avvattning. Externslam tas endast emot i undantagsfall, exempelvis vid driftstörning på andra reningsverk i närområdet.

En utförlig redovisning av den verksamhet som omfattas av denna tillståndsansökan finns i den tekniska beskrivningen, se bilaga A.

5) RÅDIGHET

Vattenverksamheten bedrivs för att motverka föroreningar genom avloppsvatten. Bolaget har därför enligt 2 kap. 4 § femte punkten lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet erforderlig rådighet för att bedriva vattenverksamheten.

6) ARBETSTID OCH IGÅNGSÄTTNINGSTID

För utförande av vattenverksamheten och igångsättning av den miljöfarliga verksamheten bedöms – mot bakgrund framför allt av behov av detaljprojektering och upphandling av entreprenör – en tid om åtta år från dagen för dom vara tillräcklig.

7) LAGLIGFÖRKLARING

Den ursprungliga utloppsledningen för reningsverket har såvitt kunnat utredas anlagts på 1970-talet. Den har sannolikt vid något tillfälle bytts ut till den befintliga, som är en plastledning. Bolaget har inte kunnat utröna när så har skett och inte heller om ledningen omfattas av något tillstånd. Tillståndsfrågan beträffande ledningen är således oklar. Förutsättning för lagligförklaring föreligger därmed.

8) SAKÄGARE

Endast ägarna till fastigheten på vilken vattenverksamheten planeras, Alunda 1:120 bedöms vara sakägare.

9) ERSÄTTNING OCH TID FÖR OFÖRUTSEDD SKADA

Någon ersättningsgill skada på grund av vattenverksamheten bedöms inte uppkomma. Något ersättningsförslag lämnas därför inte. Om skador ändå skulle uppkomma kan anspråk på ersättning prövas i målet eller enligt reglerna för oförutsedd skada.

Tiden för anspråk på grund av oförutsedd skada bör fastställas till fem år från arbetstidens utgång.

10) PRÖVNINGSavgIFT

Prövningsavgiften för vattenverksamheten ska utgå i form av grundavgift. Kostnaden för att genomföra de åtgärder och uppföra de anläggningar som behövs för vattenverksamheten uppskattas till cirka 80 000 kronor och bör inte överstiga hundratusen kronor.

Prövningsavgiften uppgår således preliminärt till 1 500 kronor enligt 3 kap. 4 § förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.

11) SAMRÅD

Bolaget har genomfört avgränsningssamråd i enlighet med vad som föreskrivs i 6 kap. miljöbalken.

För samrådsredogörelse m.m., se underbilaga B1.

12) MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

En miljökonsekvensbeskrivning har upprättats, se bilaga B. Nedan ges endast en kortfattad sammanställning av verksamhetens miljökonsekvenser.

12.1. Nollalternativ

Nollalternativet innebär att verksamheten vid Alunda reningsverk bedrivs vidare enligt nu gällande tillstånd med gällande utsläppsvillkor och till tillståndets maxbelastning om 2 000 pe.

Nollalternativet får bl.a. negativa miljöeffekter för vattenmiljön vad gäller ammoniumhalten. Nollalternativet innefattar ingen ammoniumrening, varför nollalternativet riskerar att äventyra att Foghammarsån uppnår god ekologisk status.

12.2. Vatten

Uppdimensionering av reningsverket och tillkommande anslutningar leder till ett ökat utgående flöde från verksamheten och därmed en ökad utgående ämnesmängd per år i jämförelse med nuläget och nollalternativet.

Sökt verksamhet står endast för en liten del av den årliga totalfosformängd som tillförs Foghammarsån och fosforhalten i vattendraget påverkas därmed endast marginellt. Sökt verksamhet bedöms inte medföra att fosforhalten ökar till den grad att status för kvalitetsfaktorn näringsämnen riskerar att försämrans på ett otillåtet sätt eller ha en sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå god ekologisk status i vattenförekomsten. Detsamma gäller undersökta tungmetaller, miljögifter och läkemedelsrester i utgående renat avloppsvatten.

Sökt verksamhet medför positiva effekter i form av en minskad risk för bräddning och en potentiellt högre reningsgrad än nuvarande verksamhet och nollalternativet. Föreslagen ammoniumrening i biobädd bedöms leda till lägre ammonium- och ammoniakhalter i Foghammarsån nedströms verksamheten i jämförelse med nuläge och nollalternativ. Omvandlingen av ammonium till nitrat (nitrifikation) i sökt verksamhet förbättrar förutsättningarna för omvandling av nitrat till kvävgas (denitrifikation) i recipienten, och ger därmed lägre halter av kväve i recipienten.

Sammanfattningsvis bedöms ansökt verksamhet inte innebära att vattenmiljön försämrans på ett otillåtet sätt eller ha sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Ansökt verksamhet bedöms tvärtom förbättra möjligheten att uppnå god status i vattenförekomsten med avseende på kvalitetsfaktorn särskilda förorenande ämnen (ammoniak) i jämförelse med nollalternativet. Den samlade bedömningen med avseende på utsläpp till vatten är att sökt verksamhet medför positiva konsekvenser i jämförelse med nollalternativet.

En recipientutredning har utförts som utförligt redogör den planerade verksamhetens påverkan på recipienten, se underbilaga B2.

12.3. Luft och lukt

Verksamhetens utsläpp till luft består främst av utsläpp som genereras från transporter till och från anläggningen. Utsläppen till luft bedöms inte leda till att några miljö kvalitetsnormer riskerar att överskridas. Sammanfattningsvis blir konsekvenserna av ansökt verksamhet obetydliga i jämförelse med nollalternativet.

Avfallshandling såsom rens- och slamhandling är generellt de största källorna till lukt på reningsverk. De delar av processen som luktar mest (mekanisk rening och slamhandling), kommer att vara inbyggda för att minimera luktspridningen. Sammanfattningsvis blir konsekvenserna av ansökt verksamhet obetydliga i jämförelse med nollalternativet.

12.4. Hälsa och smittskydd

Utsläpp av avloppsvatten och slam kan vara förenligt med hälsorisker, främst i fråga om badvattenkvaliteten och för den personal som hanterar slam/vattnet. Risk för smittspridning behöver även beaktas i anslutning till ytvattenintag för dricksvattenproduktion.

Foghammarsån/Olandsån är inte aktuell för ytvattenintag. Det finns inga offentliga badplatser nedströms reningsverket. Närmaste dricksvattenbrunn finns på andra sidan Foghammarsån från reningsverket sett. Eftersom brunnen är belägen på ett stort avstånd från reningsverket, ca 200–300 m, och på andra sidan Foghammarsån är risken för kontaminering låg. Risken för kontaminering av dricksvattenbrunnar eller badplatser bedöms sammanfattningsvis som låg.

Den största risken för smittspridning kring Alunda reningsverk är utsläpp av orenat avloppsvatten vid bräddning. Smittspridning kopplat till bräddning har inte påvisats i dagens drift. Ansökt verksamhet bedöms medföra färre bräddningar än dagens reningsverk och högre flöden kommer att kunna renas, helt eller delvis. Den samlade bedömningen avseende hälsa och smittskydd är att den ansökta verksamheten medför positiva konsekvenser i jämförelse med nollalternativet.

13) MILJÖKVALITETSNORMER

Recipienten för utsläpp av det renade avloppsvattnet är vattenförekomsten Foghammarsån (WA12711888).

Vattenförekomstens ekologiska status är klassad som ”måttlig” och miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten har satts till ”god ekologisk status 2027”. Vattenförekomstens kemiska status är klassad som ”uppnår ej god” och miljö kvalitetsnormen är satt till ”god kemiskt ytvattenstatus” med undantag för polybromerade difenyletrar samt kvicksilver och kvicksilverföreningar (motsvarande god status behöver inte uppnås för dessa ämnen, men ämneshalterna får inte åka i relation till haltnivåerna som fanns i förekomsten i december 2015).

Sammanfattningsvis bedöms verksamheten inte innebära att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt. Sökt verksamhet bedöms inte vara av sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå den status som Foghammarsån ska ha enligt miljö kvalitetsnormerna.

Planerad ammoniumrening väntas påverka möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormerna positivt. Reningen bidrar även till att minska kvävebelastningen på vattenförekomster nedströms Foghammarsån.

Miljö kvalitetsnormerna för luft riskerar inte att påverkas med hänsyn till verksamhetens obetydliga utsläpp till luft.

14) IAKTTAGANDE AV DE ALLMÄNNA HÄNSYNSREGLERNA

a) Kunskapskravet – 2 kap. 2 § miljö balken

Bolaget har lång och omfattande erfarenhet av att driva reningsverk. Erforderlig kunskap finns om verksamhetens omfattning och miljö påverkan. Genom provtagning och kontroll enligt fastslaget kontrollprogram övervakas kontinuerligt verksamhetens miljö påverkan. Ny kunskap inhämtas också kontinuerligt från branschorganisationer och myndigheter.

Sålles är kunskapskravet uppfyllt.

b) Försiktighetsprincipen och principen om bästa möjliga teknik – 2 kap. 3 § miljö balken

Försiktighetsprincipen tillämpas i hela verksamheten. Bolaget följer kontinuerligt relevant teknikutveckling på området.

Mot denna bakgrund och genom de skyddsåtgärder som redovisas i ansökan och därtill hörande bilagor, uppfylls såväl försiktighetsprincipen som principen om bästa möjliga teknik.

c) Produktvalsprincipen – 2 kap. 4 § miljöbalken

Bolaget strävar kontinuerligt efter att nyttja ofarliga och små mängder processkemikalier som möjligt.

Bolaget anser mot denna bakgrund att produktvalsprincipen uppfylls.

d) Resurshushållningsprincipen– 2 kap. 5 § miljöbalken

Den planerade verksamheten kommer att placeras på för reningsverk redan ianspråktagen fastighet och innebär att befintlig anläggning delvis kan fortsätta att nyttjas. På så vis minskar behovet av ianspråktagandet av resurser. Den ansökta verksamheten innefattar vidare även en mer energieffektiv reningsprocess.

Bolaget anser mot denna bakgrund att resurshushållningsprincipen uppfylls.

e) Lokaliseringsprincipen– 2 kap. 6 § miljöbalken

Bolaget har inom ramen för den specifika miljöbedömningen utrett flera alternativa lokaliseringar med hänsyn till miljöeffekter. Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen, bilaga B, bedömer bolaget att den bästa lokaliseringen för verksamheten med hänsyn till miljöeffekter är platsen för befintligt reningsverk.

Lokaliseringen bedöms mot denna bakgrund vara lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

f) Sammanfattning

Sammanfattningsvis kommer verksamheten att bedrivas på ett sådant sätt att de i 2 kap. miljöbalken föreskrivna allmänna hänsynsreglerna uppfylls.

15) KONTROLL

Miljöbalkens bestämmelser om egenkontroll är tillämpliga på verksamheten. Ett förslag till reviderat kontrollprogram kommer att inges till tillsynsmyndigheten.

16) FÖRSLAG TILL VILLKOR

Bolaget föreslår följande villkor för verksamheten.

Slutliga villkor

1. Om inte annat framgår av denna dom ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angett eller åtagit sig i målet.
2. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras så att eventuella läckage inte förorenar omgivningen. Kemikalier och farligt avfall ska vara noggrant märkta med innehåll. Vid förvaring utomhus ska förvaring ske invallat, skydd för påkörning ska finnas och det invallade området ska vara skyddat mot nederbörd.
3. Vid driftstörningar och underhållsarbeten som kan medföra ökade olägenheter för omgivningen ska tillsynsmyndigheten informeras och nödvändiga åtgärder vidtas för att begränsa dessa.
4. Verksamheten ska bedrivas så att lukt och andra olägenheter förebyggs och begränsas. Om besvärande lukt eller andra lägenheter uppstår i omgivningen ska erforderliga åtgärder vidtas för att motverka störningarna.
5. Pumpstationer och tillhörande ledningar ska fortlöpande ses över och vid behov underhållas och åtgärdas i syfte att begränsa tillflödet till reningsverket av grund-, dränerings- och nederbördsvatten, så att risk för utsläpp av obehandlat eller otillräckligt behandlat avloppsvatten minskas.

För detta arbete ska det finnas en åtgärdsplan som lämnas in till tillsynsmyndigheten.

Åtgärdsplanen ska hållas aktuell och ha en tidsram. En reviderad åtgärdsplan ska lämnas in till tillsynsmyndigheten minst vart tredje år. Bolaget ska årligen i miljörapporten

redovisa utförda och planerade åtgärder samt effekterna av åtgärderna avseende bräddning och inflöde av tillskottsvatten.

6. Bullerbidraget från verksamheten får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än Naturvårdsverkets riktlinjer för externt industribuller, d.v.s.
50 dB(A) vardagar, måndag-fredag kl. 06-18
40 dB(A) samtliga dygn nattetid kl. 22-06
45 dB(A) övrig tid

Den momentana ljudnivån nattetid får som begränsningsvärde högst uppgå till 55 dB(A) vid bostäder.

De angivna begränsningsvärdena ska kontrolleras antingen genom omgivningsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. Kontrollen ska ske då det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer.

7. För verksamheten ska det finnas ett kontrollprogram som gör det möjligt att bedöma om meddelande villkor följs. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder. Bolaget ska senast sex månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk till tillsynsmyndigheten inge ett reviderat kontrollprogram för verksamheten.
8. Vid haverier, ombyggnads- eller underhållsarbeten på avloppsreningsanläggningen, pumpstationer eller ledningsnät som medför att dessa helt eller delvis måste tas ur drift, får tillsynsmyndigheten medge att utsläppsvillkor tillfälligtvis får överskridas. Tillsynsmyndigheten får därvid föreskriva nödvändiga åtgärder för att begränsa föroreningsutsläppen.

Under anläggningsskedet

9. Buller under från anläggningsarbetena får inte överstiga Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2044:15).

Vattenverksamheten

10. Arbeten i vattenområde som kan medföra grumling får inte utföras under perioden 1 mars till och med den 31 augusti. Arbeten i vattenområde ska ske under en sammanhängande tidsperiod.

Uppskjuten fråga

Med stöd av 22 kap. 27 § första stycket miljöbalken skjuter mark- och miljödomstolen under en prøvotid upp frågan om fastställandet av slutliga villkor för utsläpp till recipient av BOD7 och totalfosfor. Under prøvotiden ska bolaget genomföra följande utredningar.

U1. Bolaget ska utreda de miljömässiga, tekniska och ekonomiska förutsättningarna för avskiljning av BOD7 och totalfosfor. Utredningen ska innefatta redovisning av undersökta alternativ samt deras förväntade effekt och motivering av föreslagen respektive förkastad lösning.

Resultaten av utredningen och förslag till lösning ska inges till mark- och miljödomstolen senast tre år efter att reningsanläggningen tagits i drift.

Under prøvotiden och till dess mark- och miljödomstolen beslutar något annat ska följande provisoriska föreskrifter gälla.

P1. Halten av föroreningar av BOD7 och totalfosfor i det samlade utgående avloppsvattenutsläppet från reningsverket (behandlat, delvis behandlat och obehandlat avloppsvatten) får vid avledning till recipient som medelvärde under året inte överstiga nedan angivna begränsningsvärden.

<u>Parameter</u>	<u>Halt</u>	<u>Period</u>
BOD7	10 mg/l	Årsmedelvärde
Totalfosfor	0,25 mg/l	Årsmedelvärde

17) VERKSTÄLLIGHETSTILLSTÅND

Bolaget har sedan lång tid bedrivit reningsverksamhet på platsen. Konsekvenserna av verksamheten är redan välkända. Någon irreversibel skada riskerar inte att uppkomma för det fall verksamheten tillåts påbörjas före tillståndet vunnit laga kraft. Den planerade verksamheten är av mycket stor betydelse för den kommunala avloppsreningen.

Sammantaget föreligger det skäl för verkställighetstillstånd.

18) HANDLÄGGNINGSPÅGÅR

Till aktförvarare föreslås Helena Ståhl, post- och besöksadress: Stångörsgatan 10, Box 66, 742 21 Östhammar, telefonnummer: 0173 860 00, e-postadress:

[REDACTED]

Den preliminära ansökningsavgiften kommer att inbetalas så snart som mark- och miljödomstolens beslut i frågan har erhållits.

Behörighetshandlingar bifogas.

Som ovan

[REDACTED]

Björn Hellman

[REDACTED]

Nils K Green

Emma Söderlind

Mark- och miljödomstolen

Vid Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, har Östhammar Vatten AB ansökt om tillstånd till utökad verksamhet vid Alunda avloppsreningsverk inom fastigheterna Östhammar Alunda 1:64 och 1:120, Östhammars kommun. Verksamheten uppges beröra fastigheterna Östhammar Alunda 1:64 och Östhammar Alunda 1:120. En miljökonsekvensbeskrivning har getts in.

Synpunkter med anledning av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen ska ges in skriftligen **senast den 13 oktober 2023**.

Yrkanden om ersättning framställs helst skriftligen inom samma tid. Målet kan komma att avgöras utan huvudförhandling.

Synpunkter skickas till Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, Box 69, 131 07 Nacka [REDACTED] Ange fullständiga kontaktuppgifter och gärna även e-postadress i yttrandet. Ange också domstolens målnummer M 2011-23.

Handlingarna i målet finns tillgängliga på domstolen och hos aktförvararen Helena Ståhl, Östhammars kommun, Stångörsgatan 10, Östhammar, tfn 0173-860 00.

Kallelser och andra meddelanden införs i Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Upsala Nya Tidning.

Sektor samhälle
Verksamhet växande kommun

Kommunstyrelsens yttrande över remiss från Mark- och miljödomstolen gällande ansökan om tillstånd för utökad verksamhet vid avloppsreningsverket i Alunda

Kommunstyrelsens yttrande

Östhammars kommun vill inledningsvis betona att kommunen är positiv till att tillståndsprocessen för om- och utbyggnad av avloppsreningsverket i Alunda pågår. Ökad kapacitet för rening av avloppsvatten är ett nödvändigt och viktigt steg för att Alunda ska kunna utvecklas och för att kommunen ska kunna uppfylla sin skyldighet enligt lagen om allmänna vattentjänster.

Alundas utveckling – översiktsplan och pågående ortsutveckling

Orten Alunda bedöms ha stor potential att kunna växa med cirka 1 000 personer de närmaste åren. Därför har Östhammars kommun initierat ett arbete med ortsutveckling för att kunna prioritera resurser och skapa förutsättningar för tillväxt. Tillgången till dricksvatten har säkrats genom ledning från Örbyhus. Avloppsreningsverkets utbyggnad är en ytterligare viktig del i förutsättningarna för att kunna förverkliga visioner och mål i kommunens översiktsplan gällande Alunda tätort. Gällande tillstånd medger behandling av avloppsvatten från 2 000 pe (personequivaler) och avloppsreningsverket är dimensionerat därefter. Östhammar vatten AB har bedömt att tillstånd till anslutning av 3 000 pe (3 500 personer) i är tillräckligt för att tillgodose behovet ca 20 år framåt (till år 2040).

Kommunen instämmer i sökandens analys av behovet fram till år 2040. I tekniska beskrivningen (rubrik 6 Framtida utbyggnad) beskrivs att det inom fastigheten finns plats för utbyggnad av ytterligare reningssteg om lagstiftningen framöver skulle ställa sådana krav. Östhammars kommun är positiv till denna möjlighet och önskar att det förtydligas om den tekniska utformningen även möjliggör en framtida utbyggnad för anslutning av fler pe i de fall Alunda skulle växa ytterligare.

VA-policy och handlingsplan samt dagvatten

Kommunfullmäktige antog år 2021 en VA-policy och en VA-handlingsplan. I VA-policyn avsnitt 5.3 anges att Östhammars kommun vid utveckling och utbyggnad av kommunalt VA ska beakta möjligheterna att skapa mervärden. Detta kan innefatta t.ex. anpassningar för att minska risker för översvämningar, dagvattenhantering, bidrag till rekreationsområden och/eller livsmiljöer för djur och växter. I enlighet med policy och handlingsplan arbetar kommunen och Östhammar Vatten AB just nu med även med att ta fram riktlinjer och policy för dagvattenhantering.

Östhammars kommun önskar utifrån ovanstående en beskrivning av om och i så fall hur Östhammar Vatten AB i samband med utbyggnaden av Alunda avloppsreningsverk kan bidra i kommunens arbete för beskrivna mervärden.

Sektor samhälle
Verksamhet växande kommun

Vattenkvalitet i Olandsån och miljö kvalitetsnormer

Östhammars kommun har ett pågående aktivt arbete med åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten i sjöar, vattendrag och kustvatten, med bland annat fokus på Olandsåns avrinningsområde. I det arbetet ingår att samverka med och stödja verksamhetsutövare och privata markägare att göra åtgärder och söka projektbidrag, men även att se över kommunens egna verksamheter och hur dessa kan minska sin påverkan på vattnets ekologiska status.

Av de 22 ytvattenförekomsterna inom Olandsåns åtgärdsområde har 16 vattendrag och två sjöar måttlig ekologisk status. De mest omfattande miljöproblemen är övergödning och förändrade livsmiljöer för växter och djur på grund av fysisk påverkan. Markanvändning som jord- och skogsbruk är en stor bidragande faktor till näringsbelastningen men även enskilda avlopp, avloppsreningsverk, dagvatten och andra verksamheter påverkar recipienten. I åtgärdsprogrammet för vatten 2022-2027 som beslutats av Vattendelegationen i norra Östersjön ingår att kommunen ska arbeta med åtgärder inom vatten och avlopp.

I det pågående arbetet med vattenåtgärder är det viktigt att även kommunens verksamheter inom vatten och avlopp bidrar till minskad påverkan på recipienten. Det bidrar också till att behålla trovärdigheten inför kommunens invånare, markägare och verksamhetsutövare.

I miljöbedömningen som hör till ansökan beskrivs att utbyggnaden av Alunda reningsverk förväntas fortsatt ge en stabil reningsprocess, vilket sammantaget ger bra förutsättningar för recipienten trots en utökad belastning på reningsverket.

Östhammars kommun instämmer i att en stabil reningsprocess är en bra grund. Den konstaterade utökade belastningen på reningsverket ger dock med stor sannolikhet upphov till en totalt ökad tillförd mängd näringsämnen till recipienten. Med detta som grund och de krav som ligger på kommunen att arbeta med åtgärder inom vatten och avlopp bör villkoret för totalfosfor efter prövotiden reduceras från det provisoriska årsmedelvärdet på 0,25 mg/ml så att det slutliga värdet understiger 0,20 mg/l.

Slamhantering

I tidigare yttrande från Östhammars kommun betonade kommunen att den nuvarande slamhanteringen inte är en långsiktig lösning och att det kan vara lämpligt att utreda andra alternativ för slamhantering. Östhammar Vatten svarade i samrådsredogörelsen att det inte kommer att ske någon separat utredning gällande slamhantering inom ramen för denna ansökan. Bolaget planerar dock för att ta fram en övergripande slamstrategi för hur man i framtiden ska hantera slammet och det kommer även beröra Alunda reningsverk.

Östhammars kommun vill utifrån svaret påpeka vikten av att bolagets arbete med slamstrategi inleds och färdigställs snarast.

TEKNISK BESKRIVNING

ÖSTHAMMAR VATTEN AB

Tillståndsansökan Alunda

UPPDRAGSNUMMER 30015181

2023-01-26

YLVA KJELLGREN
STRUAN ROBERTSSON

GRANSKARE: KRISTIN DAHLKVIST

UPPDRAGSLEDARE: CLARA KRANTZ

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	3
2	Förutsättningar	3
2.1	Lokalisering	3
2.2	Gällande tillståndsbeslut	4
3	Befintligt avloppsreningsverk	5
3.1	Utformning och byggnation	5
3.2	Dimensionering	6
3.3	Belastning och flöden	6
3.4	Vattenbehandling	8
3.4.1	Mekanisk rening	8
3.4.2	Biologisk rening	8
3.4.3	Kemisk rening	8
3.5	Slambehandling	9
3.6	Ledningsnät	9
4	Framtida belastning och dimensionering	10
4.1	Anslutning och belastning	10
4.2	Dimensionering	10
4.3	Maximal genomsnittlig veckobelastning	12
5	Framtida avloppsreningsverk	14
5.1	Föreslagen reningsprocess - vattenbehandling	14
5.1.1	Mekanisk rening och förbehandling	15
5.1.2	Biologisk rening	15
5.1.3	Kemisk rening och efterpolering	16
5.2	Slambehandling	17
5.3	Layout på om- och utbyggt reningsverk	17
5.4	Sammanfattning ombyggnation	17
6	Framtida utbyggnadsmöjligheter	18
7	Utsläppspunkt	18
8	Övervakning och kontroll	18

Bilagor

BILAGA 1: Exempel layoutskiss

BILAGA 2: Förslag Alunda ARV processchema

1 Bakgrund

Alunda avloppsreningsverk behandlar idag avloppsvatten från knappt 2 000 personer.

Alunda tätort förväntas få en ökad befolkning baserat på kommunens befolkningsprognos. En ny överföringsledning för dricksvatten har anlagts från Tierp till Alunda vilken säkerställer dricksvattenförsörjningen till Alunda. Med dricksvattenförsörjningen säkrad kommer avloppsreningsverket att bli den begränsande faktorn för fortsatt befolkningstillväxt i samhället. Då Alunda förväntas att växa kommer reningsverket att behöva byggas ut.

Gällande tillstånd medger behandling av avloppsvatten från 2 000 pe (person-ekvivalenter, ej att förväxla med antal personer) och avloppsreningsverket är dimensionerat därefter. Enligt kommunens befolkningsprognos kommer befolkningen att uppgå till 3 500 fysiska personer (motsvarande cirka 3 000 pe) år 2040.

Den tekniska statusen på reningsverket är god till följd av investeringar och underhåll, och anläggningen har i sin nuvarande utformning bra tekniska förutsättningar att prestera goda reningsresultat. Bedömningen är att befintliga volymer och utrustning kan utnyttjas i en om- och utbyggd anläggning och att detta alternativ föredras framför att bygga ett nytt reningsverk.

2 Förutsättningar

2.1 Lokalisering

Alunda tillhör Östhammars kommun, och samhället är beläget cirka 30 kilometer sydväst om Östhammars tätort och cirka 40 kilometer nordost om Uppsala stad. Befolkningsmängden i samhället uppgår till strax över 2 500 invånare. Samhället upptar idag cirka 300 hektar på båda sidor om väg 288 och Foghammarsån.

Avloppsreningsverket är beläget på fastigheten Alunda 1:64, strax söder om samhället. Väg 288 och Foghammarsån passerar parallellt på varsin sida om reningsverket. En dunge avskärmar delvis reningsverket från väg 288. I Figur 1 visas markanvändningen runt avloppsreningsverket. Byggnaderna närmast avloppsreningsverket utgörs av ett bostadsområde på andra sidan väg 288, cirka 300 meter åt nordväst, och ett annat område med bland annat bostäder på andra sidan Foghammarsån, cirka 300 meter åt öster. Övrig mark som omger avloppsreningsverket används till jordbruk.

Utbyggnaden av avloppsreningsverket planeras på befintlig fastighet sydväst och öster om de befintliga byggnaderna.

Figur 1 - Karta med Alunda avloppsreningsverk markerat med en röd punkt.

2.2 Gällande tillståndsbeslut

Gällande tillstånd för Alunda reningsverk är från 1998-12-29 och de slutgiltiga utsläppsvillkoren erhöles i Miljöprövningsdelegationens beslut 2013-01-22. Tillståndet är formulerat enligt följande:

Belastningen på reningsverket får uppgå till högst 2 000 pe (personequivaler) mätt som BOD₇ (biokemisk syreförbrukning), varvid en pe räknas som 70 g BOD₇ per dygn. Detta motsvarar 3 500 pe vid 40 g BOD₇ per pe och dygn.

Utsläppsvillkoren är formulerade enligt följande:

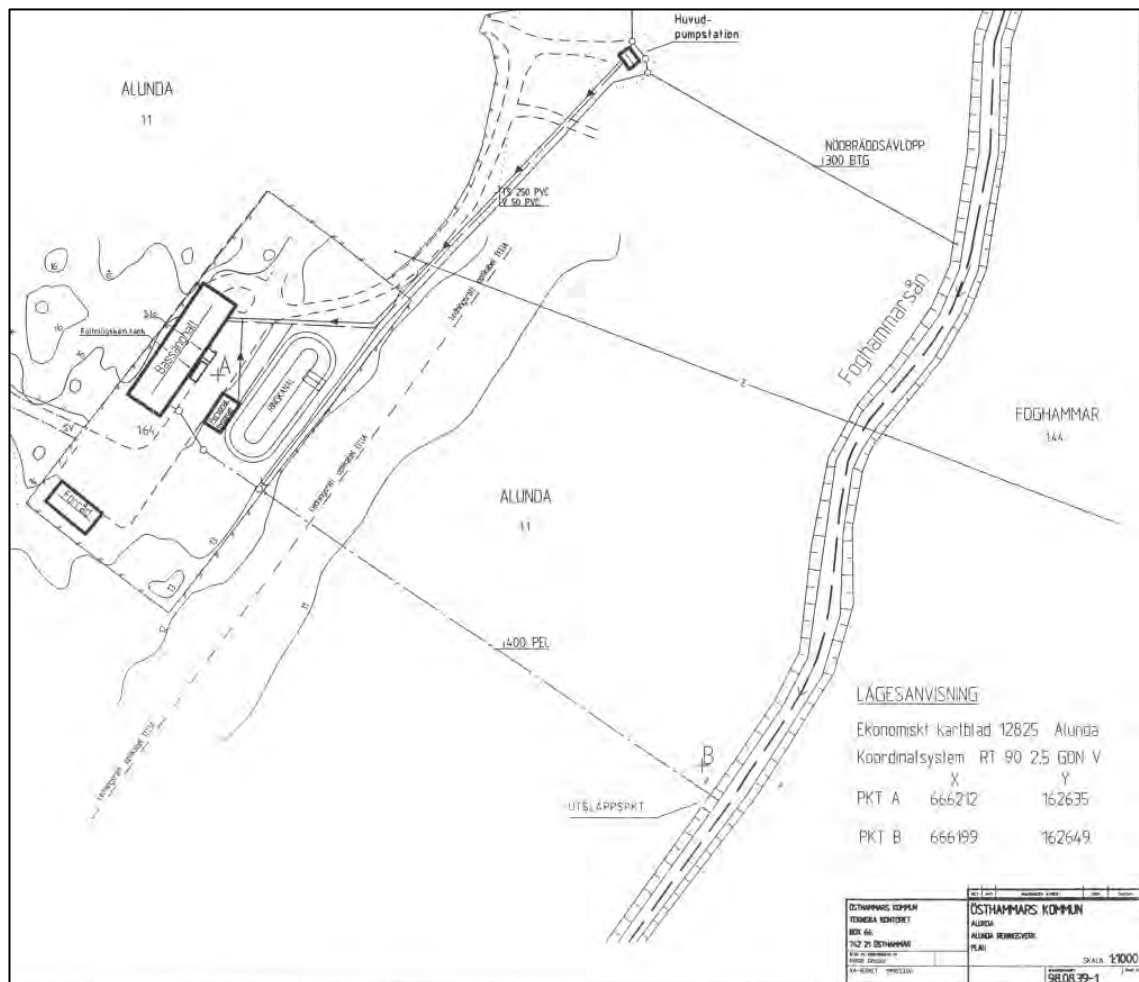
- *Halten fosfor i utgående renat avloppsvatten mätt som P_{tot} får som kvartalsmedelvärde och begränsningsvärde överstiga 0,25 mg/l vid högst ett tillfälle per år.*
- *Den genomsnittliga årliga utsläppsmängden fosfor per person som under ett kalenderår varit ansluten till avloppsreningsverket, i utgående renat avloppsvatten samt i avloppsvatten som bräddar vid reningsverket och på det spillvattennät som är kopplat till reningsverket, får som rullande 3-årsmedelvärde och begränsningsvärde inte överstiga 40 g.*

- Resthalterna av BOD₇ i det behandlade avloppsvattnet, som släpps ut från reningsanläggningen, får inte överstiga 10 mg per liter som riktvärde och kvartalsmedelvärde.

3 Befintligt avloppsreningsverk

3.1 Utformning och byggnation

Alunda avloppsreningsverk byggdes år 1973–1974. Utbyggnad av verket har skett i flera etapper: en slamhantering tillkom under 1979, upprustning samt slambäddar genomfördes mellan 1999 - 2000 och en ombyggnad av slamhanteringen genomfördes under 2014. En situationsplan för befintlig anläggning visas i Figur 2 nedan.

Figur 2 - Situationsplan för befintligt reningsverk. Ringkanalen är sedan länge tagen ur bruk.

Inkommande vatten till anläggningen pumpas från en inloppspumpstation belägen norr om anläggningen.

3.2 Dimensionering

Anläggningen är dimensionerad för 2 000 pe. Inkommande belastning består främst av hushållspillvatten men även av en tandläkarmottagning och två restauranger. Dimensionerande flöde är 64 m³/h. Det inkommande flödet till verket begränsas av kapaciteten i inloppspumpstationen. Pumpkapaciteten är 160 m³/h, men vid enstaka tillfällen har värden upp till 170 m³/h uppmätts. Det är en stor dygnsvariation i flödet, något som inte är ovanligt i orter som Alunda där en stor del av befolkningen arbetspendlar. Dimensionering enligt tillståndsansökan visas i Tabell 11.

Tabell 1 - Dimensionering från tillståndsbeslut 2013

Parameter	Befintlig kapacitet	Enhet
Antal pe	2 000	pe
Dimensionerande flöde, Q _{dim}	64	m ³ /h
Flöde	770–2 520	m ³ /d
Inloppspumpstation (HPS)*	2,5 x Q _{dim} (=160)	m ³ /h
Rensgaller	2,5 x Q _{dim} (=160)	m ³ /h

* HPS – Huvudpumpstation

3.3 Belastning och flöden

På grund av fel i flödesmätningarna på reningsverket under år 2020 och 2021 har åren 2017–2019 använts i prognostisering och dimensionering för det framtida reningsverket i tillståndsprocessen.

Tabell 2 visar inkommande belastning till reningsverket 2017–2019. Det finns ingen industri kopplad till reningsverket.

Tabell 2 - Inkommande belastning till Alunda reningsverk 2017–2019.

Parameter	Enhet	2017	2018	2019	Medel (2017–2019)
Anslutna personer	-	2 345	2 243	2 253	2 280
pe *	-	1 569	1 493	1 591	1551
Medelflöde	m ³ /d	852	759	1 215	942
BOD ₇	kg/d	109,8	104,5	111,4	108,6
N-tot	kg/d	34,1 **	32,1	30,5	32,2
P-tot	kg/d	3,4	3,8	3,1	3,4
COD	kg/d	292	277	290	286
Medelflöde	l/person.d	363	338	539	414
BOD ₇	g/person.d	47	47	49	48
N-tot	g/person.d	14,5	14,3	13,5	14,1
P-tot	g/person.d	1,4	1,7	1,4	1,5
COD	g/person.d	125	123	129	126

* 70 g BOD₇/pe.d

I Tabell 3 visas årsflöde, maxflöde och bräddningar vid verket under 2017–2019.

Tabell 3 - Uppmätta flöden och bräddningar år 2017–2019.

Parameter	Enhet	2017	2018	2019	
Årsflöde	Q _{år}	m ³ /år	311 120	277 082	443 617
Maxflöde	Q _{max}	m ³ /d	-	3 800	3 667
Antal bräddningar - reningsverk	st	0	1	2	
Antal bräddningar - spilledningsnät	st	0	5	6	
Mängd bräddvatten RV	m ³	0	30	459	
Mängd bräddvatten från s-nät	m ³	0	1 598	1 218	

3.4 Vattenbehandling

Avloppsbehandlingen består av mekanisk, biologisk och kemisk rening, se Figur 3.

Figur 3 - Blockschema över befintlig process vid Alunda ARV.

Inloppspumpstationen (HPS) ligger ett par hundra meter från reningsverket. Pumparna i inloppspumpstationen styrs idag för att hålla nivån i pumpsumpen konstant vilket i praktiken innebär att inkommande flöde till verket varierar mycket.

3.4.1 Mekanisk rening

Den mekaniska reningen avskiljer större partiklar och rens med ett maskinrensat galler och efter detta finns ett sandfång.

Sand och rens transporteras till Vaddika avfallsanläggning. Rens skickas sedan vidare till Uppsala där det förbränns.

3.4.2 Biologisk rening

Den biologiska reningen sker enligt aktivslammetoden och vattnet leds först till en luftningsbassäng. Bottenluftare syresätter vattnet för nedbrytning av organiskt material och tillväxt av mikroorganismer. Efter luftning sedimenterar mikroorganismerna i en mellansedimenteringsbassäng.

Med hjälp av slamskrapor förs bioslammet till slamfickor varifrån huvuddelen pumpas tillbaka till luftningsbassängen som returslam. En mindre del av bioslammet (överskottsslam) pumpas till en slamblandningskammare.

3.4.3 Kemisk rening

Den kemiska reningen utgörs av fällning, flockning och eftersedimentering.

Fällningskemikalie tillsätts under intensivinblandning och vattnet passerar därefter en flockningskammare. De flockar som bildats sedimenterar i det efterföljande sedimenteringssteget och kemslammet skrapas till slamfickor från vilka slammet pumpas till slamblandningskammaren.

Från slutsedimenteringen leds det renade avloppsvattnet via en mätstation (provtagning och flödesmätning) ut i Foghammarsån.

3.5 Slambehandling

Flytslam och fett som avskiljs i mellansedimenteringsbassängen leds till en flytslambrunn och pumpas därifrån till inkommande avloppsvatten.

Överskottslammet från den biologiska reningen pumpas tillsammans med slammet från den kemiska reningen till en slamblandningskammare. Från slamblandningskammaren pumpas slammet, med tillsats av polymer, till en slamförtjockare och därefter till ett slamlager. Förtjockat slam slutavvattnas, med tillsats av polymer, i en slamcentrifug. Rejektet från avvattningen leds till sandfånget.

3.6 Ledningsnät

En följdverksamhet av reningsverket är ledningsnätet. Avloppsnätet är till stor del uppbyggt enligt duplikatsystemet, dvs. att spillvatten och dagvatten leds i separata ledningar. VA-ledningar förnyas successivt enligt befintlig förnyelseplan.

Längden på ledningarna för avloppsvatten är cirka 20 km, för dagvatten 15 km. Dagvattenledningsnätet mynnar ut i ett flertal punkter i Foghammarsån.

Det finns tre avloppspumpstationer: inloppspumpstationen (HPS) vid verket, Pst Solarvet och Pst Aftonvägen. Pst Solarvet och pst Aftonvägen pumpar vatten till HPS. Alla pumpstationer har tillsyn minst en gång per månad och delar Foghammarsån som recipient för bräddledningar. Avloppspumpstationerna är försedda med nödavlopp och är övervakade via ett datoriserat driftövervakningssystem.

Vid bräddning i pumpstationerna leds vatten från inloppspumpstationen till Foghammarsån, vatten från Solarvet och Aftonvägen leds till antingen Foghammarsån eller Korsängsdiket.

Avvattnat slam transporteras till Vaddika avfallningsanläggning.

4 Framtida belastning och dimensionering

4.1 Anslutning och belastning

Den framtida belastningssituationen på Alunda reningsverk har bedömts utifrån prognoser från kommunens översiktsplanering. Östhammar vatten AB har bedömt att tillstånd till anslutning av 3 000 pe (3 500 personer) i är tillräckligt för att tillgodose behovet ca 20 år framåt (till år 2040).

Den förväntade framtida belastningen till verket har beräknats utifrån schablonvärden per person och redovisas i Tabell 44. Värdena är baserade på uppgifter från Svenskt Vatten och bolagets erfarenhet av verksamhet med reningsverk.

Tabell 4 – Belastning per person.

Parameter	Belastning (g/person,d)	Kommentar
COD	130	Avrundning av medel 2017–2019.
BOD ₇	60	Medel 2017–2019 plus säkerhetsmarginal.
BOD ₅	52	Standardförhållande BOD ₇ /BOD ₅ = 1,15
N _{tot}	14	Avrundning av medel 2017–2019.
NH ₄ -N	10,5	Schablonvärde
P _{tot}	1,7	Högsta belastning 2017–2019.
Susp.	70	Schablonvärde (typisk kommunalt avlopp 60-80 g/person,d)

4.2 Dimensionering

Det nuvarande dimensionerande flödet, Q_{dim}, är 64 m³/h och antas gälla för ca 2 000 pe. Det tillkommande flödet har beräknats genom att addera schablonvärden per tillkommande person. Följande värden har använts:

- Specifik spillvattenmängd = 180 l/person,d
- Specifik läckvattenmängd = 150 l/person,d.

4 x Q_{dim} kommer att behandlas i den mekaniska reningen och försedimenteringen. Det maximala flödet kommer att begränsas till 2 x Q_{dim} genom de huvudsakliga reningsstegen. Detta för att säkerställa en optimal dimensionering och drift av verket. Mekanisk rening och förbehandling dimensioneras för 4 x Q_{dim}. Flöden mellan 2 och 4 x Q_{dim} förbileds efter den mekaniska reningen och förbehandlingen till utgående mätstation och slutligen till recipient.

Tabell 5 visar dimensionering idag, medelbelastning 2017–2019 och dimensionering 2040.

Tabell 5 - Framtida inkommande flöde och belastningar samt framtida dimensionering.

Parameter	Enhet	Dimensionering idag	Medelbelastning 2017–2019	Dimensionering 2040
Anslutna	Personer	-	2 253	3 500
pe	70 g BOD ₇ /pe,d	2 000	1 551	3 000
Årsmedelflöde	m ³ /d		942	1 408
Q _{dim}	m ³ /h	64	64	80
Q _{max,bio}	m ³ /h	160	160	160
Q _{max}	m ³ /h	160	160	320
BOD ₇	kg/d	140	109	210
BOD ₅	kg/d	-	-	183
N-tot	kg/d	-	32,2	49
NH ₄ -N	kg/d	-	-	37
P-tot	kg/d	7	3,4	6,0
COD	kg/d	-	286	455
Susp	kg/d	-	-	245

Dimensioneringen är utförd med förväntade utsläppskrav i beaktning. Dessa presenteras i Tabell 6.

Tabell 6 - Utsläppskrav

Parameter	Möjliga framtidskrav	Enhet	Kommentar
BOD ₇	10	mg/l	Årsmedelvärde
P-tot	0,25	mg/l	Årsmedelvärde
Ammoniumkväve (NH ₄ -N)	5	mg/l	1 juni till 31 oktober

4.3 Maximal genomsnittlig veckobelastning

Maximal genomsnittlig veckobelastning tätort (max GVB) beräknas för enskilda reningsverk utifrån anslutna boenden och industrier i verksamhetsområdet och tar hänsyn till eventuella säsongsvariationer i belastning. Maximal genomsnittlig veckobelastning inkommande (90 percentilen) är ett beräkningsmått på inkommande belastningens 90:e percentil. Båda måtten kallas Max GVB.

Tätbebyggelse

Tätbebyggelsens Max GVB innefattar i huvudsak uppskattningar av:

- 1) Bofast befolkning inom tätorten
- 2) Icke bofast befolkning inom tätorten
- 3) Industribelastning (spillvatten från industrier, företag och ekonomisk verksamhet som är anslutna till det allmänna ledningsnätet)
- 4) Förväntad ökning närmaste 10 åren
- 5) Säkerhetsmarginal

Tabell 7 - Max GVB tätbebyggelse för Alunda ARV 2040.

	Personer
Bofast befolkning totalt inom tätbebyggelsen	2 280*
Icke bofast befolkning inom tätbebyggelsen	0
Industribelastning	0
Förväntad ökad belastning till 2040	500
Säkerhetsmarginal	200
Summa	2980
Max GVB tätbebyggelse, avrundad (pe)	3 000

* Medel 2017–2019

Inom tätbebyggelsen finns varken industrier eller sommarboenden. Alunda är en ort där en stor del av befolkningen arbetspendlar och alltså inte belastar avloppsnätet dagtid. Sommartid bedöms delar av befolkningen i Alunda vara bortresta och belastningen förväntas därför vara i samma storleksordning som under året i övrigt. Då belastningen inte förväntas variera över året redovisas endast en sammantagen bedömning över året i Tabell 7 ovan.

Inkommande

Den maximala inkommande genomsnittliga veckobelastningen syftar på den faktiska, uppmätta belastningen som kommer in till reningsverket det specifika året.

Max GVB inkommande (90:e percentilen) för framtiden uppskattas med ekvationen nedan, och baseras på åren 2017–2019. Belastningen i ekvationen nedan utgörs av årsmedelbelastningen för respektive år och MaxGVB är den inkommande 90:e percentilen.

$$\left(\frac{MaxGVB_{2017} + MaxGVB_{2018} + MaxGVB_{2019}}{Belastning_{2017} + Belastning_{2018} + Belastning_{2019}} \right) * Belastning_{2040} + 10\% = MaxGVB_{2040}$$

Max GVB inkommande för år 2040 har beräknats till 4 837 pe, och avrundas till ca 4 800 pe.

Sammanställt

Sammanfattningsvis presenteras framtidens Max GVB i Tabell 8.

Tabell 8 - Max GVB inkommande och tätbebyggelse för Alunda ARV 2040.

Enhet	Max GVB inkommande år 2040	Max GVB tätbebyggelse år 2040
pe	4 800	3 000

5 Framtida avloppsreningsverk

5.1 Föreslagen reningsprocess - vattenbehandling

Den tekniska statusen på verket är god och reningsverket i sin nuvarande utformning har goda förutsättningar att prestera goda reningsresultat. Däremot är verket för litet för att hantera avloppet från 3 500 anslutna personer. Eftersom verket är kontinuerligt underhållet och i gott skick, är det lämpligaste alternativet att bygga om och utöka kapaciteten istället för att bygga ett nytt reningsverk. Alternativen har utretts i miljökonsekvensbeskrivningen.

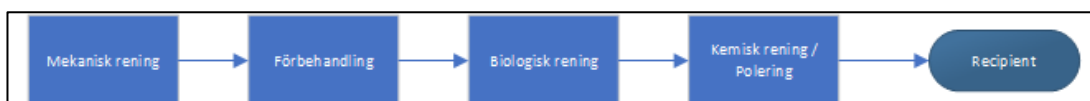
Alla befintliga bassängvolymmer och byggnader planeras att behållas i befintligt eller i ombyggt utförande i den framtida anläggningen.

Att införa en förbehandling (försedimentering) har flera fördelar. I en försedimentering avskiljs suspenderat och organiskt material men även kväve och fosfor, med minimal energiåtgång. I och med förbehandlingen kan biosteget dimensioneras mindre och genom att dimensionera försedimenteringen för 4 x Q_{dim} erhålls högflödesrening.

En ny biorening planeras i form av en biobädd. Nuvarande biobassäng och mellansedimentering nyttjas till eftersedimentering. Nuvarande slutsedimentering blir i stället försedimentering i den framtida anläggningen. I den planerade biobädden kommer det i de övre sektionerna att ske BOD-reduktion och längre ner i biobädden nitrifikation. Införandet av en ny biorening kommer att öka kapaciteten och minska utsläppen av ammonium. Detta får i sin tur en positiv inverkan på recipienten.

För att minska utsläppen av suspenderat material och fosfor föreslås ett efterpoleringssteg bestående av flera parallella sandfilter. Sandfiltren fångar kvarvarande suspenderat material och reducerar utgående fosfor med hjälp av fällning, som kan ske direkt på filtren utan inblandningskammare.

I Figur 4 ses ett blockschema över den framtida processen i Alunda.

Figur 4 - Blockschema Alunda ARV processlösningförslag.

I kommande kapitel 5.1.1-5.2.3 beskrivs vattnets väg genom reningsverkets reningsprocesser.

5.1.1 Mekanisk rening och förbehandling

Avloppsvatten från Alunda samhälle leds till en inloppspumpstation, varifrån det pumpas vidare till avloppsreningsverket¹. Ny rensil och befintligt sandfång utgör den mekaniska reningen i den framtida anläggningen.

En ny försedimentering med kontinuerlig förfällning byggs i befintlig slutsedimentering. Försedimentering är en robust och enkel teknik som kan skydda efterföljande biosteg från så kallad "first-flush" från nätet och ojämn belastning. Flöden upp till 320 m³/h (4 x Q_{dim}) leds genom försedimenteringen. Efter försedimentering förbileds flöden > 160 m³/h (2 x Q_{dim}) till utgående mätstation och recipient. Införande av försedimentering förbättrar kvalitén på det utgående vattnet då vattnet på grund av hög hydraulisk belastning inte kan genomgå alla reningssteg. Tidigare tog reningsverket emot 2,5 x Q_{dim}, i framtiden kommer reningsverket att ta emot 4 x Q_{dim} och behandla hela den volymen genom mekanisk rening och förbehandling.

Den befintliga slutsedimenteringsbassängen ligger bredvid sandfånget och är lämpligt placerad för ombyggnation till en försedimenteringsbassäng.

Tabell 9 visar förväntade reduktioner genom försedimenteringsbassängen.

Tabell 9 - Reduktioner i försedimenteringsbassäng, schablonsiffror.

Parameter	Reduktioner i försedimentering (inkl. förfällning)
BOD ₇	50%
N _{tot}	10%
P _{tot}	40%
Susp.	65%

5.1.2 Biologisk rening

Biosteget kommer bestå av en nyanlagd biobädd och efterföljande sedimenteringsbassäng. Föreslaget är en 9,5 m i diameter och 7 m hög biobädd med plastmaterial (150 m²/m³) och med motsvarande volym på 480 m³. Nedbrytande bakterier främjas att växa på plastmaterialet som har en stor specifik yta. I biobäddens övre sektioner kommer reduktion av BOD ske. En belastning på 4 g BOD₅/m²,d används för dimensioneringen. Längre ner i biobädden kommer nitrifikation ske och där används en belastning på 1 g N_{tot}/m²,d vid dimensionering.

En spridningsanordning används för att fördela vattnet jämnt över biobädden. Det är viktigt att en biobädd inte torkas ut och på grund av detta krävs

¹ En utredning av inloppspumpstationen påbörjades under tiden då den tekniska beskrivningen togs fram.

recirkulationspumpning vid flöden lägre än ca 140 m³/h. För att säkerställa tillräckligt luftflöde genom biobädden behövs fläktar, framför allt under vintertid.

Efter biobädden leds vattnet till en ny eftersedimenteringsbassäng. Förslaget är att använda befintlig mellansedimentering och bygga om befintlig luftningsbassäng till ytterligare eftersedimenteringsyta. Bioslam från sedimenteringsbassängerna kan pumpas till försedimenteringsbassängen eller direkt till blandslamlagret.

Det finns risk att nitrifikation leder till låga pH-värden i vattnet som i sin tur kan påverka biobädden negativt. De låga pH-värdena kan även göra det svårt att fälla fosfor i kemsteget. Risken medför att det är nödvändigt att installera lutdosering innan biosteget för att motverka en pH-sänkning. På grund av att Alundas dricksvatten är hårt finns det troligtvis tillräckligt med alkalinitet i vattnet för att lutdosering inte ska behövas i dagsläget, men lutdoseringsutrustning bör installeras för framtida drift, om behov skulle visa sig föreligga. I framtiden förväntas alkaliniteten i dricksvattnet sjunka till följd av mer omfattande överföring av dricksvatten från Tierps kommun (vilket har lägre alkalinitet) och detta påverkar avloppsvattnet in till Alunda ARV direkt.

5.1.3 Kemisk rening och efterpolering

Efter sedimenteringen leds vattnet direkt till tre parallellkopplade sandfilter. Fällningskemikalie doseras direkt på ledningen. I sandfiltren reduceras fosfor och suspenderat material.

Sandfiltren kan exempelvis vara av Dynasandtyp (som i Östhammar) eller förläggas i bassänger. Filter av dynasandtyp kan innebära att pumpning av vattnet krävs medan bassängfilter kan komma att klara sig utan. Backspolningsvatten från sandfiltren återförs tillsammans med rejektivattnet från slambehandlingen till inkommande ledning (efter provtagningspunkt).

Det är oklart om den befintliga utloppsledningen har tillräcklig kapacitet för 320 m³/h (4 x Q_{dim}). Det kan finnas behov av en ny utloppsledning på ca 500 mm i diameter. Detta behöver utredas i samband med projektering av reningsverket.

5.2 Slambehandling

Bedömningen är att befintlig slambehandling kommer räcka kapacitetsmässigt även för framtiden. Mindre justeringar och ombyggnationer av förtjockningen kan behövas för att optimera processen.

Eftersom slammet från den framtida processen kommer vara mer homogent förväntas driften av befintlig anläggning kunna fungera bättre. Slammet förväntas bli mer homogent då det i framtiden kommer bestå av en högre andel primärslam.

5.3 Layout på om- och utbyggt reningsverk

Utsidan av verket kommer inte att förändras nämnvärt jämfört med nuvarande anläggning. En biobädd som är högre än nuvarande anläggning tillkommer. En förlängning av byggnaden i sydvästlig riktning planeras och biobädden föreslås ligga sydost om befintligt reningsverk. I dagsläget finns en personalbod vid den gräsyta som kan komma att utnyttjas till att placera biobädden på. Personalboden är i dåligt skick och kan komma att rivas i samband med ombyggnaden. Utformning av framtida personalutrymmen utreds vidare i samband med projektering.

I Bilaga 1 finns ett förslag på utformning av den framtida anläggningen.

5.4 Sammanfattning ombyggnation

Alla delar av reningsverkets nuvarande utformning kommer finnas kvar i antingen ombyggt eller befintligt utförande. Till verket tillkommer en nybyggd biobädd och sandfilter. I Tabell 10 sammanfattas utformningen av den planerade anläggningen.

Tabell 10 – Planerad utformning med anläggningsdelar, Alunda ARV.

Anläggningsdelar	Utformning	Antal	Total yta (m ²)	Total volym (m ³)
Rensgaller	Nytt	1	-	-
Sandfång	Befintligt	1	8,5	20
Försedimentering	Ombyggt från eftersedimentering	1	95	380
Lut dosering	Nytt	1	-	-
Biorening Biobädd	Nytt	1	69	480
Eftersedimentering	Ombyggt från mellansedimentering	1	135	444
Filtrering	Nytt	3	15	-

6 Framtida utbyggnadsmöjligheter

Under förstudien och vid utformning av den framtida anläggningen har hänsyn tagits till att nya/fler reningskrav kan komma i framtiden. Inom fastigheten finns plats för utbyggnad av ytterligare reningssteg om lagstiftningen framgent skulle uppställa sådana krav.

7 Utsläppspunkt

Utsläppspunkten för renat avloppsvatten är idag belägen ca 100 m sydöst om reningsverket i Foghammarsån. Utsläppspunktens läge framgår av situationsplanen i **Fel! Hittar inte referenskälla.** ovan. Flödet beräknas i dagsläget kunna tas om hand i befintlig ledning, men kommer att utredas i samband med projekteringen.

8 Övervakning och kontroll

Avloppsreningsverk samt spillvattenpumpstationer är övervakade via ett datoriserat driftövervakningssystem. Eventuella driftstörningar som t.ex. utlöst motorskydd för pumpar eller bräddningar från pumpstationer är övervakade med larm till jourhavande processtekniker. Möjlighet till manuell drift av anläggningarna finns i dagsläget och kommer finnas för den utökade verksamheten.

Egenkontrollen vid verket kommer preciseras i egenkontrollprogram. I övrigt ska reningsverket följa ” Naturvårdsverkets föreskrifter om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse” NFS 2016:6 och förordning (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

REFERENSER

NVV (Naturvårdsverket), Vägledning om maximal genomsnittlig veckobelastning (max gvb), 2017-10-13.

[<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/vagledning/avlopp/maximal-genomsnittlig-veckobelastning/vagledningen-om-maximala-genomsnittliga-veckobelastningen.pdf>], hämtad 220811.

Östhammar kommun, VA-policy,

[<http://www.osthammar.se/globalassets/dokument/policy/va-policy>], hämtad 221108.

BILAGA B

RAPPORT

ÖSTHAMMAR VATTEN AB

Tillståndsansökan Alunda

UPPDRAGSNUMMER 13011640

MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

2023-03-01

YLVA KJELLGREN
ELINOR ORELL

GRANSKARE: BOEL NYBERG

UPPDRAGSLEDARE: CLARA KRANTZ

Sammanfattning

Östhammar Vatten AB söker nytt tillstånd för utökning av verksamheten vid Alunda avloppsreningsverk inom fastigheten Östhammar Alunda 1:64. Verksamheten innebär mekanisk, kemisk och biologisk rening av avloppsvatten samt behandling av avloppsslam genom avvattning.

Den totala kapaciteten för att rena avloppsvatten behöver ökas om Alunda ska kunna fortsätta expandera. Östhammar Vatten AB avser därför ansöka om tillstånd för en årsmedelanslutning motsvarande 3 000 pe. Detta innebär en ökning med 1 000 pe från dagens tillstånd om 2 000 pe.

Samma utloppspunkt som används idag avses att användas även fortsättningsvis. Rivningsarbete i form av utrivning av befintlig utloppsledning kan bli aktuellt att utföra.

Miljöförhållanden

Nuvarande ekologisk status för vattenförekomsten Kilbyån (Olandsån) (som kallas Foghammarsån) är måttlig och vattenförekomsten bedöms inte uppnå god kemisk ytvattenstatus. Övergripande ekologisk status är klassificerad till måttlig baserat på kvalitetsfaktorer som näringsämnen, konnektivitet i vattendrag och morfologiskt tillstånd i vattendrag.

Vattenförekomsten bedöms ej uppnå god kemisk ytvattenstatus på grund av höga halter kvicksilver och kvicksilverföreningar samt polybromerade difenyletrar (PBDE). Gränsvärdena överskrids i alla Sveriges undersökta ytvattenförekomster.

Den senast beslutade miljökvalitetsnormen för Foghammarsån är god ekologisk status med tidsfrist till år 2033 samt god kemisk ytvattenstatus med mindre stränga krav för PBDE samt kvicksilver och kvicksilverföreningar (VISS, 2022).

Skyddsåtgärder

Skyddsåtgärder kopplade till utsläpp till vatten är kontrollprogram, recipientprovtagning, driftkontroll, uppgradering av reningsverkets maskinutrustning och driftövervakning. Även förbättrad rening i form av förbehandling och efterpolering samt den planerade ammoniumreningen är skyddsåtgärder.

Skyddsåtgärder kopplat till slam är att slamhanteringen även i framtiden utförs inomhus och att spill minimeras.

Skyddsåtgärder kopplade till kemikaliehantering, -förvaring och -transporter är att lagstiftning och riktlinjer avseende kemikaliehantering följs. Detta gäller invallning, användning av skyddsutrustning, rutiner vid lastning och lossning, nöd- och ögonskador, lås och larm kopplade till kemikaliehanteringen.

Skyddsåtgärder för energi är kopplade till energibesparing.

För att minimera miljökonsekvenserna från transporter i framtiden ska transporter köras när de är fyllda, köras bränslesnålt och om möjligt utnyttja miljöklassade fordonsbränslen.

För att minimera buller som även främst är kopplat till transporter planeras dessa att ske under dagtid. Att köra fulla lass är även en skyddsåtgärd för miljöaspekten luft.

Alternativa lösningar

Alternativ placering av reningsverket har utretts. Att bygga nytt reningsverk i närområdet har uteslutits då slutrecipienten är samma vilket innebär att miljöpåverkan på recipienten skulle bli samma men miljöpåverkan totalt sett skulle bli betydligt större eftersom bl.a. ny mark skulle behöva tas i anspråk för anläggningen. Att bygga ett nytt reningsverk medför en större miljöpåverkan än att ta vara på den befintliga anläggningen som har en god teknisk status på befintliga delar.

Alternativa reningsmetoder som utretts är 1. Biobädd med ammoniumrening, 2. Aktivslam-process med kväverening och 3. BOD-rening med ny utsläppspunkt. Alternativ 1 valdes då det bedöms vara det miljömässigt bästa alternativet främst eftersom det var alternativet med minst omgivningspåverkan och minst energiförbrukning. Det är även en tillräckligt enkel teknik för att kunna leverera goda reningsresultat och minimera risken för driftstörningar som kan orsaka bräddning och därmed negativ miljöpåverkan på omgivningen och recipient.

Miljöbedömning

Miljöpåverkan	Sammanfattande kommentarer
Utsläpp till vatten	<p>Utbyggnaden av Alunda reningsverk förväntas fortsatt ge en stabil reningsprocess vilket sammantaget ger bra förutsättningar för recipienten trots en utökad belastning på reningsverket.</p> <p>Ansökt verksamhet bedöms inte innebära att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller ha sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Ansökt verksamhet bedöms förbättra möjligheten att uppnå god status i vattenförekomsten med avseende på kvalitetsfaktorn särskilda förorenande ämnen (ammoniak) i jämförelse med nollalternativet.</p>
Avfall och slam	<p>De största miljökonsekvenserna som berör slammet är indirekta i form av de transporter som krävs vid hantering av slammet från reningsverken.</p> <p>Näringsämnen i slammet återvinns idag då slammet används som anläggningsjord. I framtiden kommer slam att hanteras i enlighet med GVAB:s övergripande slamstrategi, som för närvarande är under framtagande.</p> <p>Mängden slam, sand och rens och kommunalt avfall ökar för det sökta alternativet i jämförelse med nollalternativet.</p>
Kemikalier	<p>En optimerad process med god rening med så liten kemikalieförbrukning som möjligt kommer att eftersträvas även vid det framtida reningsverket.</p> <p>Kemikalieförbrukningen av fällningskemikalier, polymer och lut förväntas öka i jämförelse med nollalternativet.</p>

Energi	Reningsverket kommer att kunna drivas mer energieffektivt i framtiden och den totala energiförbrukningen per pe kommer att minska i jämförelse med nollalternativet.
Trafik och transporter	Antalet transporter bedöms öka proportionellt med ökad belastning i jämförelse med nollalternativet. Påverkan på omgivningen bedöms som liten med tanke på reningsverkets placering.
Buller	Buller från processen kommer minska, men buller kopplat till transporter förväntas öka något. Buller som uppstår vid anläggningen uppstår endast dagtid. På grund av reningsverkets placering vid väg 288 bedöms inte transporterna till reningsverket påverka omgivningen.
Luft och lukt	Antalet transporter av slam, vilka kan ge upphov till lukt och växthusgasutsläpp, samt transporter av kemikalier, vilka kan ge upphov till växthusgasutsläpp, förväntas öka något.
Hälsa och smittskydd	Smittorisken bedöms inte utgöra någon hälsofara. Risken bedöms ej öka i jämförelse med nollalternativet.
Natur-, kultur-, och friluftslivsintressen	Inga natur-, kultur- och friluftslivsintressen bedöms påverkas negativt.
Klimat	Påverkan på klimatet från verksamheten består främst av utsläpp av luftföroreningar från transporter. Klimatpåverkan från transporter utgörs främst av leverans av fällningskemikalie samt borttransportering av slam. De transportrelaterade utsläppen är små i jämförelse med de totala utsläppen inom länet. Förändringen i klimatpåverkan bedöms som liten.
Utsläpp till mark	Om de rutiner som finns för hantering av avfall, kemikalier och slam följs kommer verksamheten i enlighet med sökt tillstånd inte medföra någon förändring med avseende på risk för utsläpp till mark i jämförelse med nollalternativet.
Landskapsbild	Landskapsbildens bedöms inte påverkas negativt av en utbyggnad av reningsverket.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Vad ansökan avser	1
2	Administrativa uppgifter	2
3	Syfte och metodik	3
3.1	Syfte	3
3.2	Metodik – bedömningsgrunder	1
3.3	Sakkunnighet	1
4	Gällande beslut	2
5	Lokalisering	3
5.1	Områdesbeskrivning	3
5.2	Planförhållanden	4
5.3	Natur-, kultur och friluftslivsintressen	4
5.4	Landskapsbild	5
5.5	Dagvatten och översvämningsrisk	5
6	Alternativredovisning	6
6.1	Jämförande alternativ samt nollalternativ	6
6.2	Alternativ utformning	7
6.2.1	Biobädd	7
6.2.2	Kväverening i aktivslamprocess	7
6.2.3	BOD-rening med ny utloppsledning	8
6.3	Alternativ lokalisering	8
7	Förutsättningar belastningssituation	9
7.1	Begreppen pe och person	9
7.2	Maximal genomsnittlig veckobelastning	10
8	Befintligt avloppsreningsverk	10
9	Framtida avloppsreningsverk	11
9.1	Framtida anslutning och belastning	11
9.1.1	Dimensioneringsförutsättningar	11
9.1.2	Flöden och belastning	12

9.2	Framtida anläggning	13
9.2.1	Vattenbehandling	13
9.2.2	Slam och slambehandling	13
9.2.3	Kemikalieförbrukning	14
9.2.4	Energiförbrukning	14
9.2.5	Utsläppspunkt	16
9.2.6	Ledningsnät	16
9.2.7	Layout	17
9.3	Drift under byggskede	18
10	Recipientförhållanden	19
10.1	Miljökvalitetsnormer – bedömningsgrunder för vattenkvalitet	19
10.2	Recipient	20
10.3	Betydande källor och miljöpåverkan	22
10.4	Recipientkontroll och provtagning	23
11	Miljökonsekvenser	25
11.1	Utsläpp till vatten	25
11.1.1	Belastning från reningsverk	25
11.1.2	Förbildning och bräddning	26
11.1.3	Konsekvenser av nollalternativ	27
11.1.4	Konsekvenser av sökt verksamhet	27
11.1.5	Skyddsåtgärder	27
11.1.6	Släckvatten	28
11.1.7	Bedömning av miljöpåverkan	28
11.2	Avfall och slam	29
11.3	Kemikalier	30
11.4	Energi	31
11.5	Trafik och transporter	32
11.6	Buller	33
11.7	Luft och lukt	34
11.7.1	Lukt	34
11.7.2	Luft	35
11.8	Hälsa och smittskydd	36
11.9	Natur-, kultur- och friluftslivsintressen	37
11.10	Klimat	37
11.11	Utsläpp till mark	38
11.12	Landskapsbild	38
12	Miljöriskbedömning för Alunda avloppsreningsverk	39
13	Samlad bedömning	42

14	Avstämning mot miljö- och hållbarhetsmål	43
15	Samråd	45
16	Referenser	46

Bilagor

BILAGA 1: Samrådsredogörelse

BILAGA 2: Recipientutredning

BILAGA 2.1: Bottenfaunaundersökning

BILAGA 2.2: Vattenmiljöprovtagning

BILAGA 3: Miljöriskbedömning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Alunda avloppsreningsverk behandlar idag avloppsvatten från drygt 2 000 personer. En ny överföringsledning för dricksvatten från Tierp till Alunda säkerställer dricksvattenförsörjningen till Alundas växande befolkning. Med dricksvattenförsörjningen säkrad kommer avloppsreningsverket att bli den begränsande faktorn för fortsatt befolkningstillväxt i samhället. Detta gör att avloppsreningsverket behöver byggas ut.

Gällande tillstånd medger behandling av avloppsvatten från 2 000 pe (personekvivalenter, ej att förväxla med antal personer) och avloppsreningsverket är dimensionerat därefter. Enligt kommunens befolkningsprognos kommer befolkningen att uppgå till 3 500 fysiska personer (motsvarande cirka 3 000 pe år 2040).

Reningsprocessen består idag av förbehandling med galler och sandfång, biologisk behandling i en aktivslamanläggning (luftningsbassäng och mellansedimentering) och kemisk behandling i flockningsbassänger och slutsedimentering. Slam från anläggningen förtjockas och avvattnas i centrifug för att sedan transporteras till Vaddika avfallsanläggning för kompostering. I den planerade verksamheten kommer reningsverkets befintliga processolymer delvis byggas om och en förbehandling, ett nytt biologiskt reningssteg och en efterpolering tillkommer till processen.

1.2 Vad ansökan avser

Ansökan avser tillstånd enligt miljöbalken (1998:808) till att ta emot, rena och släppa ut avloppsvatten motsvarande en årsmedelbelastning om 3 000 personekvivalenter.

Ansökan avser även tillstånd till behandling av avloppsslam genom förtjockning och avvattning.

Ansökan omfattar även tillstånd till att i vattenområde inom fastigheten Östhammar Alunda 1:120 få genomföra muddrings- och grävningsarbeten för utrivning av befintlig utloppsledning och anläggande av nya ledningar alternativt för omläggning samt renovering av befintlig utloppsledning.

Verksamheten planeras utökas från en belastning om 2 000 pe till 3 000 pe, där 1 pe räknas som 70 g BOD₇ per person och dag. Befintligt reningsverk behöver därför dimensioneras och byggas ut med ytterligare processteg för att klara den ökade belastningen.

Den nuvarande utsläppspunkten i Foghammarsån avses behållas men den befintliga utloppsledningen behöver bytas ut och ny ledning anläggs alternativt ska den befintliga ledningen läggas om eller renoveras. Det innebär att arbeten inom vattenområde så som exempelvis grävning, schaktning och liknande behöver utföras.

Framtida maximal genomsnittlig veckobelastning (max GVB) tätbebyggelse uppskattas till 3 000 pe, se kapitel 7.2.

I Tabell 1 anges sökta utsläppsvillkor för Alunda ARV.

Tabell 1. Sökta utsläppsvillkor för Alunda ARV.

Parameter	Sökta utsläppsvillkor	Enhet	Kommentar
BOD ₇	10	mg/l	Årsmedelvärde
P-tot	0,25	mg/l	Årsmedelvärde

2 Administrativa uppgifter

Anläggningsnamn:	Alunda avloppsreningsverk
Anläggningsnummer:	0382-50-001
Fastighetsbeteckning:	Östhammar Alunda 1:64 och 1:120
Tillståndsgivande myndighet:	Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt
Tillsynsmyndighet:	Länsstyrelsen Uppsala län
Sökande:	Östhammar Vatten AB
Organisationsnummer:	559099-4447
Adress:	Hamnleden 20, 80641 Gävle
Besöksadress:	Hamnleden 20, 806 41 Gävle
Telefon:	0173-860 00
Kontaktperson anläggning:	Mikael Ahlbom [REDACTED]
Kontaktperson ansökan:	Katarina Ivarsson [REDACTED]
Gällande tillstånd:	Länsstyrelsen Uppsala 1998-12-29, Dnr 246-3445-98 Miljöprövningsdelegationen 2013-01-22, Dnr 551-2872-12

3 Syfte och metodik

3.1 Syfte

Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekterna på människors hälsa och miljö som kan uppstå genom den planerade verksamheten.

Denna miljökonsekvensbeskrivning omfattar miljöpåverkan till följd av utbyggnad och drift av reningsverket i Alunda med en belastning av 3 000 pe.

3.2 Metodik – bedömningsgrunder

Konsekvenser av påverkan från den planerade verksamheten har bedömts utifrån värde, känslighet och varaktighet. För att avgöra vilka konsekvenser som kan antas uppstå i de områden som berörs vägs områdets antagna värde ihop med den påverkan som antas ske på området med hjälp av en matris enligt Tabell 2 nedan.

I den lodräta rubrikraden avgörs hur stor påverkan på en miljökonsekvens blir och i den horisontella avgörs hur stort värdet av påverkan är. Exempelvis får ett känsligt område högt värde.

Tabell 2. Bedömningsmatris

	Litet värde/ känslighet	Måttligt värde/ känslighet	Högt värde/ känslighet	Mycket högt värde/ känslighet
Stor negativ påverkan	Små måttliga konsekvenser	Måttliga konsekvenser	Stora konsekvenser	Mycket stora konsekvenser
Måttlig negativ påverkan	Små konsekvenser	Små måttliga konsekvenser	Måttliga konsekvenser	Stora konsekvenser
Liten negativ påverkan	Obetydliga konsekvenser	Små konsekvenser	Små måttliga konsekvenser	Måttliga konsekvenser
Ingen/obetydlig påverkan	Obetydliga konsekvenser			
Positiv påverkan	Positiva konsekvenser			

3.3 Sakkunnighet

Enligt 15 § miljöbedömningsförordningen ska ”Den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden ska se till att miljökonsekvensbeskrivningen tas fram med den sakkunskap som krävs i fråga om verksamhetens eller åtgärdens särskilda förutsättningar och förväntade miljöeffekter.”

Denna MKB är utförd av den samlade kompetensen hos Sweco på uppdrag av Gästrike vatten. Arbetsgruppen bakom MKB:n har utgjorts av:

- Sweco: Ylva Kjellgren, Elinor Orell, Struan Robertsson, Boel Nyberg, Clara Krantz. Samtliga uppdragsmedlemmar har flerårig erfarenhet av arbete med

avloppsvattenreningsanläggningar, med avseende på teknisk utformning och/eller miljökonsekvenser av sådan verksamhet. MKB:n har granskats av Boel Nyberg som har mångårig erfarenhet av framtagande av MKB:er.

- Gästrike Vatten: Katarina Ivarsson, Projektledare, Elisabet Aulenius, processingenjör, Anders Selmer, Teknikansvarig Process, Mikael Ahlbom, Driftchef

4 Gällande beslut

Gällande tillstånd för Alunda reningsverk är från 1998-12-29 och de slutgiltiga utsläppsvillkoren erhöles i Miljöprövningsdelegationens beslut 2013-01-22. Tillståndet är formulerat enligt följande:

Belastningen på reningsverket får uppgå till högst 2 000 pe (personequivaler) mätt som BOD₇ (biokemisk syreförbrukning), varvid en pe räknas som 70 g BOD₇ per dygn. Detta motsvarar 3 500 pe vid 40 g BOD₇ per pe och dygn.

Utsläppsvillkoren är formulerade enligt följande:

- *Halten fosfor i utgående renat avloppsvatten mätt som P_{tot} får som kvartalsmedelvärde och begränsningsvärde överstiga 0,25 mg/l vid högst ett tillfälle per år.*
- *Den genomsnittliga årliga utsläppsmängden fosfor per person som under ett kalenderår varit ansluten till avloppsreningsverket, i utgående renat avloppsvatten samt i avloppsvatten som bräddar vid reningsverket och på det spillvattennät som är kopplat till reningsverket, får som rullande 3-årsmedelvärde och begränsningsvärde inte överstiga 40 g.*
- *Resthalterna av BOD₇ i det behandlade avloppsvattnet, som släpps ut från reningsanläggningen, får inte överstiga 10 mg per liter som riktvärde och kvartalsmedelvärde.*

5 Lokalisering

5.1 Områdesbeskrivning

Alunda tillhör Östhammars kommun, och samhället är beläget cirka 30 kilometer sydväst om Östhammar tätort och cirka 40 kilometer nordost om Uppsala stad. Befolkningsmängden i samhället uppgår till strax över 2 500 invånare. Samhället sträcker sig över en 300 hektar stor yta, på båda sidor om väg 288 och Foghammarsån.

Avloppsreningsverket är beläget på fastigheten Östhammar Alunda 1:64, strax söder om samhället. I Figur 1 visas markanvändningen runt avloppsreningsverket. Byggnaderna närmast avloppsreningsverket utgörs av ett bostadsområde, cirka 300 meter åt nordväst, och ett annat område med bland annat bostäder, återfinns cirka 300 meter åt öster. Väg 288 och Foghammarsån går parallellt genom samhället. En dunge avskärmar avloppsreningsverket från väg 288. Övrig mark som omger avloppsreningsverket används till jordbruk. På andra sidan vägen och på andra sidan ån återfinns de ovan nämnda bostadshusen.

Utbyggnaden av avloppsreningsverket planeras på den grusade ytan sydväst och öster om det befintliga avloppsreningsverket. Området benämns fortsättningsvis verksamhetsområdet, se även situationsplan **Fel! Hittar inte referenskälla.**, kapitel 8 Max GVB tätort (skattad för framtiden år 2040) uppskattas till 3 000 pe.

Befintligt avloppsreningsverk.

Figur 1. Karta med Alunda avloppsreningsverk markerat med röd punkt.

5.2 Planförhållanden

Området där reningsverket är beläget idag och där utbyggnad planeras är inte detaljplanlagt. Östhammars kommun har ett pågående arbete med ny översiktsplan och i det arbetet är området utpekad som reningsverk med skyddsavstånd. Detta innebär att kommunen inte kommer planlägga området för någon annan verksamhet.

5.3 Natur-, kultur och friluftslivsintressen

I närheten av reningsverket finns två fornlämningar identifierade i Riksantikvarieämbetets Fornsök (Riksantikvarieämbetet, 2021). Den ena är en undersökt och borttagen boplats, den andra är ett vägmärke, milstolpe. Hela verksamhetsområdet ligger inom område som är utpekad som område för regional kulturvård.

Foghammarsån är utpekad att ingå i ett område av särskilt värdefullt vatten av Riksantikvarieämbetet. Det omfattar särskilt värdefulla kulturmiljöer i anslutning till vatten.

På åkerholmen som reningsverket gränsar till finns ett naturvärdesobjekt som ingår i Jordbruksverkets Ängs- och betesmarksinventering. Området beskrivs som en talldominerad hage med äldre björkar och tallar, samt fin hävdgynnad flora framför allt i väst. (Jordbruksverket, 2004). Öster om området och öster om Foghammarsån finns ett område utpekad i Länsstyrelsens naturvårdsprogram som högt värde.

Platsen där reningsverket finns och utbyggnaden planeras omfattas inte av någon typ av skydd inom naturmiljö, Natura 2000, riksintressen eller vattenskyddsområde (Boverket, 2017; Naturvårdsverket, 2021).

5.4 Landskapsbild

Reningsverket ligger omgivet av jordbruksmark och en dunge i nära anslutning till väg 288 och recipienten Foghammarsån. Från väg 288 är anläggningen delvis skyddad av träd och topografi, se Figur 2.

Figur 2. Alunda reningsverk från väg 288 (bild från Google Street View).

Byggnader och bassänger kommer att utökas beroende på den slutliga utformningen av anläggningen. En av de nya byggnaderna bedöms bli högre än nuvarande byggnader och kommer ha begränsad synlighet från vägen.

5.5 Dagvatten och översvämningsrisk

Verksamhetsområdet saknar idag dagvattensystem. Stuprör från taken mynnar på gårdsplanen som lutar mot gräsbevuxna ytor som omger reningsverket. Då mängden hårdgjord yta inte planeras ökas föreslås ingen förändring gällande dagvattenhanteringen på plats.

Alunda avloppsreningsverk ligger högre än omgivande åkermark och de översvämningar som kan drabba Foghammarsån har aldrig nått nära reningsverket. Området ligger utanför karterat riskområde för framtida översvämningar (MSB, 2022).

Den kommande detaljprojekteringen kommer säkerställa att dagvatten från ytor kopplade till slamhanteringen omhändertas på ett ändamålsenligt sätt.

6 Alternativredovisning

Enligt 6 kap. miljöbalken och 17 § miljöprövningsförordningen skall en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en redovisning av möjliga alternativa lokaliseringar. Den ska även redovisa alternativa utformningar med dels en motivering varför ett visst alternativ valts, dels en beskrivning av konsekvenserna av att verksamheten inte kommer till stånd. Konsekvensen av att verksamheten inte kommer till stånd utgör det så kallade nollalternativet. Nedan beskrivs alternativa lokaliseringar, alternativa utformningar samt nollalternativet.

6.1 Jämförande alternativ samt nollalternativ

Miljöeffekterna relateras i miljökonsekvensbeskrivningen till det så kallade nollalternativet. Detta sker genom en bedömning av de positiva och negativa effekter som reningsverket kan ge tillsammans med en jämförelse med ett s.k. nollalternativ. Nollalternativ är ett sätt att beskriva konsekvenserna om den avsedda förändringen inte kommer till stånd.

I detta fall bedöms nollalternativet vara att det befintliga reningsverket kvarblir i befintlig utformning och med verksamhet inom ramen för ett maximalt utnyttjat befintligt tillstånd.

I Tabell 3 nedan sammanfattas de jämförda alternativen i denna miljökonsekvensbeskrivning.

Tabell 3. Jämförda alternativ, "sökta alternativ" motsvarar de siffror bedömningar och beräkningar utgått ifrån.

Alternativ	Belastning	Utsläppsvillkor
<u>Nuläge</u>	1 551 pe**	10 mg BOD ₇ /l (medelvärde, kvartal) 0,25 mg P _{tot} /l (medelvärde, kvartal)* 40 g P/person (rullande 3-årsmedelvärde)
<u>Nollalternativ</u>	2 000 pe	10 mg BOD ₇ /l (medelvärde, kvartal) 0,25 mg P _{tot} /l (medelvärde, kvartal)* 40 g P/person (rullande 3-årsmedelvärde)
<u>Sökt alternativ:</u>	3 000 pe	10 mg BOD ₇ /l (medelvärde, år) 0,25 mg P _{tot} /l (medelvärde, år)

* Får överskridas vid ett tillfälle per år.

** Årsmedelvärde 2017–2019

6.2 Alternativ utformning

En förstudie genomfördes 2019 med syfte att utreda hur Alunda reningsverk skulle kunna möta den önskade befolkningstillväxten på orten. Utredningens resultat låg till grund för beslut om investering och fördjupad utredning inför genomförande av om- och tillbyggnad av Alunda reningsverk. Studien gick igenom statusen och behoven på anläggningen och tog fram alternativa processlösningar (se nedan).

I det fortsatta planeringsarbetet sänktes befolkningsprognosen för Alunda eftersom Östhammars kommun fattat beslut om att skapa förutsättningar för en befolkningsökning om 1000 personer till år 2035, och en ny dimensionering av avloppsreningsverket togs fram. I samband med omdimensioneringen valdes även mindre komplex teknik för att öka robustheten i anläggningen. Beräkning av ammoniakhalten i Foghammarsån ledde sedan till att en andra förstudie genomfördes under 2022. Denna byggde på de tidigare och omfattade tre alternativ:

- 1) Biobädd med ammoniumrening
- 2) Aktivslamprocess med kväverening
- 3) BOD-rening med ny utsläppspunkt

Dessa tre alternativ valdes med syfte att minska mängden ammonium som når recipient (se vidare under kapitel 10). Investerings- och driftskostnadskalkyler utfördes för alla tre alternativen och en redogörelse för alternativens utformning, driftsäkerhet och för- och nackdelar togs fram. Alternativ nr 1 med biobädd valdes främst eftersom det var alternativet med minst omgivningspåverkan och lägst energipåverkan.

Arbetet med utveckling av detaljer i processlösningen fortskrider även i kommande projektskeden som följer en inlämnad ansökan om nytt miljötillstånd.

I följande avsnitt finns redogörelser för de tre alternativen från förstudien 2022.

6.2.1 Biobädd

Alternativet utgörs av att bygga en biobädd vid sidan av befintligt reningsverk för reduktion av ammonium och BOD.

Biobädden är en metod som finns på många reningsverk av samma storlek som Alunda och som är energisnål och kräver mindre tillsyn.

Alternativet med biobädd var det alternativ med minst omgivningspåverkan, lägst energiförbrukning, lägst investerings- och driftskostnader och minst risk för tillsynsproblematik då en biobädd kräver mindre övervakning och färre ingrepp från driftpersonalen än vad en aktivslamanläggning gör.

6.2.2 Kväverening i aktivslamprocess

Alternativet grundas på att bygga om befintliga biobassänger till kväverening i en aktivslamprocess och bygga ut reningsverket med för- och efterbehandling.

Att bygga en aktivslamprocess med kväverening skulle innebära behov av mer maskinell utrustning och en ombyggnation av de befintliga bassängerna vilket skulle medföra ökad miljöpåverkan, en långsam byggprocess och svårigheter med drift under byggnadstiden. Vidare skulle det innebära en mer kostsam och driftkrävande process som beror i högre grad av personalens kunnighet på den typen av anläggningar. Inga liknande anläggningar i den storleken finns inom driftområdet och det skulle troligen innebära att mer personal skulle behövas.

Alternativet hade därtill högst investeringskostnader och driftskostnader av alternativen samt högst energiförbrukning av de undersökta alternativen, beroende på behov av mer pumpning, recirkulation och blåsmaskiner. Sammantaget bedömdes inte aktivslamprocess vara aktuell på grund av dess driftkomplexitet, att det skulle innebära större miljöpåverkan i byggnationsfasen och större energiförbrukning.

6.2.3 BOD-rening med ny utloppsledning

Detta alternativ skulle innebära en komplettering av befintlig process med förbehandling och efterpolering samt byte av recipient genom att lägga om utloppsledningen och flytta utsläppspunkten till den större vattenförekomsten Olandsån. Ingen kväve- eller ammoniumrening erhålls vid reningsverket i denna utformning, utan bara lägre halter av BOD och fosfor. Processtekniskt skulle detta alternativ innebära den minsta förändringen i befintligt reningsverk, men alternativet utgör i stället den största påverkan på omgivande mark och recipient.

Slutligen valdes det första alternativet över detta på grund av att det sistnämnda medför större negativ påverkan på omgivningen och att GVAB önskar att rena avloppsvattnet i högre utsträckning än vad detta alternativ medgav.

6.3 Alternativ lokalisering

Ansökan om nytt tillstånd och utbyggnation avser nuvarande lokalisering då det bedöms mest fördelaktigt utifrån hänsyn till att anläggningen är placerad där, ledningsnät och pumpstationer är anpassade för att leda vatten till reningsverket på denna plats och risken för störningar till omgivningen bedöms som liten. Utbyggnad av Alunda reningsverk medför sammantaget mindre miljöpåverkan än att bygga en ny anläggning på annan plats eller dra nya ledningar till ett annat reningsverk. Reningsverket ligger på tillräckligt långt avstånd från bebyggelsen och platsen har goda markförutsättningar för ändamålet.

Alternativ lokalisering skulle kunna vara att bygga en ny anläggning på en annan plats i Alunda eller bygga en överföringsledning till något närliggande reningsverk med kapacitet att ta emot avloppsmängderna från Alunda. Närliggande större reningsverk skulle kunna vara Kungsängsverket, Uppsala, Östhammars reningsverk, Lindholmens reningsverk i Norrtälje, Östervåla reningsverk eller Tierps reningsverk. Kortaste avståndet från Alunda till omkringliggande större reningsverk är över 2,5 mil vilket skulle innebära långa överföringsledningar. På närmare avstånd finns tex Gimo avloppsreningsverk men det reningsverket bedöms inte ha kapacitet att även behandla avloppsvatten från Alunda.

En alternativ lokalisering skulle även kunna utgå från att hitta en annan recipient för det renade avloppsvattnet. Området där reningsverket är belagt i dagsläget avvattnas ut mot Foghammarsån som sedan mynnar i Olandsån. Hela Alunda samhälle avvattnas i samma avrinningsområde. Detta medför att en flytt av avloppsreningsverket inom Alunda samhälle skulle innebära att samma recipient ändå skulle behöva nyttjas. Därtill skulle byggnation av ett nytt reningsverk medföra att nya ledningar skulle behöva anläggas och ingrepp i jungfrulig mark både på platsen för det nya reningsverket och inom det nya ledningsområdet. Detta vore en betydande och onödig negativ miljöeffekt.

Sammantaget gör detta att det inte anses miljömässigt motiverat att bygga ett nytt reningsverk i närområdet. Det vore inte heller ekonomiskt motiverat. Nuvarande anläggning är i gott skick och har bra förutsättningar att leverera goda reningsresultat. En ny lokalisering bedöms ej heller vara aktuell så länge som verksamheten bedöms kunna bedrivas utan större risk för påverkan på omgivande mark och vatten eller uppkomst av olägenheter för människors hälsa.

7 Förutsättningar belastningssituation

7.1 Begreppen pe och person

Kapaciteten för reningsverken varierar både utifrån tekniska begränsningar och hur miljötillståndet är formulerat juridiskt. Den juridiska definitionen av reningsverkens kapacitet grundar sig utifrån inkommande belastning av organiskt material (kg BOD₇/dygn), denna belastning räknas därefter om till begreppet personekvivalenter (pe).

En personekvivalent motsvarar en BOD₇-belastning på 70 g/pe dygn. Det är värt att nämna att begreppet pe kan ge en missvisande bild av den faktiska belastningen från en person. En rapport från Naturvårdsverket har t.ex. visat att en person medför en belastning av 48 g BOD₇/dygn (Naturvårdsverket, 1995).

I Tabell 4 nedan visas de belastningar som använts i dimensioneringen av reningsverket i Alunda.

Tabell 4. Inkommande belastning från person respektive pe

Belastningar från en person (schabloner)		
Spillvattenflöde*	180	l/ansluten och dygn
Ovidkommande vatten*	150	l/ansluten och dygn
BOD ₇	60	g/person och dygn
Tot-P	1,7	g/person och dygn
Tot-N	14	g/person och dygn

* Nyanslutna

Med denna beräkningsmetod är dimensionerande BOD₇-belastning 210 kg/d vilket motsvarar 3 000 pe (70 g/pe,d). 3 000 pe motsvarar 3500 fysiska personer.

7.2 Maximal genomsnittlig veckobelastning

Uppmätt max GVB inkommande (90 percentilen av årsmedelsbelastningen) för framtiden uppskattas i den tekniska beskrivningen till ca 4 800 pe. Max GVB tätort (skattad för framtiden år 2040) uppskattas till 3 000 pe.

8 Befintligt avloppsreningsverk

Det befintliga reningsverket beskrivs i den till ansökan bifogade Tekniska beskrivningen.

9 Framtida avloppsreningsverk

9.1 Framtida anslutning och belastning

9.1.1 Dimensioneringsförutsättningar

Den tekniska statusen på reningsverket är god och reningsverket i sin nuvarande utformning har goda förutsättningar att prestera goda reningsresultat. Däremot är reningsverket för litet för att hantera avloppsvatten från 3 000 pe. Ombyggnationen innebär att reningsverket klarar av den högre belastningen och blir en robust och lättskött anläggning grundad på välbeprövad och effektiv teknik. Eftersom reningsverket historiskt också haft svårt att klara villkoren i tillståndet ger ombyggnationen med bättre förbehandling bättre förutsättningar inför framtiden.

Reningsverket kommer att byggas ut så att det i framtiden är möjligt att komplettera anläggningen med ytterligare reningssteg för att möta framtida behov ännu längre fram.

Den framtida belastningssituationen på Alunda reningsverk har bedömts utifrån prognoser från kommunens översiktsplanering. En ökad belastning på reningsverket uppkommer till följd av en planerad expansion av Alunda. Dricksvattenförsörjningen i samhället är numera säkrad då en vattenledning dragits från Tierp. I och med att vattentillgången är säkrad kan samhället expandera och därmed blir avloppsreningen den begränsande faktorn för samhällets utbyggnad. Ingen industrietablering förväntas utan i planerna ingår endast utbyggnad av bostäder.

Den framtida utökade anslutningen kommer främst att ske till följd av nybyggnation av bostäder men det kan även bli aktuellt att ansluta områden som idag har enskild VA-försörjning.

Östhammar Vatten AB har bedömt att en tillåten belastning om 3 000 pe är tillräcklig för att säkerställa avloppshantering till år 2040.

9.1.2 Flöden och belastning

I Tabell 5 redovisas en sammanfattning av befintlig dimensionering, medelbelastning under 2017–2019 samt framtida föreslagen dimensionering för 3 500 personer (år 2040).

Tabell 5. Sammanfattning av inkommande belastningar och flöde.

Parameter	Enhet	Dimensionering idag	Medelbelastning 2017–2019	Dimensionering 2040
Anslutna	Personer	-	2 253	3 500
pe	70 g BOD ₇ /pe,d	2 000	1 551	3 000
Årsmedelflöde	m ³ /d	-	942	1 410
Q _{dim}	m ³ /h	64	64	80
Q _{max,bio}	m ³ /h	160	160	160
Q _{max}	m ³ /h	160	160	320
BOD ₇	kg/d	140	109	210
BOD ₅	kg/d	-	-	183
N-tot	kg/d	-	32,2	49
NH ₄ -N	kg/d	-	-	37
P-tot	kg/d	7	3,4	6,0
COD	kg/d	-	286	455
Susp	kg/d	-	-	245

9.2 Framtida anläggning

9.2.1 Vattenbehandling

För att kunna öka antalet anslutna personer och uppfylla de förväntade villkoren i ett nytt tillstånd för Alunda reningsverk behöver kapaciteten ökas och reningsresultaten förbättras.

Alla ingående delar från befintligt reningsverk planeras att behållas i ombyggt utförande i den framtida anläggningen.

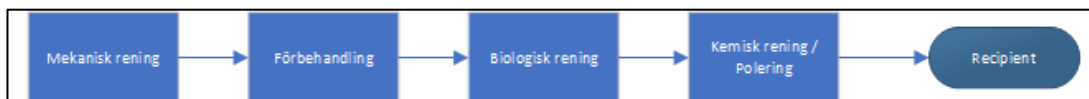
Föreslagen processlösning innebär i princip en utbyggnad av befintlig reningsprocess, se Figur 4 och 5. Planen är att reningsverket kompletteras med ett förbehandlingssteg i form av en försedimentering för att minska belastningen på den biologiska behandlingen. En ny biorening införs i form av en biobädd med nitrifikation och reduktion av ammonium och den gamla bioreningens volymer nyttjas till kapacitetshöjande åtgärder. En efterpolering i form av sandfilter byggs till för att minska fosfor och suspenderat material i utgående vatten.

I Figur 3 ses ett blockschema över den nuvarande processen i Alunda.

Figur 3 - Blockschema över befintlig process vid Alunda ARV.

I Figur 4 ses ett blockschema över den framtida processen i Alunda.

Figur 4. Blockschema Alunda ARV processförslag

9.2.2 Slam och slambehandling

Bedömningen är att befintlig slambehandling kommer att räckas kapacitetsmässigt även i framtiden. Mindre justeringar och ombyggnationer av förtjockningen kan behövas för att optimera processen.

Eftersom slammet från den framtida processen kommer vara mer homogent förväntas också driften av befintlig anläggning kunna fungera bättre.

Externslam tas inte emot från slutna tankar eller andra reningsverk rutinmässigt, däremot kan slam från andra reningsverk inom Östhammar Vattens verksamhetsområde tas emot vid driftstörningar på de andra anläggningarna i närheten. Även i framtiden kan externslam komma att hanteras vid driftstörning på andra reningsverk i närområdet.

I Tabell 6 presenteras den uppskattade slamproduktionen vid de 3 olika alternativen för Alunda ARV.

Tabell 6. Slamproduktion vid befintlig anläggning och uppskattad för nollalternativet och vid sökt alternativ för Alunda ARV.

Slamproduktion	Enhet	Beräknat 2017–2019*	Noll-alternativ (2000 pe)	Sökt alternativ
Mängd slam	Ton TS/år	54	70	100
Ton slam med TS-halt 22 %	ton/år	245	300	450

* teoretisk med belastning 2017–2019

9.2.3 Kemikalieförbrukning

I takt med att Alundas dricksvatten får lägre alkalinitet (med ökad överföring från Tierp) kan lutdosering behövas på reningsverket för att motverka för lågt pH ut från biobädden.

I övrigt utgörs kemikaliebehovet vid reningsverket av samma typ av fällningskemikalie som idag samt av polymer till slambehandlingen.

I Tabell 7 redovisas den uppskattade kemikalieåtgången vid de 3 olika alternativen för Alunda ARV.

Tabell 7. Kemikalieåtgång vid befintlig anläggning och uppskattad för nollalternativet och vid sökt alternativ för Alunda ARV.

Kemikalieåtgång	Enhet	2020–2021*	Noll-alternativ (2 000 pe)	Sökt alternativ
Fällningskemikalie (PAX XL100)	ton/år	34,8	45	50
Polymer (Superfloc C-6596)	ton/år	1,88	2,4	2,5
Lut	ton/år	0	0	ej känt

* PIX111 (järnklorid) under 2017–2019, därefter PAX XL100 (polyaluminium).

9.2.4 Energiförbrukning

Energiförbrukningen vid den framtida anläggningen uppskattas bli mer effektiv vid byte av biologiskt reningssteg. Detta beror på att blåsmaskinerna som används vid den befintliga anläggningen och som står för en stor andel av anläggningens energiförbrukning inte kommer att finnas vid den framtida anläggningen.

I Tabell 8 redovisas befintlig förbrukning av energi, förbrukningen för nollalternativ och sökt alternativ för reningsverkets processdelar. Reningsverkets uppvärmning förväntas även den förbättras och utreds vidare i kommande steg av projektet men är inte inkluderad i tabellen nedan då den inte utgör en del av den tekniska lösningen för den ansökta verksamheten.

Tabell 8. Energiförbrukning vid befintlig anläggning och uppskattad för nollalternativet och vid sökt alternativ för processdelar inne på Alunda ARV.

Energiförbrukning	Enhet	Beräknat 2017–2019*	Noll alternativ (2 000 pe)	Sökt alternativ
Förbrukning per pe och år	kWh/pe,år	33	33	23
Förbrukning per år	kWh/år	51 500	66 000	68 000

* teoretisk med belastning 2017–2019

9.2.5 Utsläppspunkt

Utsläpp av renat avloppsvatten kommer att ske i samma utsläppspunkt som idag, inom fastigheten Östhammar Alunda 1:120, se Figur 5. Flödet beräknas i dagsläget kunna tas om hand i befintlig ledning, men detta kommer att utredas i samband med detaljprojekteringen. Det ökade flödet kan innebära att en ny utloppsledning behöver anläggas.

För det fall den befintliga ledningen kan nyttjas även fortsättningsvis behöver den renoveras och lutningen på den korrigeras. Arbete i form av exempelvis grävning, schaktning eller liknande kommer därmed behöva utföras i vattenområde. Den ursprungliga utloppsledningen för reningsverket har såvitt kunnat utredas anlagts på 1970-talet. Den har sannolikt vid något tillfälle bytts ut till den befintliga, som är en plastledning. Bolaget har inte kunnat utröna när så har skett och inte heller om ledningen omfattas av något tillstånd.

Figur 5. Karta över Alunda reningsverks utsläppspunkt och bräddpunkt

9.2.6 Ledningsnät

Ledningsnätet till den framtida anläggningen i Alunda är i sin helhet detsamma som i dagsläget. Inga förändringar på ledningsnätet planeras till följd av den ökade belastningen eller om- och tillbyggnaden av reningsverket.

Ledningsnätets VA-ledningar förnyas successivt enligt befintlig saneringsplan (förnyelseplan). Detta omfattas emellertid inte av nu aktuell tillståndsansökan och ligger således utanför prövningen.

9.2.7 Layout

Layouten vid det om- och tillbyggda reningsverket kommer att beslutas i kommande skeden i detaljprojekteringen. Ett förslag på utformning finns med i Figur 6 nedan och en mer ingående beskrivning går att hitta i den Tekniska beskrivningen. Observera att processvolymerna är inritade för att få en bild av skala, slutgiltig placering är ej beslutad.

Figur 6. Förslag på layout vid Alunda ARV. Inritade volymer indikerar storlek ej slutlig placering. (Sweco, 2022).

9.3 Drift under byggskede

Inför ombyggnationerna kommer en genomförandebeskrivning tas fram som beskriver i vilken ordning de olika ny- och ombyggnationerna ska göras, vilka reningssteg som behöver vara igång och vilka provisoriska drifter som behövs.

Genomförandebeskrivningen kommer även innefatta en tidplan så att kritiska arbetsmoment styrs till och utförs under de delar av året när flödet i Foghammarsån är högt. Detta kommuniceras kontinuerligt med tillsynsmyndigheten.

Obyggnationen kommer medföra att reningsverket delvis måste tas ur drift under vissa arbetsmoment. Inför dessa perioder av provisorisk drift kommer en beskrivning av hur den provisoriska driften ska skötas tas fram, tillsammans med en beskrivning av påverkan på reningsprocessen och slamhanteringen samt de planerade åtgärder som skall vidtas för att begränsa föroreningsutsläpp.

10 Recipientförhållanden

10.1 Miljökvalitetsnormer – bedömningsgrunder för vattenkvalitet

EU:s ramdirektiv för vatten (eller vattendirektivet) (2000/60/EG) och dotterdirektivet om miljökvalitetsnormer (2008/105/EG), definierar de svenska (och europeiska) målen för förvaltning av alla former av vatten. Målen har införlivats i svensk lagstiftning genom främst femte kapitlet i miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen (2004:660) liksom förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion.

Sveriges ytvatten är idag indelade i geografiska delområden som kallas vattenförekomster och fem vattendelegationer har tagit beslut om kvalitetskrav (miljökvalitetsnormer) för ekologisk status och kemisk ytvattenstatus för vattenförekomsterna inom respektive distrikt. Aktuell status i förekomsterna bedöms och uppdateras fortlöpande av vattenmyndigheterna.

Målsättningen för en vattenförekomsts miljöstatus kallas för miljökvalitetsnorm (MKN). Den summerar ett stort antal underliggande kvalitetsfaktorer, till exempel fysikalisk-kemiska och biologiska. För ytvatten bedöms dessa med hjälp av Havs- och vattenmyndighetens författningssamling (HVMFS 2019:25) som anger hur miljötilståndet för en vattenförekomst ska statusklassificeras.

Syftet med miljökvalitetsnormerna är att tillståndet i våra vatten inte ska försämrats och att alla vatten ska uppnå en bestämd miljökvalitet. Grundregeln är att samtliga ytvattenförekomster ska uppnå eller behålla hög eller god ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus, om inte undantag har meddelats. Beroende på vattenförekomstens nuvarande status kan vattendelegationerna fastställa kvalitetskrav på en nivå som är lägre än god status alternativt att tiden för när god status ska vara uppnådd skjuts fram.

En myndighet eller en kommun får inte enligt 5 kap. 4 § miljöbalken tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämrats på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.

10.2 Recipient

Renat avloppsvatten från verksamheten leds till vattenförekomsten "Kilbyån (Olandsån)" (VISS-ID WA12711888) som i sin tur mynnar i vattenförekomsten "Olandsån" (VISS-ID WA52278250) (VISS, 2022), se Figur 7. Vattenförekomsten "Kilbyån (Olandsån)" kallas Foghammarsån söder om Ekebyvägen. I denna handling benämns vattenförekomsten Kilbyån (Olandsån) härnäst Foghammarsån för att tydliggöra vilken vattenförekomst som avses. Slutrecipient är kustvattenförekomsten Kallrigafjärden i Östersjön.

Figur 7. Vattenförekomsterna Kilbyån (Olandsån) (i denna handling benämnd Foghammarsån) och Olandsån i förhållande till Alunda reningsverk. Renat avloppsvatten släpps till Foghammarsån öster om reningsverket. (Bakgrundskarta: Lantmäteriet).

Enligt den senaste bedömningen är nuvarande ekologisk status för Kilbyån (Olandsån) (som kallas Foghammarsån¹) måttlig och vattenförekomsten bedöms inte uppnå god kemisk ytvattenstatus, se Tabell 9.

Övergripande ekologisk status är klassificerad till måttlig baserat på kvalitetsfaktorer som näringsämnen, konnektivitet i vattendrag och morfologiskt tillstånd i vattendrag.

¹ För att tydliggöra skillnaden mellan vattenförekomsterna Kilbyån (Olandsån) och Olandsån benämns Kilbyån (Olandsån) som Foghammarsån, vilket också är namnet på den del av Kilbyån (Olandsån) som rinner förbi reningsverket.

Vattenförekomsten bedöms ej uppnå god kemisk ytvattenstatus på grund av höga halter kvicksilver och kvicksilverföreningar samt polybromerade difenyletrar (PBDE). Gränsvärdena för kvicksilver och kvicksilverföreningar och PBDE överskrids i alla Sveriges undersökta ytvattenförekomster (sjöar, vattendrag och kustvatten).

Den senast beslutade miljö kvalitetsnormen för Foghammarsån är god ekologisk status med tidsfrist till år 2033 samt god kemisk ytvattenstatus med mindre stränga krav för PBDE samt kvicksilver och kvicksilverföreningar (VISS, 2022).

Tabell 9. Senast bedömd ekologisk status och kemisk ytvattenstatus, liksom beslutade miljö kvalitetsnormer för vattenförekomsten Foghammarsån (WA12711888) (VISS, 2022).

Nuvarande status	
Ekologisk status (senast bedömd 2020):	Måttlig
Kemisk ytvattenstatus (senast bedömd 2020):	Uppnår ej god
Miljö kvalitetsnorm (kvalitetskrav)	
Ekologisk status (beslutad 2021):	God ekologisk status 2033
Kemisk ytvattenstatus (beslutad 2021):	God kemisk ytvattenstatus*

* Undantag i form av mindre stränga krav har beslutats för polybromerade difenyletrar (PBDE) samt kvicksilver och kvicksilverföreningar. Motsvarande god status behöver inte uppnås för ämnena i fråga, men ämneshalterna får inte öka i relation till haltnivåerna som fanns i förekomsten i december år 2015.

Nuvarande status för vattenförekomsten Foghammarsån på kvalitetsfaktornivå redovisas i Tabell 10. Bedömningen av kvalitetsfaktorn näringsämnen utgörs av en expertbedömning som baseras på påverkansanalys och närliggande vattenförekomster.

Tabell 10. Nuvarande status för vattenförekomsten Foghammarsån på kvalitetsfaktornivå (VISS, 2022). SFÄ är en förkortning för "särskilda förorenande ämnen".

	Grupp	Kvalitetsfaktor	Status
Ekologisk status	Biologiska	Kiselalger	Ej klassad
		Bottenfauna	Ej klassad
		Fisk	Måttlig
	Fysikalisk-kemiska	Näringsämnen	Måttlig
		Försurning	Ej klassad
		SFÄ	Ej klassad
	Hydromorfologiska	Konnektivitet	Dålig
		Hydrologisk regim	Dålig
		Morfologiskt tillstånd	Dålig
Kemisk status		Prioriterade ämnen	Uppnår ej god

10.3 Betydande källor och miljöpåverkan

Länsstyrelsen har identifierat flera källor till betydande påverkan på Foghammarsån. Avloppsreningsverket bedöms utgöra risk för övergödning på grund av fosforbelastning från avloppsvatten. Det bedöms också utgöra risk för problem med miljögifter då avloppsreningsverk generellt tar emot avloppsvatten och dagvatten från många olika typer av verksamhetsbranscher som kan ge upphov till att miljögifter sprids (VISS, 2022). I Alunda finns dock inga industrier anslutna till avloppsreningsverket. Inkommande belastning består av hushållsavlopp samt ett fåtal mindre näringsidkare i form av två tandläkarmottagningar, tre restauranger, två bensinstationer med tvätthall och ett bageri som också är anslutna till reningsverket (Miljörapport 2019). Andra källor till övergödning som identifierats av länsstyrelsen är enskilda avlopp och jordbruksverksamhet. Förorenade områden har identifierats som en ytterligare källa till miljögifter (VISS, 2022).

Foghammarsån har ett av länsstyrelsen beräknat förbättringsbehov på 965 kg totalfosfor per år. Förbättringsbehovet anger den effekt som anges behöva uppnås för att miljö kvalitetsnormen för en vattenförekomst skall kunna följas med avseende på kvalitetsfaktorn näringsämnen. Vattenmyndigheterna har preliminärt bedömt att det av detta förbättringsbehov är möjligt att genomföra åtgärder som motsvarar minst 562 kg totalfosfor/år, varav jordbruk 316 kg/år, reningsverk 36 kg/år, små avlopp 190 kg/år och dagvatten 19 kg/år.

Verksamhetens tillståndsgivna utsläppshalt totalfosfor är relativt låg i förhållande till avloppsreningsverk i motsvarande storleksordning. Genomförd provtagning (se följande kapitel) visar att verksamheten endast har en mindre påverkan på Foghammarsåns

totalfosforhalt. Verksamhetens bidrag till den totala fosforbelastningen i Foghammarsån är liten enligt SMHI:s analys- och scenariorverktyg för övergödning i sötvatten, se Figur 8 (SMHI, 2022). Ytterligare rening av fosfor i reningsverket bedöms därför oproportionellt kostsamt att genomföra när det den främsta källan av fosfor fortfarande kommer från jordbruk. Betinget för Foghammarsån bedöms därför inte angeläget för reningsverket då det finns billigare och mer effektiva lösningar på jordbrukskällorna i avrinningsområdet.

Figur 8. Källfördelning i Foghammarsåns utlopp enligt SMHI:s analys- och scenariorverktyg för övergödning i sötvatten (SMHI, 2022).

10.4 Recipientkontroll och provtagning

Bedömningen av kvalitetsfaktorn näringsämnen för Foghammarsån utgörs av en expertbedömning som baseras på påverkansanalys och närliggande vattenförekomster. För att kunna göra en mer väl underbyggd bedömning av den sökta verksamhetens påverkan på Foghammarsån har provtagning uppströms och nedströms verksamhetens utsläppspunkt skett månadsvis från och med mars 2020.

En bottenfaunaundersökning har utförts i syfte att undersöka eventuell påverkan från avloppsreningsverket, se Bilaga 2.1.

Utgående avloppsvatten har vid flera tillfällen analyserats med avseende på bland annat näringsämnen, miljögifter och läkemedelsrester. Samtliga provtagningsresultat redovisas i recipientutredningen, se Bilaga 2.

Genomförda undersökningar bekräftar bilden att Foghammarsån är kraftigt påverkad av höga näringsämneshalter. Eftersom totalfosfor ofta är det ämne som begränsar tillväxten av växtplankton och andra vattenlevande växter så beskriver totalfosforhalten sjöns eller vattendragets näringsnivå (Havs- och vattenmyndigheten, 2020). Skillnaden i fosforhalt uppströms och nedströms verksamheten var dock liten och den största påverkan på Foghammarsån sker uppströms verksamheten. Skillnaden i syrgashalt i Foghammarsån uppströms och nedströms verksamheten var också marginell.

Ammoniakhalten var dock betydligt högre nedströms än uppströms verksamheten. Påvisade halter nedströms verksamheten överskred gällande bedömningsgrunder för årsmedelvärde och maximal tillåten koncentrationen av ammoniak i inlandsytvatten för

kvalitetsfaktorn särskilda förorenande ämnen (SFÄ). Uppströms verksamheten överskred halterna ej bedömningsgrunderna.

11 Miljökonsekvenser

I detta kapitel beskrivs de miljöeffekter som förväntas i och med ansökt verksamhet, inklusive planerade skyddsåtgärder och försiktighetsmått samt en bedömning av verksamhetens påverkan på miljön i jämförelse med nollalternativet.

11.1 Utsläpp till vatten

11.1.1 Belastning från reningsverk

Det vatten som lämnar avloppsreningsverket och leds till recipienten ska vara renat i den utsträckningen att värdena för totalfosfor och BOD₇ hålls under beslutade begränsningsvärden. Beräknade mängder vid nuläge, nollalternativ och sökt tillstånd presenteras i Tabell 11 nedan. Flöden vid nollalternativ (2 000 pe) har uppskattats utifrån dygnsmedelflödet 2017–2019 (1 551 pe).

Tabell 11. Halt och mängd fosfor och BOD₇ vid nuläge (2017–2019), nollalternativ och sökt tillstånd.

Parameter	Enhet	Uppmätt medel	Nollalternativ	Sökt tillstånd
Totalfosfor	mg/l	0,26	0,25	0,25
	kg/år*	89	111	129
BOD ₇	mg/l	8,3	10	10
	kg/år*	2 854	4 435	5 147
Flöde**	m ³ /dygn	942	1 215	1 410

* Beräknad mängd utifrån medelhalt och flöde för respektive scenario.

** Medelflöde år 2017–2019 vid 1551 pe. Flödet vid nollalternativ antas öka proportionellt med ökningen i pe (2000 pe).

Sökt verksamhet medför fortsatt utsläpp av renat avloppsvatten till Foghammarsån i enlighet med nuvarande begränsningsvärden för totalfosfor och BOD₇. Uppdimensionering av reningsverket och tillkommande anslutningar leder dock till ett ökat utgående flöde från verksamheten och därmed en ökad utgående ämnesmängd per år.

Sweco har utrett hur utsläppet av renat avloppsvatten påverkar vattenmiljön och beslutade miljö kvalitetsnormer för vattenförekomsten Foghammarsån (se Bilaga 2). Resultatet sammanfattas i följande avsnitt.

11.1.2 Förbiledning och bräddning

Definitionen av bräddning är vatten som släpps ut utan rening. Vatten som hydrauliskt överbelastar ledningsnätet och därmed aldrig når reningsverket räknas som bräddning. Det om- och tillbyggda reningsverket kommer att kunna delvis behandla (mekanisk rening + förbehandling) flöden på minst fyra gånger det dimensionerande flödet. Reningsverket har som mål att även vid onormalt höga flöden delvis behandla allt vatten.

Vid hydraulisk överbelastning över $4 \times Q_{dim}$ kommer vatten att behöva bräddas. Vattnet är vid höga flöden mer utspädd och flöden över $4 \times Q_{dim}$ är ovanliga och sker under en mycket begränsad tidsrymd.

Vid planerade underhåll eller haveri på maskinutrustning kan bräddning eller förbiledning förekomma. Vid de fall det sker planerat underrättas tillsynsmyndighet innan bräddning förekommer. Inloppspumpstationen kan buffra en mindre ännu okänd volym innan bräddning sker.

I reningsverket finns flera förbiledningsplatser eftersom inte alla reningssteg kommer kunna eller behöver ta emot de största flödestopparna. Följande lista visar brädd- och förbiledningsplatser i Alundas framtida reningsverk.

- Bräddmöjlighet kommer finnas i inloppspumpstationen
- Förbiledning efter försedimenteringen till utgående mätstation

Miljökonsekvenserna kopplade till bräddningar eller förbiledningar vid reningsverket är att obehandlat- eller delvis behandlat vatten släpps ut till recipienten där en högre näringsbelastning än normalt sker.

Mängden ovidkommande vatten kommer att minska över tid i takt med ledningsnätsförnyelse och bortkoppling av dag- och takvattensystem. I takt med att mängden ovidkommande vatten minskar kommer även tillfällena då reningsverket överbelastas hydrauliskt att ske mer sällan.

Nuläget och nollalternativet behandlar mindre mängd vatten än den sökta verksamheten då den sökta verksamheten har högre kapacitet i förbehandlingen. Nuvarande utformning på anläggningen har inte möjlighet att delvis förbehandla vattnet. Eftersom en större mängd vatten kan behandlas, och behandlas delvis, i den sökta verksamheten förväntas bräddningar förekomma mer sällan och det vatten som förbileds är delvis renat och har därmed en mindre påverkan på recipienten.

Planerade skyddsåtgärder för att minska förekomsten och utsträckningen av bräddningarna vid reningsverket utgörs av utformningen på den mekaniska och förbehandlande reningen.

11.1.3 Konsekvenser av nollalternativ

Nollalternativet innebär ett lägre utgående flöde och därmed en mindre utgående ämnesmängd per år för de flesta undersökta ämnen i jämförelse med sökt verksamhet. Undantaget är ammonium som bedöms öka vid nollalternativet i jämförelse med nuläge och sökt verksamhet.

Eftersom nollalternativet inte innefattar ammoniumrening bedöms bedömningsgrunden för ammoniak i Foghammarsån riskera att regelbundet överskridas. Nollalternativet kan därmed äventyra möjligheten att uppnå god ekologisk status i Foghammarsån.

Nollalternativet kommer att innebära ett ökat antal bräddningar både jämfört med nuläget och med sökt verksamhet.

11.1.4 Konsekvenser av sökt verksamhet

Uppdimensionering av reningsverket och tillkommande anslutningar leder till ett ökat utgående flöde från verksamheten och därmed en ökad utgående ämnesmängd per år i jämförelse med nuläget och nollalternativet.

Sökt verksamhet står för en liten del av den årliga totalfosformängd som tillförs Foghammarsån och fosforhalten i vattendraget påverkas marginellt. Sökt verksamhet bedöms inte medföra att fosforhalten ökar till den grad att status för kvalitetsfaktorn näringsämnen riskerar att försämrans på ett otillåtet sätt eller ha en sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå god ekologisk status i vattenförekomsten. Detsamma gäller undersökta tungmetaller, miljögifter och läkemedelsrester i utgående renat avloppsvatten. Sökt verksamhet innebär en minskad risk för bräddning och en potentiellt högre reningsgrad än nuvarande verksamhet och nollalternativet.

Den ökade mängden BOD₇ från sökt verksamhet väntas inte leda till någon otillåten försämring av kvalitetsfaktorn syrgas i sjöar och vattendrag.

Föreslagen ammoniumrening i biobädd bedöms leda till lägre ammonium- och ammoniakhalter i Foghammarsån nedströms verksamheten i jämförelse med nuläge och nollalternativ. Omvandlingen av ammonium till nitrat (nitrifikation) i sökt verksamhet förbättrar förutsättningarna för omvandling av nitrat till kvävgas (denitrifikation) i recipienten, och ger därmed lägre halter av kväve i recipienten.

11.1.5 Skyddsåtgärder

Verksamheten har ett kontrollprogram som beskriver hur inkommande och utgående avloppsvatten ska analyseras och bedömas. Verksamhetens funktion övervakas genom kontinuerlig driftkontroll för att erhålla optimal reningseffekt och för att upptäcka och åtgärda eventuella störningar i driften. Sökt verksamhet innefattar en uppgradering av maskinutrustning och ett nytt styrsystem med bättre möjlighet till övervakning och kontroll. Rening av höga flöden i grovrening och försedimentering samt polering av utgående vatten för att skydda recipienten mot utsläpp av suspenderat material (innehållande BOD och P) kommer införas vid sökt verksamhet. Planerad ammoniumrening i biobädden kommer att skydda Foghammarsån från höga ammoniakhalter nedströms verksamheten.

Recipientprovtagning kommer fortsatt utföras i syfte att kontrollera verksamhetens påverkan på Foghammarsån. I utredningsarbetet med utloppsledningen kommer behovet av erosionsskydd för att skydda Foghammarsån även att utredas.

11.1.6 Släckvatten

Brandförsvaret har i samrådet efterfrågat en beskrivning av risken för släckvatten i verksamheten. I händelse av en brand vid anläggningen kan släckvatten uppkomma. Släckvatten kan innehålla olika typer av föroreningar beroende både på val av släckmedel samt föroreningar som uppkommer från det materiel som brunnit. Släckvatten kan spridas till omgivningen via ytavrinning, transport i mark, via vattendrag eller via ledningsnätet.

Risken för brand inom anläggningen har bedömts i riskbedömningsutredningen (bilaga 3). Risken bedöms som mycket liten (1 på en femgradig skala). Följaktligen är även risken för förorening från släckvatten mycket liten. Byggnaderna tillhörande avloppsreningsverket är av sådan konstruktion att en brand inom en byggnad inte bedöms bli omfattande. Erfarenhetsmässigt går det inte åt större mängder släckvatten på avloppsreningsverk.

11.1.7 Bedömning av miljöpåverkan

Ansökt verksamhet bedöms inte innebära att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller ha sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Ansökt verksamhet bedöms tvärtom förbättra möjligheten att uppnå god status i vattenförekomsten med avseende på kvalitetsfaktorn särskilda förorenande ämnen (ammoniak) i jämförelse med nollalternativet.

Den samlade bedömningen med avseende på utsläpp till vatten är att sökt verksamhet medför positiva konsekvenser i jämförelse med nollalternativet.

	Högt värde/känslighet
Positiv påverkan	Positiva konsekvenser

11.2 Avfall och slam

Avfall och slam är biprodukter från reningsverket både idag och i framtiden, se kapitel **Fel! Hittar inte referenskälla.** och **Fel! Hittar inte referenskälla.**. Se kapitel 9.2.2 för uppskattning om de olika alternativens slammängder.

Bedömningen är att en proportionell ökning av sand och rens förväntas med ökad anslutning och belastning på reningsverket. Ingen ny fraktion av avfall förväntas uppkomma i det nya reningsverket från dagens verksamhet.

Med ökad belastning och fällning vid reningsverket kommer mängden slam att öka i volym och vikt. Detta medför även fler slamtransporter. Ökningen av slammängder beräknas inte innebära sådana förändringar som är märkbara för samhället intill reningsverket. Trots att slammängderna ökar rör det sig inte om stora mängder sammantaget eftersom Alunda ARV är ett relativt litet reningsverk.

Miljökonsekvenserna orsakas till största del av transporter. För denna bedömning se kapitel 0. Övriga miljökonsekvenser kopplade till slamfrågan är vad slammet används till i slutändan. I dagsläget deponeras slammet.

Nollalternativet och det sökta alternativet medför större konsekvenser än nuläget. Det sökta alternativet medför också något större konsekvenser än nollalternativet.

Koncernmoderbolaget Gästrike Vatten planerar att följa upp hela koncernens slamstrategi i ett centralt projekt.

Skyddsåtgärder

Skyddsåtgärder kopplat till slam är att tillse att slamhanteringen även i framtiden utförs inomhus och att eftersträva att minska spill.

Att säkerställa att dagvatten från ytor kopplade till slamhanteringen inte går rakt ut till recipienten görs i detaljprojekteringen.

Bedömning av miljöpåverkan

Konsekvenserna av påverkan bedöms som små negativa, då förändringen är av måttlig utsträckning, men miljöaspekten bedöms ha litet värde.

	Litet värde/ känslighet
Måttlig negativ påverkan	Små konsekvenser

11.3 Kemikalier

Skillnaderna i kemikalieförbrukning redovisas i Tabell 9, Kapitel 9.2.3. De kemikalier som kommer att hanteras i större mängder i verksamheten är fällningskemikalier och polymerer. Fällningskemikalier används för att kemiskt binda fosforföreningar i löst form i avloppsvattnet. Polymer används till flockning samt förtjockning och avvattning av slam. En lutdosering planeras att installeras på sikt. Behovet av lutdoseringen är oklart, då dricksvattenförutsättningarna på orten är under pågående förändring.

Eftersom flödet och belastningen på avloppsreningsverket ökar så kommer förbrukningen av fällningskemikalier och polymer totalt att öka i jämförelse med nollalternativet. Generellt innebär hårdare utsläppsvillkor högre kemikalieförbrukning, som i sin tur behöver ställas i relation till den miljöeffekt som ökad förbrukning orsakar.

En optimerad process med god rening med så liten kemikalieförbrukning som möjligt kommer att eftersträvas även vid det framtida avloppsreningsverket.

Skyddsåtgärder

Som skyddsåtgärder beaktas lagstiftning och riktlinjer kring transporter, hantering och förvaring av kemikalier. Detta gäller invallning, användning av skyddsutrustning, rutiner vid lastning och lossning, nöd- och ögonskador, lås och larm kopplade till kemikaliehanteringen.

Intrimning av kemikaliedosering är ett viktigt steg i driftsättningskedet för att säkerställa att rätt dos används.

Bedömning av miljöpåverkan

Konsekvenserna av påverkan bedöms som små negativa, då förändringen är av måttlig utsträckning, men miljöaspekten bedöms ha litet värde.

	Litet värde/ känslighet
Måttlig negativ påverkan	Små konsekvenser

11.4 Energi

Energi åtgår främst för pumpning och rening av avloppsvatten samt för lokaluppvärmning. Bränsle förbrukas vid transporter som sker vid tillsynsbesök, reparationsarbeten etc vid anläggningen. Inne på reningsverket finns idag två luft/luft-värmepumpar av villamodell. I personaldelen av reningsverket drivs elementen på direktverkande el.

Det framtida reningsverkets reningsprocess beräknas vara mer energieffektiv än både dagens och nollalternativets, se kapitel 9.2.4, Tabell 10. Detta på grund av biostegets minskade förbrukning, då inga blåsmaskiner kommer behövas för biobädden, utan enbart självdrag och fläktar. Uppvärmningen av det framtida reningsverket har förbättringspotential och kommer att bytas i samband med ombyggnationen som en energibesparande åtgärd. Exempel på andra åtgärder kan vara isolering och värmeväxling samt att välja energieffektiv processutrustning.

Skyddsåtgärder

Möjliga skyddsåtgärder är kopplade till energibesparing. En energikartläggning är ett sätt att få bättre inblick i var insatser av energibesparingar gör mest nytta. Behovet av en energikartläggning avgörs i kommande steg av projektet.

Bedömning av miljöpåverkan

Bedömningen är att förändringen i påverkan på energiåtgång bedöms som måttlig med en positiv konsekvens för processvalet och för uppvärmning av lokalerna.

Sammantaget bedöms påverkan leda till positiva konsekvenser.

	Litet värde/ känslighet
Ingen/obetydlig påverkan	Positiva konsekvenser

11.5 Trafik och transporter

Transporter av kemikalier sker som ovan nämnts till anläggningen. Från anläggningen sker transporter av slam, sand och rens. Transporter inom hela verksamhetsområdet sker dessutom i samband med reparationer, slamsugning, provtagningar och tillsynsbesök vid anläggningen och pumpstationer. En sammanställning av antalet transporter finns i Tabell 12.

Tabell 12. Frekvensen av transporter till och från Alunda ARV i nuläget (2021) och sökt alternativ.

Transporttyp	Nuläge	Sökt alternativ
Personbil	14 gånger/vecka	14 gånger/vecka
Grovrens	1 gång/vecka	1 gång/vecka
Avvattnat slam	1 gång/vecka	1–2 gång/vecka
Kemikalier	1 gång/kvartal	1 gång/varannan vecka

Transporter till och från anläggningen sker under dagtid. Transporterna ger upphov till utsläpp av växthusgaser och buller.

Ett oförändrat tillstånd beträffande personbils- och avfallstransporter bedöms råda efter färdigställande av det nyrenoverade reningsverket. En mindre ökning av kemikalietransporter och slamtransporter bedöms däremot ske.

Det sökta alternativet skulle medföra en ökning av transporter i jämförelse med dagens tillstånd. Även nollalternativet innebär fler transporter i jämförelse med dagens situation.

Transporterna sker redan idag under dagtid och detta skulle även kunna ses som skyddsåtgärd för att minimera störningen för privatpersoner. Eftersom väg 288 med hög belastning på trafik ligger precis vid reningsverket är bedömningen att privatpersoner inte kommer störas av trafiken till och från reningsverket.

Skyddsåtgärd

För att minimera miljökonsekvenserna av detta är det viktigt att så långt som möjligt ha fulla transporter, köra bränslesnålt och om möjligt utnyttja miljöklassade fordonsbränslen.

Bedömning av miljöpåverkan

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med liten negativ påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Liten negativ påverkan	Obetydliga konsekvenser

11.6 Buller

Buller uppstår i första hand i samband med transporter till och från reningsverket. Reningsverket ligger inte i direkt anslutning till bostäder och mellan bebyggelsen och reningsverket går även väg 288 som uppskattas ge upphov till större bullerpåverkan än transporter till reningsverket. En annan bullerkälla som främst påverkar arbetsmiljön inom reningsverket är blåsmaskiner och fläktar. Blåsmaskiner producerar mer buller än fläktar.

Det sökta alternativet skulle medföra en ökning av transporter i jämförelse med dagens tillstånd. Även nollalternativet innebär fler transporter i jämförelse med dagens situation. Detta är beskrivet under kapitel 0.

Buller från blåsmaskiner förväntas upphöra i samband med ombyggnation vid reningsverket då sökt verksamhet inte kommer att ha några blåsmaskiner.

Mycket lite skiljer dagens utformning, nollalternativet och sökt alternativ med avseende på buller. Konsekvenserna bedöms vara obetydliga på grund av reningsverkets placering en bit ifrån samhället nära den trafikerade vägen 288.

Skyddsåtgärd

Skyddsåtgärder som kan upprättas för att säkerställa minimalt buller är till exempel att slamtransporter och leveranser av till exempel kemikalier normalt endast ska ske under dagtid.

Bedömning av miljöpåverkan

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med obetydlig påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Ingen/obetydlig påverkan	Obetydliga konsekvenser

11.7 Luft och lukt

11.7.1 Lukt

Spridning av illaluktande ämnen kan förekomma i samband med slamtransporter och i reningsprocessen inne på reningsverket. Avfallshantering såsom rens- och slamhantering är generellt de största källorna till lukt på reningsverk. Utformningen av varje processteg är avgörande för hur mycket det luktar. Det är även viktigt att verksamheten har inarbetade rutiner för underhåll, som fungerar året runt.

De delar av processen som luktar mest (mekanisk rening och slamhantering), kommer att vara inbyggda för att minimera luktspridningen.

Påverkan på lukt från slamtransporter bedöms öka något i jämförelse med nollalternativet och ytterligare öka något i jämförelse med nulägesutförandet. Lukten ökar inte, men tillfällena för transporter kommer att öka.

Det finns i dagsläget inga upprättade gräns- eller riktvärden för luktande föroreningar som människor exponeras för. Vid normal drift bör omgivningen där människor vistas inte påverkas av lukt från verksamheten.

Inga klagomål på lukt har förekommit under de senaste åren.

Skyddsåtgärd

Vid behov kan luktreducerande åtgärder utredas.

En lösning för luktreducering är att leda inomhusluften genom den biologiska reningen. På så vis får anläggningen en gynnsam ventilation och biobädden tillräcklig syretillförsel.

Bedömning av miljöpåverkan

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med liten negativ påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Liten negativ påverkan	Obetydliga konsekvenser

11.7.2 Luft

Gällande luftutsläpp från anläggningen rör det sig främst om utsläpp av växthusgaser som genereras från transporter till och från anläggningen.

Utsläppen till luft från anläggningen bedöms inte leda till att några miljökvalitetsnormer riskerar att överskridas.

Transporterna av slam och kemikalier förutsätts öka något i det sökta alternativet, vilket kan leda till mer utsläpp av växthusgaser om fordonen drivs med fossila bränslen. Däremot finns det potential för en minskning av utsläppen om mer miljövänliga fordon och drivmedel används.

Skyddsåtgärd

Att hitta balansen mellan lagringstiden för slammet och minska mängden transporter genom att köra fyllda lass minskar utsläppen av växthusgaser.

Bedömning av miljöpåverkan

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med liten negativ påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Liten negativ påverkan	Obetydliga konsekvenser

11.8 Hälsa och smittskydd

Smitta relaterat till avloppsreningsverk är kopplat till utsläpp av avloppsvatten och slam. Störst risk för påverkan föreligger för badvatten och den personal som hanterar slammet/vattnet. Risk för smittspridning behöver även beaktas i anslutning till ytvattenintag för dricksvattenproduktion, vilket ej är aktuellt för Foghammarsån/Olandsån.

Den största risken för smittspridning kring Alunda reningsverk är utsläpp av orenat avloppsvatten vid bräddning.

Reduktion av patogener sker till viss del i avloppsreningsverket, främst i konkurrens med organismer som är bättre lämpade för överlevnad i de aktuella miljöerna. Avdödningstakten av patogener varierar mellan olika mikroorganismer men generellt ökar takten vid ökad solinstrålning samt vid ökad vattentemperatur. Avdödningen bedöms därför ske snabbare under sommarhalvåret än under vinterhalvåret. Patogener som härrör från mag-tarmsystemet kan normalt inte föröka sig utanför kroppen och någon ökning av patogener i reningsverket eller i vattenmiljön är därför inte aktuell.

Det finns inga offentliga badplatser nedströms reningsverket (Havs- och vattenmyndigheten, 2022).

Närmsta dricksvattenbrunn finns på andra sidan Foghammarsån från reningsverket sett. På grund av att brunnen är belägen ca 200–300 m bort och på andra sidan Foghammarsån är risken för kontaminering låg.

Risken för kontaminering av dricksvattenbrunnar eller badplatser bedöms som låg.

Då den största risken för smitta är kopplat till bräddning är bedömningen att den sökta verksamheten har en positiv inverkan på aspekten eftersom färre bräddningar beräknas ske. Även om smittspridning kopplat till bräddning inte har påvisats i dagens drift, kan den vara ett problem. Situationen förbättras i den sökta verksamheten eftersom högre flöden kommer att kunna renas, helt eller delvis. Nollalternativet bedöms vara sämre med avseende på bräddning på grund av att ett ökat flöde in i reningsverket förväntas leda till fler bräddningar.

Skyddsåtgärd

Eftersom miljöaspekten inte tidigare visat sig vara ett problem finns inte behov av särskilda skyddsåtgärder.

Bedömning av miljöpåverkan

Den samlade bedömningen med avseende på hälsa och smittskydd är att sökt verksamhet medför positiva konsekvenser i jämförelse med nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Positiv påverkan	Positiva konsekvenser

11.9 Natur-, kultur- och friluftslivsintressen

Varken nuvarande eller framtida verksamhet bedöms påverka natur-, kultur eller friluftslivsintressena i närområdet. Inga ändringar av Foghammarsåns morfologi eller hydrologi kommer att göras och närliggande naturvärden påverkas därmed inte.

11.10 Klimat

Påverkan på klimatet från verksamheten består främst av utsläpp av luftföroreningar från transporterna. Klimatpåverkan från transporter utgörs främst av leverans av fällningskemikalier och borttransport av slam. De transportrelaterade utsläppen är små i jämförelse mot de totala utsläppen inom länet.

Andra faktorer som bidrar till klimatpåverkan är nyttjande av resurser vid produktion av kemikalier samt kvittblivning av rens genom förbränning. Emissioner sker också vid den fortsatta naturliga nedbrytningen av organiskt material i recipienten.

Bedömning av miljöpåverkan

Transporterna bedöms i jämförelse med nollalternativet öka något i och med ökad anslutning till avloppsreningsverket. Förändringen i klimatpåverkan bedöms som liten.

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med liten negativ påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Liten negativ påverkan	Obetydliga konsekvenser

11.11 Utsläpp till mark

Verksamheten bedöms inte att medföra någon risk för markföroreningar.

Fällningskemikalie som används i verksamheten förvaras i en cistern som är invallad och uppställd ovanför slutsedimenteringsbassängen.

Avvattnat slam transporteras till Vaddika avfallningsanläggning. Rejektvatten från avvattningen leds tillbaka till vattenbehandlingen på avloppsreningsverket.

Bedömning av miljöpåverkan

Om de rutiner som finns för hantering av avfall, kemikalier och slam följs kommer verksamheten i enlighet med sökt tillstånd inte medföra någon förändring med avseende på risk för utsläpp till mark i jämförelse med nollalternativet.

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med obetydlig påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Ingen/obetydlig påverkan	Obetydliga konsekvenser

11.12 Landskapsbild

Landskapsbilden bedöms inte påverkas av en utbyggnad av reningsverket på grund av reningsverkets placering och omgivning.

Bedömning av miljöpåverkan

Sammanfattningsvis blir utfallet av en ej känslig miljöaspekt med liten negativ påverkan att konsekvenserna blir obetydliga för det sökta alternativet och nollalternativet.

	Litet värde/ känslighet
Liten negativ påverkan	Obetydliga konsekvenser

12 Miljöriskbedömning för Alunda avloppsreningsverk

En bedömning av miljörisker vid oförutsedda händelser för om- och tillbyggda av Alunda ARV har utförts, se Bilaga 3. De risker som har beaktats i riskbedömningen är sådana som är förknippade med plötsligt inträffade skadehändelser (olyckor) kopplade till verksamhetens dagliga drift. Riskerna utgörs i första hand av s.k. tekniska olycksrisker, vilket avser olyckor kopplade till verksamheter och transportsystem.

Riskbedömningen har visat att reningsverket har åtgärder för att minska sannolikheten för eller konsekvensen av en oönskad händelse. Till exempel i form av larm, rutiner och tillsyn. Reningsverkets framtida utformning med förbehandling, nytt biologiskt reningssteg och efterpolering i form av sandfilter gör att konsekvenser av olyckor inom anläggningen bedöms kunna hanteras väl.

De befintliga förebyggande och skadebegränsande åtgärderna samt de åtgärdsbehov som identifierats vid riskbedömningen vid reningsverket sammanfattas nedan i Tabell 13 och Tabell 14.

Tabell 13. Riskhändelser där ytterligare åtgärder utöver redan planerade bör övervägas.

Nr	Händelse/Risk	Befintliga förebyggande och skadebegränsande åtgärder	Förslag till åtgärder/handlingsplan
1	Driftstörning/ Haveri inloppspumpar	Delvis redundans av pumpar (2 st). Larm på pumpar. Flödesmätning vid ARV. Rutiner vid driftstopp.	Reservdelar på lager. Kontinuerlig service och underhåll av pumpar.
2	Driftstörning/ Haveri rensavskiljning	Rondering. Rutiner vid driftstopp.	Larm på nivå i galler. Kontinuerlig service och underhåll på maskinutrustning. Reservkraftsintag finns till elcentralen.
4	Driftstörning/ Haveri försedimentering	Anläggningsdelen finns ej i dagsläget.	Lägga till försedimenteringen i rutiner för driftstopp. Möjlighet till avstängning/ förbiledning av bassäng. Kontinuerligt underhåll av skrapa och pumpar. Reservdelar till kedjor, motorer och pumpar hemma. Larm på slampumpar.
5	Driftstörning biobädd	Anläggningsdelen finns ej i dagsläget.	Rutiner för underhåll av biobädd. Larm för rotationsvakt på spridararm. Reservdelar på lager.

7	Driftstörning efterpolering (filtersteg)	Anläggningsdelen finns ej i dagsläget.	Redundans med flera filter så att en maskin kan stå stilla och anläggningen fortfarande har maxkapacitet. Lägga till efterpoleringen i rutiner för driftstopp. Larm på nivå och pumpar. God kapacitet vid dimensionering av filtren. Reservdelar till pumpar hemma.
8	Driftstörning kemikaliedosering fällning, polymer och lut.	Rondering. Larm på kempumpar. Rutiner vid driftstopp.	Ingen ny förändring.
12	Haveri/ driftstörning mekanisk förtjockning	Rutin för drift och underhåll. Larm.	Ingen ny förändring.
13	Haveri/ driftstörning slamavvattning	Rutin för drift och underhåll. Larm.	Ingen ny förändring.
17	Brand eller explosion inom anläggningen	Utsedd brandskyddsansvarig finns. Serviceavtal på brandskyddskontroll finns. Brandsläckare. Gasvarnare. Rutiner för heta arbeten.	Brandlarm på samtliga byggnader.
20	Haveri driftövervakning/ förlust av styrsystem	Reservkraftverk är möjligt att koppla in.	UPS på alla servrar (batteribackup, håller 24 V), gör övervakning möjlig vid strömavbrott. Interna säkerhetssystem. Backup på server. Lokalerna är utrustade med inbrottslarm.
22	Strömavbrott långvarigt (1 d)	Reservkraftverk är möjligt att koppla in.	UPS på alla servrar (batteribackup, håller 24 V), Gör att man kan ha övervakning vid strömavbrott.
24	Toxiska ämnen i inkommande vatten	Uppströmsarbete.	Möjlighet till förbiledning vid det biologiska reningssteget för minsta möjliga påverkan av processen.
26	Utebliven leverans av kem, alt brist på processkemikalier.	-	Rutiner för kembrister.
27	Översvämningsrisk	-	Planering av vattennivåer/ byggnader i projekteringsskede. Nivåsättning av byggnader/ anläggning utifrån Fördjupad Översiktsplan och kommunala restriktioner.

Tabell 14. Riskhändelser som kräver ytterligare åtgärder.

Nr	Händelse/ Risk	Befintliga förebyggande och skadebegränsande åtgärder	Förslag till åtgärder/handlingsplan
6	Driftstörning efter-sedimentering	Rondering. Rutiner vid driftstopp. Larm på slampumpar. Provtagning av slam. Möjlighet till förbiledning av bassäng. Kontinuerligt underhåll av skrapor på bassängerna. Reservdelar till kedjor och motorer hemma.	Recirkulationspumpning styrs utifrån inkommande flöde. Sandfilter som efterkommande steg vid ombyggda reningsverket istället för slutsedimentering. Lägre ytbelastning vid ombyggda reningsverket.
23	Hydraulisk överbelastning	Systematiskt arbete med ledningsförnyelse.	Högflödesrening för flöden mellan 2xQdim och 4xQdim. Pumpstrategier och styrning av flöden på ledningsnätet vid höga flöden.

13 Samlad bedömning

En sammanfattning av miljöbedömningarna gjorda i kapitel 11 presenteras i Tabell 15.

Tabell 15. Matris över den samlade miljöbedömningen som sammanfattning. Alunda ARV.

Miljöaspekter	Bedömda konsekvenser	
	Sökt alternativ relativt nollalternativet	Kommentar
Vattenmiljö	Positiva konsekvenser	Ammoniumrening tillkommer vid sökt verksamhet.
Avfall och slam	Små konsekvenser	Ökade slammängder
Kemikalier	Små konsekvenser	Ökad kemåtgång, införande av lutdosering.
Energi	Positiva konsekvenser	Minskad energi för biologisk rening, Förbättrad uppvärmningsmetod. Sammantaget positiva konsekvenser
Trafik och transporter	Obetydliga konsekvenser	Ökning av antalet transporter i mindre omfattning av slam och kem
Buller	Obetydliga konsekvenser	Mindre buller från processen, mindre ökning av antalet transporter. Läget på reningsverket gör omgivning okänslig nära väg 288.
Luft och lukt	Obetydliga konsekvenser	Ökning av slammängder med upphov till lukt. Ökning av slamtransporter med upphov till växthusgasutsläpp.
Hälsa och smittskydd	Positiva konsekvenser	Den sökta verksamheten har en positiv inverkan på bräddningsaspekten eftersom färre bräddningar beräknas ske.
Natur-, kultur- och friluftsinressen	Obetydliga konsekvenser	Varken nuvarande eller framtida verksamhet bedöms påverka natur-, kultur eller friluftsinressena i närområdet.
Klimat	Obetydliga konsekvenser	Förändringen i klimatpåverkan bedöms som liten.
Utsläpp till mark	Obetydliga konsekvenser	Ingen förändring med avseende på risk för utsläpp till mark i jämförelse med nollalternativet.
Landskapsbild	Obetydliga konsekvenser	Mindre ombyggnationer av reningsverket, stör inte omgivning.

14 Avstämning mot miljö- och hållbarhetsmål

Riksdagen har beslutat om en samlad miljöpolitik för ett hållbart Sverige med det övergripande målet att nästa generation ska få ta över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Riksdagens beslut omfattar ett miljömålssystem som innehåller 16 miljö kvalitetsmål och 24 etappmål. Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i miljön som miljöarbetet ska leda till. Till varje miljö kvalitetsmål finns ett antal preciseringar som förtydligar målen.

2015 beslutade FN om en Agenda 2030 för hållbar utveckling, innehållande 17 globala mål och 169 delmål för att uppnå hållbar utveckling i följande tre dimensioner; social, miljömässig och ekonomisk.

De två målsystemen (nationella miljö kvalitetsmålen och de globala målen) kompletterar varandra. De nationella miljö kvalitetsmålen omhändertar den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling enligt Agenda 2030 medan de globala målen har en tydligt integrerad miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet.

Nedan i Tabell 16 redovisas de nationella miljö kvalitetsmål som bedöms beröras av verksamheten vid Alunda reningsverk. Efter varje beskrivet mål redovisas hur detta beaktas samt hur verksamheten kan bidra till uppfyllelse av målen.

Tabell 16. Sammanställning av miljö kvalitetsmål och hur verksamheten kan påverka dessa

Miljö kvalitetsmål	Innehåll	Hur verksamheten kan bidra till att miljö kvalitetsmål uppfylls
Levande sjöar och vattendrag	Miljö målet levande sjöar och vattendrag innefattar att de ska vara ekologiskt hållbara och livsmiljöer bevaras.	Samtliga dessa mål rör bland annat påverkan på vattenrecipienter. Verksamheten kan bidra till att målet uppnås genom att en om- och tillbyggd anläggning får en förbättrad rening av avloppsvatten vilket ska minska påverkan på recipienter nedströms anläggningen.
Hav i balans, levande kust och skärgård	Västerhavet och Östersjön ska ha långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald.	Ett reningssteg för ammonium innebär också minskad risk för
Myllrande våtmarker	Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden	

Ingen övergödning	Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning är bland annat kopplat till att sjöar och vattendrag har minst god status med avseende på näringsämnen	ammoniakbildning vilket är ett försurande ämne. Minskad tillförsel av näringsämnen kan förbättra livsmiljöer för arter i vattenmiljöer.
Bara naturlig försurning	De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål.	
Ett rikt växt och djurliv	Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas.	
Gifrfri miljö	Förekomst av ämnen i miljön som har skapat s eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.	Samtliga dessa mål rör hur anläggningen kan påverka människors hälsa och påverkan på klimatsystemet.
God bebyggd miljö	Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.	En om – och utbyggd anläggning kommer att ta befintlig plats i anspråk och få en högre reningsgrad och energieffektivare process.
Begränsad klimatpåverkan	Halten av växthusgaser ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.	

15 Samråd

Samråd har hållits med myndigheter, organisationer, berörd allmänhet och särskilt berörda enskilda under sommaren och hösten 2021. Möte har hållits med Länsstyrelsen den 8 juni 2021. Skriftligt samråd har skett under perioden den 10 september till den 8 oktober med övriga myndigheter, intresseorganisationer, närboende och allmänhet. Ett samrådsmöte i form av öppet hus har skett den 23 september 2021.

Avloppsreningsverk ingår bland de verksamheter som alltid ska antas ha en betydande miljöpåverkan, enligt 6 § i miljöbedömningsförordningen. Inget undersökningssamråd har därför genomförts.

Samrådsredogörelsen bifogas i sin helhet som Bilaga 1 till miljökonsekvensbeskrivningen.

16 Referenser

Boverket (2017). Kartor riksintressen. Tillgänglig via: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/riksintressen/kartor/> [Åtkomst 2022-11-08]

Havs- och vattenmyndigheten (2020). Fosfor i sjöar och vattendrag. Tillgänglig via: <https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/data-och-statistik/official-statistik/official-statistik---havs--och-vattenmiljo/fosfor-i-sjoar-och-vattendrag.html> [Åtkomst 2022-10-24]

Havs- och vattenmyndigheten (2022). Badplatser och badvatten. Tillgänglig via: <https://www.havochvatten.se/badplatser-och-badvatten.html> [Åtkomst 2022-11-08]

Jordbruksverket (2004). Ängs- och betesmarksinventering, inventeringsdatum 2004-08-27. Tillgänglig via: <https://etjanst.sjv.se/tuvaut/site/area.jsp?id=1FC-JWZ> [Åtkomst 2021-04-08]

MSB (2022). Översvämningssportalen. Tillgänglig via: <https://gisapp.msb.se/apps/oversvamningsportal/index.html> [Åtkomst 2022-11-14]

Naturvårdsverket (2021). Skyddad natur kartportal. Tillgänglig via: <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/> [Åtkomst 2021-04-08]

Naturvårdsverket (1995). Vad innehåller avlopp från hushåll? Rapport 2225.

Riksantikvarieämbetet (2021). Fornsök. Tillgänglig via: <https://app.raa.se/open/fornsok/> [Åtkomst 2021-04-08]

SMHI (2022). Analys- och scenarierverktyg för övergödning i sötvatten. Tillgänglig via: <https://vattenwebb.smhi.se/scenario/> [Åtkomst 2022-10-24]

VISS (2022).

Kilbyån (Olandsån). Tillgänglig via: <https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA12711888> [Åtkomst 2022-11-04]

Olandsån. Tillgänglig via: <https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA52278250> [Åtkomst 2022-11-04]

Risk- och sårbarhetsanalys

2023–2027

Östhammars kommun

Antas av	Kommunstyrelsen
Datum	2023-10-24
Ersätter tidigare version	Risk- och sårbarhetsanalys 2019
Gäller för	KS, nämnder, bolag/koncernen
Diarienummer	KS-2023-729

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	3
Mål och syfte	3
Giltighet	4
1. Beskrivning av kommunen och dess geografiska område	4
1.1 Kommunens ansvarsområde och uppdrag	4
1.2 Östhammars kommuns organisation	5
1.3 Författningar	6
1.4 Övergripande beskrivning av kommunens geografiska område	6
1.5 De nya beredskapszonerna	7
1.6 Övergripande beskrivning av kommunal ledning och kommunal krisledning	7
2. Beskrivning av arbetsprocess och metod	8
2.1 Arbetsprocess	9
2.2 Metodval	9
2.3 Interna, externa och privata aktörer som har deltagit i arbetet	9
2.4 Material och underlag	10
2.5 Avgränsningar och motiv	10
3. Identifierad samhällsviktig verksamhet	10
3.1 Samhällsviktig verksamhet	11
4. Identifierade kritiska beroenden inom samhällsviktig verksamhet	13
5. Identifierade och analyserade hot och risker för Östhammars kommuns geografiska område	13
5.1 Klassificering av hot och risker	13
5.2 Motivering av riskindelning	14
5.3 Störningar/bortfall av de kritiska beroendena	14
5.3.1 Elbortfall	14
5.3.2 It/telefonibortfall	15
5.3.3 Vattenbortfall	15
5.3.4 Drivmedelbortfall	16
5.3.5 Lokalbortfall	16
5.3.6 Livsmedelsbortfall	16
5.3.7 Personalbortfall	17
5.4 Risker utifrån kommunens geografiska områdesansvar – andra olyckor	17
5.4.1 Kärnteknisk olycka	17
5.4.2 Farlig verksamhet	18
5.4.3 Oljeutsläpp	18
5.4.4 Dammbrott	19
5.5 Smittspridning	19
5.5.1 Epidemi, pandemi och epizooti	19

5.6 Övriga identifierade risker	20
5.6.1 Pågående dödligt våld och våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan	20
5.6.2 Terrorism.....	20
5.6.3 Höjd Beredskap.....	21
5.6.4 Solstorm	21
5.7 Naturolyckor	22
5.7.1 Värmebölja.....	22
5.7.2 Torka	23
5.7.3 Skogsbrand- och gräsbrand.....	23
5.7.4 Storm.....	23
5.7.5 Invasiva arter.....	24
5.7.6 Översvämning	25
5.7.7 Ras och skred	26
5.7.8 Erosion	26
5.7.9 Dricksvattenförsörjning och saltvatteninträning	27
6. Beskrivning av identifierade sårbarheter och brister i krisberedskap inom Östhammar kommuns geografiska område	28
6.1 Sårbarheter och brister i förmåga	28
7. Bedömning av Kommunens generella krisberedskap	28
8. Genomförda och pågående åtgärder sedan föregående rapportering	28
8.1 Genomförda åtgärder	28
8.2 Pågående åtgärder	29
9. Behov av åtgärder.....	29
9.1 Fortsatt beredskapsarbete inom verksamheter	29
9.2 Beredskap inom upphandling.....	30
9.3 Behov av nya beslutade planer och utredningar.....	30
9.4 Åtgärder utifrån höjd beredskap.....	30
9.5 Åtgärder utifrån PDV	30
9.6 Övning och utbildning i beredskap	31

Sammanfattning

Risk- och sårbarhetsanalysen ger en bild av vilka risker, hot och sårbarheter som finns i Östhammars kommuns geografiska område och vilken förmåga Östhammars kommun har att motstå och hantera en svår samhällsstörning. Risk- och sårbarhetsanalysen är en del av en ständigt pågående process för att utveckla och bibehålla en god krisberedskap och förmåga att hantera störningar i Östhammars kommun.

Bakgrund

Enligt Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) ska kommuner och regioner minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred.

Kommuner och regioner skall analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen respektive region och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys.

Östhammars kommun ska senast den 31 oktober under det första kalenderåret efter ordinarie val till kommunfullmäktige ställa samman och rapportera resultatet av sitt arbete med risk- och sårbarhetsanalys till Länsstyrelsen.

Mål och syfte

Målen med Östhammars kommuns risk- och sårbarhetsanalys bygger på överenskommelse om kommunernas krisberedskap mellan Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Sveriges kommuner och Landsting (SKL). Sveriges kommuner och regioner (SKR) har ersatt tidigare benämning SKL. Överenskommelsen mellan MSB och SKR förlängs och justeras att gälla till och med 31 december 2023.

Målen med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska:

- Ge underlag för planering och genomförande av åtgärder för att öka förmågan att kontinuerligt bedriva samhällsviktig verksamhet.
- Ge beslutsstöd för beslutsfattare och verksamhetsansvariga.
- Ge underlag för information om samhällets risker och sårbarheter till allmänheten.
- Bidra till att ge en bild över de risker och sårbarheter som finns i samhället i stort som kan påverka kommunens verksamhet och samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område¹.

¹ Sveriges Kommuner och Landsting, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2018). *Överenskommelse om kommunernas krisberedskap*. Stockholm

Syftet med risk- och sårbarhetsanalysen är att minska sårbarheterna i Östhammars kommun och stärka förmågan att hantera extraordinära händelser och samhällsstörningar.

Giltighet

Kommunstyrelsen fattar beslut om att anta denna risk- och sårbarhetsanalys. Därefter lämnas risk- och sårbarhetsanalysen in till Länsstyrelsen i två versioner, en öppen och en som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13.

1. Beskrivning av kommunen och dess geografiska område

1.1 Kommunens ansvarsområde och uppdrag

Enligt lagstiftningen har kommuner och regioner ansvar för viktiga samhällsfunktioner som oftast är obligatoriska uppdrag. Kommuner och regioner kan även fatta beslut om att utföra andra uppdrag.

Kommunernas obligatoriska uppdrag:

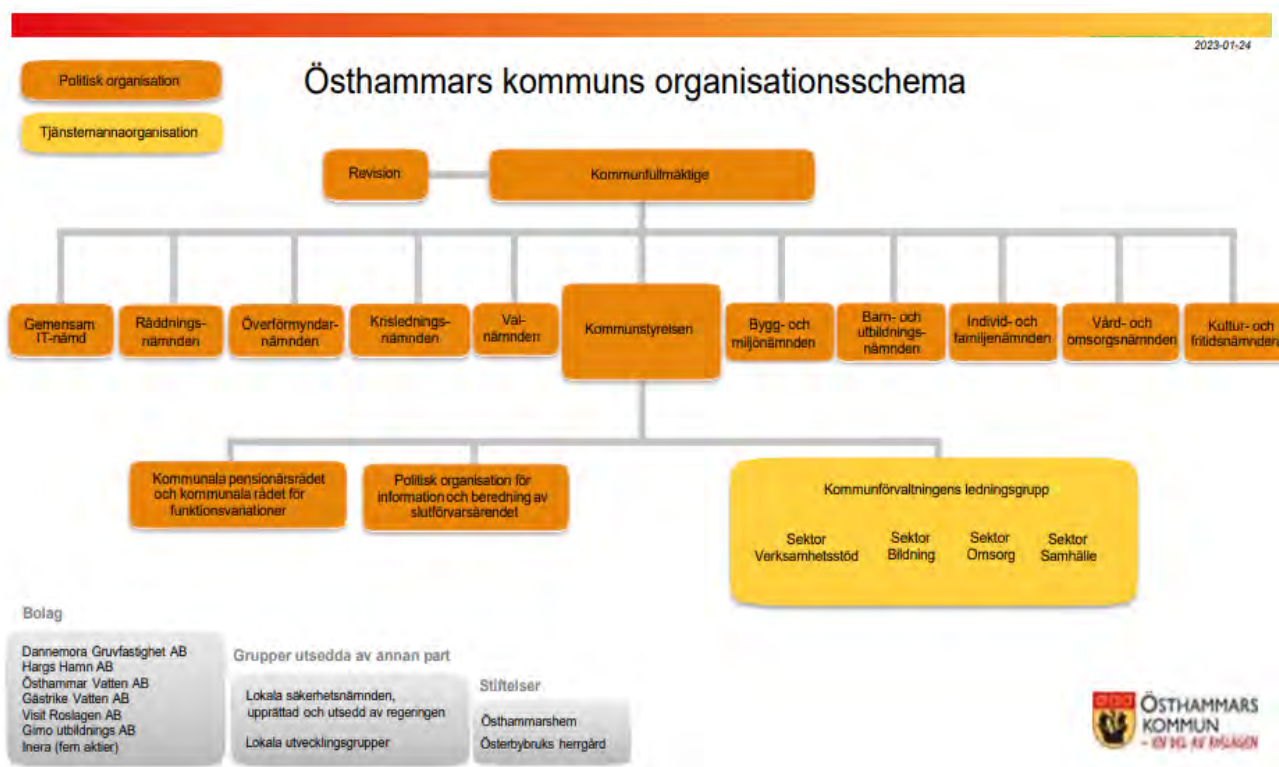
- Social omsorg (stöd och service-, samt äldre-, individ- och familjeomsorg)
- För-, grund- och gymnasieskola samt anpassad grundskola
- Plan- och byggfrågor
- Gator, vägar och farleder
- Fastighetsskötsel
- Miljö- och hälsoskydd
- Renhållning och avfallshantering
- Vatten och avlopp
- Räddningstjänst
- Civilt försvar
- Biblioteksverksamhet
- Bostäder

Andra uppdrag:

- Fritid och kultur
- Energi
- Sysselsättning
- Näringslivsutveckling

Verksamheten finansieras genom kommunalskatter, statsbidrag och avgifter. Det kommunala arbetet regleras främst i kommunallagen som är en ramlag för kommunerna medan kommunernas obligatoriska uppgifter styrs av speciallagar inom respektive område.

1.2 Östhammars kommuns organisation

Östhammars kommun har del i följande nämnder:

Överförmyndarnämnden är en gemensam överförmyndare för sex av åtta kommuner i Uppsala län: Uppsala, Tierp, Östhammar, Knivsta, Älvkarleby och Heby. Uppsala kommun är värdkommun.

Räddningsnämnden är en gemensam nämnd med det politiska ansvaret för räddningstjänsten i Tierps, Uppsala och Östhammars kommuner. Uppsala kommun är värdkommun.

Gemensamma nämnden för kunskapsstyrning för socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård i Uppsala län ska, utifrån ett gemensamt behov hos parterna, särskilt skapa förutsättningar för evidensbaserad/kunskapsbaserad praktik inom socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård. Parter i nämnden är Region Uppsala, Enköpings kommun, Heby kommun, Håbo kommun, Knivsta kommun, Tierps kommun, Uppsala kommun, Älvkarleby kommun och Östhammars kommun. Region Uppsala är värdorganisation.

Gemensam it-nämnd i Knivsta-, Heby-, Tierps-, Älvkarleby- och Östhammars kommuner. Nämndens ansvarsområde är övergripande it-strategiska och it-taktiska frågor samt it-operativa insatser för kommunerna. Tierps kommun är värdkommun.

Dessutom finns den lokala säkerhetsnämnden, som är en nämnd för insyn och information i säkerhets- och strålskyddsarbetet vid de kärntekniska anläggningarna i Forsmark och lyder under Miljödepartementet. Ledamöterna i lokala säkerhetsnämnden utses av regeringen efter förslag från kommunfullmäktige, vilket Östhammar kommun också är del av.

1.3 Författningar

Dessa författningar har beaktats i redovisningen av risk- och sårbarhetsanalys:

- Kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544) även kallad LEH.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser; MSB FS2015:5.

1.4 Övergripande beskrivning av kommunens geografiska område

Kommunen har stor yta och en utspridd befolkning. Större delen av kommunens yta används för jord- och skogsbruk medan kustvatten, insjöar och vattendrag också upptar betydande arealer. Landytan är 1503 km² varav nästan 74 % är skogsmark och kuststräckans längd, inräknat öar, är ca 3500 km. I kommunen finns även historiska bruksmiljöer. De är belägna i Österbybruk, Forsmark, Gimo och Harg.

De största arbetsgivarna i kommunen är bland andra:

- Forsmarks Kärnkraftverk AB
- Sandvik Coromant AB
- Östhammars kommun

Kommunala bolag och stiftelser

- Östhammarshem (stiftelse)
- Hargs Hamn AB (bolag)
- Östhammar Vatten AB (bolag)
- Dannemora gruvfastighet AB
- Österbybruks Herrgård (stiftelse)

Befolkning

I kommunen bor 22 344 invånare² och ca 32 % av dessa bor i mindre samhällen eller på landsbygden. De fem största tätorterna är Östhammar, Alunda, Gimo, Öregrund och Österbybruk. I kommunen finns öar med permanentboende befolkning där Gräsö är den största med över 600 invånare.

Näringsliv och sysselsättning

Östhammar är sedan länge en kommun präglad av kärnkraftindustrin (Forsmarks Kraftgrupp och SKB, Svensk Kärnbränslehantering, med relaterade verksamheter inom företagstjänster). Detta beroende har stärkts under 2000-talet och kommer fortsätta stärkas när byggnationen av slutförvaret för använt kärnbränsle samt utbyggnaden av slutförvaret inleds.

Sysselsättningsutvecklingen har varit kontinuerligt stark i Östhammars kommun under i stort sett hela 2000-talet. År 2022 var sysselsättningsgraden 85 %³.

² År 2022, 31:e december

³ Samma år var sysselsättningsgraden 79 % i Sverige. SCB befolkningsstatistik (2022). Hämtad: 2023-07-25

Turismen är en viktig näring. Kommunen har områden med höga naturvärden och ett vackert kust- och skärgårdslandskap, som innefattar de gamla hamnstäderna Östhammar och Öregrund. Befolkningen i dessa områden ökar flerfaldigt under sommarmånaderna.

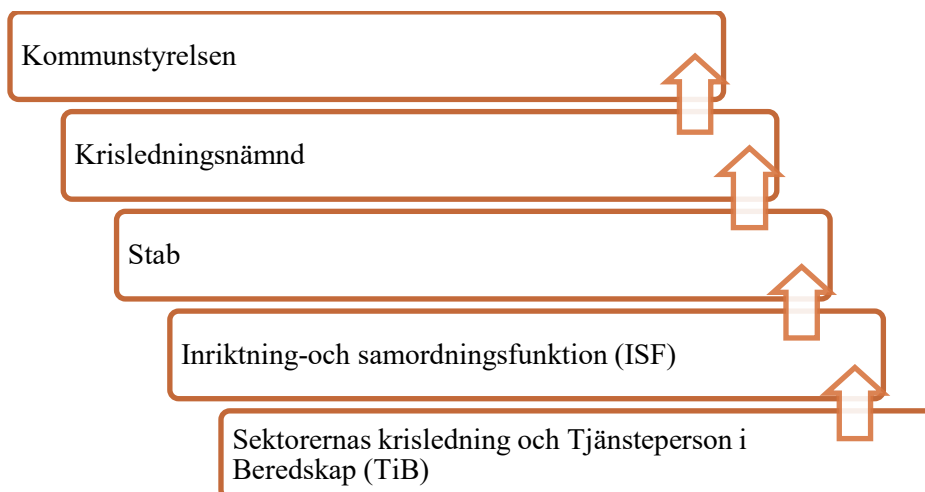
Infrastruktur och kommunikation

Delar av väg 288, mellan Alunda och Gimo har byggts om till mötesfri väg för att öka trafiksäkerheten, vägen är ett viktigt stråk för bland annat pendling, både med bil och med kollektivtrafik. Kommunens enda kollektivtrafikförmåga är bussar i linjetrafik. Vägarna 76, 288 och 292 är rekommenderade primära vägar för transport av farligt gods.

1.5 De nya beredskapszonerna

Från och med den första juli 2022 gäller nya zoner kring svenska kärnkraftverk. Det innebär att det finns en inre och en yttre beredskapszon samt en planeringszon. Utsträckningen på respektive zon är 5, 25 och 100 kilometer⁴. Den nya indelningen av zonerna ska förbättra möjligheterna att genomföra effektiva skyddsåtgärder. I samband med de nya zonerna har länsstyrelserna i berörda län tagit fram nya program för statlig räddningstjänst och sanering. Likaså byggs varningssystemen kring kärnkraftverken ut och jodtabletter utdelas i ett större område än tidigare, ut till den yttre beredskapszonens gräns på ca 25 km avstånd från kärnkraftverket.

1.6 Övergripande beskrivning av kommunal ledning och kommunal krisledning

I *plan för ledning och samordning vid samhällsstörning* beskrivs det hur Östhammars kommun ska leda och organiseras vid samhällsstörningar och höjd beredskap. Svensk krisberedskap utgår ifrån ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen. Det innebär att verksamheter ska hantera störningen på lika sätt som vid normalläge – så långt det är möjligt.

⁴ Strålsäkerhetsmyndigheten (2022). Nya beredskapszoner införs runt svenska kärnkraftverk. Hämtad: 2022-07-07

Kommunens tjänsteperson i beredskap (TiB) kan nås när som helst på dygnet och dess uppgift är att initiera och samordna det inledande arbetet vid en störning. TiB:en tillsammans med kommundirektör kan i samråd med stabschef aktivera en inriktning- och samordningsfunktion (ISF) om central krisledning behövs för att hantera störningen.

Inriktnings och samordningsfunktionen (ISF) är en icke permanent grupp med vissa fasta roller som fattar beslut om fortsatt hantering av störningen. Vid behov kan ISF kompletteras med deltagare från berörda verksamheter/aktörer. ISF är Östhammars kommuns initiala och avslutade krisledningsfunktion.

Kommunens stab aktiveras om ISF bedömer att störningen riskerar att bli mycket omfattande eller att det kräver ett större antal människor arbetar med störningen. Staben består av ett antal olika funktioner, i enlighet med Natostandard, som arbetar med bland annat omvärldsbevakning, omfallsanalyser, kriskommunikation och informationsdelning. Funktionernas huvudsakliga uppgift är att bistå stabens beslutsfattare med underlag och analys, därav har Östhammars stab befogenhet att fatta beslut om verkställighet. Vid aktivering av krisledningsnämnden övergår dock stabens ansvar från att fatta beslut till att bistå med beslutsunderlag till krisledningsnämnden.

Krisledningsnämnden fungerar som kommunens ledande politiska organ om kommunen drabbas av en händelse som avviker kraftigt från det normala. Det kan ske om Östhammar kommun står inför en allvarlig störning eller risk för allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner. Syftet med krisledningsnämnden är att beslut ska kunna fattas snabbt. I Östhammars kommun har krisledningsnämnden samma sammansättning som kommunstyrelsens arbetsutskott. Ordföranden i krisledningsnämnden, eller vid förhinder för ordföranden, vice ordföranden, bedömer om händelsen eller risk för händelse är av sådan dignitet att det föranleder att nämnden ska träda i funktion.

Kommunstyrelsen ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som kommunen ska bedriva under höjd beredskap enligt lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. I de här fallen ska kommunstyrelsen verka för att den verksamhet som bedrivs i kommunen av olika aktörer samordnas och för att samverkan kommer till stånd mellan dem som bedriver verksamheten. Beredskapsfunktionen ansvarar för att under mandatperioden utbilda och öva kommunstyrelsen i uppgiften att under höjd beredskap ansvara för kommunens ledning.

2. Beskrivning av arbetsprocess och metod

Kommunen ska varje mandatperiod göra en analys av vilka extraordinära händelser som kan inträffa i fredstid och höjd beredskap samt hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten⁵.

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser ska det ingå att på ett systematiskt sätt identifiera, analysera och dokumentera om det finns sådana hot och risker inom kommunens

⁵ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

ansvarsområde som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området, samt att bedöma hur sårbar verksamheten är mot dessa. Arbetet ska anpassas till kommunens behov och övriga förutsättningar⁶.

Resultatet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys som redovisas skriftligen till länsstyrelsen⁷.

2.1 Arbetsprocess

Sammanställningen av Östhammars kommuns risk- och sårbarhetsanalys är i huvudsak baserad på inventering och identifiering av kritiska beroenden kopplat till risker och sårbarheter i de olika sektorernas verksamheter. Arbetet har bedrivits mellan hösten år 2022 till och med hösten år 2023. Varje sektor har med stöd av beredskapssamordnarna inventerat tänkbara risker, sårbarheter och beroenden. Dessa har sedan sammanställts i verksamhetsvisa beredskapsplaner som utgör en stor del av grunden till denna rapport.

Dispositionen är baserad på MSB:s föreskrifter och allmänna råd om kommuners och regioners risk- och sårbarhetsanalyser.

2.2 Metodval

Den metod som Östhammars kommun har valt att använda till risk- och sårbarhetsanalysen är den metod som FOI tagit fram på uppdrag av Stockholm stad, FOI:s modell för risk- och sårbarhetsanalys (FORSA). FORSA-modellen användes i kombinationen med kontinuitetsplaneringsarbetet i syfte att inhämta material till riskanalysen och samtidigt hjälpa verksamheterna framåt i kontinuitetsplaneringen. Valet av FORSA gjordes eftersom den uppfyller de krav som MSB ställer på en risk- och sårbarhetsanalys. FORSA-modellen består av sex block där de fem första är delar som ska ingå i den slutgiltiga risk- och sårbarhetsanalysen. Det sista blocket handlar om hur kommunen kan ta arbetet vidare i den egna verksamheten.

2.3 Interna, externa och privata aktörer som har deltagit i arbetet

Samtliga sektorer och verksamheter inom Östhammars kommuns har deltagit i arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen. Dessutom har följande bolag och organisationer bidragit med information:

- Östhammarshem
- Hargs Hamn AB
- Gästrike Vatten AB
- Nevel AB
- Lantbrukarnas Riksförbund
- Svenska kyrkan
- Röda Korset
- Bygdegårdarna i kommunen
- Pensionärsföreningar
- Enskilda näringsidkare inom olika branscher (styrel-processen)

⁶ MSBFS 2015:5. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Föreskrifter och allmänna råd om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser*

⁷ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

2.4 Material och underlag

Detta material och underlag har använts under arbetet med risk och sårbarhetsanalysen:

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och regioners risk- och sårbarhetsanalyser
- FOI:s modell för risk- och sårbarhetsanalys (FORSA)
- Vägledning för risk- och sårbarhetsanalyser
- Överenskommelse om kommunernas krisberedskap
- Östhammars kommuns nödvattenplan
- Uppsala Länsstyrelse Klimat- och sårbarhetsanalys
- Uppsala Länsstyrelse Risk- och sårbarhetsanalys
- Säkerhetspolisens årsbok 22/23
- Styrel-processen, kontinuitetsplanering samt övningar med kommunens verksamheter.

2.5 Avgränsningar och motiv

Risk- och sårbarhetsanalysen är avgränsad till Östhammars kommuns verksamheter men innefattar också identifieringen av samhällsviktig verksamhet i det geografiska området. Risk- och sårbarhetsanalysen beaktar endast lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Det innebär att riskanalys och handlingsprogram enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor inte beaktas i detta dokument.

3. Identifierad samhällsviktig verksamhet

Redovisningen av identifierad samhällsviktig verksamhet utgår från nedanstående sektorer och funktioner.

Samhällssektor

Med samhällssektor avses i detta sammanhang de olika områden inom vilka viktiga samhällsfunktioner finns och samhällsviktig verksamhet kan identifieras.

Viktig samhällsfunktion

Viktig samhällsfunktion är ett samlingsbegrepp för de verksamheter som upprätthåller en viss funktionalitet. Varje sådan funktion ingår i en eller flera samhällssektorer och upprätthålls av en eller flera samhällsviktiga verksamheter.

Samhällsviktig verksamhet

Med samhällsviktig verksamhet avses de verksamheter, anläggningar, noder, infrastrukturer och tjänster som är av avgörande betydelse för upprätthållandet av viktiga samhällsfunktioner.

Endast verksamhet som absolut behövs för upprätthållandet av viktiga samhällsfunktioner vid allvarliga händelser eller kriser bör identifieras som samhällsviktig.

Samhällsviktig verksamhet kan vara av nationell, regional eller lokal betydelse.

Nationellt samhällsviktig verksamhet är verksamhet som vid ett bortfall eller störning i verksamheten kan leda till allvarliga nationella eller internationella konsekvenser.

Regionalt samhällsviktig verksamhet är verksamhet som vid ett bortfall eller en störning i verksamheten kan leda till allvarliga regionala konsekvenser.

Lokalt samhällsviktig verksamhet är verksamhet som vid ett bortfall eller en störning i verksamheten kan leda till allvarliga lokala konsekvenser.

3.1 Samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktig verksamhet	Viktig samhällsfunktion	Samhällsviktig Verksamhet internt	Samhällsviktig verksamhet externt
Energiförsörjning	Produktion av el, distribution av el, värmeproduktion		Vattenfall, Nevel
Finansiella tjänster	Betalningar, tillgång till kontanter, centrala betalningssystemet, värdepappershandel	Kommunledningsförvaltningen, sektor verksamhetsstöd, sektor omsorg	Banker
Handel och industri	Bygg- och entreprenadverksamhet, detaljhandel, tillverkningsindustri m.m.	Sektor samhälle, byggprojektledning, fastighetsdrift	Sandvik Coromant AB, Skadeservice AB
Hälso- och sjukvård samt omsorg	Akutsjukvård, läkemedels- och materielförsörjning, omsorg om barn, funktionshindrade och äldre, primärvård, psykiatri, socialtjänst, smittskydd för djur och människor m.m	Sektor omsorg, sektor bildning, sektor samhälle	Region Uppsala, Praktikertjänst, Östhammarshem

Offentlig förvaltning -ledningsfunktioner -Stödfunktioner	Lokal ledning, regional ledning, nationell ledning, begravningsverksamhet, diplomatisk och konsulär verksamhet	Kommunledningsförvaltningen, lokal krisledning, sektor verksamhetsstöd	Svenska kyrkan, begravningsbyråer
Information och kommunikation	Telefoni (mobil och fast), internet, radiokommunikation, distribution av post, produktion och distribution av dagstidningar, webbaserad information, sociala medier m.m.	Kommunledningsförvaltningen, enheten för marknad och kommunikation, Östhammar Direkt, IT-nämnd	P4-Uppland, Post Nord, stadsnätet, mobiloperatörer
Kommunalteknisk försörjning	Dricksvattenförsörjning, avloppshantering, renhållning, väghållning m.m.	Sektor samhälle, avfallsenheten	Gästrike Vatten AB
Livsmedel	Distribution av livsmedel, primärproduktion av livsmedel, kontroll av livsmedel m.m.	Sektor Samhälle, sektor verksamhetsstöd, städ- och måltidsenheten	Livsmedelsbutiker
Skydd och säkerhet	Domstolsväsendet, åklagarverksamhet, militärt försvar, kriminalvård, kustbevakningen, alarmeringstjänst, tullkontroll, gränsskydd och immigrationskontroll, bevaknings- och säkerhetsverksamhet mm	Kommunal räddningstjänst	Polis, Militärt försvar, Bevakningspoolen

Transporter	Flygtransport, järnvägstransport, sjötransport, vägtransport, kollektivtrafik mm		Hargs Hamn AB, Region Uppsala
-------------	--	--	----------------------------------

4. Identifierade kritiska beroenden inom samhällsviktig verksamhet

Ett kritiskt beroende definieras av MSB som något som är avgörande för att samhällsviktiga verksamheter ska kunna fungera. Sådana beroenden karaktäriseras av att ett bortfall eller en störning i levererande verksamheter relativt omgående leder till nedsättningar i funktioner, som kan få till följd att en extraordinär händelse inträffar⁸.

- El
- Vatten
- Lokaler
- Livsmedel
- It/telefoni
- Personal
- Drivmedel

Under kontinuitetsplaneringsarbetet med alla verksamheter har ovanstående kritiska beroende identifierats. De sju kritiska beroenden har varit återkommande och kommunövergripande hos de allra flesta verksamheterna samt hos de intervjuade externa aktörerna.

5. Identifierade och analyserade hot och risker för Östhammars kommuns geografiska område

5.1 Klassificering av hot och risker

Ett antal olika hot och risker har identifierats inom Östhammars kommuns olika verksamhetsområden samt geografiska område. Arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen ska särskilt beakta situationer som uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller situationer där det finns ett hot eller risk att ett sådant läge kan komma att uppstå. I analysen har Östhammars kommun valt att även inkludera vissa risker av mer långsiktig karaktär. Detta för att inte förbise sådana kriser som klimatförändringar, pandemier och andra händelser med ett något långsammare händelseförlopp eller som inte har lika tydlig början eller slut. I analysen

⁸ MSBFS 2015:5. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser.

har Östhammars kommun valt att lägga tonvikten på konsekvenserna som uppstår och hur de olika riskerna/störningarna påverkar kommunens samhällsviktiga verksamheter.

Riskkategorier för den kommunala redovisningen:

- Störningar/ bortfall av kritiska beroenden
- Risker utifrån kommunens geografiska områdesansvar
 - Andra olyckor
 - Sjukdomar
 - Övriga identifierade risker
- Naturolyckor

5.2 Motivering av riskindelning

Östhammars kommun har resonerat i samband med riskidentifieringen av *störningar/bortfall av kritiska beroenden* att oavsett vad som har drabbat verksamheten och oavsett scenario så blir konsekvensen av ett bortfall eller en störning av ett eller flera kritiska beroenden. För att exemplifiera är bortfallen detsamma om verksamheterna drabbas av strömavbrott, snöstorm, manuell fränkoppling eller cyberangrepp det vill säga ett it/telefonibortfall och el-bortfall etc.

Östhammars kommuns övergripande ambition är att fortsatt bedriva verksamhet oavsett störning, därav ska det finnas en beredskap i varje verksamhet att förebygga eller minska konsekvenserna av de sju bortfallen i form av beredskapsplaner.

5.3 Störningar/bortfall av de kritiska beroendena

5.3.1 Elbortfall

Elförsörjningen innefattar produktion, distribution och slutanvändning av el som i sin tur består av tre systemnivåer med stamnät, regionnät och lokala nät. Även om det svenska elsystemet är driftsäkert är det sårbart för olyckor, sabotage, tekniska fel och extremt väder. Lokalnäten utsätts ofta för avbrott i samband med väderrelaterade händelser medan region- och stamnäten inte är lika känsliga, särskilt inte stamnäten. Väderrelaterade problem så som storm, åska och värmeböljor utgör ett hot mot det svenska elsystemet. Under vintern 2022 blev Sverige, även Östhammars kommun, medvetna om hur omvärldsfaktorer som bland annat osäkerhet i naturgas på kontinenten, ingen elhandel mellan Ryssland och Europa och minskad elproduktion i Frankrike ökar risken för i effektbrist. Risken för effektbrist gick från låg till reell risk (vintern 2022), vilket ökar risken för manuell fränkoppling (MFK). Östhammars kommun arbetade under hösten 2022 med styr-el utifrån de kriterier som MSB har fastställt gällande prioriteringsordning.

Östhammars kommuns riskanalys visar att sannolikheten för ett elbortfall varierar mellan *mycket hög* till *medelhög* beroende på årstid och skulle utifrån bortfallets längd kunna orsaka mycket allvarliga konsekvenser. Hela samhället och flera samhällsviktiga sektorer är beroende av el, i syfte att säkra dricksvattenförsörjningen, värme, livsmedel, transporter, IT-system och elektroniska kommunikationer. Bortfallets längd är av stor betydelse för hur stora konsekvenserna blir. Flera utav kommunens verksamheter kan fortsätta bedriva sin verksamhet om elavbrottet endast pågår ett fåtal timmar, medan endast ett mycket kort bortfall skulle kunna få livshotande konsekvenser inom sektor omsorgs verksamheter.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.2 It/telefonibortfall

Under bortfall *it/telefoni* ingår störningar i elektroniska kommunikationer som påverkar våra telefon- och dataförbindelser. Telefon- och dataförbindelser används bland annat för kommunikation, drift, betalning och larm. Tillsammans med elbortfall är ett it/telefonibortfall den risken som skulle vara direkt avgörande för att upprätthålla kommunens samhällsviktiga verksamheter.

Ett it/telefonibortfall kan orsakas av bland annat; mänskliga hot (kan både vara antagonistiska hot i form av angrepp och icke antagonistiska hot i form av misstag), tekniska hot (i form av systemfel), naturhot (som till exempel väderfenomen) och elbortfall.

En risk som kan orsaka it/telefonibortfall är cyberattacker. Angrepp kan ske mot vissa typer av system som ständigt är uppkopplade mot internet vilket gör dem sårbara för elektroniska angrepp i form av överbelastningsangrepp, intrång och direkta sabotage. I de fall där leverantörerna av olika system har långtgående åtkomst eller viss hård- eller mjukvara som är nödvändigt för en viss verksamhet blir det extra allvarligt när ett angrepp sker hos leverantören eller leveranskedjan som sådan⁹. I takt med att funktioner i samhället knyts till sammankopplade system bedömer Säkerhetspolisen att cyberangrepp riskerar att få allt värre konsekvenser. Att upprätta robusthet inom teknisk infrastruktur och försörjningssystem är en viktig del i arbetet med krisberedskap och civilt försvar.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.3 Vattenbortfall

Dricksvatten är den viktigaste resursen människor behöver för att överleva. Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och har flera beroenden till samhällsviktig verksamhet.

Dricksvattenförsörjningen är därmed samhällsviktig och hela kedjan med vattenproduktion och distribution ges högsta prioritet. Ett stort arbete läggs på förebyggande och förberedande arbete och på en drift som kan säkerställa en robust och trygg försörjning - även i kristider.

Scenarion som kan leda till ett vattenbortfall är exempelvis naturhändelser, olyckor, läckor, elavbrott eller sabotage. I Uppsala läns Klimat- och sårbarhetsanalys beskrivs bland annat att klimatförändringarnas påverkan på vattenresurserna och att i hela länet finns en ökad risk för föroreningar. Ett förändrat klimat bedöms även påverka grundvattennivåerna dels som en direkt effekt av klimatförändringarna och dels som en följd av ett ökat grundvattenanvändande (mer om detta kan läsas i avsnitt 5.7.9). Under 2022 och 2023 pågick arbetet med att ta fram Östhammars kommuns nödvattenplan, vilket ska spegla de förutsättningar som kommunen och Gästrike Vatten AB (GVAB) har. Den behandlar hur, var och när allmänheten kan få tillgång till nödvatten – och i vilka volymer. Nödvattenplanen ger riktlinjer för nödvattenförsörjningen i kommunen, planen kommer även att resultera i en

⁹ Säkerhetspolisens årsbok 2022-2023.

åtgärdsplan som beskriver hur kommunen och GVAB fortsatt ska arbeta för att minska konsekvenserna av ett vattenbortfall och jobba förebyggande. Planen antogs av kommunfullmäktige 12:e september år 2023.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.4 Drivmedelbortfall

Ett drivmedelsbortfall kan uppstå på lokal, regional eller nationell nivå. Strejker, kraftigt ändrad energipolitik, handelsembargo eller politisk oro är händelser som skulle kunna orsaka ett bortfall av drivmedel på regional eller nationell nivå och som även påverkar kommunen. Men det är framförallt störningar i elektroniska kommunikationer och elavbrott som kan påverka tillgången på drivmedel på lokal nivå. Östhammars kommun har i dagsläget ingen egen biogasproduktion eller använder biogas vid transporter.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess OSL enligt 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.5 Lokalbortfall

Kommunens verksamheter har i sin kontinuitetsplanering identifierat lokalbortfall som ett av de mer allvarigare bortfallen, både hög sannolikhet och hög konsekvens. Ett lokalbortfall i kommunen kan orsakas av bland annat brand, naturolyckor, vattenskada, åldrande fastighetsbestånd, byggnadsrelaterad ohälsa och dålig inomhusmiljö. Det finns många olika anledningar till varför en verksamhet inte kan nyttja sina lokaler och det finns få möjligheter att uppbringa ersättningslokaler i nuvarande fastighetsbestånd.

Att verksamheterna har en planering för lokalbortfall är en viktig del i kommunens planering för utrymning och som är en del av åtgärderna vid exempelvis brand, kärnteknisk olycka och höjd beredskap. Här ingår bland annat planering som för utrymningsplatser, mottagningsplatser, inkvarteringsplatser, systematiskt brandskyddsarbete och användande av trygghetspunkter.

För sektor omsorg får ett lokalbortfall, oavsett orsak, stora konsekvenser eftersom sjuka och sängliggande personer kan behöva transporteras. Det kan även vara mycket krävande att förflytta personer som har fysiska och/eller psykiska hinder och en sådan förflyttning kan orsaka social oro. En planering för lokalbortfall och/eller utrymning bör innehålla strategi för alternativ inkvartering lokalt men även regionalt. Samverkan med andra kommuner är nödvändigt i denna planering.

5.3.6 Livsmedelsbortfall

Ett livsmedelsbortfall kan orsakas av logistikstörningar i omvärlden. Konsekvenserna av livsmedelsbrist beror i hög grad på vilken beredskap invånarna själva har hemma. Inom äldreomsorgen är sårbarheten stor, eftersom människor där är beroende av kommunens matproduktion.

Östhammars kommuns måltidsenhet producerar cirka 4500 måltider per dag, utöver lunch och kvällsmål så tillagas i de flesta fall frukost och mellanmål på respektive avdelning. Kommunens omsorgs- och skolverksamheter har i sin kontinuitetsplanering identifierat ett stort beroende till måltidsverksamheterna för att de samhällsviktiga verksamheterna ska kunna bedrivas även vid scenarion som innehåller livsmedelsbortfall.

I och med måltidsenhetens kontinuitetsplanering finns idag (hösten 2023) en beredskap för att klara ett totalt bortfall på livsmedel i cirka två veckor, genom bland annat inköp av reservlager för livsmedel, specialkost samt dryck centralt på varje tätort.

En central del i planeringen för kommunens beredskap i syfte att stärka den civila beredskapen bör vara livsmedelsberedskap och lagerhållning.

5.3.7 Personalbortfall

I kontinuitetsarbetet bland kommunens verksamheter identifierades personalbortfall som en betydande risk för bedrivande av lagstadgad och samhällsviktig verksamhet. Även om erfarenheterna från Coronapandemin har bidragit till en större förståelse och förmåga att hantera personalbortfall kvarstår det faktum att ett plötsligt och/eller långvarigt bortfall av personal kommer att innebära en stor utmaning.

Verksamheterna har tagit fram planer för att hantera 20, 40 och 60%-iga personalbortfall på lång och kort sikt. De planer som arbetet har mynnat ut i består av olika prioriteringar dels inom olika enheter och dels inom hela sektorn. Verksamheterna har tagit höjd för om personalbortfallet inte kan lösas med exempelvis vikarier eller inhyrd personal.

5.4 Risker utifrån kommunens geografiska områdesansvar – andra olyckor

5.4.1 Kärnteknisk olycka

Östhammars kommun är en av tre kärnkraftskommuner i Sverige, Forsmarks kärnkraftverk är placerat i Forsmark vid upplandskusten och är Sveriges största elproducent med tre reaktorblock¹⁰. En olycka i en kärnteknisk anläggning som medför utsläpp av radioaktiva ämnen till omgivningen kommer att ha stor påverkan på samhället, även om utsläppet är litet. Sannolikheten för en kärnteknisk olycka på Forsmarks kärnkraftverk bedöms som låg. På ett kärnkraftverk kommer säkerheten alltid först. Säkerheten i en kärnteknisk verksamhet bygger på krav på konstruktion, drift och underhåll av anläggningarna med syfte att förhindra driftstörningar och incidenter. Alla kärntekniska anläggningar skyddas särskilt mot olika angrepp och sabotage som skulle kunna leda till en olycka.

En olycka vid Forsmarks kärnkraftverk som medför ett radioaktivt utsläpp skulle inte bara få påverkan på Östhammars kommun som organisation utan på hela samhället i stort. Länsstyrelsen Uppsala har i risk- och sårbarhetsanalysen för Uppsala län listat exempel på vilken påverkan en kärnteknisk olycka på Forsmark skulle få¹¹.

¹⁰ Forsmark (u.å.) Vattenfall.se. Hämtad: 2023-07-14

¹¹ Länsstyrelsen i Uppsala län (2022). *Risk- och sårbarhetsanalys för Uppsala län 2022*. ISSN 1400-4712

Exempel på detta är:

- påverkan på samhällsviktiga verksamheter inom olika samhällsområden
- påverkan på elförsörjningen i Sverige och i länet
- påverkan på befolkningen
- påverkan på kommunerna i de geografiska områden som berörs
- Påverkan på ekonomi och näringsliv.

De olika skyddsåtgärderna vid en kärnteknisk olycka är inomhusvistelse, utrymning och jodtabletter. I inre och yttre beredskapszon ska jodtabletter och varningsmottagare vara utdelade, befolkningen ska kunna varnas och det ska finnas en planering för utrymning och inomhusvistelse¹².

5.4.2 Farlig verksamhet

Med farlig verksamhet menas en verksamhet som medför risk för allvarliga skador på människor eller miljö¹³. Nya tillkommande verksamheter som bör omfattas av kraven enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor, fångas upp vid en årlig förfrågan till länets kommuner. Detta genomförs för att även bedöma om tidigare beslut om farlig verksamhet fortsatt bör gälla. Tillsynsansvaret över farlig verksamhet åligger kommunen. I Östhammars kommun finns två verksamheter som klassas som farlig verksamhet, Sandvik Coromant i Gimo och Forsmark kärnkraftverk i Forsmark, dessa två omfattas även av Sevesolagstiftningen¹⁴. En Sevesoverksamhet hanterar farliga ämnen i sådan mängd att en olycka kan innebära svåra konsekvenser för hälsa och miljö, om Sevesoverksamheten omfattas av den högre kravnivån ska den kommunala räddningstjänsten ha en insatsplanering för objektet.

5.4.3 Oljeutsläpp

Östhammars Kommun är en kustkommun vilket gör kommunen extra utsatt för en olycka till havs med oljeutsläpp som konsekvens. Fragila marina miljöer präglar de områden i kommunen som kan tänkas bli utsatta vid ett utsläpp. Kommunen har en lång kustlinje och en inre skärgård som trafikeras av såväl handelsfartyg som fritidsbåtar. I den inre skärgården ligger även Hargs Hamn som är en viktig bulkhamn för näringslivet i kommunen¹⁵. Sjöfartsverket har under hösten 2020 färdigställt muddring av inloppet till Hargshamn samt breddat farleden. Under 2022–2023 genomförs ytterligare tillbyggnader av kajanläggningen. Åtgärderna gör hamnen tillgänglig för större och mer djupgående fartyg och ökar kapaciteten och säkerheten. Dock innebär hamnar en ökad risk för oljeutsläpp.

Konsekvenserna av ett oljeutsläpp till havs är många; naturmiljön med sitt växt och djurliv skadas, stränder förorenas och sjöbottnar påverkas negativt. Oljeutsläpp kan också få stora

¹² Länsstyrelsen i Uppsala län (2022). *Program för räddningstjänst och sanering vid kärnteknisk olycka*. Länsstyrelsen meddelandeserie 2022:8 ISSN 1400-4712

¹³ 2 kap. 4 § lag (2003:778) om skydd mot olyckor

¹⁴ Verksamheterna omfattas av lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

¹⁵ Muddring inledd i farleden till Hargs hamn (2020). Hargsamn.se Hämtad: 2023-07-07

socioekonomiska konsekvenser med effekter på flera funktioner eller näringar, t.ex. dricksvattenförsörjning respektive turism.

I angränsande vatten till Östhammars kommun finns det planer för storskalig vindkraft till havs. Vindkraftverk innehåller en stor mängd olja, upp emot 3000 liter. Mest känsligt i hanteringen av olja är byte i växellådsbaserade vindkraftverk. Även om tekniken för att minska riskerna för utsläpp är under utveckling så kommer ett potentiellt haveri av vindkraftverken alltid vara reellt.

5.4.4 Dammbrott

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess OSL enligt 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.5 Smittspridning

5.5.1 Epidemi, pandemi och epizooti

En epidemi är ett utbrott av sjukdomar, som sprider sig mellan människor. En pandemi är en epidemi som innebär en omfattande global spridning av en sjukdom, som med stor sannolikhet kommer att påverka stora delar av vårt samhälle och världens befolkning. Det finns flera olika typer av sjukdomsrisker som kan drabba kommunens verksamheter och invånare¹⁶. Vi har i närtid upplevt en pandemi och sett hur det har påverkat samhället och kommunens verksamheter de senaste tre åren. I Östhammars kommun liksom i övriga Sverige, har graden av påverkan från pandemin under de två senaste åren varierat över tid. Detta beroende på hur omfattande smittspridningen varit, vilka restriktioner som har gällt i samhället samt hur många av de smittade som har drabbats av allvarlig sjukdom. Smittspridningen var som störst vintern 2020/2021, under våren 2021 och även i början av år 2022.

Samhället kan starkt påverkas av utbredd sjukskrivning och vård av sjukt barn. Personalfrånvaro inom samhällsviktig verksamhet kan orsaka störningar i samhällets funktionalitet. De mest sårbara kommunala verksamheterna är fastighetsdrift, vård och omsorg och skolan.

Epizooti är en allvarlig smittsam djursjukdom som kan utgöra ett hot mot människors eller djurs hälsa, i vissa fall kan en epizooti även vara en zoonos. Zoonoser är sjukdomar eller smittämnen som på ett naturligt sätt kan spridas mellan djur och människor.

Sannolikheterna för spridning av smittsamma sjukdomar bland både djur och människor är svår att bedöma. Dock har vi i närtid sett konsekvenserna av en pandemi och de påfrestningar en sådan kris ställer på samhället. En epizooti som drabbar primärproduktionen av livsmedel skulle allvarligt drabba enskilda producenter i kommunen.

¹⁶ Folkhälsomyndigheten (2019). Pandemiberedskap. Hur vi förbereder oss – ett kunskapsunderlag. Hämtad 2021-07-07

5.6 Övriga identifierade risker

5.6.1 Pågående dödligt våld och våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan

Pågående dödligt våld, PDV, är när en eller flera gärningspersoner attackerar en plats eller byggnad med syfte att skada och/eller döda så många som möjligt. Tidigare händelser i Sverige och i utlandet visar på att skolan allt mer blir utsatt för pågående dödligt våld. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerade år 2023 tillsammans med Polismyndigheten och Center för våldsbejakande extremism (CVE) en vägledning för våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan¹⁷. I vägledningen som syftar till att höja medvetenheten och kunskapen om åtgärder före, under och efter en händelse används den nya definitionen *våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan*. I och med den nya benämningen har svenska myndigheter frångått begrepp och termer som *PDV* och *Väpnat våld i skolan* för att beskriva attentat som sker i skolan.

Forskning visar på att attentat riktat mot skolan eller andra publika miljöer i allt större uträkning utförs av ensamma gärningspersoner eller en mindre grupp som använt sig av enkla metoder och där målet för attentatet varit allmänheten. MSB beskriver att det finns en avgörande punkt som skiljer de attentat som genomförs i skolan från de som genomförs i andra miljöer i samhället: Gärningspersonen är ofta en elev eller en tidigare elev. I en svensk kontext har det vanligaste tillvägagångssättet historiskt varit hugg- och stickvapen medan utanför Sverige är det mer vanligt att skjutvapen används. Attentaten har ofta haft ett mycket snabbt tidsförlopp och varit över inom några minuter. Det är också under de första minuterna som skadeutfallet har varit som störst, vilket innebär att de åtgärder som vidtas av skolpersonal och elever under de inledande minuterna av ett attentat har stor betydelse.

Hösten 2022 påbörjades ett arbete med att ta fram och revidera handlingsplaner för Hot & Våld i skolan, ett arbete som kommer att fortsätta 2023. I planerna beskrivs rutinerna för de stora skyddsåtgärderna som är larmning, utrymning, inrymning och utestängning. I MSBs nya vägledning är de nya råden fly, sök skydd, larmning. Enligt MSB bör dessa råd alltid vara utgångspunkt i arbetet med att öka skolsäkerheten. Utrymning, inrymning och utestängning är fortfarande centrala metoder i skyddet mot attentat och i stor utsträckning och ska stödja rekommendationerna som riktar sig till enskilda nämligen Fly – Sök skydd – Larma. Vilken metod som används beror på hur situationen ser ut.

5.6.2 Terrorism

Hösten 2023 höjde Säpo terrorhotnivån till en fyra på en femgradig skala, vilket betyder högt hot. Terrorattacker är mångbottnade fenomen eftersom de, förutom att skapa omfattande konsekvenser för samhället med döda och skadade människor och skador på teknisk infrastruktur, också skapar en oro och kan ge återverkningar i politiska system och samhällets grundläggande demokratiska värden.

Säpo beskriver att det försämrade säkerhetsläget innebär en direkt påverkan på Sverige. Under årsskiftet 2021 drabbades Sverige av en omfattande desinformationskampanj som enligt MPF, Myndigheten för Psykologiskt Försvar, är den största i Sveriges historia. Kampanjen målade

¹⁷ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2023). *Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan. En vägledning för skolpersonal och säkerhetsansvariga*. ISBN:987-91-7927-386-6

ut Sverige som ett fascistiskt land som kidnappar barn till muslimska föräldrar och uppmanade till våld samt underförstådda hot om våld och terror. Den så kallade LVU-kampanjen i kombination med koranbränningarna som resulterade i påsk-upploppen under våren 2022 har bidragit till en förändrad hotbild i och gentemot Sverige¹⁸.

Risken för terrorhot bedöms som medelhög med allvarliga konsekvenser. De antagonistiska hot eller hot om terrordåd mot Östhammars kommun är detsamma som för hela landet. Om det går det att läsa mer om i säkerhetspolisens och Musts årsböcker.

5.6.3 Höjd Beredskap

Det säkerhetspolitiska läget har hastigt blivit mycket mer allvarligt på grund av det anfallskrig som Ryssland inledde mot Ukraina februari 2022. Stora säkerhetsförändringar har därför behövts genomföras under en kort tidsperiod. För svenskt säkerhetspolitiskt vidkommande är Rysslands roll och agerande i Sveriges närområde av särskild vikt. Över tid har den militära aktiviteten i Sveriges närområde ökat.¹⁹ Sveriges ansökan om Nato-medlemskap förväntas, om den blir godkänd, ge effekter på utvecklingen av det civila försvaret. Detta kommer även att påverka kommunerna och den kommunala verksamheten. NATO:s baskrav respektive behov för värdlandsstöd syftar till för civil del att samhällsviktig verksamhet fungerar, vilket i en krissituation som innebär att den verksamhet som påverkas i sin tur förutsatt uppnår en viss nivå av resiliens²⁰.

I Sverige har planeringen för att kunna hantera situationer med höjd beredskap återupptagits. En känslig fas är gråzonen mellan fredstida påtryckningar och fullt utvecklad militär konflikt. En sådan period skulle kunna bestå utav ett antal orelaterade terrorhandlingar som belastar civila myndigheter följt av att det civila kommunikationssystemet störs ut²¹. Svårigheter som finns i sammanhanget är bland annat att identifiera när Försvarsmakten bör assistera civila myndigheter att övervinna säkerhetshot, och särskilja vad som är kriminalitet och vad som är krigsföring.

Vid höjd beredskap skulle angriparen troligtvis attackera civila mål och rikta in sig mot samhällsviktig verksamhet så som elförsörjning, livsmedel och dricksvatten. God civil krisberedskapsförmåga skulle kunna öka förmågan att skydda civil befolkningen, skydda viktiga samhällsfunktioner och lämna stöd till försvarsmakten.

5.6.4 Solstorm

En solstorm är ett utbrott på solen där strålning och elektriskt laddade partiklar slungas ut. I sällsynta fall sker extrema solstormar som kan leda till mycket allvarliga konsekvenser för samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur. Som exempel i modern tid kan nämnas störningen i Québec 1989 då över sex miljoner människor blev påverkade av ett omfattande strömavbrott orsakat av en GIC-störning, även kallad solstorm.

¹⁸ Försvarshögskolan (2023). *LVU kampanjen. Desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer*. ISBN: 978-91-88975-28-7

¹⁹ Regeringen (2022). *Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge – konsekvenser för Sverige*. DS 2022:7

²⁰ Totalförsvarets forskningsinstitut (2022). *Kommuners ansvar och roller i totalförsvarsutvecklingen*. FOI memo 7900

²¹ Totalförsvarets forskningsinstitut (2019). *Civilt försvar i gråzon*. ISSN:1650-1942

I händelse av en extrem solstorm skulle system för elektronisk kommunikation, distribution av el, värme, vatten och livsmedel drabbas av omfattande störningar och avbrott. Konsekvenser kan också innebära att blåljusaktörerna blir överbelastade på grund av positionerings- och kommunikationssvårigheter och således inte har möjlighet att ta hand om alla inkomna larm. Trygghetslarm kan sluta att fungera då enheterna inte längre har tillgång till sin position eller kommunikation. Viss risk finns även för sjöfarten vid vår kust då kommunikation och navigationssystem riskerar att sättas ur spel vid en GIC-störning.

Solens aktivitet, den så kallade solfläckscykeln, varierar över en period på 9 – 13 år. Risken för GIC-störningar varierar i takt med solfläckscykeln och hela cykeln kulminerar under 2024 för att sedan sakta avta. Det medför att det kommer vara en ökad risk för solstormar mellan 2023-2025. Dock kan en stor solstorm ske när som helst under solfläckscykeln.

De effekter och den påverkan som solstormar kan komma att innebära, hanteras i de kommunala verksamheternas kontinuitetsplanering – elbortfall och IT-bortfall.

5.7 Naturolyckor

5.7.1 Värmebölja

Enligt SMHI:s klimatscenarier blir alla årstider varmare än idag. Det kan betyda att hösten håller i sig längre och våren kommer tidigare än idag. När vintern blir varmare kommer nederbörden oftare som regn istället för snö och antalet dagar då vi behöver uppvärmning minskar. Den största temperaturökningen sker på sommaren och därför kommer vi att få längre perioder med värmebölja än idag. En värmebölja är en längre period med höga dagstemperaturer. Enligt en definition som SMHI använt sig av är en värmebölja en period då temperaturen är minst 25 grader Celsius i minst fem dagar i sträck.

Östhammars kommuns tätorter växer, där det i planeringen är viktigt att se till vilka effekter som uppstår när en större yta blir hårdgjord och fler byggnader tillkommer. Hårdgjorda ytor absorberar i regel mer solljus och lagrar mer värme än grönytor och under natten avgår denna värme och höjer lufttemperaturen. Detta är generellt ett problem i större städer men det finns alltid en kumulativ effekt av förändringar som sker.

Konsekvenser

Perioder av höga temperaturer kan leda till allvarliga konsekvenser för personer med nedsatt hälsa och andra sårbara grupper som har svårt att skydda sig mot hettan. Förändringen kan även innebära stora påfrestningar på samhällsviktiga funktioner som äldreboenden, sjukhus och bostäder där mer omfattande kylning kan komma att behövas. Många av våra bostäder och verksamhetslokaler är inte byggda eller rustade för längre perioder av varma temperaturer. Även jord- och skogsbruket, djurhållningen och dricksvattenförsörjningen kan påverkas negativt av längre perioder med höga temperaturer. Värmeböljan under sommaren 2018 satte sina spår på jordbruket och djurhållningen där betet på många håll i Sverige tog slut och skördarna låg långt under det normala. Många blev beroende av inköpt foder vilket kan komma att bli mer vanligt med ett förändrat klimat.

I samhällsplaneringen är det viktigt att balansera med mindre och större gröna och blå strukturer, då träd, grönska och vatten kan vara en källa till skugga och hjälpa sänka

temperaturen. Att planera för dagvattenlösningar tidigt kan bidra till planeringen av gröna och blå strukturer i våra tätorter.

5.7.2 Torka

Enligt SMHI är torka ett stort begrepp som kan innefatta följande: lite nederbörd, låg markfuktighet, låga vattenflöden, låga vattennivåer i sjöar och låg grundvattennivå. Torka uppkommer när det varit väldigt lite nederbörd under en längre period, och det blir då brist på vatten i naturen. Högre temperaturer under vintern gör att nederbörden inte lagras som snö utan rinner bort. Även om årsnederbörden ökar, riskerar somrarna att bli torrare.

Konsekvenser

Torka kan komma att påverka yt- och grundvattenflödena på flera sätt och därmed vattenförsörjningen inom kommunen. Sommartorka kan orsaka problem för dricksvattenförsörjningen i områden med begränsade dricksvattentillgångar. Den kan också resultera i en ökad konkurrens om vattentillgångarna. Behovet av bevattning i jordbruket kan komma att öka och skapa bristförhållanden för hushåll, jordbruk och andra verksamheter.

Torkan skapar stora utmaningar för jordbruket och drabbar både djurhållning och växtodling. En situation med låg markvattenhalt innebär negativa konsekvenser för foder- och livsmedelsproduktionen med låga eller uteblivna skördar som följd. Detta är ett av skälen till att Östhammars kommun prioriterar vattenförsörjningen vid handläggning av planer och bygglov.

5.7.3 Skogsbrand- och gräsbrand

Östhammars kommuns totala landyta är till 73,9% täckt av skogsmark. Skogsbränder kan uppstå på grund av till exempel eldning, skogsavverkning eller blixtnedslag. Vid långvarig torka kan en liten antändning snabbt utvecklas till en omfattande brand. Under våren ökar risken för gräsbränder, ofta i torrt fjolårsgräs. Gräsbränder tenderar att sprida sig snabbt och är därför svåra att släcka, speciellt under blåsiga förhållanden. Även höga temperaturer, torka och ett förändrat klimat ökar risken för brand i skog och gräs.

Konsekvenser

När klimatet förändras ökar risken för en förlängd brandrisksäsong, antalet skogsbränder och utbredningen av dessa kan komma att öka. Detta innebär förhöjda risker för samhällsviktiga verksamheter, människors miljö, liv och hälsa, jord- och skogsbruket och djurhållningen. En effekt av ökad mängd bränder kan vara större belastning på kommunens och länets räddningstjänst och därmed en risk för dröjande insatser inom kommunen. Det är viktigt att underhålla kommunens vägnät för snabb framkomlighet för räddningsfordon samt röja sly och ris för att ta bort det som är lättantändligt som ökar riskerna för att bränder sprids snabbt.

5.7.4 Storm

Sverige drabbas då och då av kraftiga stormar. Stormarna leder ofta till avbrott i samhällsviktiga funktioner såsom el och telefoni. Stormarna kan medföra stora kostnader för samhället. Det är inte bevisat att fler och kraftigare stormar är ett resultat av klimatförändringarna. SMHI skriver om de komplexa förhållanden och sambanden som styr stormarnas banor, styrka och frekvens. Stormar gynnas exempelvis av en varmare havsytta och

mer vattenånga i atmosfären. Samtidigt kan denna uppvärmning leda till minskade skillnader mellan varma och kalla luftmassor, vilka spelar en viktig roll i utvecklingen av intensiva stormar. Detta kan i sin tur motverka uppvärmningens förstärkande inverkan på stormarnas utveckling. Även om det inte är bevisat att stormarna kan komma att öka i styrka eller frekvens, kan de kumulativa effekterna av klimatförändringarna ha konsekvenser för de risker som kommer med stormar. Varmare, blötare vintrar med minskad tjäle kan leda till ökade skador och förändrade förutsättningar.

Konsekvenser

Konsekvenser av en storm kan vara en stor andel stormfällda träd i skogarna. Virket måste ut från skogen innan temperaturerna stiger över +18 grader för att förhindra att skadeinsekterna förökar sig. Men även av säkerhetsskäl för människors liv och hälsa. Stormar kan ha konsekvenser på vattenståndet likt under stormen Per 2007, då det i Forsmark uppmättes ett normalvattenstånd 1,5 meter över det normala och 1,1 meter över det normala i Östhammarsfjärden. Detta i sin tur ökar risken för översvämning vilket har stora effekter på samhällsviktiga verksamheter, människors liv och hälsa med mera (se vidare under rubriken översvämning 5.7.6). De starka vindarnas påverkan på havsvattenståndet kan ha betydelse för planering av bebyggelse, både befintlig och framtida.

5.7.5 Invasiva arter

Invasiva arter är växter och djur som tagit sig till våra naturmiljöer med människans hjälp. De passar inte i våra ekosystem och kan sprida sig explosionsartat eller tränga ut inhemska växter och djur och ha negativa effekter på jord- och skogsbruk. De blir så kallade invasiva arter, som vi vill bekämpa eller kanske helt utrota om det går. De invasiva arterna är ett stort hot mot vår biologiska mångfald och skadar vårt ekosystem. Främmande arter betraktas som invasiva när de sprider sig snabbt och orsakar skador på naturen, människors hälsa eller ekonomin. Det kan handla om växter som tränger ut andra växter eller är giftiga, djur som äter upp eller konkurrerar ut andra djurarter eller djur som sprider sjukdomar. Dessa invasiva främmande arter medför även mycket stora samhällskostnader på grund av de skador de orsakar för infrastruktur, olika näringar och för bekämpning av dem. De kan vara väldigt svåra att bli av med.

Den som äger en fastighet har ett eget ansvar och skyldighet att vidta åtgärder om det finns EU-listade invasiva främmande arter på den egna fastigheten. Artlistan förändras löpande men i dagsläget (2023) gäller det jätteloka och jättebalsamin m.fl. Dessa är dock så spridda att utrotning kan vara omöjligt och Naturvårdsverket bedömer att de då ska hanteras med metoder som säkerställer att arten inte sprider sig vidare i naturen. Andra arter som (år 2023) inte omfattas av juridisk skyldighet att åtgärda men där frivillig bekämpning uppmuntras är t.ex. parkslide, blomsterlupin och kanadensiskt gullris.

Konsekvenser

I Östhammars kommun har vi problem med jätteloka vilken aktivt bekämpas av både kommunen och våra invånare. Jätteloka är en mycket konkurrenskraftig växt som bildar täta, höga bestånd och tränger undan inhemska arter. Den kan sprida sig kraftigt och har en

fröbank som kan vila flera år i marken. Varje blommande individ kan pollinera sig själv, vilket gör att en enda individ kan ge upphov till ett helt bestånd. Jättelokans växtsaft kan i reaktion med solljus irritera huden och ge symptom liknande brännskador. Det är därför mycket viktigt att använda skyddskläder vid hantering av jätteloka. Det finns flera andra invasiva växtarter som kommunen arbetar med att bekämpa eller minska bestånden av exempelvis jättebalsamin, parkslide, blomsterlupin, vresros med flera.

5.7.6 Översvämning

Med översvämning menas att vatten täcker ett område som normalt inte står under vatten. De bakomliggande orsakerna är olika beroende på om översvämningarna sker längs kusterna, vid vattendrag, vid sjöar eller i städer. Skyfall inträffar vanligen under sommarhalvåret, medan höga flöden i vattendrag inträffar under senhösten, vintern och vårens snösmältning. Östhammar kommun har sjöar och vattendrag som årligen påverkas av översvämning. Översvämningens risker beror i hög grad på faktorer såsom hur vattendragen regleras, vilka förebyggande åtgärder som vidtas samt hur bebyggelse och infrastruktur förändras. I tätorterna är dagvattenhanteringen en viktig insats för att bättre kunna hantera extrem nederbörd som orsakar stora vattenflöden.

För att minimera risken för översvämning föreslås platser för utveckling utanför stora lågpunkter för att minska risken för översvämning. Naturliga lågpunkter bör i planeringen utnyttjas för exempelvis dagvattendammar där vatten kan samlas och infiltreras i marken. Det är viktigt att arbeta för att dagvatten rent generellt hanteras inom nedfallsområdet och att ytor reserveras för att hantera en ökad nederbörd. Det finns flera fördelar med att uppehålla vatten i landskapet. När vattnet får längre uppehållstid i landskapet:

- ökar avdunstningen
- ökar infiltrationen i marken
- fylls grundvattenmagasinen
- minskar ytavrinningen
- minskar flödestopparna i vattendragen
- minskar erosionen
- minskar sedimenttransporten
- minskar näringstransporten
- blir vattendragets perioder med låga flöden kortare
- ökar den biologiska mångfalden

De ovan nämnda faktorerna är viktiga bitar för att se till att vattendrag som till exempel Olandsån inte översvämmas när avvattning sker från flera aktörer längs med åarna vilket riskerar att ge en ackumulerande effekt på recipienten. Översvämningar kan också öka riskerna för spridning av smittor och föroreningar från avlopps- och djuranläggningar.

Landsbygden i Östhammars kommun drabbas årligen av översvämningar i olika omfattning. Riskerna för att bebyggelse i tätort ska översvämmas bedöms som måttliga. Historiskt har tätorterna inte varit särskilt hårt drabbade av översvämningar. En större översvämning skedde dock i Öregrund under 2021. Dessa översvämningar fick stora konsekvenser för människor i orten och aktualiserade vikten av att planera för en robust dagvattenhantering. Det omfattande

dammsystemet kring Österbybruk kan också komma att påverkas av extrema vattenflöden, framförallt vid ett allt för eftersatt dammunderhåll. Kustnära bebyggelse hotas framförallt av översvämning i samband med extrema högvattenförhållanden i kombination med blåst. Även om de globala havsnivåerna höjs till följd av klimatförändringarna kommer det troligen att dröja innan det får påtagliga effekter i Östhammars kommun. Pågående landhöjning (cirka fyra millimeter på år) antas kompensera för havsnivåhöjning, åtminstone i ett 100-årsperspektiv. Beräkningar indikerar sedan en nivåhöjning på knappt 0.4 meter längs Upplandskusten till år 2100. Troligt är att havsnivån fortsätter stiga efter denna tidpunkt. Därför är det viktigt att ny bebyggelse och infrastruktur inte uppförs på mark som i framtiden kan komma att översvämmas vid höga vattenstånd eller i samband med kraftig nederbörd vid snabb avsmältning.

Översvämningar har även indirekta konsekvenser. Beroende av magnituden på översvämningen kan människor bli hindrade att gå till sitt arbete då de är fullt upptagna med att rädda sin egendom. Vissa verksamheter och företag kan inte vara i full drift på grund av personalbortfall och på grund av att folk inte kan ta sig till arbetet. Det kan också skapas lågpunkter under broar vilket leder till att bilister fastnar och kan behöva akut hjälp. När det blir större störningar i transportsystemet behöver trafiken stoppas och ledas om. Service såsom utryckningsfunktioner, hemtjänst för äldre, skolskjutsar, företagsleverans som är beroende av transportsystemet hindras från att fullfölja sin uppgift. Läckage från miljöfarlig verksamhet, t.ex. en bensinmack, kan ge lokala konsekvenser för djur- och växtlivet direkt och på sikt.

5.7.7 Ras och skred

Ras och skred är exempel på snabba massrörelser i jord eller berg. Dessa rörelser kan orsaka stora skador på mark och byggnader inom det drabbade området. Ett förändrat klimat med ökade flöden, mer intensiva skyfall och förändrade markförhållanden kan leda till att sannolikheten för ras och skred ökar inom stora delar av landet. Det finns områden i kommunen med silt där risken för skred kan vara förhöjd. Generellt behöver kommunen vara uppmärksamma på jordlager såsom salthaltiga leror som kan orsaka skred vid förändrat vattenstånd. Områden som kan innebära risk för skred utgörs vanligen av sluttande lerområden i kombination med vissa geotekniska förutsättningar.

I Östhammars kommun kan man se en tydlig risk för skred längs med hela Olandsån, som kännetecknas av just de ovannämnda egenskaperna. Markens lämplighet bedöms i detaljplaneskedet som en planeringsförutsättning vid lokalisering av ny bebyggelse. Det är viktigt att ha en god dialog med markägare och markavvattningsföretagen längs med Olandsån.

5.7.8 Erosion

På markytan kan erosion ske genom att vatten och vind transporterar bort material. I jordbruksmark kan skyfall och översvämningar leda till att jord förs bort, vilket bidrar till förluster av exempelvis fosfor i marken och till att växtnäringsämnen och bekämpningsmedel kan nå omgivande vatten.

Erosion kan påverka vägar. Exempelvis kan underdimensionerade eller igensatta vägtrummor leda till översvämningar vid kraftiga skyfall. Vattnet kan då tvingas ta nya vägar och orsaka erosion som kan skada infrastrukturen. Ett ökat antal nollgenomgångar (växling av

temperaturen mellan tö- och frysgrader) kan orsaka tjälskador och erosion i dikesslänter. I värsta fall kan erosion leda till ras, skred eller till underminering av vägbanken.

Bedömningen när det gäller ökade risker för erosion är att det finns få erosionskänsliga områden i Östhammars kommun, dock finns behov av analyser av kustnära områden.

5.7.9 Dricksvattenförsörjning och saltvatteninträngning

De kommunala dricksvattenanläggningarna försörjer 70 procent av kommunens invånare och baseras, förutom i Forsmark, på grundvatten. I kommunen finns enbart mindre isälvsavlagringar, varav Börstilsåsen är den största och mest vattenförande. Tillgången på dricksvatten i kommunen är generellt mycket begränsad. För Österbybruk och Alunda har dock en lösning för vattenförsörjningen kommit till stånd i och med att en överföringsledning för dricksvatten anlagts från Örbyhus i Tierps kommun till Österbybruk och vidare till Alunda.

De största utmaningarna för vattenförsörjningen finns i kommunens östra delar. Även om det finns tillstånd att ta ut betydligt större vattenmängder än vad som görs idag i grundvattenmagasinen visar grundvattnets kvalitet tecken på att större uttag görs än vad som nybildas. Ett hot mot vattenförsörjningen är avsaknaden av redundanta vattenförsörjningssystem. I Östhammars kommun saknas reservvattentäkter eller alternativa ledningar in i kommunens vattenledningsnät och därför är vattenförsörjningen betydligt mer sårbar för andra yttre risker. Kommunen har tagit fram en VA-handlingsplan för att möta utmaningarna och säkra vattenförsörjningen på lång sikt.

Bevattningsförbud är vanligt i kommunen på grund av begränsningar i grundvattentillgången.

När man i kustzonen har så stora vattenuttag att grundvattennivå sänks och nybildningen av vatten inte hinner hålla jämna steg med uttaget, hålls saltvatten från havet inte tillbaka utan tränger in i grundvattenförande skikt. När detta väl har hänt kan grundvattnet förbli förorenat av salt under lång tid framåt. Saltvatten kan också tränga in i brunnar nära kusten vid översvämningar. Även om landhöjningen längs kommunens kust till viss del motverkar den havsnivåhöjning som sker, är risken för saltvatteninträngning trots detta påtaglig. Inom Östhammars kommun finns det stora risker för saltvatteninträngning i enskilda brunnar och risk för vattenbrist. Om uttaget av grundvatten överstiger grundvattenbildningen kan det i områden med tunna jordlager leda till att saltvatten tränger in i uttagsbrunnarna.

Konsekvenser

Klimatförändringarna förväntas innebära bland annat varmare temperaturer och kraftigare skyfall. Detta kan leda till längre perioder med torka och lägre grundvattennivåer med såväl sämre kvantitet som kvalitet på råvattnet som följd. Kraftigare skyfall och översvämning innebär även en ökad transport av humusämnen och partiklar vilket kan leda till försämrad och mer varierad vattenkvalitet. Även ökad risk för spridning av smitta och miljöfarliga ämnen. Varmare temperaturer leder även till ökande vattentemperaturer som innebär en större risk för tillväxt av mikrobiologiska organismer i såväl råvattentäkter som i installationer i vattenverk och i ledningar.

Tillgången till dricksvatten påverkar alla delar av samhället. Jordbruket har behov av vatten för att bevattna grödor samt till djurhållning som omfattar både dricksvatten till djur och

rengöring. Klimatförändringarna kan också leda till ändrad markanvändning, odling av nya grödor, längre växtsäsonger och ökad användning av gödsel och bekämpningsmedel vilket kan påverka grundvattenkvaliteten. Förändringar i kvaliteten på grundvattnet påverkar tillgängligheten och kan påverka människors liv och hälsa.

Östhammars kommun prioriterar alltid vattenförsörjningen vid handläggning av planer och bygglov.

6. Beskrivning av identifierade sårbarheter och brister i krisberedskap inom Östhammar kommuns geografiska område

6.1 Sårbarheter och brister i förmåga

De brister och sårbarheter som identifierats i denna risk- och sårbarhetsanalys omfattas av sekretess OSL 18:13 och redovisas i bilaga 1.

7. Bedömning av Kommunens generella krisberedskap

De brister och sårbarheter som identifierats i den förmågeanalys som genomförts med hjälp indikatorer som anges i bilaga till MBS:s föreskrifter för statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2016:7) omfattas av sekretess OSL 18:13 och redovisas i bilaga 1.

8. Genomförda och pågående åtgärder sedan förgående rapportering

8.1 Genomförda åtgärder

Under 2020, 2021 och delar av 2022 har aktiviteter kopplat till förgående åtgärdsplan påverkats av Coronapandemin och tvingats flyttas fram, genomförts i en annan form eller ställts in. Bedömningen är dock att den faktiska hanteringen av pandemin har stärkt beredskapen och förmågan att hantera en störning för hela kommunen.

I samband med att det säkerhetspolitiska läget i Europa kraftigt försämrades till följd av Ryssland invasion av Ukraina har beredskapsarbetet i kommunen prioriterats. Under 2022 och 2023 har kommunens beredskapsarbete resursförstärkts och utökats med fler samordnande tjänster inom ämnesområdena beredskap, civilt försvar, säkerhetsskydd, brottsförebyggande och informationssäkerhet. Ett stort fokus under 2022/2023 har varit att implementera ett beredskapstänk på kommunens alla enheter och verksamheter genom kontinuitetsplanering och beredskapsplaner i syfte att höja kommunen totala förmåga att hantera olika typer av samhällsstörningar.

År 2019 genomfördes den stora nationella kärnkraftsövningen Havsörn. Det är en typ av totalövning som genomförs var sjätte år under ledning av Uppsala Länsstyrelse. Under övningen fick Östhammars kommuns krisledningsorganisation öva uthållighet, ledning, samordning, samlad och kommunikation m.m. Förutom Havsörn 2019 har Östhammars kommun deltagit i andra övningar och utbildningar som syftar till att stärka

kärnenergiberedskapen. I samband med att de nya beredskapszonerna började gälla 2022 utbildades alla kommunens chefer i kärnenergiberedskap av Länsstyrelsen på inbjudan av Östhammars kommun.

Östhammars kommun har regelbundet och kontinuerligt deltagit i kurser, övningar och utbildningar som Länsstyrelsen Uppsala samordnat. Det har genomförts kurser i WIS, SIGNE, lägesbild, säkerhetsskydd och totalförsvarsplanering etc. Under våren 2022 deltog kommunen i nödvattenövning *Irma* som arrangerades av livsmedelsverket och två andra utrymningsövningar som hölls av Uppsala Länsstyrelse.

8.2 Pågående åtgärder

Östhammars kommun har flera pågående projekt med stark anknytning till beredskap och civilt försvar. Projekten inkluderar bland annat en nödvattenplan, brand- och släckvattenplan, upprätta trygghetspunkter på kommunens fem tätorter, inventera och iordningställa skyddsrum, säkra upp med reservkraft på vissa strategiska platser och jobba med informationssäkerhet och dataskydd. Kommunen har även påbörjat arbetet med att ta fram sin krigsorganisation i syfte att avgöra hur kommunen ska organiseras och vilka verksamheter som ska prioriteras under höjd beredskap.

I den svenska krisberedskapen såväl som i det civila försvaret är frivilligheten av stor betydelse. Under våren 2023 påbörjades en samverkan med lokala föreningar och organisationer inom kommunens geografiska områdesansvar exempelvis LRF, SPF, bygdegårdarna och Röda Korset. Dessutom påbörjades ett arbete med att starta upp Östhammars kommuns Frivilliga Resursgrupp (FRG). För perioden 2023–2027 ska kommunen fortsätta engagera den frivilliga verksamheten genom bland annat workshops, föreläsningar, utbildningar och övningar för att bidra till en ökad försvarsförmåga inom kommunens geografiska områdesansvar.

9. Behov av åtgärder

Arbetet med denna risk- och sårbarhetsanalys, samtal med kommunens bolag och andra aktörer, kontinuitetsplanering, styrelseprocessen och förmågebedömning av kommunens civila försvar har bland annat inneburit en inventering av kommunens risker- och sårbarheter samt förmågan hos respektive verksamhet och central krisledning att hantera dessa.

9.1 Fortsatt beredskapsarbete inom verksamheter

Arbets sättet har skiljt sig något från förgående arbete med risk- och sårbarhetsanalysen. Verksamheterna har utgått från sina kritiska beroenden och bortfallen av dessa i syfte att redogöra för hur det skulle påverka dem och skapa beredskapsplaner för varje bortfall. Motiveringen av denna metod är att oavsett *vad* som har inträffat är det som måste hanteras ett bortfall av något av de kritiska beroendena, exempelvis ett elbortfall. En naturlig fortsättning på detta arbete är att utbilda all personal i respektive enhets beredskapsplan, kontinuerligt uppdatera dessa efter de förutsättningar som råder samt öva.

Sammanfattningsvis, de samlade materialet pekar på att:

- Verksamheterna ska fortsätta att arbeta med sin kontinuitetsplanering genom att uppdatera, utbilda och öva sina beredskapsplaner
- Ta fram en övnings- och utbildningsplan som uppfyller respektive verksamhets behov.
- Påbörja planering för de stora skyddsåtgärderna vid kärnteknisk olycka
- Fortsätta arbetet med Östhammar kommuns trygghetspunkter och informationspunkter

9.2 Beredskap inom upphandling

Denna risk- och sårbarhetsanalys har visat på ett stort behov av framtagning av rutiner i syfte att beakta ett beredskapsperspektiv i kommunala upphandlingar. Detta behövs oavsett om det är ett system, resurs, produkt, eller tjänst som ska upphandlas. Dessutom bör höjd beredskap och ett informationssäkerhetsperspektiv tas hänsyn till vid beställning av externa tjänster eller varor inom de kommunala verksamheterna.

9.3 Behov av nya beslutade planer och utredningar

Behov av nya beslutade planer och utredningar omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

9.4 Åtgärder utifrån höjd beredskap

Denna Risk- och sårbarhetsanalys har identifierat ett antal åtgärder utifrån planeringen vid höjd beredskap

- Rutiner för iordningställande av trygghetspunkt
- Plan för försörjningsberedskap vid höjd beredskap
- Plan för storskalig utrymning
- Fortsatt arbete med krigsorganisation, medvetengöra och utbilda

9.5 Åtgärder utifrån PDV

Denna risk- och sårbarhetsanalys har identifierat ett antal åtgärder utifrån pågående dödligt våld och våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan.

- Kontinuerligt genomföra riskbedömningar
- Kontinuerligt uppdatera checklistor och planer
- Medvetengöra och utbilda personal i senaste forskningen och skyddsåtgärder
- Öva
- Samverkan mellan kommunens brottsförebyggande arbete, sektor bildning, sektor omsorg, beredskap- och säkerhet samt polisen
- Ta fram förslag på kommunikationssystem för larmning och varning inom kommunala verksamheter.
- Under hösten 2023 kommer en samverkansövning med blåljusaktörer genomföras i kommunen. Lärdomar och erfarenheter från denna övning bör kommuniceras vidare till annan skolverksamhet.

9.6 Övning och utbildning i beredskap

I stort sett har samtliga verksamheter uttryckt en önskan om att öva oftare. De verksamheter som vid samhällsstörningar och höjd beredskap kommer behöva ställa om sin verksamhet alternativt utföra andra typer av uppdrag som inte ingår i deras normala arbetsuppgifter bör övas och utbildas. En åtgärd är att se över formerna för att kunna tillgodose verksamheternas behov och önskemål i utbildnings- och övningsplanen för 2023–2027.

I samband med kommunens krigsorganisation och krigsplacering av personal finns ett stort behov av att höja medvetenheten och kunskapen om totalförsvar för alla kommunens medarbetare. Ambitionen är att alla ska få grundläggande och även fördjupande kunskaper i civilt försvar och säkerhetsskydd för att bland annat höja försvarsförmågan i kommunen.

Denna risk- och sårbarhetsanalys har identifierat ett antal åtgärder utifrån utbildning och övningsbehov:

- Samverkan och utbildning inom alternativa kommunikationsmedel
- Öva kommunikationsförmågan under störda förhållanden.
- Öva och utbilda kommunens verksamheter och allmänheten i kärnteknisk olycka
- Samverkansövningar med andra aktörer

Delårsrapport 2023 - Kommunstyrelsen

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

2 (14)

Innehållsförteckning

1	Nämndens sammanfattning	3
2	Väsentliga personalförhållanden	3
3	Nämndens mål och uppdrag	6
3.1	Nämndmål	6
3.2	Nämndens uppdrag	8
4	Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr).....	11
5	Investeringsutfall (tkr).....	14

3 (14)

1 Nämndens sammanfattning

Under årets åtta första månader har ett antal viktiga beslut tagits inom kommunstyrelsens verksamhetsområde, i förvaltningen har ett antal arbeten påbörjats och utanför den kommunala sfären har flera händelser inträffat som kommer påverka kommunstyrelsens verksamhetsområden på sikt.

Kommunfullmäktige har beslutat om försäljning av stadsnätet, om projektering av allmän platsmark, vatten, avlopp och gator i området Prästgårdshöjden, Alunda. Kommunfullmäktige har antagit en budget för 2024-2027 samt en avfallsplan och en nödvattenplan. Därtill har översiktsplanen ställts ut för granskning och beslut har fattats om rökfri arbetstid. Kommunstyrelsen har inom ramen för uppdraget "Översyn av styrande dokument" upphävt nio styrande dokument och ytterligare ett har granskats. Överenskommelsen med Östhammarshem, avseende förtur i ordinarie bostadskö för nyanlända och kvotflyktingar, har sagts upp. En samverkansöverenskommelse med polisen har fattats och ett därtill sammanhörande medborgarlöfte och trygghetsöverenskommelse.

I förvaltningen har arbetet mot Verksamhetsstöd 2.0 påbörjats där målet är att ge kommunens chefer bättre stöd och förutsättningar att lyckas i sina uppdrag. Upphandlingsfunktionen har förstärkts. Ett övergivet fartyg utanför Gräsö har hanterats och bogserats bort. En översvämning har inträffat i Österbybruk/Dannemora med risk för dammbrott i bland annat Hammardammen.

I övrigt har Handelskammaren har släppt en rapport om kompetensförsörjningen i vår region, EU har fattat beslut om delfinansiering av världens första storskaliga produktion av syntetiskt hållbart flygbränsle och det kan konstateras att affärslokaler tomställs i centrumnära lägen.

2 Väsentliga personalförhållanden

Kompetensförsörjningen inom kommunstyrelsens område har fortsatt vara utmanande vad gäller att hitta specialistkompetens inom tex upphandling, ekonomi och lön. Sjukfrånvaron har fortsatt minska och ligger nu, mätt som genomsnitt av senaste 12 månader på 6,1 % jämfört med 6,7 % i årets början. Minskningen är fortfarande störst bland kvinnor.

I början av året startades ett arbete med att utveckla den administrativa delen av verksamhetsstödet. Syftet är att förtydliga uppdraget och förväntningarna och därmed skapa större nöjdhet med leveransen och servicenivån. Chefer inom hela organisationen har fått svara på en enkät om sin upplevelse av service. Medarbetare inom sektor verksamhetsstöd har involverats genom workshops, enkäter och arenor för förslag och synpunkter i arbetet med att utveckla sektorns leverans.

Sjuktal

Nämnd	2021	2022	Augusti 2022 - Juli 2023
Barn- och utbildning	6,7	7,2	6,7
- kvinna	7,2	7,4	6,9
- man	4,9	5,5	5,6
Bygg och miljö	2,1	3,2	6,3
- kvinna	3,7	5,5	10,5
- man	0,9	1,5	3,3
Individ- och familj			5,8
- kvinna			5,9
- man			4,9
Kommunstyrelsen	5,4	6,7	6,1
- kvinna	6,7	8,2	7,1
- man	2,4	3,7	3,7
Kultur- och fritid	5,1	6,9	5,1
- kvinna	6,3	6,3	5,6
- man	3,2	8,1	4,5
Vård- och omsorg			8,6
- kvinna			9,3
- man			5,5
Socialnämnden (t.o.m. 2022)	8,3	8,7	

- kvinna	9	9,4	
- man	4,1	5,6	
Östhammars kommun	7,4	8,1	7,6
- kvinna	8,1	8,7	8,1
- man	4,2	5,5	5,4

6 (14)

3 Nämndens mål och uppdrag

3.1 Nämndmål

3.1.1 Verksamhetsmål med betydelse för god ekonomisk hushållning

3.1.1.1 God ekonomisk hushållning - budget ska följas

Nämndmålet om en maximal budgetavvikelse om +/- 1 % är inte uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet inte kommer att uppnås. Nämnden uppvisar ett överskott som överstiger 1 % av budgeterad ram.

Kommunstyrelsens ekonomiska utfall för perioden och prognos för helåret kommenteras närmare under rubrik 4.

3.1.1.2 En trivsam arbetsplats (sjukfrånvaro)

Nämndmålet är uppnått, årsprognosen är att nämndmålet fortsatt kommer att vara uppnått.

Sjukfrånvaron mäts från och med i år på rullande 12 månader vilket betyder att den mest aktuella siffran är alltid ett genomsnitt för de 12 senaste månaderna.

Sjukfrånvaron har utvecklats i positiv riktning under året hittills och har minskat från 8,1% i slutet av 2022 till 7,6% i juli 2023. Det betyder att utvecklingen går i rätt riktning och kan innebära att de gjorda insatserna ger önskat resultat. Arbete med att sänka sjukfrånvaron kan fortsätta med de redan planerade aktiviteterna, med rehabpulsar, med förebyggande arbete med att stärka friskfaktorer, det vill säga det som får människor att må bra på jobbet samt med fortsatt systematiskt arbetsmiljöarbete där arbete med att följa upp, riskbedöma och vidta relevanta åtgärder ingår.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
En trivsam arbetsplats (sjukfrånvaro)	7,6 %	8 %

3.1.1.3 En god ekonomisk hushållning (resultat i %)

Kommunens resultatmål om 1,5% är uppnått per delåret och årsprognosen är att målet fortsatt kommer att vara uppnått.

I kommunens resultat för perioden ingår intäkter från försäljning av stadsnätet samt del av utbetalt elstöd.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
God ekonomisk hushållning (resultat i %)	4,3 %	1,5 %

7 (14)

3.1.2 Övriga nämndmål

3.1.2.1 *Upplevelsen av trygghet ska öka*

Målet är inte uppnått vid utgången av augusti och prognosen för att vi ska nå målet till årsskiftet är osäker.

Kfm vill att medborgare ska känna sig trygga i kommunen. Den indikator som valts för att mäta detta är att den andel som har svarat "Mycket trygg" eller "Ganska trygg" på frågan "Hur trygg känner du dig utomhus i det området där du bor när det är mörkt ute?" i SCB:s medborgarundersökning ska öka från den redan höga nivån 87,8%.

Något nytt mätningresultat föreligger inte vid tertialslutet, vilket lämnar oss att bedöma sannolikheten för att invånarna känner sig tryggare nu är de gjorde förra året vid den här tiden. Även om en rad insatser genomförts under året, så får ändå den senaste tidens instabila säkerhetsläge nationellt och regional genomslag i den bedömningen.

Lokalt har insatser för att höja den upplevda tryggheten utomhus i mörker genomförts. Två exempel på detta är projektering av gång- och cykelvägar och slyröjning vid bl.a. motionsspår.

3.1.2.2 *Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka*

Nämndmålet är inte uppnått, årsprognosen är att nämndmålet kommer att uppnås

För att öka upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande har arbete planerats och genomförs inom flera områden inom kommunstyrelsens verksamhetsområde.

För våra företag har beslut fattats om företagskort på återvinningscentralerna. Under våren/sommaren införs ett direktval, i vår kundtjänst, när man som företagare kontaktar kommunen. Syftet är att förenkla för den företagare som inte använder våra tjänster frekvent eller är ny som företagare.

En studie om besöksnäringen i Öregrund, i syfte att hjälpa besöksnäringen och besökarna, är genomförd av Uppsala universitet. Möten har hållit med utvecklingsgrupper och företagarföreningar. Utfallet av Nöjd Kund Index (NKI) kommer att följas även för markupplåtelse i syfte att fånga upp och tillvara förbättringsmöjligheter.

Ett arbete pågår med att förändra vår hemsida så att den förenklar för användaren. Fastighetsenheten arbetar med förbättrade arbetssätt där upplevelsen hos invånaren/kunden tydligare sätts i fokus. För att förbättra kontakten med medborgarna och deras synpunkter kring skötseln av våra fastigheter har en extern enkätstudie gjorts. Arbetet med utfallet av enkäten och de förändrade arbetssätten kan stärka betygen i medborgarundersökningen. Det genomförs webbsändningar för att sätta förväntningar, informera om kommunens jobb och insatser samt möjliggöra för frågor. En chefsdialog har arrangerats för att utbilda cheferna om service och bemötande samt allmänbildning om kommunens förutsättningar. Båten utanför Gräsö som oroat många har bogserats bort.

Kommunen har en ny avfallsplan med en politiskt hög ambition i det fortsatta avfallsplanearbetet. Ovanstående arbete har fortsatt under året där vi konstaterar att,

8 (14)

entreprenader inom sand, avfall och slam varit väsentligen bättre är tidigare, där vi kommunicerat i högre omfattning vad vi gör och vad vi kommer att göra samt att vi kontinuerligt följer vår ärendeutveckling samt haft ett tydligt fokus på utemiljöer under vår och sommar.

3.1.2.3 *Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka*

Nämndmålet är inte uppnått, årsprognosen är att nämndmålet kommer att uppnås

Upplevelsen av en bra arbetsmiljö kommer att mätas under hösten 2023 och kan då jämföras med tidigare mätningar i de delar av kommunen där samma mätning gjorts förr. Mätmetoden är OSA-enkät (organisatorisk och social arbetsmiljö). Arbete med arbetsmiljö pågår dock löpande och kontinuerligt under året, till exempel i form av årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljö, riskbedömningar löpande och inför förändringar och APT:n där arbetsmiljön kan diskuteras.

Både sektor Verksamhetsstöd och Samhälle har gjort en årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete och därmed identifierat behov av förbättringar och valt fokusera på vissa åtgärder. Exempel på åtgärder är att informera medarbetare om kommunens arbetsmiljöpolicy och föra samtal om det samt att arbeta tillsammans med alla medarbetare i workshopformat med aktiviteter för att uppnå målet trivas och må bra på jobbet.

Måltids- och städverksamheten arbetar kontinuerligt för att förbättra arbetsmiljön, dels på arbetsplatsträffar, dels genom cheferna där verktyg som "ventilen" och "checka in" används.

Verksamhetsstödet har infört en APT för chefer. Verksamhetsstödet arbetar också med att förtydliga uppdrag och förväntningar vilket bidrar till upplevelsen av att det man gör är meningsfullt.

Samhälle har arbetat särskilt med närvarande ledarskap, kommunikation och tydlighet, som också är tre friskfaktorer för god arbetsmiljö.

3.2 *Nämndens uppdrag*

3.2.1 *Översyn av styrande dokument*

Under de två första tertialen har en översyn gjorts av vissa styrande dokument. Totalt har nio dokument upphävts och ytterligare ett har granskats. Det huvudsakliga skälet för upphävande eller revidering är att dokumenten är daterade, kopplade till tidigare vision, otydligt ägarskap eller bristande uppföljning. I vissa fall finns det dessutom riktlinjer inom samma område som är fullt tillräckliga.

Uppdraget ska fortsätta under 2023.

3.2.2 *Minska energiförbrukningen*

Kommunen har regelbunden uppföljning av energieffektiviseringsåtgärder, på kort, medellång och lång sikt till tekniskt utskott. Kommunen har gått över till bergvärme i Öregrunds skola. Det ligger förslag till åtgärder inom energieffektivisering i den kommande investeringsbudgeten.

9 (14)

Under hösten kommer till exempel ett nytt kylsystem att installeras i Östhammars ishall vilket kommer att minska energianvändningen.

3.2.3 Förbättra företagsklimatet

Arbetet med att förbättra företagsklimatet fortgår med ett riktat fokus på NKI. Förvaltningen har fått i uppdrag att säkerställa en positiv utveckling inom de områden som mäts och politik och förvaltningsföreträdare har haft gemensamt uppstartsmöte för att säkerställa att målet är känt för alla. Under april inkom 2022 års resultat i SKR:s NKI-mätning av företagsklimatet, "Insikt", där Östhammar gör en förflyttning om 59 placeringar, från plats 172 (2021) till plats 113 (2022). Den största förflyttningen har skett inom bygglovshandläggningen.

En svaghet i Insikts-mätningen är den låga svarsfrekvensen (som inom vissa områden gjort att inget resultat kan presenteras). Därför har en särskild insats för att stärka detta inom berörda områden inletts.

Svenskt Näringslivs ranking går åt motsatt håll. 88 av kommunens företag har svarat och ger en dyster bild av hur de upplever näringslivsklimatet. På 11 av 15 områden ger respondenterna kommunen ett lägre betyg än föregående år. Inom två av 15 områden ges ett högre betyg. Områden som sticker ut på den negativa sidan är upphandling, information och dialog. Detta betyder att den ranking kommunen har hos Svenskt Näringsliv försämras ytterligare i förhållande till tidigare år. Mot bakgrund av det så kommer det från hösten att genomföras nya insatser för att stärka bilden av kommunen som företagervänlig. Arbete kommer att göras brett över hela kommunen och involvera tjänstemän och politiker.

För att få en genomgående förändring i det upplevda företagsklimatet krävs att hela förvaltningen bär med sig detta som en viktig fråga. Under första kvartalet bjöds alla chefer in till en chefsdialog med detta som fokus. Föreläsare var Handelskammaren, VD för Sandvik Coromant samt kommundirektören för Sigtuna kommun. Syftet var att ge alla chefer en insikt i kommunens förutsättningar och näringslivets behov. Detta arbete fortlöper under året.

Företagarföreningar finns aktiva i tre av de fem utpekade serviceorterna vilket gör att det där finns god möjlighet till samarbete. Flera möten har hållits där företagarförening, förvaltning och politik mötts för att diskutera ortsspecifika frågor.

Ett antal öppna möten har hållits där förvaltningen, Almi företagspartner, Nyföretagarcentrum samt SKB Näringsliv bjudit in företag för att prata om eventuella stödbehov och erbjudanden. Vid ett av tillfällena deltog även de banker som har kontor i kommunen.

Under året har flera insatser gjorts för att arbeta för att möjliggöra för kompetensförsörjning för befintliga och nya företag i kommunen. Dels har ett gemensamt arbete inletts med Tierps kommun, Handelskammaren samt industrierna i dessa kommuner. Kommande investeringar kommer göra kompetensförsörjningsfrågan än viktigare för kommunens företag. Kommunen har tillsammans med Tierp beviljats bidrag för att arbeta vidare med kommunikation och kompetensförsörjningen till industriklustret i Norduppland.

Förvaltningen deltar även i SBA:s nätverk kring kompetensförsörjning för att även där arbeta för bästa möjliga utfall för kommunen.

10 (14)

3.2.4 *Minska den flyktingrelaterade invandringen*

Östhammars kommun har de senaste tre åren begärt att få sitt kommunal sänkt, främst då bristen på bostäder varit stor. Under 2023 har dessutom ett flertal outnyttjade lägenheter sagts upp. Utöver detta har migrationen till Sverige minskat och därmed också vårt kommunal. Utöver detta har Kommunstyrelsen tillskrivit Länsstyrelsen, som verkar på Migrationsverkets uppdrag, och begärt att för de närmaste tre åren få kommunalet sänkt till noll.

3.2.5 *God och mättande mat*

Arbetet med att utveckla måltiden så att eleverna har en möjlighet att äta sig mätta fortskrider genom att vi träffar skolråd och får synpunkter från föräldrar.

4 Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Kommunstyrelsen	POLITIK/STAB	-7 270	-3 579	3 692	-10 916	-9 879	1 037
Kommunstyrelsen	VERKSAMHETSSTÖD	-77 099	-74 920	2 180	-116 282	-118 262	-1 980
Kommunstyrelsen	SAMHÄLLE	-47 214	-48 133	-919	-71 127	-63 617	7 510
Kommunstyrelsen	BILDNING	-4 891	-5 103	-211	-7 575	-6 025	1 550
Delsumma:		-136 475	-131 734	4 741	-205 900	-197 783	8 117
Kommunstyrelsen	FINANSER	994 826	989 676	-5 150	1 492 239	1 506 916	14 677
Summa:		823 361	822 100	-1 261	1 233 853	1 256 572	22 719

I kolumnen funktion / enhet visas nämndens budget uppdelad på ett för nämnden ändamålsenligt vis.

12 (14)

Övergripande:

Kommunstyrelsens verksamheter uppvisar för perioden januari till augusti en positiv avvikelse om drygt 4,7 mnkr jämfört med tilldelad budgetram.

Prognosen för helåret är ett resultat som avviker positivt från tilldelad budgetram med drygt 8,1 miljoner kronor.

De främsta anledningarna till detta är försäljningen av stadsnätet samt utbetalat el-stöd.

Kommunens finansverksamhet uppvisar samtidigt en negativ avvikelse om ca -5,2 mnkr för perioden. Högre ränta och högre pensionskostnader ligger på minussidan medan skatteintäkterna är högre än vad vi budgeterat med.

Helårsprognosen för kommunens finansverksamhet är ett överskott mot budget med ca 14,7 mnkr. Det är främst en positiv utveckling av våra skatteintäkter som bidrar till detta.

Särskilda kommentarer om verksamheten:

Politik/Stab

Utfall för perioden är ett överskott mot budget om 2,8 mnkr för perioden och en prognos om ett överskott mot budget om 962 tkr för helåret.

Överskott både i utfall och prognos kan till största delen härledas till att utbetalningar från Migrationsverket är högre än årets beräknade kostnader.

Arvoden för förtroendevalda bedöms bli något högre än budget. Kommunens gemensamma nämnder (överförmyndarnämnd, räddningsnämnd samt IT-nämnd) bedöms sammantaget att gå i linje med lagd budget.

Verksamhetsstöd

Verksamhetsstöds utfall för perioden är ett överskott om 2,2 mnkr mot budget. Den positiva avvikelsen kommer främst av att externa medel från Myndigheten för säkerhet och beredskap inte har periodiserats. Måltidsenheten går med underskott till stora delar beroende på högre livsmedelskostnader än budget och stadenheten går med överskott till stor del på grund av lägre personalkostnader än budget. Störst negativ avvikelse kommer från upphandling som behövt anlita konsultstöd för att klara sin verksamhet.

Prognosen för helåret är ett underskott om 2 mnkr mot budget och beror främst på att upphandlingsenhetens underskott fortsätter att växa. Intäkt från Myndigheten för säkerhet och beredskap beräknas vara förbrukad till sista januari vilket försämrar prognosen jämfört med utfall. Måltid prognosticerar även de med högre underskott i sin helårsprognos. Stab för verksamhetsstöd prognostiserar ett överskott vilket till största delen beror på en vakant tjänst som inte är återbesatt.

Samhälle

Periodens utfall är ett underskott om 0,9 mnkr mot budget. Det absolut största förklaringen till detta är att stadsnätet har sålts med en bokförd reavinst om ca 17 mnkr. El-stöd om ca 4,9 mnkr har också bokförts i perioden.

De negativa avvikelserna återfinns i huvudsak under fastighet. Våra verksamhetsfastigheter går för perioden med ett underskott mot budget om ca 15 mnkr,

13 (14)

el-stöd borträknat. Både högre underhållskostnader samt att internhyran för kommunhuset ännu inte debiterats bidrar till detta. Vissa underhållskostnader kan komma att omklassificeras som investeringar vilket skulle ha en positiv effekt på årets utfall.

Andra kostnader som påverkar utfallet negativt är kostnader för omhändertagandet av båten BP-23, rivning av Hammarskolan, reparationer av Hammardammen samt kostnader för konsulter.

Helårsprognosen är en positiv avvikelse mot budget om ca 7,5 mnkr. Precis som i utfallet är det försäljning av stadsnätet samt utbetalt el-stöd som bidrar stort till detta.

Avvikelserna avseende underhåll av våra verksamhetsfastigheter är lägre i prognosen än i periodutfallet vilket skulle kunna spegla den eventuella omklassificering som fastighet har identifierat.

Avfall prognosticerar ett underskott på verksamheten som avser deponin i Vaddika med 2,2 mnkr. Det utfallet inkluderar även betalt avfallsskatt under året. Viss osäkerhet råder kring denna prognos då vi inte vet om avsatta medel för täckning av våra deponier är tillräckliga eller inte.

I prognosen tas det även höjd för betalning till Gästrike Vatten för den vattenöverföringsledning som går till Alunda.

Bildning (AME)

AME uppvisar en marginell avvikelse för perioden men bedömer samtidigt att de för helåret kommer lämna 1,5 mnkr i överskott mot budget.

Aktivitetscenter har haft sommarpraktikanter vilket genererar en stor kostnad i jul/aug. Detta har tagits hänsyn till i budget och kommer därför att jämna ut sig på helår.

Introduktionsenheten visar ett underskott på grund av att en större post som avser hyra är fördelad i augusti, denna är ej periodiserad varför det blir ett stort underskott på perioden. Projekt AMIF redovisar också ett underskott, där har vi rekvirerat pengar för de kostnader som har gått men inte fått något av detta utbetalt ännu.

De enheter som visar underskott för perioden på Kommunservice avser lönestöd som har blivit felaktigt fördelade mellan enheterna under Kommunservice.

Den positiva prognosen kommer av att AMIF-projektet är reglerat och hyran för introduktionsenheten har jämnat ut sig på helår samt att en anställning inom förberedande spåret inte är gjord som det är budgeterat för.

Kommunservice del av det prognosticerade överskottet (800 tkr) beror framförallt på sjukskrivningar samt att större budgetposter ej har eller kommer att nyttjats 2023.

14 (14)

5 Investeringsutfall (tkr)

Tabell

Projekt	Tilldelad budget 2023	Överflyttad budget fr. 2022	Total budget 2023	Prognos helår 2023	Avvik. helårsprognos / totalbudget 2023	Utfall ack aug 2023
Inv proj Tek expl bost.omr	20 000	6 600	26 600	3 600	23 000	831
Inv proj Tek expl industri.omr	6 000	0	6 000	0	6 000	0
Inv proj Tek G/C vägar	0	9 000	9 000	9 000	0	2
Inv proj Tek övr infrastruktur	1 300	6 298	7 598	5 098	2 500	1 449
Inv proj Tek vhtlokaler	28 500	38 671	67 171	57 483	9 688	34 443
Inv proj Tek energieffektiv	2 000	13 019	15 019	5 550	9 469	3 382
Inv proj Tek övriga	12 800	3 964	16 764	2 910	13 854	1 460
Inv proj Renhållning	1 500	3 000	4 500	3 000	1 500	0
Inv Kommunledning	4 500	0	4 500	1 000	3 500	0
	76 600	80 552	157 152	87 641	69 511	41 567

Den totala investeringsbudgeten för kommunstyrelsens verksamheter, inklusive överflyttade investeringsmedel från 2022, är 157 miljoner kronor. Av dessa har knappt 42 miljoner kronor kommit att utnyttjas per delåret. Årsprognosen är att ca 88 miljoner kronor kommer att ianspråktagas under 2023.

Under perioden har den nya förskolan Fröet i Östhammar färdigställt och invigning skedde i september. En ny bergvärmeanläggning vid Öregrunds skola har färdigställt och driftsatts under perioden.

Projekt Frösåkerskolan har fortsatt under året med arbete kring utemiljöer och skyddsrum.

Den stora avvikelser som finns mellan budget och vad som hittills har utförts kan delvis förklaras med att stora exploateringar, tex industrimark klev och klockarbacken i Österbybruk, pausats eller skjutits på framtiden.

ÖSTHAMMARS
KOMMUN
- EN DEL AV ROSLAGEN

Delårsrapport 2023-08

Innehållsförteckning

Organisation	
Vår organisation.....	4
Förvaltningsberättelse	
Händelser av väsentlig betydelse.....	7
God ekonomisk hushåning.....	8
Helårsprognos jämfört med budget.....	23
Balanskravsresultat.....	24
Ekonomi	
Driftredovisning.....	26
Resultaträkning.....	27
Balansräkning.....	28
Investeringsredovisning.....	29
Noter.....	30

Organisation

Vår organisation

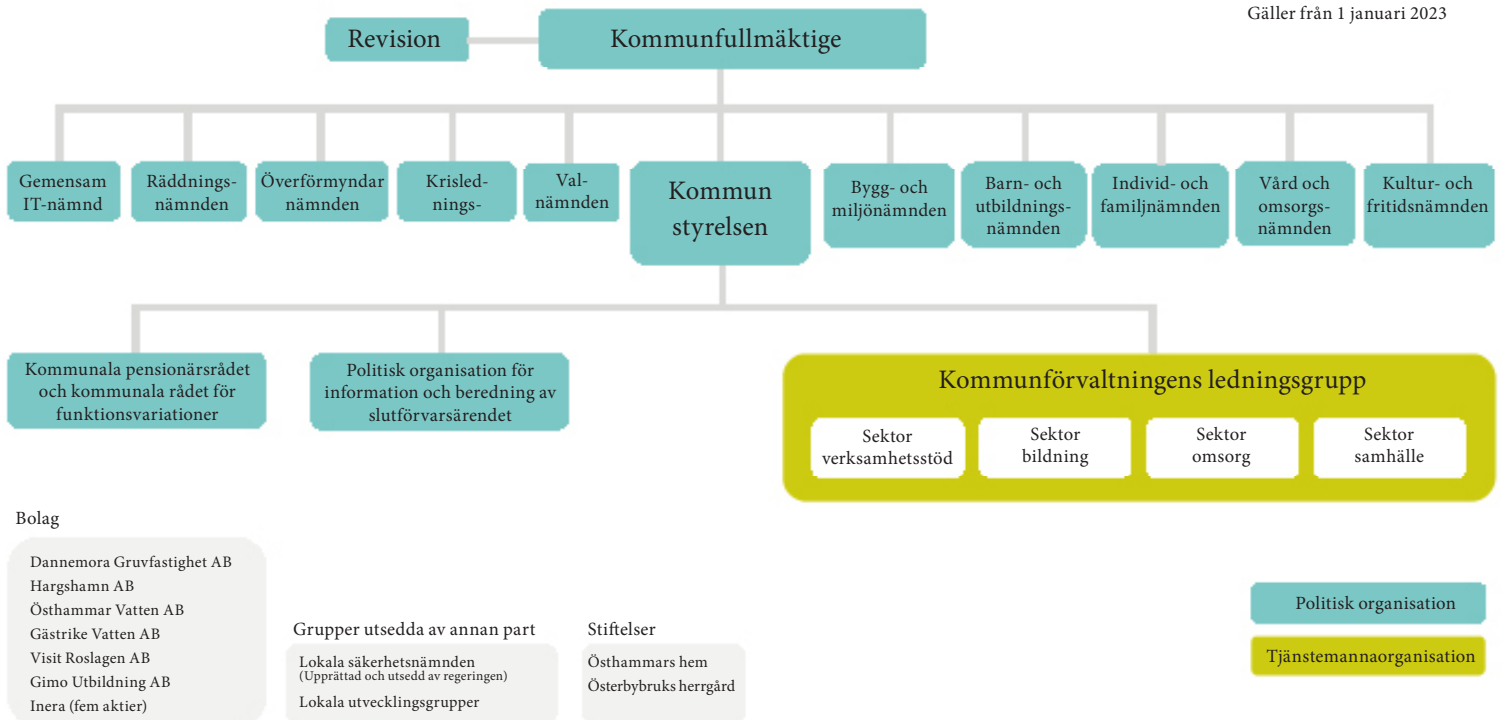
Kommunens organisation består av politiska nämnder, en förvaltningsorganisation och bolag.

I kommunfullmäktige och de olika nämnderna sitter förtroendevalda, som har det politiska ansvaret för kommunens verksamhetsområden. Förvaltningsorganisationen består av fyra sektorer uppdelade i verksamheter och enheter där våra medarbetare arbetar med att genomföra de beslut som tas i kommunfullmäktige och nämnderna.

Fullmäktige väljer styrelser till de kommunala bolagen. Bolagen har egna anställda som genomför arbetet.

Östhammars kommun Vår organisation

Gäller från 1 januari 2023

Förvaltningsberättelse

Händelser av väsentlig betydelse

Vid valet 2022 fick Östhammar en ny politisk majoritet. Den nya majoriteten beslutade i början av året om en ny budget för 2023 som ersatte tidigare antagen budget för 2023. Den största förändringen jämfört med tidigare budget är att socialnämnden upphörde och två nya nämnder skapades i dess ställe. Vård- och omsorgsnämnden som ansvarar för kommunens vård- och omsorgsverksamhet. Samt individ- och familjenämnden som fattar beslut om vård och omsorg, försörjningsstöd, omhändertagande och tvångsåtgärder med mera utifrån gällande lagstiftning.

Fullmäktige har beslutat om projektering av det nya bostadsområdet Prästgårdshöjden i Alunda. Området kommer att innehålla bostäder både för en- och flerfamiljshus i olika upplåtelseformer. Kommunen har tillsammans med Östhammar Vatten tagit fram en nödvattenplan för kommunen. Det övergivna fartyget som under flera års tid legat utanför Gräsö har bogserats bort. Inom utbildningsområdet har beslutats att en översyn ska göras för att stimulera högpresterande elevers lärande. Vidare ska insatser göras för att öka de yrkesförberedande gymnasieprogrammets attraktivitet. Kommunens bibliotek har ökat antalet evenemang och bibliotekens öppettider har anpassats utifrån vad som framkom i en enkätundersökning som genomförts. Kommunen också beslutat att vidta åtgärder för att minska kunskapsbristerna i svenska språket som bitvis finns bland personalen inom kommunens omsorgsverksamhet.

Bland investeringar under perioden har den nya förskolan Fröet i Östhammar färdigställt och invigning skedde i september. En ny bergvärmeanläggning vid Öregrundsskolan färdigställdes och driftsattes under perioden.

Kommunen sålde i vintras stadsnätet till Globalconnect. Försäljningspriset uppgick till 52 miljoner kronor. I perioden har 37 miljoner kronor av försäljningsintäkter bokförts. Kommunens lån har under perioden amorterats med 90 miljoner kronor.

Hos Östhammarshem pågår projektering av Alundas nya vårdcentrum. Hargs hamn har haft en marginell minskning i hanterat gods under perioden jämfört med motsvarande period 2022. Hargs hamns nya kaj har tagits i bruk under året. Hittills uppgår investeringen i kajen till 192 miljoner kronor och projektet beräknas hålla sig inom budget. Östhammar vatten har startat upp en projektorganisation för utbyggnad av Öregrundssrensverk och överföringsledning mellan Östhammar och Öregrund.

God ekonomisk hushållning

Enligt Kommunallagen ska kommuner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Östhammars kommun styr i riktning mot god ekonomisk hushållning genom riktlinjer för ekonomisk hushållning samt finansiella och verksamhetsmässiga mål med betydelse för en god ekonomisk hushållning.

SAMLAD BEDÖMNING

Kommunstyrelsens samlade bedömning är att kommunen i delar har uppnått god ekonomisk hushållning per delåret. Kommunen har i allt väsentligt följt de riktlinjer som upprättats för ekonomisk hushållning. För de finansiella målen har ett av tre uppnåtts per delåret. För de verksamhetsmässiga målen med betydelse för en god ekonomisk hushållning har samtliga tre uppnåtts per delåret.

Kommunstyrelsens samlade bedömning är att kommunen för helåret i delar kommer att uppnå god ekonomisk hushållning. Bedömningen är att riktlinjerna för ekonomisk hushållning i allt väsentligt kommer att följas. Prognosen för de finansiella målen är att ett av tre mål kommer att uppnås. Prognosen för de verksamhetsmässiga målen med betydelse för en god ekonomisk hushållning är att samtliga tre kommer att uppnås per helåret.

Kommunfullmäktige beslutade i Årsbudget 2023, flerårsplan 2024 - 2026 om tre finansiella mål för god ekonomisk hushållning:

1. Kommunens nämnder ska ha en maximal budgetavvikelse om +/- 1 %. Målet är inte uppfyllt per delåret då samtliga nämnder redovisar en avvikelse överstigande +/- 1 %. Fyra nämnder redovisar en positiv avvikelse överstigande 1 %, barn- och utbildningsnämnden, bygg- och miljönämnden, individ- och familjenämnden, kultur- och fritidsnämnden. Två nämnder redovisar en negativ avvikelse överstigande 1 %, kommunstyrelsen och vård- och omsorgsnämnden. Prognosen är att målet inte uppnås för helåret då endast en nämnd prognostiserar en avvikelse understigande +/- 1 %, barn- och utbildningsnämnden. En nämnd prognostiserar en positiv avvikelse överstigande 1 %, kultur- och fritidsnämnden. Fyra nämnder prognostiserar en negativ avvikelse överstigande 1 %, kommunstyrelsen, bygg- och miljönämnden, individ- och familjenämnden och vård- och omsorgsnämnden.
2. De kommunala bolagen ska redovisa ett resultat i linje med budget eller bättre. Målet är del-

vis uppfyllt per delåret då Östhammarshem och Hargs Hamn redovisar ett överskott emedan Östhammar Vatten redovisar ett underskott. Prognosen är att målet delvis kommer uppnås för helåret då Hargs Hamn prognostiserar ett överskott, Östhammarshem ett underskott och Östhammars Vatten ett plus/minus/noll resultat.

3. Kommunens resultat i % ska uppgå till minst 1,5 %. Målet är uppfyllt per delåret då resultatet uppgår till positiva 4,3 %. Prognosen är att målet även uppnås för helåret då prognosen är att resultatet kommer uppgå till positiva 2,8 %.

Kommunfullmäktige beslutade i Årsbudget 2023, flerårsplan 2024 - 2026 om tre verksamhetsmässiga mål med betydelse för en god ekonomisk hushållning. Samtliga dessa mål är uppnådda per delåret och prognosen är att samtliga kommer fortsatt vara uppnådda per helåret.

Ekonomisk ställning

Kommunen har amorterat sin långsiktiga låneskuld med 90 miljoner kronor under året. Övriga delar av koncernen har ökat den med 55 miljoner kronor vilket gör att kommunkoncernens långsiktiga skuldsättning sammantaget har minskat. För resten av året ser inte kommunen något ökat lånebehov. Nästa långsiktiga lån förfaller våren 2024 vilket då bedöms kunna amorteras. Inom övriga delar av koncernen är det Östhammar Vatten som har ett ökat lånebehov föranlett av kommunens långsiktiga utbyggnadsplan för vatten- och avlopps nätet.

Soliditeten för kommunkoncernen har under perioden ökat till 44 % jämfört med 42 % vid årsskiftet. En större andel av tillgångarna har således kunnat finansieras med eget kapital.

FULLMÄKTIGES MÅL	MÅLBESKRIVNING	MÅLUPPFYLLELSE
VERKSAMHETSMÄSSIGA MÅL MED BETYDELSE FÖR GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING		
En trivsam arbetsplats (sjukfrånvaro)	Måltal 8 % Beskrivning Sjukfrånvaron ska på årsbasis kontinuerligt sjunka och den totala kommunala sjukfrånvaron följs genom egna mätningar. Rullande tolv månaders data återrapporteras till kommunfullmäktige i samband med Tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning.	Utfall 7,6 % Nämndmålet är uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet fortsatt kommer att vara uppnått. Trenden i sjukfrånvaroutvecklingen i kommunen har varit att sjukfrånvaron minskat sedan 2019. Aktivt arbete har utförts inom hela kommunens område. Nivån är dock fortfarande relativt hög och fortsatt arbete behövs.
Ansvar Kommunstyrelsen		
Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasiet ska öka	Måltal 79 % Beskrivning Elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram. Antal elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram dividerat med antal elever som fått eller skulle ha fått betyg i minst ett ämne enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet i årskurs 9. För att ha gymnasiebehörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst fem andra ämnen från grundskolan. Kolada ID N15436. Utfallet redovisas till kommunfullmäktige i samband med delårsrapport och årsredovisning.	Utfall 84 % Nämndmålet är uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet fortsatt kommer att vara uppnått. Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasiet har ökat avsevärt jämfört med föregående år. Den minskning som skedde under fjolåret då pandemins påverkan var som störst är nu återhämtad och 84% av eleverna i årskurs nio var 2023 behöriga till gymnasiet. Motsvarande siffra 2022 var 78 %. Det är generellt sett små skillnader mellan flickor och pojkar kring behörighet till gymnasiet. När det gäller meritvärde och godkända betyg i alla ämnen är ökningen väsentligt lägre.
Ansvar Barn- och utbildningsnämnd		

FULLMÄKTIGES MÅL	MÅLBESKRIVNING	MÅLUPPFYLLELSE
Andelen 80+ som inte är i behov av en biståndsbedömd insats ska öka genom förebyggande insatser	<p>Måltal 70 %</p> <p>Beskrivning Mäts med utgångspunkt från befolkningmängden 80+ vid rapporteringstillfället i relation till antalet brukare som vi har inskrivna för insatser hos oss. Ex för 2019 var det 445 brukare som var 80+ som hade andra insatser. Invånare över 80 var 1550. Andel som inte har insats blir då 71,3 %. Data återspeglar till Kommunfullmäktige i samband med tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning.</p>	<p>Utfall 72 %</p> <p>Beskrivning Nämndmålet är uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet fortsatt kommer att vara uppnått. Vid utgången av augusti 2023 var 1816 invånare över 80 år i vår kommun, en ökning från 2022 med 176 personer. Av dessa hade 511 personer eller 28,1 % en biståndsbedömd insats och 71,9% inte en biståndsbedömd insats, vilket är en förbättring från helåret 2022 och indikerar att målet om att andelen personer över 80 år som inte är behov av en biståndsbedömd insats ska öka, kan komma att uppnås för året.</p>
Ansvar Vård- och omsorgs- nämnd		

FULLMÄKTIGES MÅL	MÅLBESKRIVNING	MÅLUPPFYLLELSE
ÖVRIGA NÄMNDMÅL		
<p>Upplevelsen av trygghet ska öka</p> <p>Ansvar Samtliga nämnder</p>	<p>Måltal 88</p> <p>Beskrivning Andel som har svarat ”Mycket trygg” eller ”Ganska trygg” på frågan ”Hur trygg känner du dig utomhus i det området där du bor när det är mörkt ute?” i SCBs medborgarundersökning. De som har svarat ”Vet inte” har exkluderats. Källa: SCBs medborgarundersökning. ID: N00610. Utfallet återrapporteras till kommunfullmäktige i samband med årsredovisning. Nämnderna kompletterar sina återrapporteringstillfällen med relevanta brukarundersökningar som mäter trygghet.</p>	<p>Målet är inte uppnått vid utgången av augusti och prognosen för att vi ska nå målet till årsskiftet är osäker.</p> <p>Även om en rad insatser genomförts under året, så får ändå den senaste tidens instabila säkerhetsläge nationellt och regionalt genomslag i den bedömningen. Samtidigt pågår det lokala arbetet med målet och i den delen finns inga större avbrott eller avvikelser att rapportera från nämnderna.</p>
<p>Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka</p> <p>Ansvar Samtliga nämnder</p>	<p>Måltal 67</p> <p>Beskrivning Andel som har svarat ”Mycket bra” eller ”Ganska bra” på frågan ”Hur tycker du att din kommun sköter sina olika verksamheter” i SCBs medborgarundersökning. De som har svarat ”Ingen åsikt” har exkluderats. Källa: SCBs medborgarundersökning. ID: N00668. Utfallet återrapporteras till Kommunfullmäktige i samband med årsredovisning. Nämnderna kompletterar sina återrapporteringstillfällen med relevanta brukarundersökningar som mäter god service, kvalitet och bemötande.</p>	<p>Nämndmålet är inte uppnått men prognosen för helåret är att nämndmålet kommer att uppnås.</p> <p>Samtliga nämnder har planerat arbete i målets riktning, mycket arbete har redan utförts och mer kommer att utföras under årets resterande fyra månader. På grundval av detta så är prognosen att målet kommer att uppnås för helåret</p>

FULLMÄKTIGES MÅL	MÅLBESKRIVNING	MÅLUPPFYLLELSE
<p>Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka</p> <p>Ansvar Samtliga nämnder</p>	<p>Måltal 79</p> <p>Beskrivning Egen mätning där data återrapporteras till Kommunfullmäktige i samband med Årsredovisning</p>	<p>Nämndmålet är inte uppnått men prognosen för helåret är att nämndmålet kommer att uppnås. Samtliga nämnder har planerat arbete i målets riktning, mycket arbete har redan utförts och mer kommer att utföras under årets resterande fyra månader. På grundval av detta så är prognosen att målet kommer att uppnås för helåret.</p>
<p>Den totala närvaron inom grundskola och gymnasieskola ska öka</p> <p>Ansvar Barn- och utbildningsnämnd</p>	<p>Måltal 88 %</p> <p>Beskrivning Den totala närvaron för grundskolan och gymnasiet följs genom egna mätningar. Rullande tolv månaders data återrapporteras till kommunfullmäktige i samband med tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning.</p>	<p>Utfall 87 %</p> <p>Nämndmålet är uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet fortsatt kommer att vara uppnått. Den totala närvaron på grundskolan var utifrån rullande 12-månadersdata (2022-09-01 till 2023-08-31) 87,5 %. Den totala närvaron på gymnasiet var utifrån rullande 12-månadersdata (2022-09-01 till 2023-08-31) 84,3 %</p>
<p>Andelen gymnasieelever som går ut gymnasiet på tre år ska öka</p> <p>Ansvar Barn- och utbildningsnämnd</p>	<p>Måltal 55 %</p> <p>Beskrivning Antal elever som började på gymnasium i kommunal regi i kommunen för tre år sedan med examen inom tre år, inkl. IM dividerat med antal elever som började på gymnasium i kommunal regi i kommunen för tre år sedan, inkl. IM. Elever som vid utbildningens början saknar svenskt personnummer (t ex nyanlända elever som ännu inte blivit folkbokförda) ingår ej. Data återrapporteras till kommunfullmäktige i samband med årsredovisning.</p>	<p>Nämndmålet är inte uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet inte kommer att uppnås. Resultaten för andelen gymnasieelever som går ut gymnasiet på tre år blir klara först i december. De senaste fyra åren var resultaten varit fluktuerande, år 2022 minskade andelen jämfört med 2021. Avgångseleverna 2023 påbörjade gymnasieskolan under pandemiåren, vilket har varit utmanande för både skolan och eleverna. Den så kallade studieskulden är tydlig för den här årskullen.</p>

FULLMÄKTIGES MÅL	MÅLBESKRIVNING	MÅLUPPFYLLELSE
<p>Andelen av hyresgästerna inom grupp- och servicebostad enligt LSS ska ha någon form av sysselsättning utanför bostaden ska öka</p> <p>Ansvar Vård- och omsorgsnämnd</p>	<p>Måltal 100 %</p> <p>Beskrivning Egen mätning där data återrapporteras till Kommunfullmäktige i samband med tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning.</p>	<p>Gymnasiet ser att genomströmningen tar längre tid då elever med svag studiebakgrund inte lyckats fullfölja sin utbildning eller behöver längre tid för att genomföra den. Betydligt fler elever än tidigare år har en förlängd undervisning enligt 9 kap. 7 § gymnasieförordningen.</p> <p>Utfall 100 %</p> <p>Nämndmålet är uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet fortsatt kommer att vara uppnått.</p> <p>Samtliga personer boende i grupp- eller servicebostad har i dagsläget sysselsättning utanför bostaden i form av daglig verksamhet, med undantag för den som uppnått pensionsålder.</p>
<p>Minst 80 % av all bokningsbar tid på vardagar i sporthallar och ishallar för föreningslivet ska vara bokad vid utgången av 2023</p> <p>Ansvar Kultur- och fritidsnämnd</p>	<p>Beskrivning Egen mätning där rullande tolv månaders data återrapporteras till Kommunfullmäktige i samband med tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning.</p>	<p>Nämndmålet är inte uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet inte kommer att uppnås.</p> <p>Med det anläggningsutbud som idag finns och de förutsättningar de har är det osannolikt att detta mål kommer att nås. Som exempel har ishallarna 22 veckor is vardera per år vilket innebär att det där finns 60 tomveckor. De veckor när is inte finns, dvs sommarhalvåret, är det samtidigt låg belägningsgrad på idrottshallar. Flera av de gymnastiksalar som hyrs ut och som inte ligger i anslutning till skola har mycket låg belägningsgrad.</p>

FULLMÄKTIGES MÅL	MÅLBESKRIVNING	MÅLUPPFYLLELSE
<p>Öka antalet nyttjade timmar i sport- och ishallar</p> <p>Ansvar Kultur- och fritidsnämnd</p>	<p>Måltal 41 %</p> <p>Beskrivning Egen mätning där rullande tolv månaders data återrapporteras till Kommunfullmäktige i samband med tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning.</p>	<p>Utfall 40 %</p> <p>Nämndmålet är inte uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet inte kommer att uppnås. Den totala beläggningsgraden för is- och idrottshallarna ligger på 40 % 2021/2022 och 40 % för säsongen 2022/2023 vilket innebär att nyttjandegraden är i stort sett oförändrad mellan säsongerna med 2 %.</p>
<p>Nöjdheten med bygglovsverksamhetens och miljöverksamhetens service och kvalitet ska öka (NKI)</p> <p>Ansvar Bygg- och miljö- nämnd</p>	<p>Måltal 75</p> <p>Beskrivning En enkät skickas till kunder (företagare, privatpersoner m.fl.) som haft ett avslutat bygglovs- eller miljöärende med kommunen. Utfallet återrapporteras till Kommunfullmäktige i samband med tertial 1-rapportering, delårsrapport och årsredovisning</p>	<p>Utfall 72</p> <p>Nämndmålet är inte uppnått och prognosen för helåret är att nämndmålet inte kommer att uppnås. Några av de insatser som utförs med sikte på NKI är erbjudande av företagslotsmöten och förstärkt information på bland annat vår hemsida. Tillsammans med den nya nämnden har en lista på aktiviteter arbetats fram för höstens arbete. Östhammars kommun har erbjudits och tackat ja, till att medverka i det kommunprogram för ett bättre företagsklimat som genomförs under ledning av Svenskt Näringsliv.</p>

FULLMÄKTIGES
UPPDRAG

KOMMENTAR

UPPDRAG

<p>Översyn av styrande dokument</p> <p>Ansvar Kommunstyrelsen</p>	<p>Under de två första tertialen har en översyn gjorts av vissa styrande dokument. Totalt har 9 dokument upphävts och ytterligare 1 har granskats. Det huvudsakliga skälet för upphävande eller revidering är att dokumenten är daterade, kopplade till tidigare vision, otydligt ägarskap eller bristande uppföljning. I vissa fall finns det dessutom riktlinjer inom samma område som är fullt tillräckliga. Uppdraget ska fortsätta under 2023.</p>
<p>Minska energiförbrukningen</p> <p>Ansvar Kommunstyrelsen</p>	<p>Kommunen har regelbunden uppföljning av energieffektiviseringsåtgärder, på kort, medellång och lång sikt till tekniskt utskott. Kommunen har gått över till bergvärme i Öregrundsskolan. Det ligger förslag till åtgärder inom energieffektivisering i den kommande investeringsbudgeten.</p> <p>Under hösten kommer till exempel ett nytt kylsystem att installeras i Östhammars ishall vilket kommer att minska energianvändningen.</p>
<p>Förbättra företagsklimatet</p> <p>Ansvar Kommunstyrelsen</p>	<p>Förvaltningen har fått i uppdrag att säkerställa en positiv utveckling inom de områden som mäts och politik och förvaltningsföreträdare har haft gemensamt uppstartsmöte för att säkerställa att målet är känt för alla.</p> <p>För att få en genomgående förändring i det upplevda företagsklimatet krävs att hela förvaltningen bär med sig detta som en viktig fråga. Under första kvartalet bjöds alla chefer in till en chefsdialog med detta som fokus. Föreläsare var Handelskammaren, VD för Sandvik Coromant samt kommundirektören för Sigtuna kommun. Syftet var att ge alla chefer en insikt i kommunens förutsättningar och näringslivets behov.</p> <p>Flera möten har hållits där företagarförening, förvaltning och politik mötts för att diskutera ortsspecifika frågor. Ett antal öppna möten har hållits där förvaltningen, Almi företagspartner, Nyföretagarcentrum samt SKB Näringsliv bjudit in företag för att prata om eventuella stödbehov och erbjudanden. Vid ett av tillfällena deltog även de banker som har kontor i kommunen. Under året har flera insatser gjorts för att arbeta för att möjliggöra för kompetensförsörjning för befintliga och nya företag i kommunen.</p>

FULLMÄKTIGES
UPPDRAG

KOMMENTAR

FULLMÄKTIGES UPPDRAG	KOMMENTAR
	<p>Dels har ett gemensamt arbete inletts med Tierps kommun, Handelskammaren samt industrierna i dessa kommuner. Under året har flera insatser gjorts för att arbeta för att möjliggöra för kompetensförsörjning för befintliga och nya företag i kommunen. Dels har ett gemensamt arbete inletts med Tierps kommun, Handelskammaren samt industrierna i dessa kommuner. Kommande investeringar kommer göra kompetensförsörjningsfrågan än viktigare för kommunens företag. Kommunen har tillsammans med Tierp beviljats bidrag för att arbeta vidare med kommunikation och kompetensförsörjningen till industriklustret i Norduppland. Förvaltningen deltar även i SBA:s nätverk kring kompetensförsörjning för att även där arbeta för bästa möjliga utfall för kommunen.</p>
<p>Minska den flyktingrelaterade invandringen</p> <p>Ansvar Kommunstyrelsen</p>	<p>Östhammars kommun har de senaste tre åren begärt att få sitt kommunal sänkt, främst då bristen på bostäder varit stor. Under 2023 har dessutom ett flertal outnyttjade lägenheter sagts upp. Utöver detta har migrationen till Sverige minskat och därmed också vårt kommunal. Utöver detta har Kommunstyrelsen tillskrivit Länsstyrelsen, som verkar på Migrationsverkets uppdrag, och begärt att för de närmaste tre åren få kommunalet sänkt till noll.</p>
<p>God och mättande mat</p> <p>Ansvar Kommunstyrelsen</p>	<p>Arbetet med att utveckla måltiden så att eleverna har en möjlighet att äta sig mätta fortskrider genom att vi träffar skolråd och får synpunkter från föräldrar.</p>
<p>Översyn för att stimulera högrepresterande elever och elever med särskild begåvning</p> <p>Ansvar Barn- och utbildningsnämnd</p>	<p>En likvärdig utbildning förutsätter att elevers olika behov och förutsättningar beaktas. Enligt skollagens 3 kap §2 ska elever som lätt uppfyller de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Även elever med särskild begåvning mår bra av att få stora utmaningar utifrån sina styrkor och få diskutera på sin nivå. Sektor Bildning har under hösten 2022 tagit fram en vägledning för personal inom förskola, grundskola och gymnasieskola i Östhammars kommun med fokus på barn och elever med särskild begåvning. Uppdraget kommer att redovisas för BUN under höstterminen 2023.</p>

FULLMÄKTIGES UPPDRAG	KOMMENTAR
<p>Helhetsgrepp kopplat till yrkesinriktade gymnasieprogram</p> <p>Ansvar Barn- och utbildningsnämnd</p>	<p>Elever som gått ett yrkesprogram har mycket goda möjligheter till anställning, inte bara när det gäller första jobbet. Yrkesprogrammen ger goda utvecklingsmöjligheter i yrkeslivet och även till eget företagande. Möjligheten att senare läsa på högskola och yrkeshögskola finns också. Kompetensförsörjningen är en utmaning inom alla branscher och yrken. Rekryteringsproblematiken och kompetensbristen är särskilt stor inom yrken som kräver utbildning inom yrkesprogram.</p> <p>Uppdraget kommer att redovisas under höstterminen 2023.</p>
<p>Nattis av familjedaghem</p> <p>Ansvar Barn- och utbildningsnämnd</p>	<p>Uppdraget är slutfört genom att utredning presenterades och beslut fattade på nämndens sammanträde 2023-06-08. Barn- och utbildningsnämnden beslutade att inte återinföra barnomsorg på obekvämt arbetstid. Motiveringen till beslutet är att verksamheten är mycket kostsam och den är heller inte lagstadgad.</p>
<p>Kostnadseffektiv hemspråksundervisning</p> <p>Ansvar Barn- och utbildningsnämnd</p>	<p>Barn- och utbildningsnämnden har givit sektor bildning i uppdrag den 27 april att göra en genomlysning av kommunens modersmålsundervisning och studiehundledning samt att säkerställa att det genomförs kostnadseffektivt.</p> <p>Uppdraget kommer att redovisas vid nämndens sammanträde under höstterminen 2023.</p> <p>Genomlysningen ska innefatta en kartläggning om vilka krav lagstiftningen ställer och en redovisning om vad Östhammars kommun erbjuder i form av modersmålsundervisning och studiehundledning samt förslag på hur modersmålsundervisningen kan genomföras kostnadseffektivt.</p>
<p>Språkkrav inom omsorgen</p> <p>Ansvar Vård- och omsorgsnämnd</p>	<p>I dagsläget ställs språkkrav i samband med annonsering av tjänster inom omsorgen, men kunskaperna kontrolleras inte i form av språktest eller på annat systematiskt vis. De undersöks istället via samtal kring sådant som har koppling till arbetet då språkkunskaperna naturligt är en viktig faktor vid intervjuer under rekryteringsprocessen.</p> <p>Arbetet med att införa särskilda språkkrav vid nyanställning har påbörjats under första halvåret 2023, med initial omvärldsbevakning och kunskapsinhämtning både internt och externt. I syfte att minska språkbrister, till exempel genom utbildning i vårdsvenska, inventeras marknadens utbud av testverktyg, digitala språkkurser och andra utbildningslösningar.</p>

FULLMÄKTIGES
UPPDRAG

KOMMENTAR

	<p>Parallellt med kommunens egna arbete inom området så har regeringen uppdragit åt en särskild utredare att analysera och ta fram förslag på hur krav på kunskaper i svenska språket, för personal i äldreomsorgen, kan regleras. Förvaltningen följer detta arbete, som slutredovisas först i september 2024.</p>
<p>Säkerställ en långsiktig och adekvat planering för framtida investeringar inom äldreomsorg och LSS</p>	<p>Arbetet med att säkerställa en långsiktig och adekvat planering för framtida investeringar inom äldreomsorg och LSS pågår kontinuerligt.</p>
<p>Ansvar Vård- och omsorgsnämnd</p>	<p>En viktig planeringsfaktor är den kring behovet av äldreomsorgsplatser i särskilt boende, där den demografiska utvecklingen gör att behovet kommer att öka dramatiskt de närmsta tio åren. Behovet av lokaler inom nämndens ansvarsområde hanteras genom årlig revideringen av den kommunövergripande lokalförsörjningsplanen, till vilken nämnden spelar in sina behov. Detsamma gäller för behovet av boenden inom LSS, dvs. gruppboendestäder och serviceboendestäder. Gruppboendestaden Abborren är tillfälligt placerade på vårdcentrum i Östhammar, men behöver en permanent lokal. Även utökade behov av lokaler för hemtjänsten har flaggats upp i samband med det gemensamma lokalförsörjningsarbetet. Delar av hemtjänsten flyttar in på Östhammars Vårdcentrum och kommer då att ha tillräcklig yta.</p>
	<p>På verksamhetsnivå handlar uppdraget om att följa demografiutveckling och utifrån tillgänglig data bedöma och prognostisera olika gruppers behov av vård- och omsorgsinsatser på kort och lång sikt, samt vilka anpassningar av verksamheten som behöver göras och hur förändringar i arbetssätt kan påverka effektivitet och kapacitet.</p>
	<p>Ett av dessa utvecklingsområden som verksamheten kommer att behöva hantera är ett utökat användande av välfärdsteknik. Här behövs fortsatt fördjupning kring behov och möjligheter samt tydliggörande av omfattning för att prognostisera storlek på investeringar.</p>
	<p>Ett sätt att tydliggöra behoven och kommande utmaningar har tidigare varit att samla underlag kring nuläge, och i någon mån ett önskat läge, i en äldreplan och en funktionshinderplan. Om en reviderad äldreplan ska antas eller inte eller om arbetet ska ske i liknade eller annan form är inte fastställt vid tiden för upprättande av delårsrapport.</p>

FULLMÄKTIGES
UPPDRAG

KOMMENTAR

<p>Långsiktig finansiering</p> <p>Ansvar Kultur- och fritidsnämnd</p>	<p>För att säkerställa en långsiktig finansiering av projekt och verksamheter har Kultur- och Fritidsnämnden fått i uppdrag att hitta och ansöka om finansiering utanför den kommunala verksamheten. Uppdraget är påbörjat och under året har bland annat medel ansökts och beviljats från det statliga Kulturrådet och Region Uppsala. Arbete har genomförts för att öka informationen till externa parter om vilka finansieringsmöjligheter som finns till exempel Leader och Upplandsbygden. Vid möten med arrangemangsaktörer och föreningar så informerar förvaltningen om möjligheter till externt stöd (Beck-Friis, RF-SISU, Allmänna arvsfonden, Postkodlotteriet, SKB med flera). Tillväxtverket har beviljat bidrag till föreningar som anlägger och underhåller leder i kommunen och länet.</p>
<p>Mindre vakanta tider</p> <p>Ansvar Kultur- och fritidsnämnd</p>	<p>Detta mål är detsamma som ökat nyttjande av kommunens anläggningar och redovisas där.</p>
<p>Guldkant på vardagen för kommunens äldre</p> <p>Ansvar Kultur- och fritidsnämnd</p>	<p>Beslut har fattats om preliminär fördelning av medel till studieförbunden ABF, NBV, Vuxenskolan och Studieförbundet för verksamhet inom kultur i vård och omsorg för 2023. Beslutet har fattats i samråd med verksamhetschefer inom sektor omsorgs produktion.</p> <p>Fritidsenheten har tagit fram ett informationsblad med kultur- och fritidsaktiviteter i Östhammars kommun. Via äldrekoordinatorerna lämnades informationsbladet ut till boenden på LSS- och äldreboenden i kommunen under årets första kvartal.</p> <p>En särskild satsning är också genomförd för våra 80+ i kommunen där en mapp med bland annat informationsmaterial om möjliga aktiviteter i kommunen, kontaktuppgifter till föreningar och kontaktuppgifter till olika stödfunktioner skickats ut per papperspost. Målet med detta är att öka möjligheterna för kommunens äldre att hitta meningsfulla fritidsaktiviteter och sammanhang att umgås med andra och på så vis minska den ofrivilliga ensamheten.</p>

FULLMÄKTIGES
UPPDRAG

KOMMENTAR

Arbetslinjen före bidragslinjen, rätt till stöd för barn, unga, vuxna, äldre samt funktionsnedsatta

Ansvar
Individ- och familjenämnd

Arbetslinjen har tillämpats under flera år inom enheten Vuxen, där försörjningsstöd handläggs. En av utmaningarna i det arbetet är tillgången till praktikplatser och språkpraktik via Arbetsmarknadsenheten (AME). Samtliga, av de i arbetsför ålder, som bor i grupp- eller servicebostäder har beslut om daglig verksamhet. Daglig verksamhet beviljas även vid externa insatser. Sågdammen i Österbybruk och Edda i Östhammar är öppna mötesplatser för vuxna personer med demenssjukdom eller kognitiv svikt, samt deras närstående. Ett av verksamhetens mål är att motverka ensamhet. Mötesplatserna kan även möjliggöra återhämtning och stöd för målgrupperna. Arbetet i uppdragets riktning fortgår under året.

Rätt till trygghetslarm

Ansvar
Individ- och familjenämnd

Förvaltningen har fått i uppdrag att införa möjligheten att få trygghetslarm utan biståndsbedömning, för den som önskar, är boende i kommunen och är över 65 år. Arbetet med att utreda förutsättningar för ett införande av trygghetslarm utan biståndsbedömning är pågående och ärendet redovisas för nämnden under hösten 2023.

Stärkt samarbete

Ansvar
Individ- och familjenämnd

Förvaltningen har fått i uppdrag att arbeta för stärkt samarbete i syfte att barn, unga och vuxna i behov av stöd ska få sina behov tillgodosedda. Intentionen med det givna uppdraget är att samarbetet mellan Individ- och familjenämnden, Vård- och omsorgsnämnden, Barn- och utbildningsnämnden och andra myndigheter samt regionen ska stärkas. Inom Individ- och familjenämndens verksamhetsområde har fokus under första halvan av 2023 varit att förbättra samverkan med verksamheter inom Barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde. Samverkan har skett från sektorchefsnivå till handläggarnivå, såväl proaktivt som reaktivt kopplat till specifika ärenden. Under våren genomfördes Tillsammansdagarna. Tillsammansdagarna är ett återkommande forum för att utveckla och upprätthålla ett gott samarbete, få möjlighet att lära av varandra, få insyn i varandras verksamheter för att bättre ge varandra stöd och därmed utveckla verksamheterna. Vid den senaste Tillsammansdagen träffades elevhälsoprofessionerna tillsammans med skolledare, chefer och handläggare från Sektor Omsorgs myndighetsutövande enheter samt öppenvårdens chefer och handläggare.

FULLMÄKTIGES UPPDRAG	KOMMENTAR
Serviceinriktad myndighetsutövning Ansvar Bygg- och miljönämnd	Inom Miljöenheten kommer så kallade b-verksamheter tilldelas namngiven inspektör för att ge verksamhetsutövare en bättre service. Fastighetsägare vars fastigheter har fått kommunal tillsyn, erbjuds från i år rådgivning om små avloppsanläggningar genom www.vatteninfo.se . Inom Bygglovsenheten så har den skriftliga kommunikationen förstärkts, för att minska risken för missförstånd och underlätta konstruktivt samarbete. Detta är särskilt viktigt i samband med ärenden som kan riskera att uppfattas att de ingår i den sökandes riktning. Nämnden försöker även nå sökande via telefon för att förtydliga vad som gäller, och varför.
Underlätta för energieffektivisering Ansvar Bygg- och miljönämnd	Östhammars kommun erbjuder rådgivning till företag och privatpersoner genom ”Energi- och klimatrådgivningen”. I sammanhanget kan dock nämnas att kommunen erbjuder en snabb bygglovshandläggning.
Säkerställa att miljöskador i kommunen minskar Ansvar Bygg- och miljönämnd	En insats som bidrar till att minska risken för miljöskador är information och kunskap. Vi delar idag information i flera kanaler. Under hösten intensifieras det kommunikativa arbetet - både analogt och digitalt.

Helårsprognos jämfört med budget

Prognosen för det ekonomiska resultatet är 43 miljoner kronor för helåret jämfört med ett budgeterat resultat på 23 miljoner kronor. I likhet med 2022 beräknas verksamhetens nettokostnad, kostnaden för kommunens faktiska verksamhet redovisa en negativ avvikelse jämfört med budget. Även kommunens finansiella kostnader beräknas till en negativ avvikelse jämfört med budget. Däremot kommer intäkterna från skatter och generella statsbidrag att bli högre än budgeterat belopp. Sedan tillkommer en extraordinär intäkt från försäljning av stadsnätet. Sammantaget gör detta att kommunen redovisar ett resultat som är bättre än budget.

Ingen nämnd håller sin budget, ett resultat på +/- 1 % av tilldelad budget, för perioden. Prognosen är att målet inte uppnås för helåret då endast en nämnd prognostiserar en avvikelse understigande +/- 1 %. En nämnd prognostiserar en positiv avvikelse överstigande 1% och fyra nämnder prognostiserar en negativ avvikelse överstigande 1 %.

Verksamhetens nettokostnader för kommunen har ökat med tolv procent jämfört med samma period 2022. Skatter och generella statsbidrag har under samma period ökat med fem procent. En stor anledning till den stora kostnadsökningen är kommunens pensionskostnader. Pensionskostnaderna för perioden var 108 miljoner kronor en ökning med över 40 miljoner kronor jämfört med motsvarande period förra året. Det beror på att alla pensioner är indexerade vilket gör att ökad inflation höjer pensionskostnaderna med automatik. Även ett nytt pensionsavtal har bidragit till ökade kostnader. Antalet pensionsberättigade individer är näst intill oförändrat

För koncernen prognostiseras ett helårsresultat på 65 miljoner kronor. Östhammarshems prognos är en förlust på 10 miljoner. Hargs Hamn räknar med ett resultat på 17 miljoner kronor. Östhammar Vatten prognostiserar ett mindre överskott men redovisar ett noll-resultat för helåret i enlighet med de bokföringsmässiga möjligheter som lagen om vattenverksamhet medger.

Balanskravsresultat

Balanskravsutredning

I begreppet god ekonomisk hushållning ingår också att en balanskravsutredning görs av kommunens resultat. Balanskravet innebär i korthet att kommunen ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Om resultatet ändå blir negativt i bokslutet är huvudprincipen att underskottet ska kompenseras med motsvarande överskott inom tre år och att kommunfullmäktige i en plan ska ange hur det ska ske.

Vid balanskravsutredning exkluderas reavinster, reaförluster och avsättningar till resultatutjämningsfond från det redovisade resultatet. Detta görs i syfte att få ett resultat som är jämförbart mellan olika år och andra kommuner. I delårsrapporten görs detta dels utifrån redovisat resultat 23-08 samt utifrån det prognostiserade resultatet för helåret. Balanskravsresultatet framgår av tabellen. För 2023 prognostiseras ett positivt balanskravsresultat.

MNKR	UTFALL HELÅR 2022	UTFALL 2023-08	PROGNOS HELÅR 2023
Periodens resultat från resultaträkningen	49,7	44,5	43,1
Reducering av samtliga realisationvinster	-4,9	-17,0	-17,0
Periodens resultat efter balanskravsjusteringar	44,8	27,5	26,1
Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	0,0
Användning av medel från resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	0,0
Periodens balanskravsresultat	44,8	27,5	26,1
Återställande av negativt resultat från tidigare år	0,0	0,0	0,0
Balanskravsresultat	44,8	27,5	26,1

Ekonomi

Driftredovisning

NETTOKOSTNADER PER NÄMND MNKR	2023			2022	DIFFRENS 22/ 23		2023		
	UTFALL ACK AUG	BUDGET ACK AUG	AVVIKELSE	UTFALL ACK AUG	UTFALL ACK AUG	PROGNOS ÅR	BUDGET ÅR	AVVIKELSE ÅR	
Kommunstyrelsen	-213,5	-183,4	-30,1	-145,9	-67,6	-287,7	-275,0	-12,7	
varav finansförvaltning och pensioner	-43,9	-11,1	-32,8	-28,4	-15,5	-37,4	-16,6	-20,7	
varav kommunledningskontor	-90,6	-126,0	35,4	-83,4	-7,2	-143,6	-188,9	45,4	
varav enheten för arbete och syssesättning	-5,1	-5,1	0,0	-3,0	-2,1	-6,0	-7,6	1,6	
varav teknisk förvaltning	-73,9	-41,3	-32,6	-31,2	-42,7	-100,7	-61,9	-38,9	
Lokal Säkerhetsnämnd	0,0	0,0	0,0	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	
Bygg- och miljönämnd	-3,1	-3,5	0,4	-1,8	-1,3	-5,9	-5,3	-0,6	
Kultur- och fritidsnämnd	-28,0	-30,4	2,4	-25,6	-2,4	-44,8	-45,6	0,8	
Barn- och utbildningsnämnd	-378,4	-405,5	27,1	-368,8	-9,6	-602,2	-608,0	5,8	
Socialnämnd	-	-	-	-348,4	348,4	-	-	-	
Vård- och omsorgsnämnd	-114,6	-103,0	-11,6	-	-114,6	-176,3	-154,4	-21,9	
Vård- och omsorgsnämnd extra statsbidrag	7,9	7,9	0,0	-	7,9	11,8	11,8	0,0	
Individ- och familjenämnd	-270,4	-273,4	3,0	-	-270,4	-414,3	-409,9	-4,5	
Verksamhetens nettokostnad	-1 000,1	-991,4	-8,8	-890,5	-109,6	-1 519,4	-1 486,3	-33,1	
Skatteintäkter	810,5	793,4	17,0	770,6	39,9	1 213,5	1 189,6	23,9	
Generella statsbidrag och utjämn- ning	222,3	214,0	8,3	210,1	12,2	339,1	320,8	18,3	
Verksamhetens resultat	32,6	16,1	16,5	90,2	-57,6	33,2	24,1	9,1	
Finansiella intäkter	0,1	1,1	-1,0	1,3	-1,2	1,4	1,6	-0,2	
Finansiella kostnader	-5,2	-2,1	-3,1	-1,1	-4,1	-8,5	-3,1	-5,4	
Resultat efter finansiella poster	27,5	15,1	12,4	90,4	-62,9	26,1	22,6	3,5	
Extraordinära poster	17,0	0,0	17,0	0,0	17,0	17,0	0,0	17,0	
PERIODENS RESULTAT	44,5	15,1	29,4	90,4	-45,9	43,1	22,6	20,5	

Resultaträkning

MNKR	KOMMUN			KONCERN		
	2022 JAN-AUG	2023 JAN-AUG	2023 BUDGET ÅR	2023 PROGNOS ÅR	2022 JAN-AUG	2023 JAN-AUG
Verksamhetens intäkter	205,4	219,3	332,3	334,4	366,5	398,7
Verksamhetens kostnader	-1 051,4	-1 180,4	-1 752,3	-1 790,8	-1 146,1	-1 292,0
Avskrivningar	-44,6	-39,0	-66,3	-63,0	-74,8	-71,7
Verksamhetens nettokostnader	-890,5	-1 000,1	-1 486,3	-1 519,4	-854,5	-965,1
Skatteintäkter	770,6	810,5	1 189,6	1 213,5	770,6	810,5
Generella statsbidrag o utjämning	210,1	222,3	320,8	339,1	210,1	222,3
Verksamhetens resultat	90,2	32,6	24,1	33,2	126,2	67,7
Finansiella intäkter	1,3	0,1	1,6	1,4	1,4	0,2
Finansiella kostnader	-1,1	-5,2	-3,1	-8,5	-5,8	-19,0
Resultat efter finansiella poster	90,4	27,5	22,6	26,1	121,8	48,9
Extraordinära poster	0,0	17,0	0,0	17,0	0,0	17,0
PERIODENS RESULTAT	90,4	44,5	22,6	43,1	121,8	65,9

Balansräkning

MNKR	KOMMUN 2022 JAN-DEC	KOMMUN 2023 JAN-AUG	KONCERN 2022 JAN- DEC	KONCERN 2023 JAN- AUG
TILLGÅNGAR				
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR				
Immateriella anläggningstillgångar	2,2	1,4	2,2	1,4
- Mark, byggnader och tekniska anläggningar	1 323,8	1 331,5	2 715,4	2 796,9
- Maskiner o inventarier	76,1	53,0	92,7	55,2
Materiella anläggningstillgångar	1 399,9	1 384,4	2 808,0	2 853,6
Finansiella anläggningstillgångar	110,6	112,8	13,4	15,5
Summa anläggningstillgångar	1 512,7	1 498,7	2 823,6	2 869,1
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR				
Förråd	0,8	0,8	0,8	0,8
Fordringar	210,2	165,4	238,0	191,5
Kassa och bank	130,9	108,5	130,9	104,2
Summa omsättningstillgångar	341,9	274,7	369,7	296,5
Summa tillgångar	1 854,6	1 773,4	3 193,3	3 165,6
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR, SKULDER				
EGET KAPITAL				
Övrigt eget kapital	826,6	876,2	1 100,8	1 174,8
Resultatutjämningsreserv	22,3	22,3	22,3	22,3
Årets resultat	49,7	44,5	74,0	65,9
Summa eget kapital	898,5	943,0	1 197,070	1 262,9
AVSÄTTNINGAR				
Avsättningar för pension och likn. förpliktelser	27,4	28,1	27,4	28,1
Uppskjuten skatt			42,6	42,6
Övriga avsättningar	16,8	16,8	17,7	17,7
Summa avsättningar	44,1	44,9	87,7	88,5
SKULDER				
Långfristiga skulder	575,4	483,8	1 500,2	1 444,4
Kortfristiga skulder	336,5	301,7	408,3	369,7
Summa skulder	911,9	785,5	1 908,5	1 814,2
Summa eget kapital, avsättningar, skulder	1 854,6	1 773,4	3 193,3	3 165,6
ANSVARSFÖRBINDELSER				
Borgensåtagaden	910,7	955,7		
Pensionsförpliktelser som inte upptagits bland skulder eller avsättningar	398,9	391,7		

Investeringsredovisning

	UTFALL		BUDGET		2023 TOTALT	2023 PROG- NOS
	2022	2023 JAN- AUG	2023	FRÅN TIDIGA- RE ÅR		
MNKR						
Kommunstyrelse	136,1	41,6	76,6	77,6	154,2	64,4
varav kommunledningskontor	0,2	0,0	4,5	0,0	4,5	1,0
varav teknisk förvaltning	136,0	41,6	70,6	77,6	148,2	60,4
varav affärsverksamhet renhållning	0	0,0	1,5	3,0	4,5	3,0
Bygg- och miljönämnd	0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0
Kultur- och fritidsnämnd	0,5	0,0	1,7	0,0	1,7	0,8
Barn- och utbildningsnämnd	4,4	1,5	4,5	7,0	11,5	11,5
Vård- och omsorgsnämnd	2,3	0,7	2,3	0,0	2,3	2,3
NETTOINVESTERING	143,4	43,8	85,3	87,6	172,9	79,0

Noter

Redovisningsprinciper

Östhammars kommuns delårsrapport är upprättad i enlighet med Lagen om kommunal bokföring och redovisning (lag 2018:597) samt de rekommendationer som är utfärdade av Rådet för kommunal redovisning (RKR). Samma redovisningsprinciper som användes i årsredovisning 2022 har tillämpats.

Säsongsvariationer

Det finns flera olika kostnader och intäkter av säsongskarakteristik inom kommunal verksamhet. Till exempel snöröjning på vintern eller fjärrvärme. Den säsongsvariation som påverkar kostnaderna avsevärt är kostnaden för elever i andra kommuner och hos fristående anordnare. Detta beror på att kommuner och anordnare väntar med att skicka fakturor för månaderna juli, augusti och september. Detta gör så eftersom det alltid är stökigt i början på ett läsår med elever som både byter skola och program.

Jämförelsestörande och extraordinära poster

Under perioden har kommunen sålt sitt stadsnät. Försäljningsbeloppet uppgick till 52 miljoner kronor. Stadsnätet var på försäljningsdagen bokfört till 20,4 miljoner kronor. Försäljningsbeloppet har intäktsförts till 37 miljoner kronor under perioden.

Ansvarsförbindelser

Kommunen har gått i borgen för ett lån på 55 miljoner kronor.

Östhammars kommun
Stångörsgatan 10, Box 66 • 74221 Östhammar
Tel: 0173-860 00 • E-post: osthammardirekt@osthammar.se
Hemsida: www.osthammar.se • Orgnr: 212000-0290

Delårsrapport 2023 (tertia 2) - Bygg- och miljönämnden

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

2 (12)

Innehållsförteckning

1	Nämndens sammanfattning	3
2	Väsentliga personalförhållanden	3
3	Nämndens mål och uppdrag	6
3.1	Nämndmål	6
3.2	Nämndens uppdrag	9
4	Ekonomiskt utfall och årsprognos	9
5	Investeringsutfall	11
6	Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter	11

3 (12)

1 Nämndens sammanfattning

Nämnden har anpassat verksamhet efter nya politiska mål satta av kommunfullmäktige.

Fokus ligger därför på trygghet, en god service och ett professionellt bemötande, ekonomi samt arbetsmiljö och friska medarbetare. För att ytterligare förstärka de politiska ambitionerna i riktning mot nöjda kunder och ekonomi, så har nämnden även givits särskilda uppdrag kopplat till detta. System och rutiner anpassas successivt utifrån detta. Några exempel:

- efterhandsdebitering av tillsynsavgifter inom livsmedelslagens område
- justering av mallar i verksamhetssystem för kommunikation (detta är ett arbete som genomförs i samarbete med Kommunstyrelsens näringslivsfunktion under tredje tertialet 2023)
- volymuppföljning för att snabbt identifiera förändringar i efterfrågan (och därmed förändrad intäktsutveckling)

Nämndens verksamhet har under verksamhetsåret påverkats av följande tre områden:

I. **De ekonomiska förutsättningarna** för nämndens verksamhet alltså är besvärliga. 2022 avslutades på ett oroande sätt och den vikande trenden på bl.a. bygglov och miljötillstånd har inte vänt. Eftersom nämndens verksamhet är självfinansierande till ca 70%, innebär vikande efterfrågan också minskade intäkter.

II. **Kundnöjdheten** med nämndens verksamhet har utvecklats positivt de senaste åren. Resultatet av den senaste insiktsmätningen presenterades under det första tertialet och visade att Östhammars kommun klättrar hela 59 platser i den nationella kommunrankingen. De indikationer vi har på kundnöjdheten hittills under året ger oss tyvärr en bild av att den positiva utvecklingen planat ut eller kanske t.o.m. backat. Det är ännu för få respondenter för oss att dra några slutsatser.

III. Det påbörjade arbetet med att stärka friskfaktorer och medarbetarskap utgör viktiga hörnstenar i det **systematiska arbetsmiljöarbetet**. Regelbundna arbetsmiljömätningar, sjukskrivningstal och personalomsättning pekar alltså mot att nämndens verksamhet bedrivs med en god (eller mycket god) arbetsmiljö.

2 Väsentliga personalförhållanden

Det sektorsövergripande arbetet med friskfaktorer i syfte att uppnå välmående arbetsplatser som nämndes i T1 har fortsatt. Sektorn har arbetat med att tydliggöra och visualisera mål samt stärka samarbetet mellan verksamheter.

En ny organisation har beslutats inom Bygg- och miljönämndens område. Planenheten upplöstes och gick in under den nybildade Plan- och byggenheten och under verksamhetsområde Växande kommun. Ny organisation verkställs under tertial 3.

Sjukfrånvaron för Bygg- och miljönämnden ligger 3,1 procentenheter högre än när vi jämför med 2022. Denna ökning kan delvis förklaras genom hög sjukfrånvaro på Miljöenheten sedan början av 2023 och en ökning av sjukfrånvaro på Planenheten sedan mars. Sjukfrånvaron består till största del av långtidssjukfrånvaro och en sjukskrivning påverkar utfallet i stor utsträckning på dessa mindre enheter. Trots denna ökning ligger Bygg- och miljönämnden 1,3 procentenheter under kommunsnittet.

Sjuktal

Nämnd	2021	2022	Augusti 2022 - Juli 2023
Barn- och utbildning	6,7	7,2	6,7
- kvinna	7,2	7,4	6,9
- man	4,9	5,5	5,6
Bygg och miljö	2,1	3,2	6,3
- kvinna	3,7	5,5	10,5
- man	0,9	1,5	3,3
Individ- och familj			5,8
- kvinna			5,9
- man			4,9
Kommunstyrelsen	5,4	6,7	6,1
- kvinna	6,7	8,2	7,1
- man	2,4	3,7	3,7
Kultur- och fritid	5,1	6,9	5,1
- kvinna	6,3	6,3	5,6
- man	3,2	8,1	4,5
Vård- och omsorg			8,6
- kvinna			9,3
- man			5,5
Socialnämnden (t.o.m. 2022)	8,3	8,7	

5 (12)

- kvinna	9	9,4	
- man	4,1	5,6	
Östhammars kommun	7,4	8,1	7,6
- kvinna	8,1	8,7	8,1
- man	4,2	5,5	5,4

6 (12)

3 Nämndens mål och uppdrag

3.1 Nämndmål

3.1.1 Verksamhetsmål med betydelse för god ekonomisk hushållning

3.1.1.1 God ekonomisk hushållning - budget ska följas

Prognosen är att nämnden inte kommer att nå fullmäktiges mål.

Nämndens arbetsutskott har därför givit förvaltningen i uppdrag att

1. presentera förslag till neddragningar av personalstyrkan
2. redovisa sannolika effekter av dessa förslag

Nämnden avser också att se över sin egen mötesverksamhet för 2024 med syfte att hålla nere kostnaderna.

En framgångsfaktor för att nå en budget i balans är att snabbt skapa sig detaljerade kunskap om intäkts-(och kostnads-)utvecklingen i våra taxefinansierade verksamheter. Därför har uppföljning och kontroll intensifierats och brutits ner på enskilda delar i nämndens verksamhet.

3.1.1.2 Bygg- och miljönämnden ska redovisa en ekonomi i balans

Prognosen är att nämnden inte kommer att nå fullmäktiges mål.

När det gäller intäkter är läget ansträngt inom Bygg och Kart på grund av konjunkturen. Även miljöenheten börjar nu också påverkas av konjunkturen. Intäkter från inkommande ärenden är lägre än budgeterat. Årliga avgifter inom miljöenheten har nu debiterats vilket tillfälligt höjer intäktsnivån och balanserar den i övrigt låga nivån inom nämndens verksamheter. När andra halvåret fortsätter med befarat lägre intäktsnivåer än budgeterat för inkommande ärenden går vi mot ett underskott vad gäller intäkter.

Se nedan under rubrik 4.

Läget är svårprognosticerat och flera insatser genomförs nu för att hålla nere kostnaderna. Två av dessa är att nämndens personal används inom andra områden i kommunen och att antalet enhetschefer minskar från tre till två.

3.1.2 Övriga nämndmål

3.1.2.1 Upplevelsen av trygghet ska öka

Prognosen är att nämnden kommer att nå fullmäktiges mål.

Miljöenhetens uppgift är att informera om och utöva tillsyn kring den lagstiftning som säkrar en trygg miljö för oss att vistas i. Lyckas vi väl i det uppdraget kan vi känna oss trygga med att maten vi köper följer lagstiftningens krav, att alkohol serveras på ett ansvarsfullt sätt på våra restauranger, att risken för miljöskadlig belastning från verksamheter begränsas mm. Nämnden följer detta genom att varje år definiera behovet av tillsyn för att därefter besluta om en plan för tillsynen. Tillsynsbehovsutredningen och tillsynsplanen fastställs sedan av nämnden, vilket gjordes 10 maj 2023.

En särskild rutin har dessutom etablerats för att särskilt följa upp tillsynsarbetet inom

7 (12)

livsmedelslagens område. Rutinen består i att månadsvisa redovisa antal utförda av planerade tillsynsbesök. Den här insatsen genomförs nu även inom andra områden.

Östhammars kommun uppfattas av oss som bor här, som en trygg kommun. Det visar bl.a. den årliga medborgarundersökningen. När nu kommunen växer med nya företags- och bostadsetableringar är det prioriterat att också värna känslan av trygghet. Därför är detta särskilt utpekad i det programpaket av insatser som genomförs när Alunda växer.

Under sommaren har särskilda informationsinsatser genomförts för att informera oroliga kommunmedborgare om den tillsyn nämnden genomför kopplat till ljudnivåer och avfallshantering, specifikt i Öregrund. Den stora besökstillströmning som Öregrund haft senaste åren - inte minst i anslutning till Båtveckan - har gjort att det blivit allt viktigare att precisera och kommunicera vilka regler som gäller för exempelvis musik i restaurangmiljö och verksamheternas egenkontrollprogram enligt miljöbalken.

3.1.2.2 *Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka*

Prognosen är att nämnden kommer att nå fullmäktiges mål.

Ett insatsprogram har satts in inom Planenheten för att säkerställa en kundanpassad dialog i samband med planuppdrag. Konkret har detta bl.a. inneburit att varje kund tilldelas en (1) utsedd kontaktperson som - så långt det bedöms praktiskt lämpligt - försöker fånga in svar från andra delverksamheter för att undvika att kunderna har fler kontaktytor än nödvändigt. Det har även inneburit att kontakt mellan kund och kommun genomförs i den kanal och på det sätt kunden själv föredrar.

Hemsidan är ett viktigt verktyg för att stärka upplevelsen av kvalitet och god service. Vår Bygglovsenhet har bl.a. gått igenom samtliga bygglovssidor, och uppdaterat länkar som inte fungerade längre och gjort om långa länkar till klickbara ord som skickar den som söker information till rätt sida.

Miljöenhetens fokus har legat på att kvalitetssäkra mötet mellan myndighet och företag. En del består i att Miljöchefen medverkar i en större andel av kundmötena än tidigare.

Ett oroande tecken är att vi än så länge inte fått in kundernas uppfattningar av nämndens service på flera av myndighetsområdena. En särskild informationsinsats har därför gjorts under sommaren för att få in fler svar från våra kunder.

3.1.2.3 *Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka*

Prognosen är att nämnden kommer att nå fullmäktiges mål.

Närvarande ledarskap, bra kommunikation och delaktighet – det är några av de friskfaktorer som får människor att må bra på jobbet. Sedan 2022 följer nämnden den plan för friskfaktorer, som tagits fram med inspiration från Sunt Arbetsliv. Planen, som är sektorsövergripande i hela förvaltningsorganisationen, har tagits fram av personal och medarbetare under första tertialet.

Den sektorsövergripande handlingsplanen i friskfaktorarbetet syftar till att stärka beteenden hos oss själva respektive beteenden hos våra medarbetare för att öka

- a) delaktighet och inflytande
- b) kommunikation och återkoppling

8 (12)

Konkret innebär det att

1. Vi introducerar ny personal i enlighet med en gemensam checklista och schema
2. Vi visualisera målen, och vi
3. följer upp det vi gör, ger återkoppling

Ytterligare ett konkret sätt att arbeta både med delaktighets och ansvarstagande hos medarbetare är att gemensamt fördjupa utvecklingsarbetet med olika förbättringsprojekt. Bygglovsenheten har arbetat länge med detta, vilket även bidragit till att svetsa samman laget, då de träffas och lösa problem gemensamt och lära känna varandra bättre.

Nämnden avser att fortsätta att mäta upplevelsen av en bra arbetsmiljö. Mätmetoden är OSA-enkät (organisatorisk och social arbetsmiljö). Arbeta med arbetsmiljö pågår löpande och kontinuerligt under året i form av tex årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljö, riskbedömningar löpande och inför förändringar och APT:n där arbetsmiljön diskuteras.

3.1.2.4 *Nöjdheten med bygglovsverksamhetens och miljöverksamhetens service och kvalitet ska öka (NKI)*

Prognosen är att nämnden inte kommer att nå fullmäktiges mål.

Arbetet med kundnöjdhet har betalat sig. Östhammars kommun klättrar i SKR:s Löpande Insiktsmätningen som presenterades under första tertialet.

Några av de insatser som utförs med sikte på NKI (utöver vad som sagts ovan) är erbjudande av företagslotsmöten och förstärkt information på bl.a. vår hemsida.

Tillsammans med den nya nämnden har en lista på aktiviteter arbetats fram för höstens arbete. Vi ser nu fram emot att ta nästa steg i utvecklingskurvan. Tilläggas kan även att Östhammars kommun erbjudits och tackat ja, till att medverka i det kommunprogram för ett bättre företagsklimat som genomförs under ledning av Svenskt Näringsliv.

Samtidigt finns det oroande tecken som nämnden måste hålla ett vakande öga på under hösten. Antalet respondenter i våra NKI-mätningar är lågt inom flera av myndighetsområdena. Även omdömena som kommit in oroar. Det aggregerade indexet i skrivande stund är tydligt lägre (72) än jämförande värde för helåret 2022 (75).

Särskilda insatser har genomförts under sensommaren för att stärka svarsfrekvensen.

Nöjd kund index senaste fyra åren (alla kundgrupper) och hittills under 2023.

Över 70 anses högt och över 80 anses mycket högt. Sveriges kommuner och Regioner

9 (12)

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Nöjdheten med bygglovsverksamhetens och miljöverksamhetens service och kvalitet ska öka (NKI)	72	75

3.2 Nämndens uppdrag

3.2.1 Serviceinriktad myndighetsutövning

Inom Miljöenheten kommer s.k. b-verksamheter tilldelas namngiven inspektör för att ge verksamhetsutövare en bättre service.

Fastighetsägare vars fastigheter har fått kommunal tillsyn, erbjuds från i år rådgivning om små avloppsanläggningar genom www.vatteninfo.se.

Inom Bygglovsenheten så har den skriftliga kommunikationen förstärkts, för att minska risken för missförstånd och underlätta konstruktivt samarbete. Detta är särskilt viktigt i samband med ärenden som kan riskera att uppfattas att de inge går i den sökandes riktning. Nämnden försöker även nå sökande via telefon för att förtydliga vad som gäller, och varför.

3.2.2 Underlätta för energieffektivisering

Östhammars kommun erbjuder rådgivning till företag och privatpersoner genom "Energi- och klimatrådgivningen".

I sammanhanget kan dock nämnas att kommunen erbjuder en snabb bygglovshandläggning.

3.2.3 Säkerställa att miljöskador i kommunen minskar

En insats som bidrar till att minska risken för miljöskador är information och kunskap. Vi delar idag information i flera kanaler. Under hösten intensifieras det kommunikativa arbetet - både analogt och digitalt.

4 Ekonomiskt utfall och årsprognos

Se näst sida

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Bygg- och miljönämnden	Bygg- och miljönämnden	-1 587	-1 144	442	-2 383	-2 383	0
	Bygg	-616	-1 311	-696	-939	-1 839	-900
	Detaljplan	-816	-354	463	-1 152	-852	300
	Miljö	-437	-324	113	-790	-790	0
Summa		-3 456	-3 133	322	-5 264	-5 864	-600

I kolumnen funktion / enhet visas utfallet i enlighet med den uppdelning som beslutades i nämndens budgethandling.

11 (12)

Periodens nettoresultat är ett överskott på drygt 300 tkr.

Brutto redovisar intäkter ett underskott på 1,7 mnkr, löner ett överskott på 900 tkr och övriga kostnader inklusive lokalhyra ett överskott på 1,2 mnkr.

De största avvikelserna på intäkter finns på bygglovsavgifter som redovisar 1,3 mnkr underskott på grund av den vikande konjunkturen. Finansieringen av verksamheten kommer dels från den kommunala budgetramen och dels från de som söker bygglov. När antalet som söker bygglov minskar så minskar även intäkterna.

Även avloppsansökningar redovisar ett underskott på 800 tkr då antalet ansökningar gått ner även här. Sannolikt beror det också på konjunkturen. Intern uthyrning av personal redovisar ett överskott på 400 tkr. Uthyrning av personal är inte något det budgeteras för men något som har varit nödvändigt att genomföra under året för att parera vikande ordinarie intäkter och behålla kompetens inom organisationen.

Överskottet på löner beror på största delen av vakanser inom Miljöenheten.

För övriga kostnader är den största förklaringen till avvikelsen att nämnden ännu inte blivit debiterade för lokalhyra i kommunhuset, 500 tkr för aktuell period. Resterande överskott bland övriga kostnader på 700 tkr är en lång rad mindre avvikelser för till exempel fortbildning med kringkostnader, datorer, möbler och övriga förbrukningsinventarier. Även avloppsrådgivningen som startats upp under året redovisar ett överskott då verksamheten ännu inte nått den kalkylerade nivån.

Helårsprognosen är ett underskott på 600 tkr varav intäkter prognostiserar 2,8 mnkr underskott, löner 1,8 mnkr överskott och övriga kostnader 400 tkr överskott.

5 Investeringsutfall

Tabell

Projekt	Tilldelad budget 2023	Överflyttad budget fr. 2022	Total budget 2023	Prognos helår 2023	Avvik. helårsprognos / totalbudget 2023	Utfall ack aug 2023
Ofördelat BMN	-200	0	-200	0	200	0

Det finns i nuläget inga planerade investeringar inom nämndens område. Utfall och prognos är därför noll.

6 Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter

12 (12)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Bygg- och miljönämnden	Intäkter	12 473	10 733	-1 740	18 710	15 869	-2 841
	Personalkostnader	-13 545	-12 662	882	-20 399	-18 608	1 791
	Lokalkostnader	-495	0	495	-742	-742	0
	Övriga kostnader	-1 889	-1 204	685	-2 833	-2 383	450
	Summa (netto)	-3 456	-3 133	322	-5 264	-5 864	-600

Delårsrapport 2023 - Barn- och utbildningsnämnden

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

Innehållsförteckning

1	Nämndens sammanfattning	3
2	Väsentliga personalförhållanden	3
3	Nämndens mål och uppdrag	7
3.1	Nämndmål	7
3.2	Nämndens uppdrag	12
4	Ekonomiskt utfall per 2023-08-31 samt helårsprognos (tkr)	15
5	Investeringsutfall och helårsprognos (tkr).....	18
6	Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr).....	20

1 Nämndens sammanfattning

Personalförhållanden

Prognosen är att nämndmålet om *En trivsamt arbetsplats* kommer att uppnås på årsbasis. Nämndmålet om en trivsamt arbetsplats mäts genom sjukfrånvaro på årsbasis. Sjukfrånvaron inom sektor Bildning för perioden augusti 2022 till juli 2023 ligger i genomsnitt på 6,7 %, vilket är en minskning med en halv procentenhet. jämfört med 2022 då genomsnittet var 7,2%.

Nämndens mål

Prognosen är att nämndmålen kommer att uppnås på årsbasis avseende *Upplevelsen av trygghet ska öka, Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka, God ekonomisk hushållning- budget ska följas, Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasiet ska öka samt Den totala närvaron inom grundskola och gymnasieskola ska öka.*

Prognosen är att nämndmålet ej kommer att uppnås avseende *Andelen gymnasieelever som går ut gymnasiet på tre år ska öka.*

Nämndens uppdrag

Barn- och utbildningsnämnden har givit sektor Bildning i uppdrag att göra en översyn för att stimulera högrepresterande barn och elever med särskild begåvning, att redovisa hur förskolan och skolan arbetar för att stärka attraktiviteten för yrkesprogrammen och även de högskoleförberedande programmen i kommunen samt att utreda hur kommunen kan erbjuda en kostnadseffektiv modersmålsundervisning. Dessa tre uppdrag överlämnades till sektor Bildning vid nämndens sammanträde den 27 april och kommer att redovisas under höstterminen.

Barn- och utbildningsnämnden har även givit sektor Bildning i uppdrag att utreda möjligheten för privata familjedaghem att bedriva pedagogisk omsorg på obekvämt arbetstid, så kallat nattis. Utredningen har redovisats vid nämndens sammanträde den 8 juni.

Ekonomiskt utfall och årsprognos

Sektor Bildning prognostiserar ett överskott som motsvarar mindre än 1% mot nettobudgeten som 2023 uppgår till 607,9 mnkr (600,9 mnkr år 2022).. Flera enheter kommer ha svårt att hantera sina underskott, visst underskott kommer regleras av statsbidrag såsom *Likvärdig skola* och *Kvalitetshöjande åtgärder i förskola* samt extra ordinärt stöd. Överskott återfinns framförallt på centrala konton och kan förklaras av en oväntad återbetalning från UL, fastighetsreserven samt potten för elevreserven.

2 Väsentliga personalförhållanden

Prognosen är att nämndmålet om *En trivsamt arbetsplats* kommer att uppnås. Fokus ligger fortsatt på att minska sjukfrånvaron i kommunen som helhet och så även inom sektor Bildning. Sjukfrånvaron ska på årsbasis kontinuerligt sjunka. Vi följer utvecklingen genom att titta tolv månader bakåt och jämför med den genomsnittliga sjukfrånvaron för helåret 2022. Statistiken är exkluderad Arbetsmarknadsenheten.

Sjukfrånvaron inom sektor Bildning för perioden augusti 2022 till juli 2023 ligger i genomsnitt på 6,7 %, vilket är en minskning med en halv procentenhet jämfört med 2022 då genomsnittet var 7,2 %. Långtidssjukfrånvaron under samma 12-

månadersperiod ligger på i genomsnitt 28 % av den totala sjukfrånvaron. Det innebär en ökning av tre procentenheter jämfört med helåret 2022.

Arbetsmiljöverket önskade vid tidigare inspektion att kommunen som helhet blir bättre på att anmäla riskobservationer och tillbud så att det finns förutsättningar att minska olycksfallen. Under perioden januari-juli 2023 har totalt 70 riskobservationer och tillbud rapporterats medan olycksfall och färdolycksfall uppgår till 97. Under motsvarande period 2022 uppgick riskobservationer och tillbud till 52 medan olycksfall och färdolycksfall uppgick till 71. Den största delen av olycksfallen rör hot och våld från elev och de har ökat i antal.

Sjuktal

Nämnd	2021	2022	Augusti 2022 - Juli 2023
Barn- och utbildning	6,7	7,2	6,7
- kvinna	7,2	7,4	6,9
- man	4,9	5,5	5,6
Bygg och miljö	2,1	3,2	6,3
- kvinna	3,7	5,5	10,5
- man	0,9	1,5	3,3
Individ- och familj			5,8
- kvinna			5,9
- man			4,9
Kommunstyrelsen	5,4	6,7	6,1
- kvinna	6,7	8,2	7,1
- man	2,4	3,7	3,7
Kultur- och fritid	5,1	6,9	5,1
- kvinna	6,3	6,3	5,6
- man	3,2	8,1	4,5
Vård- och omsorg			8,6
- kvinna			9,3
- man			5,5
Socialnämnden (t.o.m. 2022)	8,3	8,7	

- kvinna	9	9,4	
- man	4,1	5,6	
Östhammars kommun	7,4	8,1	7,6
- kvinna	8,1	8,7	8,1
- man	4,2	5,5	5,4

3 Nämndens mål och uppdrag

3.1 Nämndmål

3.1.1 Verksamhetsmål med betydelse för god ekonomisk hushållning

3.1.1.1 God ekonomisk hushållning - budget ska följas

Nämndmålet är uppnått, prognosen pekar mot ett överskott på årsbasis.

Flera förskolor och skolor prognostiserar ett underskott, på enhetsnivå nu vid delårsrapporten och kommer troligen inte ha budget i balans på årsbasis.. På centrala konton har sektor Bildning vissa marginaler och därav bedömer sektor Bildning budget i balans på årsbasis på totalen.

Förskolor och fritidshem har under höstterminen tilldelats en extra summa för att tillsätta vikariepool, Potten för tilläggsbelopp har också ökat för förskola och grundskola, något som underlättat för enheterna. Vissa proaktiva inköp görs centralt dvs sådant som ändå ska göras 2024, tex inköp av arbetskläder för personal inom förskola och skola och beställning av hårdvara, datorer och lärplattor. Utöver det kommer medel på centrala konton att hantera nödvändiga lokalanpassningar för verksamheterna.

De förskolor och skolor som tagit emot barn och elever från Ukraina får bidrag från Migrationsverket och bidraget medför att dessa enheter når budget i balans 2023 (Skutan, Öregrund, Logården och Frösan).

Gymnasieskola/VUX/KAA samt Kulturskolan räknar med budget i balans.

3.1.1.2 Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasiet ska öka

Nämndmålet är uppnått.

Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasiet har ökat avsevärt jämfört med föregående år. Den minskning som skedde under fjolåret då pandemins påverkan var som störst är nu återhämtad och 84% av eleverna i årskurs nio var 2023 behöriga till gymnasiet. Motsvarande siffra 2022 var 78%. De högsta resultaten var på Österbyskolan där hela 94% av eleverna år 2023 var behöriga till gymnasiet. Det är även generellt sett små skillnader mellan flickor och pojkar kring behörighet till gymnasiet.

När det gäller meritvärde och godkända betyg i alla ämnen är ökningen väsentligt lägre. Resultaten i meritvärde har ökat från 201 till 203. Medan resultaten för godkänt i alla ämnen har ökat från 64% till 68%. När det gäller behörighet i alla ämnen och meritvärde presterar flickor väsentligt bättre än pojkar till skillnad från behörighet till gymnasiet.

Även i årskurs 6 ökar resultaten 2023, där 70% av eleverna uppnått kunskapskraven i alla ämnen. Här framkommer dock skillnader mellan pojkar och flickor, där flickor presterar bättre än pojkarna. I årskurs 6 är det Frösåkersskolan som sticker ut med högst resultat (81%). Övriga skolor ligger mellan 62-70%.

I årskurs 3 går det att utläsa en ökning av andel elever som klarat alla delprov i nationella provet i svenska/svenska som andraspråk och matematik. Även här är

skillnaderna påtagliga mellan pojkar och flickor, där flickorna presterar bättre än pojkarna i Svenska medan pojkarna presterar bättre än flickorna i matematik. mer oroväckande är dock att andel elever i årskurs 3 med godtagbara kunskaper i alla ämnen har minskat jämfört med 2022. Från 79% 2022 till 74% 2023. Skillnaderna mellan pojkar och flickor är låg medan skillnaderna mellan skolorna är mer påtaglig. Högst värden har Edsskolan på 89% medan Vretaskolan har lägst värden på 65%.

Verksamhetsområde grundskola har under året arbetat med en rad åtgärder för att öka kvaliteten i skolorna. Skolorna har bland annat fortsatt givits extra medel för ökad personaltäthet i de lägre årskurserna, resurser för att arbeta med rastverksamhet och anställa elevcoacher i åldrarna 4-9. Därutöver har extra medel fördelats för att stärka arbetet med skolornas studios/särskilda undervisningsgrupper för att förbättra arbetet med att ge elever särskild stöd. Därutöver har verksamhetsområde grundskola infört ett system för egenkontroll och riktad stöd till enskilda skolor. Riktade insatser beslutas när särskilda utmaningar identifieras på en skola som är av en sådan art att huvudmannen bedömer att ett särskilt stöd behövs till skolenheten för att komma tillrätta med utmaningen. När riktade insatser beslutas och genomförs tas en särskild handlingsplan fram som sedan följs upp kontinuerligt genom möten mellan skolledning. Riktade insatser har under året läsåret 2022/2023 genomförts på Vallonskolan och Frösåkersskolan.

Därutöver fortsätter verksamhetsområde grundskola med att bygga likvärdighet och stärka kompetensen inom satsningen Lyckas tillsammans.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Andelen elever som uppnår behörighet till gymnasiet ska öka	84 %	79 %

3.1.2 Övriga nämndmål

3.1.2.1 Upplevelsen av trygghet ska öka

Årsprognosen är att nämndmålet kommer att uppnås.

Vårdnadshavare i Östhammars kommun anser i år till 97% att förskolan är en trygg plats för deras barn. År 2021 var siffran 98% och 2022 99%. Det är svårt att analysera vad siffrornas variation står för, naturligtvis eftersträvar vi att resultatet ska vara 100% och det är något alla förskolor fortsätter att arbeta för att uppnå. På enheter där det varit stor personalomsättning på grund av olyckliga omständigheter upplever vårdnadshavare att förskolan inte känns trygg, vilket har påverkat resultatet. Vi har också enheter där vårdnadshavare har uttryckt oro över luftkvalitet och dåliga lokaler vilket naturligtvis påverkar resultatet. På förskolor som har 100% trygga vårdnadshavare beskrivs att vårdnadshavare verkar vara trygga med den information som ges vid hämtning och lämning samt att informationsflödet i stort fungerar bra i Unikum och på andra föräldrasammankomster som vid utvecklingssamtal och föräldramöten. Totalt sett känner vi oss mycket nöjda med det höga resultatet och ska fortsätta att arbeta för att alla 100% ska känns sig trygga med att lämna sina barn till förskolan varje dag. Det är också viktigt att våra förskolelokaler fungerar och är ändamålsenliga och följer plan för renovering/uppbyggnad.

I kommunens egen Trygghetsenkät som genomfördes 2023 uppgav 86% av eleverna i årskurs 4-9 att de alltid eller oftast känner sig trygga i skolan. I årskurserna F-3 svarade 90% av eleverna att de oftast eller alltid känner sig trygga på lektionerna och raster.

Grundskolan har implementerat de nya riktlinjerna för att förebygga, upptäcka, utreda och åtgärda kränkande behandling. Verksamhetsområde grundskola har också identifierat ett behov av att arbeta med riktade insatser kopplade till olika skolor specifika behov, något som följs upp av skolchef och formaliseras i en handlingsplan. Trygghet och studiero är också temat för satsningen *Lyckas tillsammans* inom grundskolan där alla lärare läser samma bok och har studiecirkel på temat. Viktiga områden som skolorna arbetar med här är exempelvis att arbeta med gemensamma lektionsstrukturer och stärka relationerna med elever och vårdnadshavare.

Enligt gymnasiets *Skolenkät med fokus på trygghet, studiero och värdegrund läsåret 2022/23* som genomfördes under höstterminen angav 92 % (positiva svar) av eleverna i åk 2 att de upplevde att de var trygga i skolan. Total andel elever på skolan positiva svar var även det 92 %.

Trygghetsenkäten kommer att genomföras i samtliga årskurser under höstterminen, vecka 40-42.

3.1.2.2 *Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka*

Årsprognosen är att nämndmålet kommer att uppnås.

Totalt sett i kommunen så anser vårdnadshavare till 96% att deras barn stimuleras i sin utveckling på förskolan. Målet för i år är 98% . Föregående år 2022 var siffran 97%, en obetydlig skillnad. Detta är ett högt resultat och det är flera förskolor som har 100% av vårdnadshavare som anser detta och några enheter som har lite lägre. I rektors analyser uttrycks att det kan vara svårt att sätta fingret på vad det höga resultatet beror på. En förklaring skulle kunna vara att vårdnadshavare anser att de kan följa barns utveckling i Unikum på ett enkelt sätt eller att det nu efter pandemin finns möjlighet att besöka förskolan och då upplevs förskolan som mer öppen plats där de kan gå in i förskolan och se vad som barnen arbetar med på olika dokumentationsväggar eller att de får mer information vid lämning och hämtning. En annan bidragande faktor kan vara förskolans skolutvecklingsmål", alla barn ska mötas av aktiva pedagoger som gör medvetna val i undervisningen" där både undervisnings begreppet, arbetet med superstruktur och lärmiljödialoger bidrar till högre kvalitet, vilket våra vårdnadshavare får regelbunden information om.

Skolinspektionens skolenkät visade 2022 att 71% av eleverna i åk 5 var nöjda med sin grundskola. Skolinspektionens enkät genomförs vartannat år vilket innebär att vi inte kommer få ett utfall för 2023. Däremot genomför grundskolan varje år på höstterminen en egen trygghetsenkät i alla årskurser, men hittills har nöjdhet inte efterfrågats i den enkäten i grundskolan. Planen är att frågan om elevens nöjdhet med sin skola ska adderas i trygghetsenkäten. Årets måltal är 72% för åk 5. Andelen elever i åk 8 som var nöjda med sin skola var 41% år 2022 och därmed är måltalet 42%. Baserat på de insatser som görs för att elever ska känna större nöjdhet är prognosen att måltalen kommer att uppnås.

Verksamhetsområde grundskola har under läsåret fortsatt utvecklingsarbetet med att bibehålla de tidigare beslutade generella insatserna såsom *Lyckas tillsammans*,

rastverksamhet och ökad personaltäthet inom F-3. Därutöver utökas arbetet med riktade insatser kopplat till enskilda skolors olika behov med fokus på de skolorna där utmaningarna är störst och där förvaltningen gör bedömningen att riktade insatser behövs.

Andelen som tycker att gymnasieskolan fungerar bra i kommunen i medborgarundersökningen år 2022 var 82,6 %, vilket är lägre än föregående år men fortfarande högre än riket och högst av de kommuner i regionen som genomför mätningen. I gymnasiets *Skolenkät med fokus på trygghet, studiero och värdegrund läsåret 2022/23* som genomfördes under höstterminen 2022 angav 85,6 % (positiva svar) av eleverna att de var nöjda med skolan.

Andel förstahandssökande till Bruksgymnasiet i februari 2023 var 42,9% av kommunens åk 9:or, mot förra årets 47,7%. Totalt är 143 elever antagna till Bruksgymnasiet åk 1. Av dessa går 37 elever någon form av IM. Andelen elever på IM är lägre än år 2022. 126 elever i åk 1 går på externa gymnasium inkl. friskolor. Av dessa går fyra elever på ett IM-program.

Gymnasiet har genomfört aktiviteter för att upplevas som en skola i framkant och stå sig väl i jämförelser med andra kommunala gymnasieskolor. Dessa aktiviteter bidrar till att öka kvaliteten och såväl vår internationalisering och UF-arbete har rönt framgång och uppmärksammats i sociala medier, utställningar och prisutdelningar. Allt detta är sådant gymnasiet lyfter i marknadsföring inför åk 9:ornas val till gymnasiet.

Andelen som tycker att vuxenutbildningen fungerar bra i kommunen i medborgarundersökningen år 2022 var 77,9 %, vilket är högre än riket och högst av de kommuner i regionen som genomför mätningen.

Gymnasiets och vuxenutbildningens utbildningsutbud och dess synergieffekter möjliggörs av ett nära samarbete mellan verksamheterna med gemensamma resurser som ex. ledning, personal, lokaler till att utveckla verksamheterna. Målet är att tillsammans effektivisera och utveckla verksamheterna och erbjuda ett stort utbud av utbildningar för kommunens medborgare och som kännetecknas av flexibilitet och hög kvalitet – ett utbildnings- och utvecklingscentrum "Campus Öst". Fortsatt utveckling av vuxenutbildningens och gymnasiets utbud med utbildningar på plats där det i dag är brist på arbetskraft i såväl kommunen som regionen ska ske.

3.1.2.3 *Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka*

Årsprognosen är att nämndmålet kommer att uppnås.

Prognosen baseras på OSA-enkätens resultat 2022. Generellt sett har enheterna goda resultat på OSA enkäten kring arbetsmiljö, det genomsnittliga värdet för sektor Bildnings alla enheter vid höstens mätning 2022 var 81, vilket är en enhet mer än mätningen 2021, då värdet var 80. Resultaten visar att medarbetarna trivs bra på arbetsplatsen, både med sina arbetskamrater och med sin ledning. Analysen av OSA-enkäterna visar att det främst är inom områdena återhämtning, säkerhet och hälsa samt arbete fritt från avbrott som vi behöver arbeta mer med.

Alla enheter har ett aktivt systematiskt arbetsmiljöarbete och har arbetat med identifierade områden med låga resultat.

3.1.2.4 Den totala närvaron inom grundskola och gymnasieskola ska öka

Årsprognosen är att nämndmålet kommer att uppnås.

Den totala närvaron på grundskolan var utifrån rullande 12-månadersdata (2022-09-01 till 2023-08-31) 87,5 %. Motsvarande siffra för Tertiäl 1 2023 var 87,0 och för läsåret 2021/2022 var det 86,8%.

Grundskolan har implementerat handlingsplanen för skolnärvaro samt förtydligat rutinen om att skolorna ska meddela huvudmannen när de startar upp en utredning kopplat till en elevs omfattande skolfrånvaro. Grundskolan fortsätter även med närvarokoordinatorer på skolorna motsvarande 10%/skola, något som utökas till alla skolor och ej endast årskurserna 4-9.

Den totala närvaron på gymnasiet var utifrån rullande 12-månadersdata (2022-09-01 till 2023-08-31) 84,3 %. För de nationella programmen var samma period den totala närvaron på 85,6 % där yrkesprogrammen hade 83,9 % närvaro och de högskoleförberedande programmen hade 87,0% närvaro. Motsvarande närvaro på IM-programmen IMS och IMA var samma period 72,9 %.

För gymnasiet innefattar elever med långvarig skolfrånvaro både elever som under en längre period har haft en omfattande ströfrånvaro och elever som under en sammanhängande lång tid inte kommit till skolan alls. Elevernas närvaro följs löpande upp av mentor och vid större frånvaro tas ärendet upp i elevhälsoteamet och utreds. Vidare ska gymnasiet rapportera in ogiltig frånvaro (efter utredning) som överstiger 4 timmar per månad till CSN (Centrala studiestödsnämnden). CSN beslutar sedan om studiebidraget ska dras in. När studiebidraget stoppas kan även bidrag från andra myndigheter stoppas, till exempel familjens bostadsbidrag och flerbarnstillägg från Försäkringskassan.

Gymnasiets bedömning är att de behöver fortsätta och utveckla närvaroarbetet. Elevhälsan har tidigare år kartlagt orsaker till frånvaron som ofta beror på psykisk ohälsa och fokus har varit att arbeta med friskfaktorer och hälsofrämjande frågor såväl enskilt som i grupp. Framåt kommer ett särskilt fokus ligga på rutiner för att stävja frånvaron. Under våren har ett stort arbete gjorts med att gå igenom rutiner för frånvarorapportering, CSN och ledigheter. Gymnasiet har även utarbetat en ny handlingsplan för närvaroarbeta som utgått från grundskolornas handlingsplan.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Den totala närvaron inom grundskola och gymnasieskola ska öka	87 %	88 %

3.1.2.5 Andelen gymnasieelever som går ut gymnasiet på tre år ska öka

Årsprognosen är att nämndmålet ej kommer att uppnås.

Resultaten för andelen gymnasieelever som går ut gymnasiet på tre år blir klara först i december. De senaste fyra åren var resultaten varit fluktuerande, år 2022 minskade andelen jämfört med 2021.

Avgångseleverna 2023 påbörjade gymnasieskolan under pandemiåren, vilket har varit utmanande för både skolan och eleverna. Den så kallade studieskulden är tydlig för den här årskullen.

För gymnasiet visar de preliminära resultaten för 2023 att de genomsnittliga betygspoängen för alla avgångselever har minskat något från föregående år från 14,0 till 13,8 betygspoäng. Den genomsnittliga betygspoängen för gymnasieelever med examen har även den minskat till 14,2 från 15,3. Det är tydligt att eleverna som hade förlängd studiegång (4:e år) påverkade resultatet negativt. Andelen elever med examen minskade något, men är fortfarande högre än riket. Resultaten är preliminära och kan komma att ändras beroende på resultat från förlängningselever.

Gymnasiet ser att genomströmningen tar längre tid då elever med svag studiebakgrund inte lyckats fullfölja sin utbildning eller behöver längre tid för att genomföra den. Betydligt fler elever än tidigare år har en förlängd undervisning enligt 9 kap. 7 § gymnasieförordningen. Det fanns även elever som väljer att inte förlänga sin utbildning och avslutar därmed studierna utan examen.

Elever som gör studieuppehåll eller börjar på ett introduktionsprogram kan behöva ett fjärde eller femte studieår för att slutföra ett nationellt program i gymnasieskolan. Därutöver finns det elever som behöver längre tid på sig att slutföra gymnasieutbildningen av andra orsaker samt elever som avbryter sina studier. En orsak till en lägre genomströmning i kommunen är att gymnasieskolan har en mycket hög andel elever som påbörjar gymnasiet på ett av IM-programmen och att ingångsvärdet (elevernas meritvärde från åk 9) var relativt lågt i jämförelse med riket.

Genomströmningen påverkas även av program- och skolbyten. Det har blivit vanligare att programbyte eller avbrott sker sent under läsåret vilket innebär att elever har behov av att börja om i årskurs 1 efter ett programbyte, vilket i sin tur påverkar genomströmningen i gymnasieskolan.

Med tanke på resultaten har gymnasieskolan vidtagit en hel del åtgärder som exempelvis fortsatt arbete kring närvaro, motivationshöjande insatser, psykisk hälsa, ledarskap i klassrummet, lärarledd extra studietid, tätare uppföljningar av elevernas resultat samt att erbjuda sommarskola (frivillig lovskola på gymnasiet).

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Andelen gymnasieelever som går ut gymnasiet på tre år ska öka		55 %

3.2 Nämndens uppdrag

3.2.1 Översyn för att stimulera högpresterande elever och elever med särskild begåvning

En likvärdig utbildning förutsätter att elevers olika behov och förutsättningar beaktas. Enligt skollagens 3 kap §2 ska elever som lätt uppfyller de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Även elever med särskild begåvning mår bra av att få stora utmaningar utifrån sina styrkor och få diskutera på sin nivå. Sektor Bildning har under hösten 2022 tagit fram en vägledning för personal inom förskola,

grundskola och gymnasieskola i Östhammars kommun med fokus på barn och elever med särskild begåvning.

Barn- och utbildningsnämnden (BUN) har givit sektor Bildning i uppdrag att genomföra en översyn av arbetet med att stimulera högpresterande elever samt elever med särskild begåvning. Uppdraget kommer att redovisas för BUN under höstterminen 2023.

3.2.2 Helhetsgrepp kopplat till yrkesinriktade gymnasieprogram

Elever som gått ett yrkesprogram har mycket goda möjligheter till anställning, inte bara när det gäller första jobbet. Yrkesprogrammen ger goda utvecklingsmöjligheter i yrkeslivet och även till eget företagande. Möjligheten att senare läsa på högskola och yrkeshögskola finns också. Kompetensförsörjningen är en utmaning inom alla branscher och yrken. Rekryteringsproblematiken och kompetensbristen är särskilt stor inom yrken som kräver utbildning inom yrkesprogram.

I Östhammars kommuns gymnasieskola gick 34,1 % av eleverna ett yrkesprogram (2022), jämfört med riket 29,2 %, , 46,9 % ett högskoleförberedande program och 18,9 % ett introduktionsprogram. I augusti 2023 går 36,1 % av eleverna ett yrkesprogram, medräknat även de som går ett introduktionsprogram mot yrkesprogram (IMV) är det 38,7 %.

Av folkbokförda elever gick 44,9 % av eleverna ett yrkesprogram (2022), jämfört med riket 29,2 procent, 44,1 procent ett högskoleförberedande program och 10,9 procent ett introduktionsprogram.

Barn- och utbildningsnämnden har givit sektor Bildning i uppdrag vid nämndens sammanträde den 27 april att redovisa hur skolan arbetar för att stärka attraktiviteten för yrkesprogrammen och även de högskoleförberedande programmen i kommunen. Uppdraget kommer att redovisas under höstterminen 2023.

3.2.3 Nattis av familjedaghem

Uppdraget är slutfört genom att utredning presenterades och beslut fattade på nämndens sammanträde 2023-06-08. Barn- och utbildningsnämnden beslutade att inte återinföra barnomsorg på obekvämt arbetstid. Motiveringen till beslutet är att verksamheten är mycket kostsam och den är heller inte lagstadgad.

3.2.4 Kostnadseffektiv hemspråksundervisning

För elever med annat modersmål än svenska ska modersmålsundervisning ge eleven möjlighet att läsa sitt modersmål som ett ämne i skolan. Modersmålet har stor betydelse för barns språk, identitets-, personlighets- och tankeutveckling och syftet med modersmålsundervisning är att ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i och om sitt språk. Bestämmelser om modersmålsundervisning finns i skollagen (2010:800), skolförordningen (2011:185) och gymnasieförordningen (2010:2039). Det finns ingen rätt till modersmålsundervisning i förskolan, för elever i förskoleklass och i fritidshemsverksamhet. Dock ska förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet medverka till att barn och elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål samt sträva efter att skapa förutsättningar för barn och elever att använda både svenska och sitt modersmål. Genomlysningen ska innefatta en kartläggning om vilka krav lagstiftningen ställer och

en redovisning om vad Östhammars kommun erbjuder i form av modersmålsundervisning och studiehandledning samt förslag på hur modersmålsundervisningen kan genomföras kostnadseffektivt.

Barn- och utbildningsnämnden har givit sektor Bildning i uppdrag den 27 april att göra en genomlysning av kommunens modersmålsundervisning och studiehandledning samt att säkerställa att det genomförs kostnadseffektivt. Uppdraget kommer att redovisas vid nämndens sammanträde under höstterminen 2023.

4 Ekonomiskt utfall per 2023-08-31 samt helårsprognos (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
6 Barn- och utbildningsnämnden	600 BILDNING, STAB	-160 540	-136 627	23 913	-240 654	-230 354	10 300
6 Barn- och utbildningsnämnden	601 GYMNASIET OCH VUXENUTBILDNING	-40 312	-38 532	1 781	-60 564	-60 564	-1
6 Barn- och utbildningsnämnden	603 GRUNDSKOLA	-135 189	-134 275	914	-200 918	-204 619	-3 700
6 Barn- och utbildningsnämnden	604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGISK OMSORG	-67 187	-66 454	733	-100 085	-100 882	-797
6 Barn- och utbildningsnämnden	605 KULTURSKOLAN	-3 840	-2 870	970	-5 731	-5 731	0
		-407 069	-378 759	28 310	-607 951	-602 150	5 801

I kolumnen funktion / enhet visas nämndens budget uppdelad på ett för nämnden ändamålsenligt vis.

Barn- och utbildningsnämndens nettobudget för 2023 uppgår till 607 951 tkr, vilket kan jämföras med föregående års nettobudget på 600 885 tkr. För tertial 2 visar nämnden ett överskott om 28 310 tkr vilket ger en avvikelse för perioden om 7 procent.

Den totala avvikelsen i form av ett överskott på centrala poster förklaras av följande:

- Barnomsorgsövergripande + 1 350 tkr
- Elevstödsenheten + 2 111 tkr
- IT (hårdvara, mjukvara, mm) + 681 tkr
- BoU-kontor - 969 tkr
- Köp/försäljning platser + 5 752 tkr
- Fastighetskostnader + 2 765 tkr
- Skolskjuts + 7 185 tkr
- Kapitalkostnader + 608 tkr
- Avstämning/reserv (barn och elever), statsbidrag + 4 071 tkr
- Övriga poster + 356 tkr

Totalt överskott centrala poster cirka + 23 910 tkr

Posten barnomsorgsavgifter har för 2023 varit för lågt uppräknad och därmed för lågt budgeterad. Resultatet av detta är att prognosen på helår för barnomsorgsavgifter är ett överskott om cirka + 2 000 tkr. Resterande del av Maxtaxebidraget kommer regleras under hösten varför periodresultatet (+ 1 350 tkr) är något för lågt för perioden.

Under vårterminen konstaterades att det är ett visst överskott på centrala poster. Innan vårterminens slut beslutades därmed att från "övrigt posten" i central budget utöka tilläggsbeloppet för grundskola (1 000 tkr) och förskola (500 tkr), till höstterminen har enheterna kunnat söka tilläggsbelopp och även fått besked om tilläggsbeloppen i sin budget. Elevstödsenheten för perioden ett överskott då tilläggsbeloppen regleras under höstterminen.

IT-posten har för perioden ett överskott och vilket i sin helhet härrör till it-utrustning för barn/elev, administrativ personal och pedagoger. Då statsbidraget Likvärdig skola tillkommer under hösten (1 000 tkr) kommer överskottet vara ännu större då även det avser it-utrustning. Proaktiva inköp kommer att ske under 2023 av it-utrustning.

Underskottet på posten BoU-kontor regleras under höstterminen av statsbidraget Likvärdig skola där en tjänst finansieras inom statsbidraget.

Gällande köp/försäljning platser är det ett stort överskott för perioden. Budgeten för denna post är fördelad på 12 månader och under sommarmånaderna då kostnaderna minskar för denna post genereras ett överskott. Dock kommer överskottet att behövas till höstterminen då kostnaderna återigen ökar. Räknar dock med att nå en budget i balans på posten.

Fastighetskostnader: För perioden och på helår kommer budgeten för ordinarie hyror att överskridas med cirka 1 500 tkr. Överskottet härrör i sin helhet till "fastighetsreserven" som avser den pott som barn- och utbildningsnämnden fått till hyra för nya förskolor i Österbybruk och Östhammar. Mineralen i Österbybruk är tillfullo fakturerad i år dock är det en halvårshyra på Fröet i Östhammar (vilket kommer ge full effekt först 2024). Under 2023 har ingen ytterligare paviljongen tagits i bruk och det kommer heller ingen

avetableringskostnader för paviljonger under 2023 (dessa avtal löper till 2025). Prognosen på helår är att det kommer bli ett överskott om cirka 3 000 tkr på fastighetsreserven.

Likt för köp/försäljning platser är budgeten för skolskjuts/inackordering 12 månader och under sommarmånaderna blir det ett stort överskott då kostnaderna minskar. Inom skolskjutsbudgeten har en återbetalning om cirka 1 500 tkr gjorts från Upplands Lokaltrafik under 2023 som avsåg år 2022 (detta utan tidigare avisering) vilket förklarar överskott för perioden. Även under vårterminen 2023 har återbetalningar gjorts om ca 600 tkr. Bortser vi från återbetalningarna som avser år 2022 så är budgeten för första halvåret tillfullo inte nyttjad per månad (cirka 1 000 tkr för perioden). Prognosen på helår är att det kommer bli ett överskott om cirka 2 000 tkr.

På posten kapitalkostnader har enheterna under perioden fått lämna in önskemål på lokalanpassningar utifrån behov varav de allra flesta önskemål har beviljats. Dock är ett bekymmer under året att det tar tid för enheterna att få arbetet utfört varför det finns en risk att det blir ett överskott på denna post om cirka 300 tkr.

Gällande posten avstämning/reserv är det ett överskott för perioden. Prognosen visar att det är fler barn/elever på enheterna än vad de fått budget för varför cirka 2 300 tkr kommer nyttjas av avstämning/reserv. Resterade del av potten kommer att redovisas som överskott för att täcka upp mot de enheter som går med underskottet under året.

Under perioden har bland annat statsbidragen "kvalitetshöjande åtgärder i förskola 2023" bidragsram 2 och "personalförstärkning speciallärare 2023" utbetalats vilket bidrar till överskott för perioden. Vid bokslut 2022 flyttades pengar för statsbidrag som eventuellt skulle återbetalas, under året har konstateras att allt inte kommer behöva återbetalas vilket bidrar till överskott för perioden.

Nedan visas avvikelser för perioden samt en prognos för helår för respektive skolform. Vad gäller kommentar för skolformerna läs mer under kapitel 6 Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter.

Gymnasiet och vuxenutbildningen + 1 781 tkr (budget i balans helår)

Grundskola + 914 tkr (underskott - 3 700 tkr på helår)

Förskola + 733 tkr (underskott - 800 tkr på helår)

Kulturskola + 970 tkr (budget i balans helår)

Sammanfattningsvis prognostiserar Barn- och utbildningsnämnden ett överskott om 5 800 tkr för 2023. Överskottet avser hyresreserv om 3 000 tkr, återbetalningar från UL 2 000 tkr samt överskott på barnomsorgsavgifter. Övriga centrala överskott "täcker upp" för underskott på enheterna. Under början av höstterminen då det konstaterats att det kommer bli ett överskott på helår är en åtgärd att förskolor och fritidshem ska få stärka bemanningen för hösten med en vikariepool. Enheterna har även fått ser över behov av arbetskläder och inköp för detta kommer ske under 2023.

Övriga åtgärder som har gjorts under perioden är att samtliga enheter haft budgetuppföljning med ekonom och verksamhetschef. Vid uppföljning har avstämning av budgeten gjorts men även stämt av resursfördelning per klass och termin.

5 Investeringsutfall och helårsprognos (tkr)

Tabell

Projekt	Tilldelad budget 2023	Överflyttad budget fr. 2022	Total budget 2023	Prognos helår 2023	Avvik. helårsprognos / totalbudget 2023	Utfall ack aug 2023
8001 Invent. gr.sk.pl. Österbybruk	0	629	629	629	0	551
8012 Möbler Bruksgymnasiet 15 år	0	0	600	600	0	0
8016 Invent. gr.sk.pl. Alunda	0	675	675	675	0	32
8027 Öregrundsskola inventarier	0	0	200	200	0	120
8037 Frösåkersskolan inventarier	0	2 170	2 170	1 000	1 170	211
8038 Ny förskola Östhammar	0	2 000	2 000	1 000	1 000	302
8039 Ny förskola Österbybruk	0	1 530	1 530	1 530	0	315
8500 Ofördelat Återinv förskolor	1 500		1 500	0	1 500	0
8501 Ofördelat Återinv grundskolor	2 500		2 200	400	1 800	0
8502 Ofördelat Återinv övr verksamh	500		0	0	0	0
	4 500	7 004	11 504	6 034	5 470	1 531

Österby-, Oland-, och Frösåkersskolan har samtliga skickat in en plan på vad enheterna behöver investera i och göra under året och arbetet med detta är nu igång. Fröet och Mineralen fortsätter sin investering enligt plan.

Gällande de ofördelade medlen på totalt 4 500 tkr finns följande beslut:

- Bruksgymnasiet och vuxenutbildning 600 tkr (väggar, möbler)
- Öregrunds skola 200 tkr (symaskiner, möbler)
- Ekeby skola (diverse möbler matsal och utrustning gymnasal och lärosal)

Fler projekt kan komma under perioden då behov finns.

6 Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr)

Funktion	Enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
600 BILDNING, STAB	6000 BILDNING, STAB	-2 737	-7 075	4 337	-4 075	-6 075	2 000
600 BILDNING, STAB	6001 BoU-kontor	4 891	5 861	-969	7 150	7 150	0
600 BILDNING, STAB	6002 BUN	1 059	983	76	1 588	1 588	0
600 BILDNING, STAB	6003 Skolledningen	246	164	82	369	369	0
600 BILDNING, STAB	6005 Köp/försäljning platser	46 367	40 615	5 752	69 550	69 550	0
600 BILDNING, STAB	6006 Fastighetskostnader	75 711	72 946	2 765	113 567	110 567	3 000
600 BILDNING, STAB	6007 Skolmältider	0	-6	6	0	0	0
600 BILDNING,	6008 Skolskjuts/inackorder	21 630	14 446	7 184	32 445	30 445	2 000

STAB	ing						
600 BILDNING, STAB	6009 Kapitalkostn o investeringar	4 313	3 705	608	6 469	6 169	300
600 BILDNING, STAB	6011 BO övergripande, Övrigt	9 061	4 990	4 071	13 591	10 591	3 000
Summa 600		160 540	136 627	23 913	240 654	230 354	10 300
601 GYMNASIET OCH VUXENUTBI LDNING	6010 GY.SKOLA, VUX.UTB OCH AME CENT	2 373	2 300	73	3 569	3 569	0
601 GYMNASIET OCH VUXENUTBI LDNING	6701 BRUKSGYMNASIE T	26 234	26 045	189	39 343	39 344	0
601 GYMNASIET OCH VUXENUTBI LDNING	6702 MODERSMÅLSEN HETEN	2 775	2 770	5	4 172	4 172	0
601 GYMNASIET OCH VUXENUTBI LDNING	6801 KOMMUNENS AKTIVITETSANSV AR	481	317	163	722	722	0
601	6901	8 450	7 099	1 351	12 758	12 758	0

GYMNASIET OCH VUXENUTBI LDNING	VUXENUTBILDNI NG						
Summa 601		40 312	38 532	1 781	60 564	60 564	-1
603 GRUNDSKOL A	6020 GRUNDSKOLA CENTRALT	8 970	8 116	854	13 489	13 489	0
603 GRUNDSKOL A	6201 EDS FRITIDS	3 273	3 397	-124	4 909	4 909	0
603 GRUNDSKOL A	6202 KRISTINELUNDS FRITIDS	1 543	1 663	-121	2 258	2 358	-100
603 GRUNDSKOL A	6204 ÖREGRUNDS FRITIDS	1 483	1 492	-10	2 192	2 192	0
603 GRUNDSKOL A	6207 VRETA FRITIDS	2 338	2 575	-237	3 518	3 518	0
603 GRUNDSKOL A	6208 OLAND FRITIDS	2 947	2 469	479	4 345	4 345	0
603 GRUNDSKOL A	6209 EKEBY FRITIDS	647	547	100	972	972	0
603 GRUNDSKOL	6210 ÖSTERBYBRUK	2 393	2 160	233	3 583	3 583	0

A	FRITIDS						
603 GRUNDSKOL A	6290 FRITIDSKLUBB GIMO	125	111	13	187	237	-50
603 GRUNDSKOL A	6291 FRITIDSKLUBB ÖSTHAMMAR	366	487	-121	551	801	-250
603 GRUNDSKOL A	6301 FRÖSÅKERSSKOL AN	24 399	23 480	919	36 616	36 617	0
603 GRUNDSKOL A	6302 EDSSKOLAN	8 232	8 760	-528	12 211	12 811	-600
603 GRUNDSKOL A	6303 KRISTINELUNDSS KOLAN	2 970	3 383	-414	4 468	5 068	-600
603 GRUNDSKOL A	6305 ÖREGRUNDS SKOLA	6 667	6 045	622	9 857	9 857	0
603 GRUNDSKOL A	6307 VALLONSKOLAN	12 493	12 627	-134	18 642	18 942	-300
603 GRUNDSKOL A	6308 VRETASKOLAN	7 758	8 109	-352	11 591	11 591	0
603 GRUNDSKOL A	6310 OLANDSSKOLAN	24 269	24 319	-50	36 013	36 413	-400

603 GRUNDSKOL A	6311 EKEBY SKOLA	1 187	1 070	117	1 676	1 676	0
603 GRUNDSKOL A	6312 ÖSTERBYSKOLAN	17 847	17 231	616	26 140	26 440	-300
603 GRUNDSKOL A	6401 ANPASSAD GRUNDSKOLA	5 286	5 919	-633	7 700	8 800	-1 100
603 GRUNDSKOL A	6402 11:ANS FRITIDS	-1	316	-317	0	0	0
Summa 603		135 189	134 275	914	200 918	204 619	-3 700
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6030 FÖRSKOLA OCH PED.OMSORG CENTR	5 309	5 613	-304	7 985	7 985	0
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6101 LOGÅRDEN FÖRSKOLA	5 971	5 960	11	8 431	8 431	0
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6102 TOMTBERGA FÖRSKOLA 1	4 820	4 799	20	6 777	6 777	0

604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6103 MARIEBERG FÖRSKOLA	5 228	5 275	-47	7 384	7 484	-100
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6104 NYA TOMTBERGA FÖRSKOLA 2	2 285	2 451	-166	2 169	2 369	-200
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6105 SKUTAN FÖRSKOLA	4 648	4 603	45	6 916	6 916	0
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6106 TÄRNAN FÖRSKOLA	0	0	0	0	0	0
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6107 Fröets förskola	1 274	547	727	4 570	3 970	600
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6108 RUBINEN FÖRSKOLA	4 184	4 103	81	6 234	6 334	-100

604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6109 DIAMANTEN FÖRSKOLA	4 972	4 957	15	7 291	7 391	-100
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6111 FURUSTUGAN FÖRSKOLA	7 389	7 518	-129	11 059	11 359	-300
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6113 ALMA FÖRSKOLA	6 536	6 420	117	9 737	10 137	-400
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6114 EKEBY FÖRSKOLA	1 677	1 703	-26	2 522	2 522	0
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6116 GRANEN FÖRSKOLA	3 248	3 033	215	4 751	4 951	-200
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6117 EKEN FÖRSKOLA	4 412	3 796	615	6 486	6 186	300

604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6118 MINERALLEN FÖRSKOLA	3 865	4 169	-304	5 709	5 909	-200
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6123 FAMILJEDAGHEM ALUNDA	1 141	1 137	4	1 716	1 816	-100
604 FÖRSKOLA OCH PEDAGOGIS K OMSORG	6131 ÖPPEN FÖRSKOLA	229	370	-141	345	345	0
Summa 604		67 187	66 454	733	100 085	100 882	-797
605 KULTURSKO LAN	6501 KULTURSKOLAN	3 840	2 870	970	5 731	5 731	0
Summa 605		3 840	2 870	970	5 731	5 731	0
SUMMA		407 069	378 759	28 310	607 951	602 150	5 801

Övergripande kommentar alla enheter

Personalomkostnadspålägg höjs för kommuner och regioner under 2023. Detta i kombination med ett ökat lönepåslag under 2023 gör att personalkostnaderna blir en stor utmaning i år.

Enheterna har sedan innan årsskiftet och löpande under året fått se över sin resursfördelning och planering av verksamheten. Sjukskrivningar/tjänstledigheter tillsätts inte utan befintlig personal ”täcker upp” för varandra alternativt tas ersättare in som är mindre kostsam än ordinarie personal. Även övriga inköp har blivit dyrare under 2023 på grund av inflationen, vilket kräver prioritering och planering av enheterna.

Gymnasiet och vuxenutbildning + 1 781 tkr (budget i balans helår)

Överskottet härrör i sin helhet till vuxenutbildningen. Staten finansierar via Skolverket till viss del yrkesutbildning inom ramen för vuxenutbildningen. Bidraget betalas ut i efterskott i förhållande till vilken utbildning man producerat under året.

Grundskola + 913,8 tkr (underskott - 3 700 tkr helår)

Utbetalning av statsbidraget Likvärdig skola har genomförts i juni, fördelningen är ej gjord på helår varför det blir ett överskott för perioden på grundskolor.

Ed-, Frösåker- och Öregrundskolan får ersättning för Ukrainska elever vilket är ett viktigt tillskott i budgeten för enheterna och en anledning till varför Frösåker- och Öregrundskola når en budget i balans.

Under perioden har åtgärder gjorts för att stärka enheternas budget. Potten för tilläggsbelopp som grundskolorna har kunnat söka har utökats. Beloppen som skolorna fått beviljade har medräknats i prognosen på helår. Fritidshemmen har fått ett budgettillskott för att tillsätta en vikariepool under höstterminen i syfte att för att stärka upp bemanningen.

De enheter som fortsatt har utmaning med sin budget är Ed- och Kristinelundskolan. Underskottet för lågstadieskolorna är de som avviker mest för perioden och helår i förhållande till deras budget. Edsskolan prognostiserar ett underskott på helår om - 600 tkr (avvikelse mot budget -4,5 %). Edsskolan har erhållit bidrag för Ukrainska elever för året men detta räcker inte för att nå en budget i balans. Orsaken till underskottet är att under hösten 2022 utökades personalstyrkan då enheten hade ett överskott. Ett höjt personalomkostnadspålägg under 2023 och en utökad personalstyrka gör att enheten inte kommer att nå budget i balans på helår trots insatser som gjorts under året.

Kristinelundskolan prognostiserar ett underskott om - 600 tkr (-13,4 %) och Kristinelund fritids underskott på helår är -100 tkr (-4,4 %). Något färre elever än 2022 men med oförändrad personalstyrka ger en något lägre budget men samma kostnader för personal.

Anpassad grundskola har en tilldelad rambudget. På helår är prognosen ett underskott om - 1 100 tkr (-14,3 %). Fler antal elever som kräver mer resurser gör att enheten med sin tilldelade rambudget inte räknar med att kunna nå budget i balans på helår.

Oland-, Vallon-, och Österbyskolan prognostiserar ett underskott på helår, men samtliga enheter befinner sig i spannet 1,1 - 1,6 % i avvikelse mot budget.

Fritidsklubb Östhammar prognostiserar ett underskott om -250 tkr (- 45,5 %) på helår även Fritidsklubb Gimo prognostiserar ett underskott om - 50 tkr (- 26,4 %). Vad gäller fritidsklubbarna är det problematiskt för dem att nå en budget i balans då budgeten är för låg i förhållande till vad det kostar att ha personalen närvarande. Enligt nämndens beslut avvecklades de två fritidsklubbarna i Gimo respektive Östhammar. Från höstterminen 2023 hänvisas elever i åk 4-6 på dessa orter till fritidshemmen på lågstadieskolorna på respektive ort. Fritidsklubbarna var små enheter som hade svårt att hålla budget i balans. Effekten blir nu att det inte blir lika stora underskott på de enheterna och fritidshemmen får en viss skjuts i budgeten då det fylls på med barn, visserligen kan de behöva ta in mer personal, men budgeten gynnas av fler barn.

Förskola +733 tkr (underskott - 800 tkr helår)

Utbetalning av statsbidraget Kvalitets höjande åtgärder har genomförts i juni, fördelningen är ej gjord på helår varför det blir ett överskott för perioden på förskolor.

Framför allt Skutan och Logården är de förskolor som får ersättning för Ukrainska barn vilket är ett viktigt tillskott i budgeten för enheterna och en anledning till varför de når en budget i balans.

Under perioden har åtgärder gjorts för att stärka enheternas budget. Potten för tilläggsbelopp som förskolorna har kunnat söka har utökats. Beloppen som förskolorna fått beviljade har medräknats i prognosen på helår. Enheterna har också fått ett budgettillskott för att tillsätta en vikariepool under höstterminen för att stärka upp bemanningen.

Alunda, Gimo och Österbybruk är orterna i kommunen som har färre barn än budgeterat. Prognosen för hösten vad gäller barn är fortsatt dyster och osäker. På grund av minskat barnantal är det dessa orter som har störst utmaning att planera sin verksamhet och nå en budget i balans. Utvecklingen är att enheterna är i behov av extra pengar i form av särskilt stöd utöver sin vanliga budget detta för att kunna ha anpassa sin verksamhet efter rådande läge.

I Alunda är prognosen färre barn och förskolorna har platser kvar att fylla till hösten. Dock har enheterna redan en tjänstefördelning som det blir problematiskt att ändra i då det helt plötsligt kan tillkomma barn. Alunda är orten som har största utmaningen att nå en budget i balans i år. Helårsprognos för Alunda som ort är - 800 tkr.

I Gimo är prognosen färre barn. Då det varit viss osäkerhet kring paviljongen (Diamanten) - har de permanenta platserna i Gimo fyllts i första hand. Därmed har de som önskat plats på Diamanten i första hand fått plats på Rubinen. Helårsprognos för Gimo som ort är - 200 tkr.

I Österbybruk är prognosen färre barn. Tjänstefördelningen ser lite olika ut mellan enheterna. Mineralen har fler personal som arbetar heltid varför underskottet blir högre på den enheten än på exempelvis Eken som har ungefär lika många personal men där fler arbetar deltid. Helårsprognos för Österbybruk som ort är - 100 tkr.

I Östhammar är prognosen fler barn vilket genererar mer i budget för enheterna. I höst kommer avveckling av paviljonger ske i Östhammar då förskolan Fröet öppnar den 4 september, vilket kommer att påverka alla förskolorna i Östhammar på ett eller annat sätt. Nya förskolan Fröet har likt övriga förskolor fått en budget för året. Fröet och Tomtberga 2 har fått en budget för ett halvår dock har Fröet öppet fem månader och

Tomtberga 2 har öppet sju månader vilket gör att Fröet under 2023 kommer att gå med överskott och Tomtberga 2 med ett underskott på grund av denna fördelning. Framför all Logården i Östhammar får ersättning för Ukrainska barn under året vilket är ett viktigt tillskott i budgeten. Östhammar som ort prognostiserar ett överskott om + 300 tkr.

I Öregrund är prognosen färre barn dock så är det fler barn under 3 år som tillkommer vilket ändå genererar mer i budget för enheten. Skutan erhåller också ersättning för Ukrainska barn vilket gör att enheten når budget i balans på helår.

Under 2023 kommer ytterligare bidrag att rekvireras inom ramen för "kvalitetshöjande åtgärder i förskola" vilket bland annat gör att enheterna kan arbeta med att bibehålla och rekrytera personal i förskolan.

Kulturskolan + 970 tkr (budget i balans helår)

Överskott för perioden avser flytt av bidrag från Kulturrådet. Bidraget nyttjas läsårsvis. Kulturskolan räknar med att nå budget i balans på helår.

Delårsrapport 2023 – Individ- och familjenämnden

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

Innehållsförteckning

1	Nämndens sammanfattning	3
2	Väsentliga personalförhållanden	4
3	Nämndens mål och uppdrag	7
3.1	Nämndmål	7
3.2	Nämndens uppdrag	9
4	Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr).....	10
5	Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr).....	12
6	Nyckeltal	13
6.1	Myndighet Barn och unga	13
6.2	Myndighet Vuxen.....	15
6.3	Myndighet Äldre.....	16
6.4	Myndighet LSS.....	16

1 Nämndens sammanfattning

Personalförhållanden

Nämndmålet om en trivsamt arbetsplats mäts genom sjukfrånvaro på helårsbasis. Sjukfrånvaron inom nämndens verksamhetsområde är 5,8 %. Utfallet står sig väl i relation till kommuntotalen.

Målet är uppnått och prognosen är att nämndmålet om bra arbetsmiljö kommer uppnås även för helåret.

Nämndens mål

Målet är uppnått och prognosen är att målet kommer att uppnås på helårsbasis avseende *Upplevelsen av trygghet ska öka, Uplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka, God ekonomisk hushållning - budget ska följas och Uplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka.*

Nämndens uppdrag

Förvaltningen har getts i uppdrag att arbeta för *Arbetslinjen före bidragslinjen, rätt till stöd för barn, unga, vuxna, äldre samt funktionsnedsatta*. Arbetslinjen har tillämpats under flera år och arbetet i uppdragets riktning fortgår under året.

Förvaltningen har även getts uppdraget att införa *möjligheten att få trygghetslarm utan biståndsbedömning*, för den som önskar, är boende i kommunen och är över 65 år. Arbetet med att utreda förutsättningarna har påbörjats under första halvåret 2023.

Ytterligare ett uppdrag är att *arbeta för stärkt samarbete* i syfte att barn, unga och vuxna i behov av stöd ska få sina behov tillgodosedda. Inom Individ- och familjenämndens verksamhetsområde har fokus under första halvåret varit att förbättra samverkan med verksamheter inom Barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde.

Ekonomiskt utfall och årsprognos

Nämnden prognostiserar inte för **budget i balans på helår**.

Individ- och familjenämnden uppvisar ett överskott om 2,8 mnkr för årets första åtta månader. Av överskottet tillhör 1 mnkr området Vuxen, myndighet där kostnaden för utbetalda enskilda bistånd har varit lägre än budgeterat. Utöver detta har nämnden budgeterat för fler och dyrare placeringar än vad som realiserats under den gångna tidsperioden.

2 Väsentliga personalförhållanden

Sjukfrånvaron för tertial 2 2023 är den andra uppföljningsperioden där statistiken presenteras uppdelad för de båda nämnderna. Det gör att det inte finns historisk data att relatera utfallet till, utöver helårsresultat för de samlade verksamheterna under tidigare Socialnämnden och tertial 2-resultat för nuvarande Vård- och omsorgsnämnden. Individ- och familjenämndens utfall vid tertial 2-rapportering 2023 är 5,8 % (kvinnor 5,9 %, män 4,9 %), att jämföra med helårsutfall för Socialnämnden 2022 på 8,7 % och utfall för verksamheter under Vård- och omsorgsnämnden vid tertial 2 2023, som landade på 8,6 % (kvinnor 9,3 %, män 5,5 %). Utfallet för sjukfrånvaro vid tertial 2 inom verksamheter under Individ- och familjenämnden står sig även väl i relation till kommundatalen.

Inom verksamhet Myndighet har antalet långtidssjuka minskat mellan tertial 1 och tertial 2 och enheterna har endast belastats med perioder av kortare sjukfrånvaro. Öppenvården har haft visst bortfall under vår och sommar men är fulltaliga igen vid tiden för upprättande av delårsrapporten.

Sjuktal

Nämnd	2021	2022	Augusti 2022 - Juli 2023
Barn- och utbildning	6,7	7,2	6,7
- kvinna	7,2	7,4	6,9
- man	4,9	5,5	5,6
Bygg och miljö	2,1	3,2	6,3
- kvinna	3,7	5,5	10,5
- man	0,9	1,5	3,3
Individ- och familj			5,8
- kvinna			5,9
- man			4,9
Kommunstyrelsen	5,4	6,7	6,1
- kvinna	6,7	8,2	7,1
- man	2,4	3,7	3,7
Kultur- och fritid	5,1	6,9	5,1
- kvinna	6,3	6,3	5,6
- man	3,2	8,1	4,5
Vård- och omsorg			8,6
- kvinna			9,3
- man			5,5
Socialnämnden (t.o.m. 2022)	8,3	8,7	

- kvinna	9	9,4	
- man	4,1	5,6	
Östhammars kommun	7,4	8,1	7,6
- kvinna	8,1	8,7	8,1
- man	4,2	5,5	5,4

3 Nämndens mål och uppdrag

3.1 Nämndmål

3.1.1 Verksamhetsmål med betydelse för god ekonomisk hushållning

3.1.1.1 God ekonomisk hushållning - budget ska följas

Nämndmålet är inte uppnått, då målet om budgetföljsamhet uppnås vid en maximal budgetavvikelse om +/- 1%.

Årsprognosen är att nämndmålet ej kommer att uppnås.

Såväl periodens resultat som årsprognos behandlas närmare under rubriken 4. Ekonomiskt utfall och årsprognos.

3.1.2 Övriga nämndmål

3.1.2.1 Upplevelsen av trygghet ska öka

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet nås för helåret.

Resultat och prognos baseras på att verksamheterna inom Individ- och familjenämndens område arbetar kontinuerligt och aktivt med trygghetsskapande insatser. Delmålet på verksamhetsnivå lyder *Rättssäkert, tydligt och i klarspråk*.

Nämndens verksamheter följer kammarrättsdomar och socialstyrelsens allmänna råd samt arbetar kontinuerligt med att skriva i klarspråk i direktkontakt med individer och vid information på kommunens hemsida eller i andra kanaler.

Domar gällande myndighetens ärenden cirkuleras för kännedom och tolkning av förvaltningsrätten.

Genomgång av riktlinjer genomförs. LSS klar och SoL under hösten 2023.

Nyheter som kommer via Infosoc tas upp på sektionmöten, för kännedom och diskussion.

Rättsläget bevakas löpande och riktlinjer och bedömningar uppdateras efter förändringar. Till exempel gjordes en revidering av riktlinjer för ekonomiskt bistånd under våren, utifrån en dom som gjort att bedömningar skall göras på ett annat sätt än tidigare.

Medarbetare inom nämndens verksamhetsområde har deltagit i de utbildningar som bedömts rimliga i förhållande till relevans, kostnad och behov. En svårighet är att det erbjuds väldigt få utbildningstillfällen inom områdena socialpsykiatri och ekonomiskt bistånd.

Rekrytering av medarbetare med lämplig högskoleutbildning har haft hög prioritet, vilket resulterade i två nyanställningar under våren.

8 (17)

3.1.2.2 *Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka*

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet nås för helåret.

Baserat på målformuleringen att upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska *öka*, görs bedömningen att målet är uppnått och att prognosen för helåret är detsamma. Anledningen till resultatet och den positiva prognosen är att verksamheten genomfört en rad förändringar det senaste året, och fortsätter under innevarande, i syfte att förbättra tillgänglighet, bemötande och kvalitet. Bland annat har en samlad öppenvård skapats för att bättre tillmötesgå invånares behov, inom nämndens verksamhetsområde.

Inom ramen för målet har verksamheten upprättat ett antal delmål. Dessa handlar om att såväl Öppenvården som enheten Barn och unga ska erbjuda förebyggande insatser och att alla enheter inom Myndighet ska arbeta aktivt med medarbetarnas kompetensutveckling. Utifrån delmålen har enheterna planerat ett antal aktiviteter som är pågående men inte avslutade.

Vid tiden för upprättande av delårsrapport har Öppenvården förebyggande insatser riktade till barn, föräldrar och vuxna. Enheten förbereder också en insatskatalog som ska stämma med myndighetens behov. Verksamheten kommer utvärdera det första året som gemensam öppenvård under sensommaren 2023, där området förebyggande utgör en del. Öppenvården har även upprättat PRIO-grupper med särskilt fokus på behov av kompetensutveckling och insatser. Öppenvården har också kompetens- och utvecklingsarbete i storgrupp en gång i månaden där arbetsgruppen själva kan bidra med kompetens till övriga gruppen och där arbetsgruppen också kan bjuda in annan aktör för gemensam kunskapsfördjupning.

Inom enheten Barn- och unga pågår ett samverkansarbetet med polisen vid hembesök och ett kontinuerligt samarbete med skolan. I övrigt fortgår kompetensutveckling genom enstaka kurser men också kompletterande akademiska studier om behovet finns.

3.1.2.3 *Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka*

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet nås för helåret

Upplevelsen av en bra arbetsmiljö kommer att mätas först under hösten 2023 och kan då jämföras med tidigare mätningar i de delar av kommunen där samma mätning gjorts tidigare. Mätmetoden är OSA-enkät (organisatorisk och social arbetsmiljö). Men utifrån målformuleringen att upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska *öka* görs bedömningen att målet är uppnått och att resultatet kommer stå sig. Arbete med arbetsmiljö pågår löpande under året i form av t.ex. årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljö, riskbedömningar (löpande och inför förändringar) och arbetsplatsträffar (APT) där arbetsmiljön kan diskuteras. Den årliga uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) genomfördes inom samtliga enheter samt på verksamhets- och sektornivå redan under tertial 1.

9 (17)

3.2 Nämndens uppdrag

3.2.1 Arbetslinjen före bidragslinjen, rätt till stöd för barn, unga, vuxna, äldre samt funktionsnedsatta

Arbetslinjen har tillämpats under flera år inom enheten Vuxen, där försörjningsstöd handläggs. En av utmaningarna i det arbetet är tillgången till praktikplatser och språkpraktik via Arbetsmarknadsenheten (AME).

Samtliga, av de i arbetsför ålder, som bor i grupp- eller servicebostäder har beslut om daglig verksamhet. Daglig verksamhet beviljas även vid externa insatser.

Sågdammen i Österbybruk och Edda i Östhammar är öppna mötesplatser för vuxna personer med demenssjukdom eller kognitiv svikt, samt deras närstående. Ett av verksamhetens mål är att motverka ensamhet. Mötesplatserna kan även möjliggöra återhämtning och stöd för målgrupperna.

Arbetet i uppdragets riktning fortgår under året.

3.2.2 Rätt till trygghetslarm

Förvaltningen har fått i uppdrag att införa möjligheten att få trygghetslarm utan biståndsbedömning, för den som önskar, är boende i kommunen och är över 65 år. Arbetet med att utreda förutsättningar för ett införande av trygghetslarm utan biståndsbedömning är pågående och ärendet redovisas för nämnden under hösten 2023.

3.2.3 Stärkt samarbete

Förvaltningen har fått i uppdrag att arbeta för stärkt samarbete i syfte att barn, unga och vuxna i behov av stöd ska få sina behov tillgodosedda. Intentionen med det givna uppdraget är att samarbetet mellan Individ- och familjenämnden, Vård- och omsorgsnämnden, Barn- och utbildningsnämnden och andra myndigheter samt regionen ska stärkas.

Inom Individ- och familjenämndens verksamhetsområde har fokus under första halvan av 2023 varit att förbättra samverkan med verksamheter inom Barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde. Samverkan har skett från sektorchefsnivå till handläggarnivå, såväl proaktivt som reaktivt kopplat till specifika ärenden. Under våren genomfördes Tillsammansdagarna. Tillsammansdagarna är ett återkommande forum för att utveckla och upprätthålla ett gott samarbete, få möjlighet att lära av varandra, få insyn i varandras verksamheter för att bättre ge varandra stöd och därmed utveckla verksamheterna. Vid den senaste Tillsammansdagen träffades elevhälsoprofessionerna tillsammans med skolledare, chefer och handläggare från Sektor Omsorgs myndighetsutövande enheter samt öppenvårdens chefer och handläggare.

4 Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Individ- och familjenämnden	SEKTOR OMSORG	-273 198,9	-270 377,4	2 821,5	-409 884	-414 337,8	-4 453,8

I kolumnen funktion / enhet visas nämndens budget uppdelad på ett för nämnden ändamålsenligt vis.

11 (17)

Individ- och familjenämnden uppvisar ett överskott om 2,8 mnkr för årets första åtta månader. Det ger en budgetavvikelse på 1,04 %. Av överskottet tillhör 1 mnkr området Vuxen, myndighet där kostnaden för utbetalda enskilda bistånd har varit lägre än budgeterat. Utöver detta har nämnden budgeterat för fler och dyrare placeringar än vad som realiserats under den gångna tidsperioden.

Det finns en viss osäkerhet i angiven årsprognos då nämnden står inför ett antal kommande dyra placeringar, vilka kommer belasta resultatet under resterande del av året. Angivet prognostiserat underskott om dryga 4,5 mnkr består till största del av bostadsanpassningar om 3,4 mnkr, där avvikelse uppstår på grund av att budget för 2023 saknas i Individ- och familjenämnden. Prognosen tar även höjd för ovan nämnda placeringar samt att utbetalningen av enskilda bistånd kan komma att öka till budgeterade nivåer under årets sista månader.

5 Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Individ- och familjenämnden	7110 Myndighet, Stab	-4 273,5	-1 110,9	3 162,6	-6 419	-5 742,0	677,0
	7112 Öppenvård	-5 499,0	-5 065,8	433,2	-8 268,0	-8 268,0	0,0
	7113 Barn- och ungdom, myndighet	-22 801,3	-22 920,0	-118,6	-34 202,0	-34 202,0	0,0
	7114 Vuxen, myndighet	-15 466,1	-14 450,1	1 016,0	-23 224,0	-23 224,0	0,0
	7115 Självständigt boende och liv	1,7	-2 404,4	-2 406,2	0,0	-3 662,3	-3 662,3
	7116 Äldre och LSS, myndighet	-224 086,0	-223 963,0	123,0	-336 159,0	-338 224,4	-2 065,4
	8000 Nämnd och politik	-1 074,7	-463,2	611,5	-1 612,0	-1 015,0	597,0

6 Nyckeltal

6.1 Myndighet Barn och unga

6.1.1 Utredningstid >4 månader

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2	T3	T1	T2	T3	T1	T2
	2021	2021	2022	2022	2022	2023	2023
Utredningstid >4 mån	7	7	3	2	8	6	14

Under tertial2 har 14 utredningar överskridit fyra månader. Samtliga 14 utredningarna har beslut om förlängt utredningstid.

6.1.2 Antal placeringar vid tertialets slut:

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2	T3	T1	T2	T3	T1	T2
	2021	2021	2022	2022	2022	2023	2023
Familjehemsplaceringar	9	9	8	6	9	11	9
Konsulentstödda familjehemsplaceringar	11	11	9	8	13	14	7
HVB-placeringar	1	2	3	3	4	2	3
Stödboendeplaceringar	3	2	2	1	0	2	2

Antalet placeringar har minskat något mellan tertial ett och två. Troligtvis kommer antalet placering öka något under senare delen av 2023.

6.1.3 Snittkostnad per vård dygn

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2	T3	T1	T2	T3	T1	T2
	2021	2021	2022	2022	2022	2023	2023
Familjehemskostnad	656	736	640	516	530	595	607
Konsulentstödda familjehemskostnad	1 818	2 026	2 155	2 099	2 369	2 148	2 182
HVB-kostnad	5 200	4 995	5 601	6 123	6 280	5 810	5 810
Stödboendekostnad	2 213	2 023	2 023	2 395	0	2 170	2 170

14 (17)

6.1.4 Ensamkommande barn och unga

6.1.4.1 Antal placeringar vid tertialets slut

Nyckeltal	Terti al 1, 2021	Terti al 2, 2021	Terti al 3, 2021	Terti al 1, 2022	Terti al 2, 2022	Terti al 3, 2022	Terti al 1, 2023
Familjehemsplaceringar, ensamkommande	2	1	0	0	0	0	0
Konsulentstödda familjehemsplaceringar, ensamkommande	3	2	0	0	0	0	0

Gällande ensamkommande finns för närvarande inga placeringar.

6.1.4.2 Snittkostnad per vård dygn

Nyckeltal	Terti al 1, 2021	Terti al 2, 2021	Terti al 3, 2021	Terti al 1, 2022	Terti al 2, 2022	Terti al 3, 2022	Terti al 1, 2023
Familjehemskostnad, ensamkommande	822	867	0	0	0	0	0
Konsulentstödda familjehemskostnad, ensamkommande	1 350	1 520	0	0	0	0	0

6.2 Myndighet Vuxen

6.2.1 Antal placeringar

Nyckeltal	Utfall T2 2021	Utfall T3 2021	Utfall T1 2022	Utfall T2 2022	Terti al 2, 2022	Utfall T1 2023	Utfall T2 2023
Institutionsvård/Missbruk	7	7	5	4	2	3	3
-Snittkostnad per dygn, missbruk	2 574	1 893	1 968	1 997	2 120	2 179	3 010
Institutionsvård/Psykiatri	2	2	2	3	3	3	4
-Snittkostnad per dygn, psykiatri	1 898	1 898	1 898	2 032	2 232	2 232	2 355
Familjehem (vuxen)	0	0	0	0	0	0	
-Snittkostnad per dygn, familjehem	0	0	0	0	0	0	

Antalet placeringar för missbruk har under den senaste tiden minskat något i antal. Övertid har den varit konstant med liten variation. Snittkostnaden per dygn är högre i tertial två för missbruk. Kostnadsökningen är kopplat till ett ärende.

6.2.2 Övriga nyckeltal

Nyckeltal	Utfall T2 2021	Utfall T3 2021	Utfall T1 2022	Utfall T2 2022	Utfall T3 2022	Utfall T1 2023	Utfall T2 2023
Antal hushåll med ekonomiskt bistånd	115	111	99	113	93	119	87
-Snitt utbetalt per hushåll under tertialet	20 40 7	20 05 0	22 96 8	18 16 3	21 03 4	16 57 6	22 50 0
Antal personer med Boendestöd	67	64	66	65	72	72	78

Antalet hushåll med ekonomiskt bistånd har minskat under tertial två jämfört med tertial ett. Snittutbetalningen per hushåll har i tertial 2 har gått upp något, är i nivå med tidigare utbetalningar.

16 (17)

6.3 Myndighet Äldre

6.3.1 Nyckeltal äldre

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2 2021	T3 2021	T1 2022	T2 2022	T3 2022	T1 2023	T2 2023
Antal personer i ordinärt boende med hemtjänstbeslut	806	807	804	804	784	797	803
Beviljad tid hemtjänst, tot.	70 48 0	72 19 6	69 69 4	72 44 4	71 23 9	73 27 5	75 55 4
Utförd tid hemtjänst, tot.	62 62 3	66 32 3	67 13 3	64 69 3	63 83 3	65 19 0	71 78 0
Beläggningsgrad SÄBO, tertialets slut (%)	89%	91%	95%	95%	95%	94%	98%
Väntetid SÄBO, dagar	15	16	18	19	19	19	27

Antalet personer med hemtjänstbeslut ligger på samma nivå som tidigare. Antalet beviljade timmar och utförda timmar har ökat mellan tertial två och ett. Trenden är att den beviljade och utförda tiden inom hemtjänsten kommer fortsättningsvis att öka.

Beläggningsgraden på våra särskilda boende har ökat. I tertial två är beläggningen 98%. Den ökande beläggningsgraden kan ha påverkats av att väntetiden på att få sitt särskilda boende har ökat mellan tertial ett till två.

6.4 Myndighet LSS

6.4.1 Nyckeltal LSS

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2 2021	T3 2021	T1 2022	T2 2022	T3 2022	T1 2023	T2 2023
Beläggningsgrad i procent, LSS-boende, vid tertialets slut	127	148	131	120	122	117	118
Daglig verksamhet, antal brukare	108	111	111	109	112	105	112
-Egen regi	102	102	98	95	97	93	101
-Lagen om valfrihetssystem (LOV)	6	9	13	14	15	12	11

Beläggningsgraden ligger kvar på samma nivå som i tertial ett, men fortfarande överskriden den 100%. Antalet ärenden inom dagligverksamhet har ökat något mellan tertial ett och två.

17 (17)

6.4.2 Personlig assistans LSS

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2 2021	T3 2021	T1 2022	T2 2022	T3 2022	T1 2023	T2 2023
-personer	7	7	9	9	9	11	11
-timmar	12 01 7	11 20 8	11 02 3	10 64 8	9 656	11 13 0	12 32 5

Inom Personlig assistans spås en ökning under de kommande två till fyra åren, då verksamheten idag har vetskap om ärenden där diagnos/diagnoser kan komma fastställas när ett barn når ålder då detta är möjligt. Att diagnostisera små barn är idag ovanligt. Personlig assistans kan oväntat öka då även vuxna kan beviljas insatsen om den enskilde via sjukdom eller yttre skada får personkretstillhörighet innan 66 årsålder. Vi ser inga tecken på att flödet av ansökningar som kan leda till insatsen kommer minska under fortsättningen av 2023.

6.4.3 Personlig assistans Socialförsäkringsbalken

Nyckeltal	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall
	T2 2021	T3 2021	T1 2022	T2 2022	T3 2022	T1 2023	T2 2023
Antal ärenden vid tertialets slut	21	22	21	19	19	19	20
-varav utförs av egen regi	9	9	9	7	7	7	7

Under tertialet två har ett nytt ärende tillkommit med ett externbolag som utförare. Äldre och LSS jobbar med att följa upp alla Personliga Assistans oavsett utförare.

Delårsrapport 2023 - Kultur- och fritidsnämnden

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

Innehållsförteckning

1	Nämndens sammanfattning	3
2	Väsentliga personalförhållanden	3
3	Nämndens mål och uppdrag	6
3.1	Nämndmål	6
3.2	Nämndens uppdrag	10
4	Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr).....	12
5	Investeringsutfall (tkr).....	13
6	Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr).....	14

1 Nämndens sammanfattning

Nämndens verksamhet har fungerat enligt plan under årets andra tertial.

Sjukfrånvaron har även under denna period minskat, sett till en tolv månadersperiod. Kultur- och fritidsnämnden är nu, mycket glädjande, den nämnd som har lägst sjukfrånvaro. Det påbörjade arbetet med att stärka friskfaktorer och medarbetarskap utgör viktiga hörnstenar i det systematiska arbetsmiljöarbetet och regelbundna arbetsmiljömätningar, sjukskrivningstal och personalomsättning pekar alltså mot att nämndens verksamhet bedrivs med en god (eller mycket god) arbetsmiljö.

Vårens ökning av antal ungdomar på ungdomsgårdarna höll i sig fram till skolavslutningen, vilket är ett mönster som är återkommande varje år.

En föreningslots finns nu på plats och kompletterar de föreningsdialoger som förs i samband med föreningsbesök med stöd för de föreningar som så önskar.

Bibliotekens evenemang har ökat i antal och öppettiderna har anpassats utifrån delar av de önskemål som inkom i den enkätundersökning som genomfördes i början av året.

Prognosen är att budget kommer att hållas.

Investeringsbudgeten som nämnden blivit tilldelad är betydligt större än behovet. Detta beror på att nämnden tidigare gjorde fastighetsinvesteringar vilket nu genomförs av fastighetsenheten under kommunstyrelsen.

2 Väsentliga personalförhållanden

Det sektorsövergripande arbetet med friskfaktorer i syfte att uppnå välmående arbetsplatser som nämndes i T1 har fortsatt även under årets andra tertial. Sektorn har arbetat med att tydliggöra och visualisera mål och förväntningar. Arbetet fortsätter där fokus blir på de individuella insatserna för att målen ska kunna uppnås .

Sjukfrånvaron för Kultur- och fritidsnämnden ligger 1,8 procentenheter lägre för perioden rullande tolv månader än jämfört med 2022. På enhetsnivå så är det Biblioteksenheten som har den högsta sjukfrånvaron och den består av korttidsjukfrånvaro (kortare än 59 dagar). Nämndens sjukfrånvaro är 2,5 procentenheter längre än kommunsnittet och nämnden är den nämnd som har lägst sjukfrånvaro under perioden.

Sjuktal

Nämnd	2021	2022	Augusti 2022 - Juli 2023
Barn- och utbildning	6,7	7,2	6,7
- kvinna	7,2	7,4	6,9
- man	4,9	5,5	5,6
Bygg och miljö	2,1	3,2	6,3
- kvinna	3,7	5,5	10,5
- man	0,9	1,5	3,3
Individ- och familj			5,8
- kvinna			5,9
- man			4,9
Kommunstyrelsen	5,4	6,7	6,1
- kvinna	6,7	8,2	7,1
- man	2,4	3,7	3,7
Kultur- och fritid	5,1	6,9	5,1
- kvinna	6,3	6,3	5,6
- man	3,2	8,1	4,5
Vård- och omsorg			8,6
- kvinna			9,3
- man			5,5
Socialnämnden (t.o.m. 2022)	8,3	8,7	

- kvinna	9	9,4	
- man	4,1	5,6	
Östhammars kommun	7,4	8,1	7,6
- kvinna	8,1	8,7	8,1
- man	4,2	5,5	5,4

3 Nämndens mål och uppdrag

3.1 Nämndmål

3.1.1 Verksamhetsmål med betydelse för god ekonomisk hushållning

3.1.1.1 God ekonomisk hushållning - budget ska följas

Målet är inte uppfyllt.

Nämnden redovisar ett överskott på 7,8% bestående av vakanser och ej ännu använda medel. Prognosen för helåret är att målet inte nås då helårsprognosen är ett överskott motsvarande 2,6% på grund av vakanser. Nämnden har fattat beslut om att göra insatser som har fått skjutas upp tidigare. Konsten ska katalogiseras och märkas upp, nytt bibliotekssystem kommer att införskaffas, ytterligare en bidragsomgång kommer att utlysas med sista ansökningsdag 1/11. Med dessa insatser kommer resultatet att hamna inom 1%-ramen.

3.1.2 Övriga nämndmål

3.1.2.1 Upplevelsen av trygghet ska öka

Målet är inte uppnått.

Undersökningen "Liv och hälsa ung" har genomförts under årets andra tertial. I denna ges en tydligare bild av kommunens ungas upplevelse av bl a trygghet. Liv och Hälsa Ung (LHU) är Uppsala läns gemensamma befolkningsundersökning av ungas hälsa. Undersökningen har genomförts vartannat år sedan 2005 med syfte att följa hälsa, levnadsvanor och livsvillkor hos länets ungdomar. Resultatet ger både en nulägesbild och visar trender över tid. Resultatet kom i maj, flera enheter och chefer har fått information. Kultur- och fritidsnämnden, barn- och utbildningsnämnden och individ- och familjenämnden har fått och kommer att få resultatet presenterat i augusti och september. Förvaltningen kommer att återkoppla till elever, lärare, rektorer och vårdnadshavare med resultatet.

När det kommer till trygghet i klassrummet, på rasterna och på väg till och från skolan så ligger resultatet på ungefär samma nivå sedan 2013. Detsamma gäller för den upplevda tryggheten på idrottsanläggningar, föreningslokaler, i hemmet, på buss, på ungdomsgård, på nätet samt i bostadsområdet på natten.

Den upplevda tryggheten ute på stan eller centrum har sjunkit några procentenheter sedan 2013 (95%) men har legat på samma procentsats de senaste fyra åren (89%).

Den upplevda tryggheten i sitt bostadsområde på dagen har ökat för åk 7, pojkar i åk 9 samt för flickorna i åk 2 på gymnasiet.

I delar av kommunen har det funnits en oro kring motorburen ungdom som upplevs störa och påverka tryggheten under dygnets mörka timmar. Initiativ har kommit från civilsamhället och i samarbete med Östhammars motorklubb är en verkstad i Östhammar öppen för ungdomar att meka med sina fordon i en trygg miljö. Denna grupp är svår för kommunen att nå då de inte söker sig till t ex ungdomsgårdar. En sektorsövergripande grupp finns i kommunen för att ta in de upplevelser som medborgare, näringsliv och verksamhet i egenregion har.

Ungdomsgårdar finns på tre orter, Alunda, Österbybruk och Östhammar. De håller öppet två kvällar i veckan per ort och under årets första kvartal tillkom många nya ungdomar. Efter skolavslutningen slutar ungdomarna att komma till ungdomsgårdarna, vilket är ett mönster som ser likadant ut varje år.

Utöver de tre ungdomsgårdarna finns fritidsgård för kommunens funktionshindrade två kvällar per vecka. Denna hålls på Storbrunn och kallas för Brunnen och är för funktionshindrade i alla åldrar. Brunnen har ett fortsatt samarbete med studieförbundet vuxenskolan med körverksamhet. För att nå målgruppen görs ett månadsprogram som skickas ut till alla besökare.

Utöver Brunnen finns även Unga brunnen som riktar sig till de yngre med funktionsvariation. Unga Brunnen har under våren haft verksamhet på två orter, detta för att öka tillgängligheten för alla som vill besöka verksamheten. Många är beroende av färdtjänst och ledsagare. Ung fritid och kulturskolan har ett fortsatt samarbete, "Funkis goes rock", där har besökarna fått spela in egen musik i studio och göra en musikvideo.

På skolavslutningen hade ung fritid verksamhet på kommunens fem orter för årskurs 7- upp till 20 år. Elever som slutar årskurs 6 var också inbjudna till den kvällen. Det finns även ett samarbete med Svenska kyrkan och råd och stöd för att arbeta förebyggande mot alkohol och narkotika. En aktivitet har varit "Vatten i natten" där man delar ut vatten i ett tält under båtveckan.

3.1.2.2 Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka

Prognosen är att målet kommer att nås.

För att säkerställa god service, kvalitet och bemötande behövs kunskap om vad medborgare och besökare önskar och behöver. Som ett led i detta har en enkät genomförts kring de öppettider som idag gäller på simhallar och bibliotek. Enkäten genomfördes digitalt vid årsskiftet och drygt 700 svar inkom varav cirka 75% av svaren kom från kvinnor. Hälften av svaren kom från ålderskategorin 30-49 år, men det kom även många svar från kategorierna 50-64 år samt 65 år eller äldre. För biblioteken så inkom många svar för Österbybruk och den generella öppettidsnöjdheten, för alla orter, var 3,44 på en femgradig skala. Motsvarande för simhallarna var 2,79 och där var svaren relativt jämnt fördelade mellan Gimo och Österbybruk. Ett resultat av anpassning efter enkäten är att Öregrunds bibliotek hade ordinarie öppettider under sommaren och inte sommartider som de andra orterna.

Alundabadet öppnade enligt önskemål tidigare än föregående år och höll öppet längre. Det ska dock noteras att trots att över 500 personer som svarade på enkäten om simhallarnas öppettider vill att simhallen ska vara öppen på lördagsförmiddagar, så har besökstalet varit ca 20 i snitt.

Ett arbete pågår där Fritid besöker föreningar för att lyssna in behov och berätta om kommunens stöd och verksamhet. Även lotsfunktion för föreningar finns nu på plats. Föreningens behov står i centrum vid möten och dialog kan handla om markupplåtelse, bidrag och stöd, tider i anläggningar etc.

Även Ung fritid arbetar aktivt med samverkan mellan föreningslivet, kommunala verksamheter, svenska kyrkan och företag för att skapa aktivitet för unga på loven. Det finns ekonomiskt stöd att söka för den som önskar bidra med aktiviteter. Under

båtveckan deltog Ung fritid i aktiviteten "vatten i natten" och arbetade för att stötta och hjälpa de ungdomar som var i Öregrund. Detta var ett samarbete med svenska kyrkan.

För att säkerställa ett bra bemötande för alla genomgick ungdomsgårdarna under 2022 en certifieringsprocess rörande HBTQI. I denna ingick utbildning för personalen samt ett framtagande av en HBTQI handlingsplan. Denna antogs under T1 2023 och Ung fritid är nu en HBTQI-certifierad verksamhet. Under T2 har arbetet med att implementeringen av den handlingsplan som togs fram fortsatt.

Besöksantalet på ungdomsgårdarna och på Brunnens verksamheter har varit bra, men vid skolavslutningen minskar antalet besökare vilket är ett mönster som går igen år efter år.

Verksamheten unga Brunnen har haft uppehåll hela sommaren, och då har Verksamhet Brunnen haft möjlighet att göra några längre utflykter med hjälp av personal från unga Brunnen.

Ung fritid har genom olika möten med ungdomar ökat antalet nedladdningar av kommunens app och pratat kring inflytande och delaktighet, skapat omröstningar och fått in frågor och idéer av ungdomar. Arbetet med detta är kontinuerligt och appen uppdateras med aktiviteter, öppettider och viktig information till ungdomarna. Lovaktiviteterna marknadsförs också via appen och två till tre nyheter publiceras i veckan, omröstningar genomförs kring utbudet och kalendern med öppettider och aktiviteter på ungdomsgårdarna uppdateras varje månad. Medarbetare har besökt skolor och ungdomsgårdar för att prata om appen och ungdomarnas önskemål för att säkerställa delaktighet i utbudet och kommunen i stort. Utöver appen marknadsför lovaktiviteterna på roslagen.se, Facebook och Instagram och hemsidan.

I arbetet med att ständigt förbättra bemötandet har flera övergripande insatser gjorts. Sammankomster har hållits med hela sektorn där fokus varit medborgare/kund i centrum. Frågor som diskuterats har varit hur kommunen vill upplevas och hur vi når dit. Idet fortsatta arbetet kommer den individuella insatsen för att nå målet att vara centralt. Alla medarbetare får stöd i att hitta sin roll i att bidra för att upplevelsen av service, kvalitet och bemötande ska öka.

3.1.2.3 *Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka*

Målet är uppnått. Prognosen för helår är osäker då hösten inneburit en ökning av sjukskrivningar.

Sjukfrånvaron för Kultur- och fritidsnämnden ligger 1,8 procentenheter lägre för perioden rullande tolv månader än jämfört med 2022. På enhetsnivå så är det Biblioteksenheten som har den högsta sjukfrånvaron och den består av korttidsjukfrånvaro (kortare än 59 dagar). Nämndens sjukfrånvaro är 2,5 procentenheter längre än kommunsnittet.

Upplevelsen av en bra arbetsmiljö mäts inom sektor samhälle två gånger per år. Detta görs genom OSA-enkät (organisatorisk och social arbetsmiljö) och de resultat som framkommer ligger sedan till grund för prioriterade insatser inom enheten. De områden som identifieras som prioriterade lyfts i samtal under bl a APT och medarbetarsamtal. Under T1 hade resultaten ökat inom både Hälsa & Fritid och Kultur & Bibliotek (ung fritid är idag en för liten grupp för att få ett eget svar). Under T2 görs ingen undersökning utan T3 är nästa tillfälle.

Tidigare år har OSA genomförts fyra gånger per år men från i år kommer detta göras två gånger, vår och höst, och kan då jämföras med tidigare mätningar i de delar av kommunen där samma mätning gjorts förr. Mätmetoden är OSA-enkät (organisatorisk och social arbetsmiljö).

De tidigare initierade arbetet med friskfaktorer och medarbetarskap fortgår och sjukfrånvaron har minskat inom nämndens område. Ett skäl till minskningen är sannolikt också att det finns närvarande enhetschefer på plats som kan följa upp arbetsmiljön och nära 100% av medarbetarna säger att APT sköts bra.

Det sektorsövergripande arbetet med friskfaktorer i syfte att uppnå välmående arbetsplatser som nämndes i T1 har fortsatt. Sektorn har arbetat med att tydliggöra och visualisera mål.

3.1.2.4 *Minst 80 % av all bokningsbar tid på vardagar i sporthallar och ishallar för föreningslivet ska vara bokad vid utgången av 2023.*

Målet är inte uppnått och prognosen är att målet inte kommer att nås på helårsbasis.

Detta mål redovisas på helår. Med det anläggningsutbud som idag finns och de förutsättningar de har är det osannolikt att detta mål kommer att nås. Som exempel har ishallarna 22 veckor is vardera per år vilket innebär att det där finns 60 tomveckor. I år kommer antalet veckor med ishalveras i Östhammar pga byte av kylaggregat. De veckor när is inte finns, dvs under sommarhalvåret, är det samtidigt låg beläggingsgrad på idrottshallar. Flera av de gymnastiksalarna som hyrs ut och som inte ligger i anslutning till skola har mycket låg beläggingsgrad.

Den tid som Kultur och Fritid kan hyra ut anläggningarna är kl 16-22 på vardagar samt kl 08-22 på helger. Det ger bokningsbar tid om 58 timmar per vecka och idrottshall/simhall. Det ger på 52 veckor drygt 3000 timmar per anläggning och år. Motsvarande tid för skolan är alltså 40 timmar per vecka i idrottshall och simhall.

Simhallarna är stängda under sommaren medan Landbadet i Alunda håller öppet när de andra stänger men har stängt under övriga året.

Mål för året var att upphandla ett nytt boknings- och bidragssystem för att på sikt underlätta uthyrning och administration. Detta har det dock saknats förutsättningar att genomföra och detta kommer att få anstå till 2024.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Minst 80 % av all bokningsbar tid på vardagar i sporthallar och ishallar för föreningslivet ska vara bokad vid utgången av 2023		

3.1.2.5 *Öka antalet nyttjade timmar i sport- och ishallar*

Målet är inte uppnått och prognosen är att målet ej kommer att nås för året.

Den totala beläggingsgraden för is- och idrottshallarna ligger på 40 % 2021/2022 och 40 % för säsongen 2022/2023 vilket innebär att nyttjandegraden är i stort sett oförändrad mellan säsongerna med 2%.

Idrottshallarna har en högre beläggningsgrad jämfört med ishallarna, om man inte räknar med räddningstjänstens nyttjande och sporthallen i Hargshamn, dvs den sporthall som inte nyttjas av skolan. Övriga hallar är uppbokade av skolan mellan kl 07:00 till 16:00 varje vardagar. Beläggningsgraden för Hargshamns sporthall är cirka 7 % och räddningstjänstens sporthall ligger på cirka 23 % per säsong. Sporthallen i Öregrund har varit stängd en tid under våren 2023 för golvreparationer. Frösåkershallen har den högsta beläggningen av alla, under skoltid nyttjas hallen oftast av två klasser samtidigt.

Idrottshallarna har en hög beläggningsgrad under skolterminerna (även kvällstid). Övrig tid är beläggningen låg och efterfrågan på halltider är svag, gäller främst sommarmånaderna. Tiden från skolavslutningen till skolstart har inte tagits med som bokningsbar tid för idrottshallarna i statistiken. Inomhussporerna skulle kunna boka mer tid i början av höst och vårsäsongerna. Det sker inte på grund av ungdomsföreningar har uppgörelser där de låter barn/ ungdomar utöva den idrott som är i säsong för att inte få krock mellan sommar och vinteridrotter.

Ishallarna är bokningsbara under 22 veckor per säsong (de veckor kommunen bekostar) och 15 timmar per dygn. De båda ishallarna har ungefär samma beläggningsgrad cirka 42 %. Skolan bokar inte ishallarna i samma utsträckning som sporthallarna (och anger i tidigare genomförd internutredning att ishallar inte behövs för undervisning och uppnående av kursmål) vilket påverkar beläggningsgraden. Gimo IF HC och Östhammars SK hyr ofta extraveckor (utöver de 22 veckor som bekostas av kommunen) varje säsong för sina aktiviteter till självkostnadspris. Under kvällstid under dessa veckor är beläggningsgraden 66 % i Östhammar och 52 % i Gimo. Under hösten kommer endast Gimo ishall att vara igång då kylaggregatet i Östhammar skall bytas ut.

Ett samarbete mellan orterna för att nyttja alla tider har inletts i samband med planering för 2023/2024.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Öka antalet nyttjade timmar i sport- och ishallar	40 %	41 %

3.2 Nämndens uppdrag

3.2.1 Långsiktig finansiering

För att säkerställa en långsiktig finansiering av projekt och verksamheter har Kultur- och Fritidsnämnden fått i uppdrag att hitta och ansöka om finansiering utanför den kommunala verksamheten. Uppdraget är påbörjat och under året har bland annat medel ansökts och beviljats från det statliga Kulturrådet och Region Uppsala. Arbete har genomförts för att öka informationen till externa parter om vilka finansieringsmöjligheter som finns till exempel Leader och Upplandsbygd. Vid möten med arrangemangsaktörer och föreningar så informerar förvaltningen om möjligheter till externt stöd (Beck-Friis, RF-SISU, Allmänna arvsfonden, Postkodlotteriet, SKB med flera). Tillväxtverket har beviljat bidrag till föreningar som anläggger och underhåller leder i kommunen och länet.

3.2.2 Mindre vakanta tider

Detta mål är detsamma som ökat nyttjande av kommunens anläggningar och redovisas

där.

3.2.3 *Guldkant på vardagen för kommunens äldre*

Beslut har fattats om preliminär fördelning av medel till studieförbunden ABF, NBV, Vuxenskolan och Studieförbundet för verksamhet inom kultur i vård och omsorg för 2023. Beslutet har fattats i samråd med verksamhetschefer inom sektor omsorgsproduktion. Planerade aktiviteter på äldreboenden under året är bland annat: Besökshunden Klas, Kustnära låtar med Riksspelman PG Jernberg och Stefan Wallin, konsertturné med Leif Brixmark.

För LSS är bland annat följande planerat: Körverksamhet på fritidsgården Brunnen, Musik med rörelse med deltagare från DV Oasen, Måsen och Ugglan, Studiecirkel med inriktning guidning inklusive dramatiserad visning i Österbybruk med DV Drama och musik.

Fritidsenheten har tagit fram ett informationsblad med kultur – och fritidsaktiviteter i Östhammars kommun. Via äldrekoordinatorerna lämnades informationsbladet ut till boenden på LSS- och äldreboenden i kommunen under årets första kvartal.

En särskild satsning är också genomförd för våra 80+ i kommunen där en mapp med bland annat informationsmaterial om möjliga aktiviteter i kommunen, kontaktuppgifter till föreningar och kontaktuppgifter till olika stödfunktioner skickats ut per papperspost. Målet med detta är att öka möjligheterna för kommunens äldre att hitta meningsfulla fritidsaktiviteter och sammanhang att umgås med andra och på så vis minska den ofrivilliga ensamheten.

Enheten för kultur och bibliotek genomför konserter, studiecirkel och andra former av kulturprogram inom verksamheten Kultur i vården. Verksamheten riktar sig mot boende på kommunens äldreboenden samt personer som omfattas av LSS. Syftet är att tillhandahålla ett kulturutbud för personer som har begränsade möjligheter att ta del av det offentliga kulturlivet. Verksamheten planeras i samarbete med verksamhetschefer inom sektor omsorgsproduktion. Genomförda aktiviteter 2023 redovisas T1 2024.

4 Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Kultur- och fritidsnämnden	Stab	-1 623	-1 156	467	-2 437	-2 537	-100
	Ung Fritid	-2 645	-2 118	527	-3 975	-3 725	250
	Fritid och hälsa	-13 543	-13 100	443	-20 452	-19 802	650
	Kultur och bibliotek	-12 517	-11 753	764	-18 731	-18 731	0
	Summa (netto)	-30 328	-28 127	2 201	-45 595	-44 795	800

I kolumnen funktion / enhet visas nämndens budget uppdelad på ett för nämnden ändamålsenligt vis.

Periodens resultat är ett överskott på 2,2 mnkr. Brutto redovisar kostnader ett överskott på 1,7 mnkr och intäkter ett överskott på 500 tkr.

På kostnadssidan redovisar personalkostnader ett överskott på 600 tkr på grund av vakanser, reklam och information ett överskott på 250 tkr där mer insatser sker framöver, Inventarier 450 tkr där inköpen genomförs under hösten, bidragsutbetalningar 350 tkr där nivån för LOK-stöd varit lägre än normalt och bidrag såsom investeringsbidrag kommer handläggas under hösten, Folkhälsoforum 400 tkr på grund av vakanser, samt övriga förbrukningsposter 150 tkr.

Överskottet på intäktssidan kommer från sim- och sporthallar samt tillfälliga lokalupplåtelse. Troligtvis är den höga nivån orsakad av en förändring tillbaka mot den nivå som rådde före Covid-pandemin.

Helårsprognosen är ett överskott på 800 tkr. Den största enskilda avvikelserna är personalkostnader på grund av vakanser som väntas ge ett överskott på 1,0 mnkr. Detta vägs till viss del upp av en lång rad mindre avvikelser på övriga konton. I avsnitt 6 nedan syns en stor prognostiserad avvikelse på lokalkostnader. Den avvikelserna beror dock på att ökad budget för lokalhyra har hamnat på ett övrigt konto istället för lokalhyra. Den avvikelserna försvinner när dessa konton adderas.

5 Investeringsutfall (tkr)

Tabell

Projekt	Tilldelad budget 2023	Överflyttad budget fr. 2022	Total budget 2023	Prognos helår 2023	Avvik. helårsprognos / totalbudget 2023	Utfall ack aug 2023
Ofördelat	-1 700	0	-1 700	-750	950	0

Inga investeringar genomförda än. Kommer att genomföras kommande tertiäl. Vi bedömer årets behov till 750 tkr.

6 Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Kultur- och fritidsnämnden	Intäkter	7 604	8 106	502	11 406	11 646	240
	Personalkostnader	-12 904	-12 285	619	-19 459	-18 419	1 040
	Lokalkostnader	-14 173	-14 532	-359	-21 259	-21 927	-668
	Övriga kostnader	--10 855	-9 416	1 439	-16 283	-16 095	188
	Summa (netto)	-30 328	-28 127	2 201	-45 595	-44 795	800

Delårsrapport 2023 – Vård- och omsorgsnämnden

Postadress	Besöksadress/Reg.office	Telefon	Telefax	Organisationsnummer	Bankgiro
Box 66	Stångörsgatan 10	Nat 0173-860 00	Nat 0173-175 37	212000-0290	233-1361
S-742 21 Östhammar	Östhammar	Int +46 173 860 00	Int +46 173 175 37	V.A.T. No	PlusGiro
	www.osthammar.se	kommunen@osthammar.se		SE212000029001	1 31 70-6

2 (18)

Innehållsförteckning

1	Nämndens sammanfattning	3
2	Väsentliga personalförhållanden	4
3	Nämndens mål och uppdrag	7
3.1	Nämndmål	7
3.2	Nämndens uppdrag	10
4	Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr).....	12
5	Investeringsutfall (tkr).....	13
6	Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr).....	14
7	Nyckeltal	16
7.1	Särskilt boende	16
7.2	Hemtjänst.....	17
7.3	Produktion Närvårdsenheten	17

1 Nämndens sammanfattning

Personalförhållanden

Nämndmålet om en trivsamt arbetsplats mäts genom sjukfrånvaro på helårsbasis. Sjukfrånvaron inom nämndens verksamhetsområde är 8,6 % . Det är sedan tidigare känt att sjuktalen är högre inom äldreomsorgens områden varför det pågår ett aktivt arbete i syfte att förbättra arbetsmiljön för både chefer och medarbetare.

Prognosen är att nämndmålet om en bra arbetsmiljö kommer uppnås.

Nämndens mål

Prognosen är att nämndmålen kommer att uppnås avseende Upplevelsen av trygghet ska öka, Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka, Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka, Andelen 80+ som inte är i behov av en biståndsbedömd insats ska öka genom förebyggande insatser och Andelen av hyresgästerna inom grupp- och servicebostad enligt LSS ska ha någon form av sysselsättning utanför bostaden ska öka.

Prognosen är att nämndmålet ej kommer att uppnås avseende God ekonomisk hushållning - budget ska följas.

Nämndens uppdrag

Förvaltningen har getts i uppdrag att minska språkbrister inom omsorgen samt att ställa språkkrav vid nyanställning och arbetet är pågående vid tiden för delårsrapportering.

Förvaltningen har även getts uppdraget att säkerställa en långsiktig och adekvat planering för framtida investeringar inom äldreomsorg och LSS. Det är ett arbete som pågår kontinuerligt. Om en reviderad äldreplan ska antas eller inte eller om arbetet ska ske i likande eller annan form är inte fastställt vid tiden för upprättande av delårsrapport.

Ekonomiskt utfall och årsprognos

Målet uppnås inte för perioden och nämnden prognostiserar inte för budget i balans på helår.

Vård- och omsorgsnämnden uppvisar ett negativt resultat om 2,5 mnkr för årets åtta första månader och prognosen för helåret ett underskott på drygt 3,7 mnkr.

De beloppsmässigt största avvikelserna för tertial 2 är Sektor Omsorg stab +22mnkr, särskilt boende -6,9 mnkr och ordinärt boende -12,3 mnkr. Det senare omfattar såväl hemtjänst som nattpatrull. Hemtjänsten har historiskt negativa resultat där lönekostnader är den stora posten. Prognosen för helåret följer samma mönster. Den positiva avvikelsen för Sektor Omsorg stab vid tertial 2 beror till stora delar på ännu onyttjade statsbidrag och prognosen ger således ett lägre överskott för helåret.

2 Väsentliga personalförhållanden

Sjukfrånvaron för tertial 2 2023 är den andra perioden där statistiken presenteras uppdelad för de båda nämnderna. Det gör att det inte finns historisk data för tertial 2 att relatera utfallet till, utöver helårsresultat för de samlade verksamheterna under tidigare Socialnämnden och tertial 2-resultat för nuvarande Individ- och familjenämnden. Utfallet vid tertial 2-rapportering 2023 är 8,6 % (kvinnor 9,3 %, män 5,5 %), att jämföra med utfall för verksamheter under Individ- och familjenämnden vid tertial 2-rapportering 2023, som landade på 5,8 % (kvinnor 5,9 %, män 4,9 %). Det är sedan tidigare känt att sjuktalen är högre inom äldreomsorgens områden varför det pågår ett aktivt arbete i syfte att förbättra arbetsmiljön för både chefer och medarbetare. En av insatserna är att det genomförts- och kommer att genomföras organisationsförändringar i syfte att enskilda enhetschefer ska ha ansvar för färre medarbetare. Vid en översyn har det visat sig att enhetschefer inom Sektor Omsorg generellt har fler medarbetare än i övriga enhetschefer i förvaltningen. Antal medarbetare per chef är en etablerad parameter för både medarbetares och chefers upplevda arbetsmiljö.

Sommarbemanning

Bemanningsmässigt har situationen generellt sett varit bättre än föregående sommar. Flera enheter lyfter fram att det fungerat bra, medan andra haft en tuffare situation med många vakanta pass och svårigheter att rekrytera. Situationen har resulterat i mycket övertid vilket driver kostnader och befintlig personal har i viss utsträckning även ersatts ekonomiskt, för att flytta sin semester och/eller ta extra pass mot ersättning

Sjuktal

Nämnd	2021	2022	Augusti 2022 - Juli 2023
Barn- och utbildning	6,7	7,2	6,7
- kvinna	7,2	7,4	6,9
- man	4,9	5,5	5,6
Bygg och miljö	2,1	3,2	6,3
- kvinna	3,7	5,5	10,5
- man	0,9	1,5	3,3
Individ- och familj			5,8
- kvinna			5,9
- man			4,9
Kommunstyrelsen	5,4	6,7	6,1
- kvinna	6,7	8,2	7,1
- man	2,4	3,7	3,7
Kultur- och fritid	5,1	6,9	5,1
- kvinna	6,3	6,3	5,6
- man	3,2	8,1	4,5
Vård- och omsorg			8,6
- kvinna			9,3
- man			5,5
Socialnämnden (t.o.m. 2022)	8,3	8,7	

- kvinna	9	9,4	
- man	4,1	5,6	
Östhammars kommun	7,4	8,1	7,6
- kvinna	8,1	8,7	8,1
- man	4,2	5,5	5,4

7 (18)

3 Nämndens mål och uppdrag

3.1 Nämndmål

3.1.1 Verksamhetsmål med betydelse för god ekonomisk hushållning

3.1.1.1 God ekonomisk hushållning - budget ska följas

Nämndmålet är inte uppnått för perioden och prognosen är att målet inte uppnås för helåret.

Såväl periodens resultat som årsprognos behandlas närmare under rubriken 4. Ekonomiskt utfall och årsprognos.

3.1.1.2 Andelen 80+ som inte är i behov av en biståndsbedömd insats ska öka genom förebyggande insatser

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet fortsatt kommer att vara uppnått för helåret.

Prognosen baseras på det senaste årsutfallet för andelen 80+ som inte är i behov av en biståndsbedömd insats och motsvarande utfall per augusti 2023. Utfallssiffran baseras på antalet personer 80+ med biståndsbedömd insats (brukare som endast har larm och/eller servicelägenhet är ej medräknade) och det totala antalet personer över 80 år, vid en given tidpunkt.

I slutet av 2022 var 1640 invånare över 80 år i vår kommun. Av dessa hade 498 personer en biståndsbedömd insats, vilket gav en andelsiffra för de som *inte* har en insats på 69,7 %. Det är en något lägre siffra än tidigare mätperioder och signalerar att en större andel inom åldersgruppen har en biståndsbedömd insats 2022 jämfört med åren 2019-2021. Det förklarades delvis av kvarstående vård- och stödskuld till följd av pandemin, vilket innebär att en del äldre avvaktade med att söka kommunala insatser under pågående pandemi och att söktrycket därefter ökade. Men det består också i att äldre personer utan tidigare biståndsbedömd insats, efter insjuknade och genomgången Covid-19, fick behov av insatser.

Vid utgången av augusti 2023 var 1816 invånare över 80 år i vår kommun, en ökning från 2022 med 176 personer. Av dessa hade 511 personer eller 28,1 % en biståndsbedömd insats och 71,9 % *inte* en biståndsbedömd insats, vilket är en förbättring från helåret 2022 och indikerar att målet om att andelen personer över 80 år som inte är behov av en biståndsbedömd insats ska öka, kan komma att uppnås för året.

Inom gruppen över 80 år är det vanligare att kvinnor har en biståndsbedömd insats. Det kan enklast förklaras av att 50,7 % av kvinnorna i gruppen kvinnor över 80 år är 85 år eller äldre. Motsvarande inom gruppen män över 80 år är 40,7 %. Det i sin tur är en effekt av att kvinnor lever längre och med ökad ålder ökar omsorgsbehovet.

En faktor som påverkar utfallet är att det beviljas enklare, förebyggande insatser för att personer ska kunna bo kvar i ordinarie boende längre. Bland dessa finns även insatser som delas mellan två samboende, till exempel städ. Att ge båda parter del av insatsen gör att fler individer de facto får en insats men det tryggar också insatsen för respektive

8 (18)

part om någon av dem är i behov av längre sjukhusvistelse eller annat. Utfallet behöver därför ses i ljuset av denna tillämpning. Vid mättillfället hade 70 % av alla med någon biståndsbedömd insats en insats som genomförs i det egna hemmet (ordinärt boende) och 30 % i särskilt boende, SÄBO. Den siffran är intressant att följa över tid, för att se om fler kan få adekvat hjälp och stöd i det egna hemmet, istället för i särskilt boende.

En förebyggande insats som pågår är att alla personer över 80 år erbjuds ett hembesök av fysioterapeut och/eller arbetsterapeut. Under tertial 1 har samtliga invånare i aktuellt åldersspann fått ett utskick med erbjudandet och de som önskat har därefter fått ett hembesök. Förebyggande arbete ger inte snabba synliga effekter varför det finns anledning att tro att utfallet för 2023 inte kommer skilja sig så mycket från föregående år, trots en positiv prognos.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Andelen 80+ som inte är i behov av en biståndsbedömd insats ska öka genom förebyggande insatser	71,9 %	69,8 %

3.1.2 Övriga nämndmål

3.1.2.1 Upplevelsen av trygghet ska öka

Nämndmålet kan inte anses uppnått då utfall från trygghetsundersökningar inte är tillgängliga ännu. Prognosen är att målet uppnås för helåret.

Vård och omsorgsnämnden arbetar i riktning mot målet via verksamheternas delmål kring brukarnas upplevda trygghet, inom både LSS och Äldreomsorg. Inom LSS omfattas brukare inom gruppboende och avser hur trygg brukaren känner sig med alla i personalen. Denna undersökning genomförs under hösten, med resultat vecka 49. Utfall för trygghetsmålet i brukarundersökningen LSS 2022 var 89. Inom äldreomsorgen omfattas både boende i särskilt boende och personer i ordinärt boende med hemtjänst. Undersökningarna genomförs under våren men med resultat först under hösten 2023 (vecka 40), varför inga siffror för innevarande år finns att redovisa i samband med delårsuppföljningen. Utfall för trygghetsmålet i brukarundersökningen 2022 var 82 för hemtjänst respektive 83 för särskilt boende. De pågående aktiviteterna kopplade till delmålen omfattar bland annat arbete kring kontaktmannaskap och fast omsorgskontakt, ökat deltagande vid anhörigråd och utbildningsinsatser.

Nämnden har gett förvaltningen i uppdrag att arbeta särskilt med den trygghetskapande åtgärden kontinuitet i hemtjänsten. Det innebär att färre medarbetare ska besöka en omsorgstagare under en angiven tid. Arbetet är påbörjat och sker tillsammans med sektor Verksamhetsstöd. Nämnden informeras löpande om hur arbetet utifrån uppdraget fortskrider och hur arbetet påverkar kontinuiteten. Måltal för projektet är ej satt, varför prognosen enbart bygger på antagande om lägre utfall än rapporterat resultat i Kolada för 2022, som var 20 personal hos en hemtjänsttagare under en 14-dagarsperiod.

Måluppfyllelse för målet på helårsbasis kommer att baseras på delmålsutfall, resultat av givna uppdrag, genomförda aktiviteter och övrig kvalitativ bedömning.

9 (18)

3.1.2.2 *Upplevelsen av god service, kvalitet och bemötande ska öka*

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet fortsatt kommer att vara uppnått för helåret.

Det är svårt att prognostisera måluppfyllelse för ett mål som är så pass brett (service, kvalitet och bemötande) och den verksamhet som kopplar till nämndens ansvarsområde är differentierad.

Med anledning av ovanstående så arbetar verksamheten i riktning mot målet via ett flertal delmål: Rätt kompetens på rätt plats, Kvalitetssäkrade verksamheter och Brukardelaktighet. Till delmålen finns hela 104 aktiviteter planerade på enhets- och verksamhetsnivå, de flesta av dem påbörjade men fortfarande pågående. Bland aktiviteterna syns översyn av introduktionsrutiner för nya medarbetare, utbildning i palliativ vård, informationsinsats riktad mot brukare avseende fast omsorgskontakt, aktivt arbete utifrån avvikelser och mycket annat.

Inom verksamhet LSS/HSL pågår en genomlysning av samtliga enheter, med fokus på kvalitet, rutiner, dokumentation, bemanning med mera. Inom äldreomsorgen pågår ett intensivt arbete med rekrytering av undersköterskor, gärna med specialistkompetens inom demens, geriatrik och multisjukdom. Parallellt pågår valideringsutbildningar för att kompetenshöja befintliga medarbetare och inför sommaren fick ett urval vikarier introduktion på Bruksgymnasiet.

Måluppfyllelsen på delårsbasis baseras på genomfört och pågående arbete utifrån verksamhetens delmål.

Måluppfyllelse för målet på helårsbasis kommer att baseras på delmålsutfall, genomförda aktiviteter, helhetsbedömning i brukarenkät för hemtjänst och särskilt boende samt övrig kvalitativ bedömning.

3.1.2.3 *Upplevelsen av en bra arbetsmiljö ska öka*

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet fortsatt kommer att vara uppnått för helåret.

Upplevelsen av en bra arbetsmiljö kommer att mätas under hösten 2023 och kan då jämföras med tidigare mätningar i de delar av kommunen där samma mätning gjorts tidigare. Mätmetoden är OSA-enkät (organisatorisk och social arbetsmiljö). Arbete med arbetsmiljö pågår dock kontinuerligt under året i form av till exempel årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljö, riskbedömningar (löpande och inför förändringar) samt vid arbetsplatsträffar (APT) där arbetsmiljön kan diskuteras. Den årliga uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) genomfördes inom samtliga enheter, samt på verksamhets- och sektornivå, under tertial 1. Insatser utifrån resultat i föregående års OSA-enkät är planerade och följs upp kontinuerligt under året.

Inom ett antal områden har det genomförts- eller kommer det att genomföras organisationsförändringar i syfte att enskilda enhetschefer ska ha ansvar för färre medarbetare. Vid en översyn har det visat sig att enhetschefer inom Sektor Omsorg generellt har fler medarbetare än övriga enhetschefer i förvaltningen. Antal medarbetare per chef är en etablerad parameter för både medarbetares och chefers upplevda arbetsmiljö, varför organisationsförändringarna förväntas ge goda effekter inom området.

10 (18)

Måluppfyllelsen på delårsbasis baseras på genomfört och pågående arbete utifrån verksamhetens delmål.

Måluppfyllelse för målet på helårsbasis kommer primärt att baseras på utfall av OSA-enkät men även delmålsutfall, genomförda aktiviteter samt övrig kvalitativ bedömning.

3.1.2.4 Andelen av hyresgästerna inom grupp- och servicebostad enligt LSS ska ha någon form av sysselsättning utanför bostaden ska öka

Nämndmålet är uppnått och prognosen är att målet fortsatt kommer att vara uppnått för helåret.

Samtliga personer boende i grupp- eller servicebostad har i dagsläget sysselsättning utanför bostaden i form av daglig verksamhet, med undantag för den som uppnått pensionsålder.

Då målet var uppnått redan vid årets början fokuserar istället delmålen inom området på att *bibehålla* den goda sysselsättningsgraden och att öka närvarotiden inom daglig verksamhet. Enheternas planerade aktiviteter utifrån delmålet handlar därför om samverkan mellan gruppboende och daglig verksamhet i syfte att öka enskilda personers närvaro och om hur närvaro följs upp och rapporteras mellan samordnare och handläggare. Men det finns också aktiviteter som beskriver hur servicebostäder arbetat med att erbjuda dagliga aktiviteter under sommaren och att samtliga arbetsenheter ska anordna minst en friskvårdande aktivitet för alla i daglig verksamhet under året.

Styrtal	Utfall	Måltal 2023
Andelen av hyresgästerna inom grupp- och servicebostad enligt LSS ska ha någon form av sysselsättning utanför bostaden ska öka		100 %

3.2 Nämndens uppdrag

3.2.1 Språkkrav inom omsorgen

Förvaltningen har getts i uppdrag att minska språkbrister inom omsorgen samt att ställa språkkrav vid nyanställning. I dagsläget ställs språkkrav i samband med annonsering av tjänster inom omsorgen, men kunskaperna kontrolleras inte i form av språktest eller på annat systematiskt vis. De undersöks istället via samtal kring sådant som har koppling till arbetet då språkkunskaperna naturligt är en viktig faktor vid intervjuer under rekryteringsprocessen.

Arbetet med att införa särskilda språkkrav vid nyanställning har påbörjats under första halvåret 2023, med initial omvärldsbevakning och kunskapsinhämtning både internt och externt. I syfte att minska språkbrister, till exempel genom utbildning i vårdsvenska, inventeras marknaden av testverktyg, digitala språkkurser och andra utbildningslösningar.

Parallellt med kommunens egna arbete inom området så har regeringen uppdragit åt en särskild utredare att analysera och ta fram förslag på hur krav på kunskaper i svenska språket, för personal i äldreomsorgen, kan regleras. Förvaltningen följer detta arbete, som slutredovisas först i september 2024.

11 (18)

3.2.2 Säkerställ en långsiktig och adekvat planering för framtida investeringar inom äldreomsorg och LSS

Arbetet med att säkerställa en långsiktig och adekvat planering för framtida investeringar inom äldreomsorg och LSS pågår kontinuerligt.

En viktig planeringsfaktor är den kring behovet av äldreomsorgsplatser i särskilt boende, där den demografiska utvecklingen gör att behovet kommer att öka dramatiskt de närmsta tio åren. Behovet av lokaler inom nämndens ansvarsområde hanteras genom årlig revideringen av den kommunövergripande lokalförsörjningsplanen, till vilken nämnden spelar in sina behov. Detsamma gäller för behovet av boenden inom LSS, dvs. gruppboendestäder och serviceboendestäder. Gruppboendestaden Abborren är tillfälligt placerad på vårdcentrum i Östhammar, men behöver en permanent lokal. Även utökade behov av lokaler för hemtjänsten har flaggats upp i samband med det gemensamma lokalförsörjningsarbetet. Delar av hemtjänsten flyttar in på Östhammars Vårdcentrum och kommer då att ha tillräcklig yta.

På verksamhetsnivå handlar uppdraget om att följa demografiutveckling och utifrån tillgänglig data bedöma och prognostisera olika gruppers behov av vård- och omsorgsinsatser på kort och lång sikt, samt vilka anpassningar av verksamheten som behöver göras och hur förändringar i arbetssätt kan påverka effektivitet och kapacitet. Ett av dessa utvecklingsområden som verksamheten kommer att behöva hantera är ett utökat användande av välfärdsteknik. Här behövs fortsatt fördjupning kring behov och möjligheter samt tydliggörande av omfattning för att prognostisera storlek på investeringar.

Ett sätt att tydliggöra behoven och kommande utmaningar har tidigare varit att samla underlag kring nuläge, och i någon mån ett önskat läge, i en *äldreplan och en funktionshinderplan*. Om en reviderad äldreplan ska antas eller inte eller om arbetet ska ske i liknade eller annan form är inte fastställt vid tiden för upprättande av delårsrapport.

4 Ekonomiskt utfall och årsprognos (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
Vård- och omsorgsnämnden	SEKTOR OMSORG	-94 681,4	-97 233	-2 551,3	-142 593	-146 350,4	-3 757,2

I kolumnen funktion / enhet visas nämndens budget uppdelad på ett för nämnden ändamålsenligt vis.

13 (18)

Vård- och omsorgsnämnden uppvisar ett resultat om negativa -2,5mnkr för årets åtta första månader, vilket ger en avvikelse om 2,69 % och prognosen för helåret ett underskott på drygt 3,7mnkr.

Mer detaljerad redovisning under rubrik 6.

5 Investeringsutfall (tkr)

Tabell

Projekt	Tilldelad budget 2023	Överflyttad budget fr. 2022	Total budget 2023	Prognos helår 2023	Avvik. helårsprognos / totalbudget 2023	Utfall ack aug 2023
Möbler o inventarier vht lokal	1 200	0	1 200			668 999,34
Hjälpmedel	700	0	700			0
Digitalisering	400	0	400			0

Vård- och omsorgsnämnden har tilldelats 2,3 mnkr i investeringsbudget av Kommunfullmäktige. Under årets åtta första månader har 669 tkr nyttjas till möblemanng vid bland annat särskilt boende (SÄBO). De avsatta investeringsmedlen för hjälpmedel och digitalisering är onyttjade vid utgången av tertial 2, men prognosen är att de budgeterade medlen nyttjas helt eller delvis under året.

6 Fördjupad information från enheter och/eller verksamheter (tkr)

Nämnd	Funktion/enhet	Budget ack augusti	Utfall ack augusti	Avvikelse period jan - aug	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse helår
VON	7000 OMSORG, STAB	-33 899,4	-11 492,9	22 406,5	-50 862,0	-27 580,4	23 281,6
VON	7210 PRODUKTION, STAB	-9 596,0	-8 340,5	-1 946,9	-9 596,0	-9 864,8	-268,8
VON	7212 SÄRSKILT BOENDE, ÄLDRE	-647,3	-7 630,9	-6 983,6	-1 100,0	-7 442,5	-6 342,5
VON	7213 ORDINÄRT BOENDE	-22 310,1	-34 683,5	-12 373,3	-33 814,0	-49 980,2	-16 166,2
VON	7214 HSL	-18 860,2	-21 949,1	-3 088,8	-28 303,0	-29 711,9	-1 408,9
VON	7215 ENH FÖR HJÄLPM O FÖREBY.INS	-6 135,9	-5 156,4	979,5	-9 210,0	-9 302,9	-92,9
VON	7216 FUNKTIONSHINDER	-6 434,8	-7 979,5	-1 544,7	-9 708,0	-12 467,8	-2 759,8

15 (18)

Vård- och omsorgsnämnden uppvisar ett negativt resultat om 2,5 mnkr för årets åtta första månader och prognosen för helåret ett underskott på drygt 3,7 mnkr.

De beloppsmässigt största avvikelserna för tertial 2 är Sektor Omsorg stab +22mnkr, särskilt boende -6,9 mnkr och ordinärt boende -12,3 mnkr. Det senare omfattar såväl hemtjänst som nattpatrull. Hemtjänsten har historiskt negativa resultat där lönekostnader är den stora posten. Prognosen för helåret följer samma mönster. Den positiva avvikelsen för Sektor Omsorg stab vid tertial 2 beror till stora delar på ännu onyttjade statsbidrag.

HSL visar ett underskott för den rapporterade perioden, liksom prognosen för helåret. Här har omfattningen av behovet av inhyrd sjuksköterskebemanning under sommaren varit avgörande för utfallet och prognosen.

Det är svårt att periodisera och prognostisera kostnader för verksamheten Hjälpmedel och förebyggande insatser på samma sätt som inom övriga verksamheter, eftersom behoven av kostnadsdrivande hjälpmedel inte kan förutses.

Åtgärder för budget i balans

Åtgärdsplanen redogör för pågående och planerade åtgärder för budget i balans.

Planerade insatser

Genomgång av tillsynsärenden för att överväga digitala alternativ.

Kan generera färre besök främst nattetid men även dagtid vilket ger minskade kostnader. Det frigör även personal samt minskar på restid och reskostnad.

Studiebesök i kommuner för lärande av goda exempel.

Bland annat i syfte att utveckla och växla upp arbetet med digitala lösningar och välfärdsteknik.

Översyn av lokalkostnader.

En översyn av lokaler kan utmynna i en effektivisering gällande hur lokalerna används, samt vilka lokaler som kan frigöras.

Generell genomlysning av avtal.

En genomlysning av befintliga avtal ger oss möjlighet att se vilka avtal som är fördelaktiga, bör omförhandlas, sägas upp eller förlängas

Generell översyn av organisation och tjänster

Flera förändringar har gjorts inom sektorn under föregående år, men med en översyn över pensionsavgångar, projektanställningar och eventuella enhetssammanslagningar finns eventuellt ytterligare effektiviseringar att göra

Arbetet med medarbetarskap och friskfaktorer (lägre sjuktal och personalomsättning)

Det aktiva arbetet kring arbetsmiljö, medarbetarskap och friskfaktorer fortlöper.

Riktade utbildningsinsatser till enhetschefer.

Ett pågående arbete där samtliga enhetschefer genomgår en intern introduktionsutbildning i grundläggande ekonomisk teori och praktik för att säkerställa

16 (18)

kompetensnivå och främja ett likvärdigt arbetssätt

Omorganisation av hemtjänstområden.

Med mindre hemtjänstområden och mindre medarbetargrupper gynnas förutsättningarna för god ledning och styrning, vilket genererar bättre arbetsförhållanden, högre effektivitet och bibehållen kvalitet

Översyn av bemanning inom SÄBO i relation till nuvarande ersättning.

En genomlysning av bemanning i relation till ersättning kan ge en bild av möjlig effektivisering/anpassning till ersättningsnivåer eller behov ökad ersättning.

Översyn av bemanning inom gruppboendestäder

I syfte att optimera bemanningen vid gruppboendestäder görs en översyn av schemaläggning med fokus på rätt bemanning vid rätt tid.

Översyn av ledsagarservice

För boende på gruppboendestad ses besluten om samtidig ledsagarservice över, då arbetsuppgifterna kan utföras inom ramen för bemanningen på respektive gruppboendestad.

7 Nyckeltal

7.1 Särskilt boende

Nyckeltal	Utfall T2 2022	Utfall T3 2022	Utfall T1 2023	Utfall T2 2023
Beläggningsgrad SÄBO, tertialets slut (%)	95%	95%	94%	98%
Väntetid SÄBO, dagar	19	19	19	27
Medianvärdetid i särskilt boende äldreomsorg, antal dagar				
Ålder vid inflyttning till särskilt boende, median				
Medelålder för äldre i särskilt boende, år				
Antal personer med särskilt boende				

7.2 Hemtjänst

Nyckeltal	Utfall T2 2022	Utfall T3 2022	Utfall T1 2023	Utfall T2 2023
Beviljad tid hemtjänst, tot.	72 444	71 239	73 275	75 554
-VoO Alunda				7 628
-VoO Gimo				8 888
-VoO Öregrund				14 710
-VoO Österbybruk				14 864
-VoO Östhammar				20 785
Utförd tid hemtjänst, tot.	64 693	63 833	65 190	71 780
- VoO Alunda				7 864
- VoO Gimo				9 135
- VoO Öregrund				14 710
- VoO Österbybruk				13 081
- VoO Östhammar				21 617

7.3 Produktion Närvårdsenheten

Nyckeltal	Utfall T2 2022	Utfall T3 2022	Utfall T1 2023	Utfall T2 2023
Bruttokostnad, tkr	8 913	8 152	7 339	8 508
Personalkostnad, tkr	6 035	5 977	6 031	6 532
Beläggning, procent	85%	86%	89%	81%
Totalt antal personer	116	127	114	153
-HSL, pers	116	127	114	153
Totalt antal vård dagar	1 356	1 632	1 336	1 326
-HSL, tot dgr	1 356	1 632	1 336	1 326
Kostnad per vård dag	6 573	4 995	5 493	6 416
Medelvärde vård dag	8	8,5	8	8

18 (18)

Nyckeltal	Utfall T2 2022	Utfall T3 2022	Utfall T1 2023	Utfall T2 2023
-HSL, m.värde dgr	8	8,5	8	8
Median vård dagar	7	7	7	8
-HSL, mediandgr	7	7	7	8
Antal inskrivningar	148	156	135	158
Från eget boende	103	118	102	131
via husläkare	46	66	55	53
via akutmottagning	57	52	47	47
via SAH	0	0	3	0
via biståndsbeslut	0	0	0	0
Från sjukhus	37	37	27	51
Från SÄBO	8	0	3	3
Antal utskrivna	134	146	132	109
till eget boende	93	116	95	73
till sjukhus	17	14	16	19
till SÄBO	8	3	5	3
till kommunens korttidsenhet	5	6	7	1
Avliden	11	7	9	14

På grund av att verksamheten bemannas med olika hyrläkare med olika kompetens och erfarenhet av avdelningsarbetet har vi i samråd med chef primvården 14 öppna platser för att kunna bedriva en patientsäkervård.

Kostnaden för verksamheten är högre i tertial två pga. av kostnader för sommarvikarier. Kostnaden per vård dag är lägre än motsvarande period 2022. Antalet vård dagar har ökat i tertial två. Det har varit fler dagpatienter inne under sommaren. Den palliativa vården har ökat i tertial två. Antalet avlidna är flera. Det är något färre som flyttat till särskilt boende efter vistelse på Närvårdsenheten under tertial två än tidigare.

Dnr BMN-2023-548

§ 132. Delårsrapport tertial 2 – Bygg- och miljönämnden

Beslut

Bygg- och miljönämnden tar del av informationen. (Bilaga).

Ärendebeskrivning

Bygg- och miljönämnden avger tertialvis rapport till Kommunstyrelsen där nämndens verksamhet rapporteras.

Beslutsunderlag

Bilaga - Delårsrapport med budgetuppföljning avseende bygg- och miljönämndens verksamhet t.o.m. andra tertialet 2023

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen
Ekonom Fredrik Borgelin

Regeringskansliet

Försvarsdepartementet

Promemoria

Aktivering av civilplikt inom den kommunala
räddningstjänsten och elförsörjningsområdet

Innehåll

1	Promemorians huvudsakliga innehåll	3
2	Författningsförslag	4
2.1	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt	4
2.2	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt	6
2.3	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	7
3	Ärendet	8
4	Totalförsvarsplikt och civilplikt	9
5	Civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet	10
5.1	Behov av personalförstärkningar inom kommunal räddningstjänst vid höjd beredskap	10
5.2	Behov av beredskap för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet	11
5.3	Civilplikten aktiveras inom verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.	13
5.4	MSB och Svenska kraftnät ska utföra annan utredning än mönstring och göra framställningar om krigsplacering	14
5.5	Personuppgiftsbehandling	16
5.5.1	Tillämpliga författningar	16
5.5.2	Rättslig grund för personuppgiftsbehandlingen och nytt ändamål för behandlingen	17
5.5.3	Personuppgiftsbehandlingen är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga	19
5.6	Behov av repetitionsutbildning för civilpliktiga	20
5.7	Plikt- och provningsverkets förutsättningar för inskrivning av civilpliktiga	21
5.8	Handläggning och utbetalning av förmåner till civilpliktiga	21
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	22
7	Konsekvenser	23
7.1	Konsekvenser för samhället i stort	23
7.2	Ekonomiska konsekvenser för staten	24
7.3	Konsekvenser för kommuner och kommunal räddningstjänst	26
7.4	Övriga konsekvenser	27

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver stärkas på bred front. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret. I detta ingår att säkerställa att samhällsviktiga funktioner kan fungera även under höjd beredskap och att den personal som behövs för detta finns tillgänglig.

Enligt 1 kap. 3 a § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt kan regeringen, om det behövs med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap, besluta att en totalförsvarspliktig är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Regeringen har sedan tidigare (Fö2014/2039/MFI) beslutat om att de som har fullgjort grundutbildning med värnplikt eller motsvarande och krigsplacerats i ett förband ska vara skyldiga att genomgå repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Regeringen har därefter också (Fö2016/01252/MFI) beslutat att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt. När det gäller civilplikt har regeringen hittills inte fattat något motsvarande beslut.

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116). Utredningen syftar till att ta ett helhetsgrepp kring frågan om hur personalförsörjningen inom det civila försvaret kan stärkas. Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget finns det emellertid skäl att även mer skyndsamt vidta åtgärder som kan stärka det civila försvaret på vissa specifika områden. En sådan åtgärd är att skriva in individer som redan har tillräcklig kompetens för att kunna fullgöra civilplikt inom ett visst verksamhetsområde. För att detta ska vara möjligt måste civilplikten aktiveras genom ett regeringsbeslut.

En aktivering av civilplikten bör begränsas till de verksamhetsområden som bedöms vara lämpliga för en skyndsamt aktivering. Den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet är två samhällsviktiga områden som bedöms vara lämpliga för ett skyndsamt förfarande. För att det ska vara möjligt att begränsa aktiveringen av civilplikten till dessa två områden behöver det göras en ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Vidare behöver Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ges rollen som så kallad bemanningsansvarig myndighet för att en skyndsamt hantering av civilplikten ska vara möjlig inom den kommunala räddningstjänsten. Att göra MSB till bemanningsansvarig myndighet kräver också ändring i samma förordning.

I denna promemoria föreslås de författningsändringar och övriga åtgärder som behöver vidtas inför en tillfällig aktivering av civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § och 4 kap. 5 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Civilplikt får fullgöras i de verksamheter som anges i bilaga till denna förordning.

Civilplikt får fullgöras i de verksamheter som anges i *bilagan* till denna förordning. *Under perioden den 19 januari 2024–31 december 2028 får civilplikten dock enbart fullgöras inom följande verksamheter:*

- räddningstjänst som kommunerna ansvarar för, och
- drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

Att värnplikt *skall* fullgöras hos Försvarsmakten framgår av 1 kap. 5 § första stycket lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Att värnplikt *ska* fullgöras hos Försvarsmakten framgår av 1 kap. 5 § första stycket lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

4 kap.

5 §¹

I 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt finns bestämmelser om skyldighet för en totalförsvarsppliktig att lämna vissa uppgifter på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, en kommun eller en region.

En totalförsvarsppliktig är även skyldig att lämna uppgifter enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarspplikt på begäran av en länsstyrelse, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarsmakten, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät.

En totalförsvarsppliktig är även skyldig att lämna uppgifter enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarspplikt på begäran av en länsstyrelse, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarsmakten, *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät.

Denna förordning träder i kraft den 19 januari 2024.

¹ Senaste lydelse 2020:1280.

2.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förordningsförslag Föreslagen lydelse
2.1

2 kap.

1 §¹

Civilplikt får fullgöras i de verksamheter som anges i bilagan till denna förordning. *Under perioden den 19 januari 2024–31 december 2028 får civilplikten dock enbart fullgöras inom följande verksamheter:*

- räddningstjänst som kommunerna ansvarar för, och
- drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

Civilplikt får fullgöras i de verksamheter som anges i bilagan till denna förordning.

Att värnplikt ska fullgöras hos Försvarsmakten framgår av 1 kap. 5 § första stycket lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2029.

2.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Härigenom föreskrivs att 18 e § förordningen (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 e §¹

Myndigheten ska stödja kommunerna i deras arbete med personalförsörjningen av deltidsanställda brandmän.

Myndigheten ska även utföra utredningar om personliga förhållanden, enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, för totalförsvarspliktiga som med stöd av 3 kap. 4 § samma lag ska skrivas in för civilplikt inom sådan räddningstjänst som kommunerna ansvarar för. Myndigheten ska även göra framställningar om krigsplacering enligt 3 kap. 15 § samma lag för dessa totalförsvarspliktiga.

Denna förordning träder i kraft den 19 januari 2024.

¹ Senaste lydelse 2020:885.

3 Ärendet

I januari 2023 fick Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag att närmare analysera förutsättningarna för en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst (Fö2023/00118). Av MSB:s rapport framgår att det finns behov av att aktivera civilplikten och att det vid en aktivering även skulle finnas möjlighet att relativt skyndsamt skriva in och krigsplacera redan utbildade personer inom den kommunala räddningstjänsten.

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har identifierat ett behov av att aktivera civilplikt för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet för att möta totalförsvarets behov av att upprätthålla elförsörjningen vid höjd beredskap. De övriga förutsättningarna för att kunna skriva in och krigsplacera redan utbildade personer inom elförsörjningsområdet behöver emellertid analyseras närmare av Svenska kraftnät.

Författningsändringarna som föreslås i denna promemoria ger de rättsliga förutsättningarna för en aktivering av civilplikten inom verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

4 Totalförsvarsplikt och civilplikt

För att säkerställa tillgången till personal inom det civila och militära försvaret gäller totalförsvarsplikt i Sverige. Bestämmelser om totalförsvarsplikt finns i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Totalförsvarsplikt gäller för svenska medborgare och andra som är bosatta i Sverige från början av det kalenderår när han eller hon fyller 16 år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller 70 år.

En totalförsvarspliktig är skyldig att bland annat tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter. Tjänstgöringsskyldigheten fullgörs genom värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Värnplikt ska fullgöras hos Försvarsmakten och civilplikt i de verksamheter inom totalförsvaret som regeringen bestämmer. En totalförsvarspliktig som inte är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt omfattas av den allmänna tjänsteplikten vid höjd beredskap. Den allmänna tjänsteplikten fullgörs genom att den totalförsvarspliktiga kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag, tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret eller utför arbete som denne anvisas av den myndighet som regeringen bestämmer.

För att kunna utreda en individs förutsättningar att fullgöra värn- eller civilplikt är totalförsvarspliktiga skyldiga att på begäran genomgå utredning om sina personliga förhållanden. Det görs genom mönstring eller så kallad annan utredning. Annan utredning utförs av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk (Plikt- och prövningsverket), annan statlig myndighet eller en kommun eller en region. Om en sådan utredning visar att en totalförsvarspliktig är lämplig, exempelvis på grund av sin utbildning eller yrkeskompetens, kan denne skrivas in för civilplikt utan föregående mönstring. Det är Plikt- och prövningsverket som fattar beslut om inskrivning och beslutet kan överklagas till Statens överklagandenämnd.

En civilpliktig ska krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Det är Plikt- och prövningsverket som fattar beslut om krigsplacering. Beslutet fattas efter framställan från bemanningsansvariga aktörer. Beslutet om krigsplacering kan inte överklagas och gäller i tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället med möjlighet till förlängning om det finns särskilda skäl i det enskilda fallet.

Civilplikt omfattar normalt grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Grundutbildning är dock inte alltid nödvändigt för personer som redan har utbildning inom ett visst verksamhetsområde.

Det är straffbart att uppsåtligen eller av oaktsamhet utebli eller avvika från civilplikt. Det är även straffbart att vägra eller underlåta att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätta åligganden under tjänstgöringen.

5 Civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet

5.1 Behov av personalförstärkningar inom den kommunala räddningstjänsten vid höjd beredskap

Kommuner har enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ansvar för att förbereda sin verksamhet för höjd beredskap. Närmare bestämmelser för räddningstjänstens verksamheter under höjd beredskap finns i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Enligt den lagen har kommunens räddningstjänst i stort samma ansvar under höjd beredskap som i fredstid när det gäller att förhindra skador på människor, egendom och miljö. Vid höjd beredskap tillkommer dock vissa uppgifter. Tilläggsuppgifterna enligt LSO omfattar uppgifter som att upptäcka, märka ut och röja farliga områden samt att indikera och sanera efter angrepp med kemiska stridsmedel och kärnvapen. Räddningstjänstens personal ska också delta i åtgärder för första hjälp åt och transport av skadade samt befolkningsskydd.

MSB har på uppdrag av regeringen tagit fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap (Ju2022/02313). I sin redovisning av uppdraget beskriver MSB förmågor som den kommunala räddningstjänsten behöver ha för att kunna uppfylla sitt uppdrag under fredstid och höjd beredskap:

- förmåga att skydda sin personal, materiel och infrastruktur,
- förmåga att agera självständigt under störda förhållanden, vilket bland annat innebär att prioritera mellan olika skyddsvärden, samt
- förmåga att genomföra snabba och effektiva räddningsinsatser för att minska skadorna på människor, samhällsviktig verksamhet, egendom och miljö.

Av MSB:s redovisning framgår vidare att kommunens räddningstjänst i dag huvudsakligen är dimensionerad för att hantera olyckor i fred. Den kommunala räddningstjänsten behöver därför förstärkas för att kunna möta de utmaningar som krigsfara och ytterst krig kan medföra. Enligt MSB behövs såväl kompetenshöjning som personella och materiella resursförstärkningar.

Erfarenheterna från kriget i Ukraina visar att angrepp med konventionella vapensystem orsakar intensiva bränder, ofta på flera skadeplatser samtidigt. Parallellt med släckningsinsatserna har räddningstjänsten dessutom behövt hantera situationer med oexploderad ammunition och genomföra sök- och räddningsinsatser i raserade byggnader (Olsén, Ryghammar & Welander (2023). Räddningstjänst i krig – erfarenheter från Ukraina och lärdomar för Sverige. FOI-R-5404-SE). Detta ställer enligt MSB krav på både fler och personalmässigt större räddningsstyrkor.

I dag finns omkring 16 000 hel- och deltidanställda inom den kommunala räddningstjänsten. För att kunna hantera de påfrestningar som ett väpnat angrepp på Sverige skulle innebära bedömer MSB att antalet personer inom den kommunala räddningstjänsten behöver åtminstone fördubblas inom en tioårsperiod jämfört med i dag. Ett första steg för att stärka personalförsörjningen inom den kommunala räddningstjänsten vid höjd beredskap bör enligt MSB kunna ske genom att skriva in personer som redan har kompetens som är relevant för civilplikt inom kommunal räddningstjänst. MSB bedömer att individer som har genomgått utbildning hos MSB och tidigare Statens räddningsverk till övervägande del har den kompetens som krävs för att fullgöra civilplikt inom kommunal räddningstjänst. Totalförsvarspliktiga som har sådan utbildning och som inte är anställda inom kommunal räddningstjänst bedöms därför vara aktuella för utredning i syfte att undersöka om de i övrigt har förutsättningar att fullgöra civilplikt inom räddningstjänsten. MSB bedömer att det från denna personkategori, under en treårsperiod, skulle kunna tillföras upp till 3 000 personer till kommunernas krigsorganisationer för räddningstjänst genom aktivering av civilplikt.

Utöver att de aktuella individerna behöver ha tillräcklig kompetens bedömer MSB att de bör vara 60 år eller yngre för att det ska vara samhällsekonomiskt motiverat att utbilda dem för tillkommande uppgifter vid höjd beredskap. De personer som ska skrivas in kan inte heller vara krigsplacerade i annan verksamhet, vilket kontrolleras av Plikt- och provningsverket genom en så kallad disponibilitetskontroll. En utgångspunkt är vidare att individen har de kroppskrafter och det hälsotillstånd som krävs för uppgiften. För att kunna utreda att individens förmåga inte har ändrats påtagligt efter tidigare utbildning eller anställning inom räddningstjänst kan intyg behöva inhämtas som styrker påtagliga förändringar i tillståndet.

5.2 Behov av beredskap för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet

Effektiviseringarna som gjorts inom elföretagen de senaste årtiondena har delvis drivits genom att anlita externa utförare av drift och underhåll. Inom elproduktionsverksamheter har företagen vanligtvis egen personal för löpande underhåll, men tar in externa leverantörer vid större arbeten. Inom elnätverksamhet är det vanligt att köpa in externa utförare även för löpande behov.

I händelse av höjd beredskap och ytterst krig finns det risk för att efterfrågan på utförare för drift och underhåll inom elförsörjningsområdet kommer att öka mer än vad de externa utförarnas befintliga personalstyrka kan tillgodose. En del av de externa utförarnas personalstyrka kan dessutom vara krigsplacerad inom det militära eller andra verksamhetsområden, vilket skulle innebära en minskad personalstyrka vid höjd beredskap. Beroendet av externa utförare inom elförsörjningen innebär alltså en risk för att viktiga funktioner inte kan upprätthållas vid höjd beredskap.

Tidigare har Svenska kraftnät utbildat civilpliktiga för drift och underhåll inom såväl elproduktion som nätverksamhet. År 2008 avvecklades Svenska kraftnäts civilpliktsutbildning till följd av försvarsbesluten som fattades i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet, och i dag finns endast ett fåtal civilpliktiga inom elförsörjningsområdet kvar.

Efter att civilplikten avvecklades har Svenska kraftnät med stöd av elberedskapslagen (1997:288) och förordningen (1997:294) om elberedskap upprätthållit en slags frivillig civilplikt, benämnd insatsstyrkan, för nätreparationer. Insatsstyrkan består av cirka 300 personer med anställning hos elnätsföretag som får nyttjas enligt avtal som Svenska kraftnät har ingått med personernas respektive arbetsgivare. Det finns emellertid en osäkerhet gällande i vilken utsträckning individerna i insatsstyrkan är tillgängliga för Svenska kraftnät vid höjd beredskap eftersom de kan vara krigsplacerade i en annan verksamhet. Svenska kraftnät utbildar insatsstyrkan främst i reparation med beredskapsmateriel men insatsstyrkan har, genom utbildning och/eller yrkeskompetens, förmåga att utföra reparationer av alla slags elnät.

Svenska kraftnät har inte upprätthållit motsvarande styrka för produktionsverksamhet. Denna lades ner i samband med avvecklingen av civilplikten.

För att möta dagens behov inom totalförsvaret bedömer Svenska kraftnät att det finns behov av att stärka personalförsörjningen vid höjd beredskap när det gäller drift och underhåll inom både nätverksamhet och elproduktion. Behovet av antal och personalkategorier behöver dock analyseras närmare. Situationen som råder i Ukraina sedan Rysslands fullskaliga och folkrättsstridiga invasion i februari 2022 visar tydligt hur behovet av operativt underhåll och reparationsberedskap inom elförsörjningen kan se ut där infrastrukturen upprepade gånger skadas och måste repareras.

Genom en aktivering av civilplikten för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet skulle lämpliga individer i Svenska kraftnäts insatsstyrka kunna krigsplaceras hos Svenska kraftnät och därmed med större säkerhet kunna knytas till elförsörjningens behov. Den osäkerhet som finns gällande tillgängligheten av insatsstyrkans personal skulle därmed minska. Vidare skulle ytterligare personer som har relevant grundutbildning kunna komma i fråga för civilplikt för att på kort sikt stärka förmågan till drift och underhåll inom elförsörjningen vid höjd beredskap. Exakt vilka behov som finns för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet behöver analyseras närmare, likaså vilka personalkategorier som bör ingå och i vilken mån dessa kan skrivas in som civilpliktiga utan ny grundutbildning. Vidare behöver möjligheten att identifiera lämpliga personer närmare analyseras. I avvaktan på den analysen bör det av effektivitetsskäl redan nu skapas rättsliga förutsättningar för en aktivering av civilplikten inom elförsörjningsområdet.

5.3 Civilplikten aktiveras inom verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet

Förslag: Civilplikten ska tillfälligt aktiveras för verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

En totalförsvarspflichtig är skyldig att fullgöra civilplikt endast om regeringen har beslutat om det med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap (1 kap. 3 a § lagen om totalförsvarspflicht). Ett sådant beslut kan bli aktuellt exempelvis mot bakgrund av att det säkerhetspolitiska läget har förändrats (prop. 2009/10:160).

När Ryssland inledde den fullskaliga och folkrättsstridiga invasionen av Ukraina i februari 2022 förändrades det säkerhetspolitiska läget i grunden, för Sverige såväl som övriga Europa (prop. 2022/23:74). I totalförsvarspropositionen (prop. 2020/21:30) fastslogs att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Totalförsvaret ska därför utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige.

Civilplikt ska fullgöras i de verksamhetsområden inom totalförsvaret som regeringen bestämmer (1 kap. 6 § lagen om totalförsvarspflicht). Av 2 kap. 1 § förordningen om totalförsvarspflicht med bilaga framgår inom vilka verksamhetsområden som civilplikten får fullgöras. Civilplikten får i dag fullgöras inom 23 verksamhetsområden, bland annat inom räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

Den pågående utredningen om personalförsörjningen inom det civila försvaret (se avsnitt 1) innebär att civilplikten är föremål för en nödvändig och genomgripande översyn. En aktivering av civilplikten bör därför i dagsläget begränsas till de verksamhetsområden där det finns behov av civilpliktiga och som bedöms vara möjliga att hantera mer skyndsamt. I dagsläget bedöms det vara möjligt att relativt skyndsamt aktivera civilplikten samt skriva in och krigsplacera individer inom den kommunala räddningstjänsten. Ett skyndsamt förfarande för civilplikten bedöms även vara möjligt inom elförsörjningsområdet. För att möjliggöra en delvis aktivering av civilplikten för dessa verksamhetsområden bör det föras in en begränsning i 2 kap. 1 § förordningen om totalförsvarspflicht som innebär att civilplikten under en viss tidsperiod enbart får fullgöras inom kommunal räddningstjänst samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

5.4 MSB och Svenska kraftnät ska utföra annan utredning än mönstring och göra framställningar om krigsplacering

Förslag: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska ges rätt att enligt lagen om totalförsvarsplikt utföra annan utredning och göra framställningar om krigsplacering för totalförsvarspliktiga som ska skrivas in för civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten utan föregående mönstring. I förordningen med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska det tydliggöras att myndigheten har dessa uppgifter.

Bedömning: Svenska kraftnät har redan rätt att utföra annan utredning och göra framställningar om krigsplacering. Några författningsändringar är därför inte nödvändiga i denna del.

Bedömning: Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps och Svenska kraftnäts behov av folkbokföringsuppgifter för att genomföra de aktuella utredningarna kan tillgodoses genom Skatteverkets system för distribution av folkbokföringsuppgifter till samhället. Några författningsändringar är därför inte heller nödvändiga i denna del.

För att civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet ska kunna genomföras förutsätts det att MSB och Svenska kraftnät ska utföra annan utredning enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt. Det förutsätter också att myndigheterna kan göra framställningar om krigsplacering enligt 3 kap. 15 § samma lag.

Det är enbart särskilt utpekade aktörer som får utföra annan utredning och göra framställningar om krigsplacering. Vilka statliga myndigheter som, utöver Plikt- och provningsverket, får utföra annan utredning framgår av 4 kap. 5 § andra stycket förordningen om totalförsvarsplikt. Samma myndigheter får även göra framställningar om krigsplacering enligt 4 kap. 7 § andra stycket samma förordning.

Svenska kraftnät finns med bland de uppräknade myndigheterna i 4 kap. 5 § andra stycket förordningen om totalförsvarsplikt och har alltså rätt att både utföra annan utredning och göra framställningar om krigsplacering. MSB finns däremot inte med i uppräknningen. MSB bör därför läggas till i 4 kap. 5 § andra stycket förordningen om totalförsvarsplikt och därmed ges rätt att utföra annan utredning. MSB blir därmed även bemanningsansvarig myndighet enligt 4 kap. 7 andra stycket samma förordning och får rätt att göra framställningar om krigsplacering.

Inom totalförsvaret tillämpas ansvarsprincipen. Principen innebär att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden även ska ha det under en krissituation eller i krig. Ansvaret för att olika verksamheter inom totalförsvaret bemannas ligger därmed på det organ som svarar för en verksamhet i kris och krig. I dag finns det därför en koppling mellan de verksamheter inom vilka civilplikt får fullgöras och vilka myndigheter som har gjorts till bemanningsansvariga. Det är kommunerna som ansvarar för den kommunala räddningstjänsten och dess

krigsorganisation. Det är därför i första hand kommunerna som måste bedöma behovet av civilpliktig personal inom den kommunala räddningstjänsten. Förslaget innebär att MSB ska vara bemanningsansvarig för individer som ska skrivas in för civilplikt och krigsplaceras inom kommunal räddningstjänst. Att göra MSB till bemanningsansvarig innebär alltså en viss avvikelse från den hittillsvarande systematiken. Att göra MSB till bemanningsansvarig för de aktuella individerna bedöms emellertid vara det mest ändamålsenliga, bland annat eftersom MSB har identifierats vara den aktör som på kort sikt har bäst möjlighet att skaffa sig den kapacitet som krävs för att kunna identifiera, utreda och utbilda dessa individer. MSB bör därför göras till bemanningsansvarig i aktuellt hänseende.

Eftersom det i första hand är kommunerna som har att bedöma behovet av civilpliktig personal inom räddningstjänsten kommer MSB behöva ha ett nära samarbete med kommunerna i sin roll som bemanningsansvarig myndighet. I rollen som bemanningsansvarig myndighet bör MSB även föra dialog med de civilområdesansvariga länsstyrelserna. De civilområdesansvariga länsstyrelserna ansvarar nämligen bland annat för att det civila försvaret inom civilområdet får en enhetlig riktning. Vidare har såväl civilområdesansvariga länsstyrelser som övriga länsstyrelser under höjd beredskap rätt att med stöd av förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor fatta beslut som har direkt påverkan på den kommunala räddningstjänsten, bland annat får de besluta om omfördelning av räddningstjänstpersonal.

Av tydlighets- och förutsägbarhetsskäl bör det av förordningen (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap framgå att MSB ska vara bemanningsansvarig för den aktuella målgruppen. Därför bör det i förordningen föras in en bestämmelse om att myndigheten ska utföra annan utredning och göra framställning om krigsplacering för totalförsvarspliktiga som med stöd av 3 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt ska skrivas in för civilplikt inom kommunal räddningstjänst. Något behov av att föra in en liknande bestämmelse i Svenska kraftnäts myndighetsinstruktion finns inte. Svenska kraftnät ska inte agera bemanningsansvarig för någon annan aktörs organisation utan ska krigsplacera berörda individer i den egna organisationen. Aktuella bestämmelser i lagen om totalförsvarsplikt med tillhörande förordning bedöms därför vara tillräckliga.

MSB och Svenska kraftnät kommer att behöva aktuell folkbokföringsadress till individerna som ska genomgå annan utredning. Detta behövs dels för att kunna skicka ut information om ändrat ändamål för personuppgiftsbehandling (se avsnitt 5.5), dels för att kunna komma i kontakt med individerna, vilket är en förutsättning för att utredningen ska kunna genomföras. Uppgift om en folkbokförds adress registreras i folkbokföringsdatabasen. Från folkbokföringsdatabasen förs uppgiften över till Skatteverkets system för distribution av folkbokföringsuppgifter till samhället (Navet). Från Navet kan alla offentliga aktörer hämta folkbokföringsuppgifter digitalt. Uppgifterna i Navet är aktuella eftersom ändringar i folkbokföringen slår igenom direkt. Det är den mottagande offentliga aktören som avgör vilka uppgifter som ska hämtas, och på vilket sätt, förutsatt att den offentliga aktören har rätt att ta del av uppgifterna. Eftersom MSB och Svenska kraftnät kan hämta nödvändiga folk-

bokföringsuppgifter från Navet är deras behov av uppgifterna tillgodosedda och det finns inget behov av någon författningsändring.

5.5 Personuppgiftsbehandling

Bedömning: Författningsändringarna som föreslås i denna promemoria ger berörda aktörer den rättsliga grund som de behöver för att kunna utföra den personuppgiftsbehandling som förslagen innebär.

Den aktuella personuppgiftsbehandlingen bedöms vara förenlig med kraven i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

5.5.1 Tillämpliga författningar

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), härafter benämnd EU:s dataskyddsförordning, finns bestämmelser som förutsätter eller ger utrymme för kompletterande nationella bestämmelser av olika slag. I Sverige finns kompletterande bestämmelser som är av generell karaktär i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen).

Genom 1 kap. 2 § dataskyddslagen har bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning utsträckt till att gälla även i verksamhet utanför unionsrättens tillämpningsområde. Detta innebär att bland annat behandling av personuppgifter som utgör ett led i en verksamhet som rör nationell säkerhet och försvar omfattas av EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagens tillämpningsområde. Dataskyddslagen är subsidiär vilket innebär att lagens bestämmelser inte ska tillämpas om det finns avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning (1 kap. 6 §).

Totalförsvarsdatalagen (2020:151) är en särskild registerförfattning som omfattar Plikt- och prövningsverkets verksamhet vid behandling av personuppgifter. Av 2 § andra stycket framgår dock att lagen även är tillämplig på andra aktörers personuppgiftsbehandling när så särskilt anges. I 8 § andra stycket anges att andra statliga myndigheter än Plikt- och prövningsverket, kommuner och regioner får behandla känsliga personuppgifter om uppgifterna är absolut nödvändiga vid utredning enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt. I övrigt ska den utredande myndigheten tillämpa EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen (prop. 2019/20:51 s. 34 f.). Detta innebär att totalförsvarsdatalagen kommer vara tillämplig på de känsliga personuppgifter som MSB och Svenska kraftnät behandlar vid annan utredning enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt, och i övrigt ska personuppgiftsbehandlingen göras i enlighet med EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen.

5.5.2 Rättslig grund för personuppgiftsbehandlingen och nytt ändamål för behandlingen

MSB och Svenska kraftnät kommer att behandla de aktuella personuppgifterna inom ramen för annan utredning och framställningar om krigsplacering enligt 2 kap. 1 § respektive 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarspikt. Genom den föreslagna ändringen av 4 kap. 5 § andra stycket förordningen om totalförsvarspikt ges MSB rätt att utföra annan utredning. MSB blir därmed även bemanningsansvarig myndighet enligt 4 kap. 7 § andra stycket samma förordning och får rätt att göra framställningar om krigsplacering. Svenska kraftnät har redan sedan tidigare rätt att utföra såväl annan utredning som framställningar om krigsplacering. I förordningen med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap föreslås det även föras in en bestämmelse om att myndigheten ska utföra annan utredning och göra framställningar om krigsplacering för individer som ska skrivas in och krigsplaceras inom kommunal räddningstjänst. Någon liknande bestämmelse bedöms inte vara nödvändig att föra in i Svenska kraftnäts myndighetsinstruktion (se avsnitt 5.4). För att MSB och Svenska kraftnät i egenskap av bemanningsansvariga myndigheter ska kunna utföra annan utredning och göra framställningar om krigsplacering kommer de att behöva behandla personuppgifter. De aktuella åtgärderna syftar till att totalförsvarspiktiga ska kunna tas i anspråk med stöd av civilplikt för att stärka Sveriges totalförsvar. Den rättsliga grunden för de båda myndigheternas personuppgiftsbehandling kommer att vara allmänt intresse och myndighetsutövning (artikel 6.1 e EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 2 § dataskyddslagen).

Utredningen som MSB och Svenska kraftnät ska göra enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarspikt syftar till att avgöra om de aktuella individerna har förutsättningar för att fullgöra civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet. Det kommer därför att finnas behov av att behandla känsliga personuppgifter, exempelvis uppgifter om hälsa. Utgångspunkten enligt EU:s dataskyddsförordning är att känsliga personuppgifter inte får behandlas (artikel 9.1 EU:s dataskyddsförordning). Förbudet mot att behandla känsliga personuppgifter är emellertid inte undantagslöst. Exempelvis får känsliga personuppgifter under vissa förutsättningar behandlas om det är nödvändigt för handläggningen av ett ärende eller om det i övrigt är nödvändigt av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse (artikel 9.2 g EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 3 § dataskyddslagen). Som framgår av avsnitt 5.5.1 kommer totalförsvarsdatalagen att vara tillämplig på de känsliga personuppgifter som MSB och Svenska kraftnät behandlar vid utredningarna enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarspikt. Att totalförsvarsdatalagen kommer att vara tillämplig på personuppgiftsbehandlingen medför ett förstärkt skydd för den enskilde. Vid sidan av de krav som ställs på den personuppgiftsansvarige enligt EU:s dataskyddsförordning, till exempel kravet på en lämplig säkerhetsnivå, innehåller totalförsvarsdatalagen bestämmelser om säkerhetsåtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Exempelvis innehåller lagen bestämmelser om sökbegränsningar (9 §). Vidare ställs särskilt höga krav på behovet av att uppgifterna behandlas. För att känsliga personuppgifter

ska få behandlas räcker det inte att behandlingen är nödvändig såsom framgår av EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen av de känsliga personuppgifterna måste i stället vara absolut nödvändig vid utredningen om den totalförsvarspliktiges personliga förhållanden enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt (8 § andra stycket). Kravet på absolut nödvändighet markerar att behandlingen av känsliga personuppgifter bör ske med försiktighet och aldrig slentrianmässigt. Rekviritet innebär emellertid inte att känsliga personuppgifter endast får behandlas i undantagsfall. Bemanningsansvariga myndigheter har i samband med utredningar enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt ett berättigat behov av att behandla känsliga personuppgifter. Behandlingen ska emellertid vara restriktiv och behovet av att behandla den känsliga personuppgiften ska prövas noga i det enskilda fallet (prop. 2019/20:51 s. 91). MSB och Svenska kraftnät kommer alltså kunna behandla de känsliga personuppgifter som behövs för att kunna avgöra om de totalförsvarspliktiga är lämpade för att fullgöra civilplikt inom de aktuella verksamhetsområdena.

Det kan inte uteslutas att det inom ramen för MSB:s och Svenska kraftnäts utredningar kan uppstå behov av att behandla personuppgifter som rör lagöverträdelse, vilket de båda myndigheterna har stöd för i artikel 10 EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 8 § dataskyddslagen. Vidare kommer det att finnas behov av och vara klart motiverat att behandla personnummer och/eller samordningsnummer för säkerställa de totalförsvarspliktigas identitet, vilket de båda myndigheterna också har stöd för i artikel 87 EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 10 § dataskyddslagen. I likhet med den bedömning som har gjorts beträffande Plikt- och prövningsverkets behandling av uppgifter om lagöverträdelse och personnummer/samordningsnummer bedöms det inte heller för MSB:s eller Svenska kraftnäts behandling av denna typ av uppgifter finnas något behov av inskränkningar eller övriga undantag i förhållande till vad som gäller enligt EU:s dataskyddsförordning (prop. 2019/20:51 s. 51 f.).

MSB och Svenska kraftnät kommer delvis att använda personuppgifter för ett nytt ändamål (utredning civilplikt/framställning om krigsplacering) som inte är förenligt med de ändamål som uppgifterna ursprungligen samlades in för (utbildning räddningstjänst/insatsstyrkan). Utgångspunkten är att personuppgifter inte får behandlas på ett sätt som är oförenligt med de ändamål som uppgifterna samlades in för (artikel 5.1 b EU:s dataskyddsförordning). Av artikel 6.4 och 23 EU:s dataskyddsförordning framgår emellertid att en personuppgiftsansvarig under vissa förutsättningar får vidarebehandla personuppgifter för ändamål som är oförenliga med de ursprungliga. Sådan vidarebehandling är bland annat möjlig om den har stöd i nationell rätt och är en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle som görs i syfte att säkerställa den nationella säkerheten, försvaret och viktiga mål av generellt allmänt intresse (artikel 23.1 a, b och e). Den aktuella personuppgiftsbehandlingen kommer att ha sin grund i verksamhet som är reglerad i nationell rätt genom 2 kap. 1 § och 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt. Att använda de aktuella personuppgifterna för det nya ändamålet kommer visserligen att innebära ett intrång i den enskildes personliga integritet. Vid en sammantagen bedömning bedöms emellertid behovet av att få använda uppgifterna för det nya ändamålet väga tyngre

än det intrång som den nya behandlingen innebär för den enskilda. De aktuella individerna besitter kompetens som det finns ett uttalat behov av inom Sveriges totalförsvaret och den aktuella åtgärden är nödvändig för att denna personalresurs ska kunna tas i anspråk med stöd av civilplikt. Åtgärden får därmed anses vara såväl nödvändig som proportionell i ett demokratiskt samhälle och syftar till att uppnå ett enligt EU:s dataskyddsförordning legitimt syfte (artikel 23.1 a, b och e). Information om ändrat ändamål för personuppgiftsbehandlingen kommer att skickas till de berörda individerna.

5.5.3 Personuppgiftsbehandlingen är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga

Ändamålet med behandlingen av de aktuella personuppgifterna är att ta fram underlag för beslut om inskrivning och krigsplacering med stöd av civilplikt. MSB:s och Svenska kraftnäts insamling av personuppgifter kommer att baseras på en skyldighet för den enskilde att lämna dessa och uppgifterna som samlas in kommer i vissa fall vara av integritetskänsligt slag. Även om syftet med personuppgiftsbehandlingen inte är att kartlägga enskilda utan att utreda enskildas förutsättningar att utföra civilplikt bedöms delar av den aktuella behandlingen kunna innebära en kartläggning av den enskildes förhållanden som innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen (prop. 2019/20:51 s. 26 f.). Därmed krävs att personuppgiftsbehandlingen framgår av lag och att intrånget i den personliga integriteten som behandlingen innebär görs för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 § första stycket 2 och 21 § regeringsformen). Motsvarande bestämmelser finns i Europakonventionen (Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna) och EU:s rättighetsstadga (Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna 2010/C 83/02).

MSB:s och Svenska kraftnäts personuppgiftsbehandling kommer att vara reglerad i lag (se avsnitt 5.5.1). Vidare är det av grundläggande betydelse i ett demokratiskt samhälle att personalförsörjningen av totalförsvaret kan tillgodoses. Den aktuella personuppgiftsbehandlingen syftar till att stärka landets totalförsvaret och det intrång i den personliga integriteten som personuppgiftsbehandlingen innebär får därmed anses berättigat och proportionerligt.

5.6 Behov av repetitionsutbildning för civilpliktiga

Bedömning: De individer som blir aktuella för civilplikt inom kommunal räddningstjänst bör få en inledande repetitionsutbildning som syftar till att vidmakthålla och vidareutveckla kompetensen för uppgifter inom räddningstjänst och särskilt räddningstjänst under höjd beredskap.

Vilket behov av kompletterande utbildningsinsatser som en civilplikt för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet kan innebära behöver analyseras närmare.

Enligt MSB:s bedömning är det önskvärt att de individer som blir aktuella för civilplikt enligt förslaget får en inledande repetitionsutbildning. Skälet till detta är att det kan ha gått lång tid sedan individen genomförde grundläggande utbildning inom räddningstjänst, och att denne eventuellt inte upprätthållit kompetensen genom yrkesutövning. Den inledande repetitionsutbildningen syftar till att både upprätthålla och vidareutveckla kompetensen för uppgifter inom räddningstjänst och särskilt räddningstjänst under höjd beredskap. Enligt MSB:s bedömning behöver utbildningen inte ges innan krigsplaceringen eftersom de berörda individerna har den grundläggande kompetens som krävs. Därmed kan grundförmågan för räddningstjänsten vid höjd beredskap höjas direkt efter inskrivningen.

MSB är utbildningsansvarig myndighet inom området räddningstjänst och har lokaler för ändamålet. För att MSB ska kunna genomföra repetitionsutbildning för civilpliktiga vid sina skolor behöver MSB upphandla Grundutbildning för räddningstjänstpersonal (Grib), som i dag bedrivs på MSB:s skolor, av en annan aktör. Detta kräver inga författningsändringar, däremot bedömer MSB att myndigheten kommer behöva få regeringens tillstånd till att teckna längre hyresavtal för lokalerna i enlighet med förordningen (1993:528) om statliga myndigheters lokalförsörjning.

Svenska kraftnät genomför utbildningar för den så kallade insatsstyrkan för nätreparationer men inte för arbeten kopplade till elproduktion. Om totalförsvarspliktiga som ingår i insatsstyrkan ska fullgöra civilplikt kan utbildningsverksamheten för nätreparationer eventuellt behöva kompletteras. För totalförsvarspliktiga som inte ingår i insatsstyrkan men som har annan relevant utbildning kan det vara önskvärt med en inledande repetitionsutbildning. Skälen till detta är att det kan ha gått lång tid sedan individen genomförde den grundläggande utbildningen och att denne eventuellt inte har upprätthållit kompetensen genom yrkesutövning. Det eventuella behovet av kompletterande utbildningsinsatser som en civilplikt för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet kan innebära behöver dock analyseras närmare.

5.7 Plikt- och prövningsverkets förutsättningar för inskrivning av civilpliktiga

Bedömning: Plikt- och prövningsverket har förutsättningar för att skriva in civilpliktiga för kommunal räddningstjänst och drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

Plikt- och prövningsverket ansvarar för inskrivningen av civilpliktiga med stöd av 3 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt. Det är också Plikt- och prövningsverket som enligt 3 kap. 15 § första stycket lagen om totalförsvarsplikt beslutar om krigsplacering efter utförd utredning och inskrivning.

Det nu aktuella förslaget om en aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst och drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet innebär att individerna ska skrivas in för civilplikt efter annan utredning och ges en repetitionsutbildning. Förslaget omfattar alltså inte mönstring och inskrivning för grundutbildning, vilket skulle innebära en betydligt större uppgift för Plikt- och prövningsverket. Mot denna bakgrund bedöms det finnas förutsättningar för myndigheten att skriva in och krigsplacera civilpliktiga efter framställan från MSB och Svenska kraftnät utan att det exempelvis krävs investeringar i nya lokaler.

5.8 Handläggning och utbetalning av förmåner till civilpliktiga

Bedömning: Handläggning och utbetalning av förmåner till civilpliktiga ska göras av Försäkringskassan. Det behövs inga författningsändringar eller andra åtgärder för att myndigheten ska kunna utföra detta uppdrag.

Enligt lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret är det Försäkringskassan som hanterar frågor om familjebidrag och dagpenning till den som tjänstgör inom totalförsvaret (1 §). Närmare bestämmelser om förmånerna finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspiktiga. Försäkringskassan hanterar redan i dag motsvarande förmåner för värnpliktiga. Därmed innebär förslaget inte något nytt uppdrag till Försäkringskassan. Det bedöms således inte behövas några författningsändringar eller andra åtgärder för att myndigheten ska kunna utföra detta uppdrag.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: De föreslagna ändringarna ska träda i kraft den 19 januari 2024. Ändringarna i 2 kap. 1 § förordningen om totalförsvarspflicht ska upphöra att gälla vid utgången av 2028.

Bedömning: Det finns inget behov av övergångsbestämmelser.

Med hänsyn till den säkerhetspolitiska situationen i Europa och i Sveriges närområde är det angeläget att de föreslagna ändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Samtidigt måste det finnas viss tid för berörda aktörer att anpassa sig efter de nya förutsättningarna. Det föreslås därför att bestämmelserna träder i kraft den 19 januari 2024.

Den föreslagna begränsningen i 2 kap. 1 § förordningen om totalförsvarspflicht som föreslås för att möjliggöra en partiell aktivering av civilplikten är endast en temporär begränsning som görs i avvaktan på den pågående utredningen om personalförsörjningen inom det civila försvaret. I syfte att minska risken för att begränsningen behöver förlängas bör dess giltighetstid sättas med viss marginal. Det är därför lämpligt att den tillfälliga begränsningen ska gälla till utgången av 2028.

Det finns inget behov av övergångsbestämmelser.

7 Konsekvenser

Bedömning: Förslagen bidrar till att skyndsamt stärka grundförmågan hos den kommunala räddningstjänsten vid höjd beredskap och att stärka beredskapen inom elförsörjningen. Förslagen har därmed positiva konsekvenser för Sveriges civila försvar.

Civilplikten innebär bland annat en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter för de individer som kommer att beröras av förslagen. Förslagen kan också medföra mindre konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet på så sätt att de individer som berörs i vissa fall kan ha sin nuvarande anställning i en sådan verksamhet.

Förslagen medför ökade kostnader för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Plikt- och prövningsverket samt Försäkringskassan. Förslagen medför marginellt ökade kostnader för kommuner.

Kostnaderna för förslaget om civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten finansieras delvis genom medel som avsatts för personalförsörjning enligt förslag i propositionen Totalförsvaret 2021–2025.

När det gäller aktiveringen av civilplikt inom elförsörjningsområdet innebär förslaget att Svenska kraftnät får möjlighet att med stöd av civilplikt krigsplacera totalförsvarspliktiga i den egna organisationen. Förslagen medför inga direkta kostnader.

7.1 Konsekvenser för samhället i stort

Konsekvenser för Sveriges civila försvar

Civilplikt är ett viktigt instrument för att trygga personalförsörjningen av det civila försvaret. Förslagen bedöms bidra till att skyndsamt stärka grundförmågan hos den kommunala räddningstjänsten vid höjd beredskap. Förslagen bedöms också bidra till att stärka beredskapen inom elförsörjningen och att på sikt stärka grundförmågan vid höjd beredskap för Svenska kraftnät. Aktiveringen av civilplikten förväntas bidra till att stärka Sveriges förmåga både inför och under höjd beredskap. Förslagen bedöms därmed få positiva konsekvenser för Sveriges civila försvar.

Konsekvenser för enskilda

För enskilda innebär civilplikten ett ingrepp i dennes fri- och rättigheter. För att individerna ska vara tillräckligt förberedda för krigsuppgiften behöver de genomgå repetitionsutbildning. Plikten att genomgå repetitionsutbildning enligt förslaget bedöms medföra ett visst inkomstbortfall för individen och en inskränkning i personens övriga livsomsständigheter. Civilplikten innebär också att individen kan vara skyldig att efter beslut från myndighet genomgå medicinska och psykologiska undersökningar för att utreda och bedöma hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret. Det kan vidare

konstateras att det är straffbart att med uppsåt eller av oaktsamhet utebli eller avvika från civilplikt.

Ingreppet bedöms vara proportionerligt med hänsyn till det säkerhetspolitiska läget och totalförsvarets behov av personalförsörjning.

Konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet

Grundprincipen för totalförsvarets personalförsörjning är att varje person ska tjänstgöra där den gör störst nytta för totalförsvaret. I de fall en konkurrenssituation mellan olika samhällsviktiga verksamheter uppstår behöver en avvägning göras beträffande var personen gör bäst nytta. Det kan finnas individer som trots att de inte är krigsplacerade i en viss verksamhet utgör en särskild nyckelkompetens inom verksamheten. Det finns en viss risk för att sådana individer tas i anspråk för civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten eller elförsörjningsområdet vilket kan få konsekvenser för de aktuella verksamheterna. På grund av förslaget begränsade omfattning bedöms det dock endast få marginella konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet. Dessutom kan individerna i vissa sådana fall undantas från civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten eller elförsörjningsområdet.

En aktivering av civilplikten kommer i första hand att resultera i ett personalbortfall för individernas huvudsakliga arbetsplatser under den tid som de genomför repetitionsutbildning, vilket kan medföra marginella konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet. Möjligheter till uppskov finns vid vissa situationer, vilket innebär att eventuella negativa konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet kan begränsas.

7.2 Ekonomiska konsekvenser för staten

Ekonomiska konsekvenser för MSB

Genom förslaget får MSB ökade uppgifter som kräver anpassning av administration och processer. I myndighetens övergripande kostnader ingår bland annat ökade kostnader för rekrytering, ekonomihantering och informationshantering. Där ingår också rättsligt stöd för föreskriftsarbete och auditörer (auditörer är jurister som biträder myndigheter, kommuner och regioner som har att handlägga disciplinären enligt lagen [1994:1811] om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.).

Den civilpliktige har rätt till förmåner i samband med tjänstgöringen. Exempelvis har civilpliktiga rätt till fri kost och logi under utbildningen, dagpenning upp till 90 procent av sin sjukpenninggrundande inkomst (max 1 295 kronor per dag), familjebidrag och bostadstillägg för dem som har familj, sjuk- och tandvård under tjänstgöringen samt beklädnad och övrig personlig materiel. Förmånskostnaderna är beroende av repetitionsutbildningens längd.

För att skapa utrymme på MSB:s skolor för att kunna bedriva repetitionsutbildning för civilpliktiga behöver den utbildning som bedrivs där i dag, Grib, upphandlas av en annan aktör. Upphandlingskostnaderna beror främst på hur stor del av Grib som kommer behöva upphandlas.

Repetitionsutbildningen innehåller många praktiska moment, vilket är resurskrävande både i fråga om personal och förbrukningsmateriel.

Personal behövs för utveckling av utbildningens upplägg och innehåll, administration inför utbildningsstart, drift och service i anslutning till utbildningen, administration kopplad till de civilpliktigas rätt till försäkring, fri hälso- och sjukvård, fritidsaktiviteter med mera. Vidare bedöms befintlig personal att vara i behov av kompetensutveckling. När det gäller materielkostnader omfattar dessa förbrukningsartiklar och utbildningsmaterial utan avskrivning som används för utbildningen. Det kan till exempel handla om förbränningsmateriel, skrotbilar och personlig utrustning. Utbildning av ett större antal individer under en begränsad period kan komma att ställa särskilda krav på utbildnings- och övningsanläggningarna samt medföra ett ökat personalbehov.

Därutöver tillkommer kostnader för köp av tjänster, exempelvis avseende stöd till utvecklingen av utbildningen, framtagande av utbildningsmateriel och systemstöd för administration.

För att kunna utbilda civilpliktiga bedömer MSB att myndigheten behöver anpassa och utöka sina utbildningsplatser, vilket bedöms medföra ökade hyreskostnader. Det tillkommer också avskrivningskostnader från investeringar i utbildnings- och övningsanläggningar inklusive fordon och andra kostnadsintensiva resurser.

Hur många som kommer kunna utbildas varje år beror på hur mycket resurser som avsätts för ändamålet och på hur lång den inledande repetitionsutbildningen behöver vara. Med de medel som regeringen avser att föreslå i budgetpropositionen för 2024 är förhoppningen att omkring 300 individer ska kunna utbildas 2024, se vidare avsnitt nedan om finansiering. Kommande år kommer lika många eller fler att kunna utbildas.

Ekonomiska konsekvenser för Svenska kraftnät

Förslaget innebär att Svenska kraftnät får möjlighet att med stöd av civilplikt krigsplacera totalförsvarspliktiga i den egna organisationen. Förslaget medför dock inga direkta kostnader för myndigheten. Behovet av civilpliktiga inom området inklusive behov av utbildningar med mera och hur dessa ska finansieras behöver analyseras närmare av Svenska kraftnät.

Ekonomiska konsekvenser för Plikt- och prövningsverket

Förslaget innebär ökade kostnader för Plikt- och prövningsverket. Plikt- och prövningsverket bedömer att ärendehantering som förslaget innebär medför ett ökat behov av personal. Därutöver tillkommer kostnader för systemanpassningar för inskrivning av civilpliktiga. Kostnaderna bedöms av Plikt- och prövningsverket delvis vara beroende av hur många civilpliktiga som skrivs in, men omfattar också en viss grundkostnad för införande av civilplikt.

Därutöver har Plikt- och prövningsverket en schablonberäkning för resor till repetitionsutbildning på 500 kronor per enkelresa, det vill säga 1 000 kronor per person och utbildningstillfälle. Den totala kostnaden för resor är därmed beroende av hur många civilpliktiga som genomgår repetitionsutbildningen.

Ekonomiska konsekvenser för Försäkringskassan

Förslaget innebär ökade administrativa kostnader för Försäkringskassan för hantering av familjebidrag och dagpenning till de civilpliktiga.

Uppgiften är delvis avgiftsfinansierad vilket innebär att kostnaderna för själva förmånerna betalas av MSB, se avsnittet om ekonomiska konsekvenser för MSB.

Konsekvenser för övriga myndigheter och för rättsväsendet

Beslut om inskrivning kan överklagas till Statens överklagandenämnd. Vidare kan beslut om förmåner och rehabilitering överklagas till allmän förvaltningsdomstol och i vissa fall till Statens överklagandenämnd. Förslaget innebär därmed att antalet överklagandeärenden till de allmänna förvaltningsdomstolarna och Statens överklagandenämnd kan komma att öka något. Ökningen av ärenden kan dock inte förväntas kräva resurser som går utöver befintliga anslag.

Det är straffbart att uppsåtligen eller av oaktsamhet utebli eller avvika från civilplikt. Det är även straffbart att vägra eller underlåta att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätta åligganden under tjänstgöringen. Antalet ärenden om brott mot totalförsvarsplikten kan därför komma att öka något hos Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. Ökningen av ärenden kan dock inte förväntas kräva resurser som går utöver befintliga anslag.

Finansiering

Regeringen avser att i budgetpropositionen för 2024 föreslå att 40 miljoner kronor avsätts under 2024 för en tillfällig aktivering av civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten. Från och med 2025 beräknas totalt 60 miljoner kronor avsättas i samma syfte. Kostnader för personlig skyddsutrustning bör enligt regeringens bedömning täckas av medlen från 2025 och framåt.

Vidare finns medel som avsatts för personalförsörjning enligt förslag i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) som också kan bidra till finansiering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten. Tillsammans innebär det att totalt 60 miljoner kronor avsätts för civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten under 2024.

7.3 Konsekvenser för kommuner och den kommunala räddningstjänsten

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Eftersom MSB görs till bemanningsansvarig och i praktiken övertar delar av uppgiften från kommunerna innebär detta ett visst ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Kommunerna har dock inte själva möjlighet att identifiera individerna som kan komma i fråga inom ramen för aktuellt snabbspår för civilplikt. De bedöms inte heller ha kapacitet att utföra så kallad annan utredning av individerna. Att MSB blir bemanningsansvarig innebär inte att MSB övertar hela ansvaret från kommunerna, utan det blir

ett delat ansvar. Kommunerna kommer att behålla delar av sitt bemanningsansvar eftersom det är kommunerna som behöver bedöma behovet av civilpliktig personal i sin organisation. Det är även kommunerna som kommer att förfoga över de krigsplacerade resurserna vid höjd beredskap. När individerna har krigsplacerats inom den kommunala räddningstjänsten kommer MSB främst att tillhandahålla repetitionsutbildning för de civilpliktiga samt fortsatt ge stöd till kommunerna exempelvis vad gäller bedömning av behov av fortsatt repetitionsutbildning med mera.

Ekonomiska konsekvenser för kommuner

Kommunerna kommer få marginellt ökade kostnader för uppgiften att bedöma behovet av personalförstärkningar och planera för krigsplacering av civilpliktiga. Det finns behov av stöd från MSB till kommunerna i detta arbete.

Övriga konsekvenser för kommuner och för den kommunala räddningstjänsten

För den kommunala räddningstjänsten innebär förslaget förstärkt kapacitet vid en situation med höjd beredskap. Kapaciteten kommer att stärkas redan under 2024. Förslaget ger också bättre förutsättningar för de kommunala räddningstjänsterna att planera för en situation med höjd beredskap.

7.4 Övriga konsekvenser

Förslaget får inte några konsekvenser för miljön, människors hälsa, jämställdheten eller sysselsättningen som behöver redovisas särskilt.

Förslaget bedöms vara förenligt med de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Kommunförvaltningen
Elin Fogelström, sektor verksamhetsstöd

Fö2023/01488

Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet

Synpunkter

Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet

Östhammars kommun håller med Uppsala brandförsvaret om att räddningstjänsten är i behov av att kraftigt utöka krigsorganisationerna om tillräcklig förmåga ska finnas för att kunna hantera de uppgifter som åligger räddningstjänsterna i händelse av krig. Föreslagen aktivering av civilplikt för personer som redan har rätt grundkompetens är ett bra första steg i att öka denna förmåga. Brandförsvaret och Östhammars kommun vill dock understryka att detta inte löser hela behovet av personal och kompetens utan bedömer att det är nödvändigt att utöka med ytterligare steg där mönstring med efterföljande grundutbildning genomförs för flera olika kompetenser såsom räddningsman, ammunitionsröjare, sanerare med flera för att därefter krigsplaceras i kommunerna.

Förslaget att MSB blir bemanningsansvarig myndighet men att individerna krigsplaceras inom kommunal räddningstjänst bedömer brandförsvaret vara tillfyllest. Att personalen krigsplaceras hos den kommunala räddningstjänsten bedöms vara en förutsättning för att skapa en lokal förankring med möjlighet till fortsatta repetitionsövningar i den organisation

Kommunförvaltningen
Elin Fogelström, sektor verksamhetsstöd

där individen krigsplaceras. Vidare skapas förutsättningar för en snabb aktivering i händelse av höjd beredskap.

På sikt, efter att dessa individer har repetitionsutbildats och krigsplacerats, kommer det vara nödvändigt att dessa också övas tillsammans med den räddningstjänst där individerna krigsplacerats. För att detta ska vara möjligt kommer räddningstjänsterna behöva ekonomiskt stöd.

Finansieringen/kostnaden av de åtgärder som är nödvändiga bör definieras i klartext. I promemorian anges det nu lite otydligt *"Förslagen medför marginellt ökade kostnader för kommuner."*

Östhammars kommun har inga övriga synpunkter än det Uppsala brandförsvaret anger i sitt yttrande annat är i fråga om den ekonomiska aspekten.

Gällande aktivering av civilplikt inom elförsörjningsområdet har Östhammars kommun inga synpunkter.

För Östhammars Kommun

Elin Fogelström

Beredskapssamordnare